Julius Zeyer

Jan Maria Plojhar

Julius Zeyer

Jan Maria Plojhar

I

Bylo to v druhém poschodí velkého, palácovitého domu v ulici Giulia, založené samým Bramantem na rozkaz papeže Julia II., jehož jméno posud nese, bylo to v tom starém domě nedaleko paláce Falconieri, navečer, že ve vlastním svém pokoji paní Giovannina Bassi rouhavá ta slova slyšet musila, která ji sice nerozčilovala, avšak podivením plnila.

„Vychvalujte si Řím, jak chcete," řekl ten mladý, přibledlý, tmavovlasý krásný muž s plavými kníry, který sedě na hlubokém kanapi, unaveně tak dalece do polštářů klesal, jak to slušnost dovolovala, „vychvalujte si Řím, jak chcete," řekl, „ – mě zklamal. Je zde zima, obzvláště uvnitř domů, a vaše caldajo, místo aby hřálo, vybízí spíše k smíchu, ačkoli to žhavé uhlí na tom ohřívadle hezky vypadá. Avšak jak to vysušuje vzduch! Vždyť ani dýchati nelze! Váš Řím mě zklamal. Lituji, že jsem nezůstal v Toskáně nebo Umbrii."

Paní Giovannina naslouchala trpělivě a vrtěla mlčky hlavou.

„Odpusťte," řekl za chvilku kajicně mladík. „Moje tirády jsou vám snad nepříjemné. Jste rozená Římanka?"

„Ano," odpověděla plným hlasem. „Romana di Roma!" a hodila pyšně hlavou. Za chvilku pak dodala: „Je to divné, jak vy seveřané jste zimomřivými! Máme náhodou trochu pošmurné a chladné dny, pravda, avšak to pomine brzy a Řím se vám pak zajisté zalíbí. Vždyť jej ani ještě neznáte. Okouzluje všechny cizince."

Zamlčela se. Nebyla nikdy z Říma vyšla, celý ostatní svět byl jí neznám. Nebyla ani dost málo zvědava jej vidět nebo poznat. Nač? Co tam mohlo býti konečně zajímavého?

„Toskána! Umbrie!" opakovala a potřásala opět hlavou, jí to byl prázdný zvuk. V něm ale ta jména vyvolávala čarovné vidiny. Vzpomněl si na své cesty v létě v horách, na dubové háje, plné šera, v němž se zdálo, že přízrak té staré, tajeplné, pohanské Etrurie ještě bloudí, na města podobná těm, která se vidí ve snách, na Urbino, na Cortonu, na Assisi, druhý ten Betlém, nad nímž svatá aureola utkvěla, na Perugiu! Vřelá touha plnila mu duši. Ach těch modrých vrchů, těch olivových hájů, těch starých, věčně památných míst s těmi poklady krásy a nadšení, těch vysokých hor, na kterých purpurová oblaka navečer odpočívala! Těch šumících vodopádů v Terni, v tváři chmuřících se Abruzz, toho mlčícího jezera Trasimena, snícího o něčem velkém a záhadném! Vzdychl

zhluboka a byl tich. Paní Giovannina však nebyla přítelkyně dlouhého mlčení, a aby rozhovor opět do proudu přivedla, tázala se, jako by ji to velice zajímalo: „A u vás doma, jak je tam teď, když i zde je zima?“

Mladý muž se zasmušil.

„U mne doma jest vždy pošmurno,“ pronesl tak tichým hlasem, že to téměř zašeptal. Zdál se nešťastným.

„Poveretto!“ vzdychla paní Giovannina, ale nebylo jí jasno, co vlastně říci chtěl. Podala mu malý koflík.

„Jste churav, pane,“ pravila tónem starostlivé matky. „Trochu horkého čaje vám dodá srdce. A zítra bude doufám slunno a Řím se na nás usměje.“

„Jak jste laskava!“ odvětil srdečně a přijal čaje.

Paní Giovannina usmála se mateřsky. Bylo jí něco více než čtyřicet let, byla trochu příliš tělnata, jak římské matróny bývají. Patrné stopy někdejší její krásy byly temné, posud ohnivé její oči a hrdé držení hlavy. Byla vdovou po úředníku ve finančním ministerstvě, žila z penze a v sezóně pronajímala cizincům pokoje. Ulice Giulia leží sice stranou od čtvrti, kterou turisté obyčejně zaplavují, ale tím příjemněji bylo to pro ty, kteří se nechtěli do řad oněch červeně vázanými průvodci ozbrojených šiků stavěti, z kterých co rok pravidelný vpád barbarů do Věčného Města se skládá. Spojení se správci dvou neb tří dobrých hotelů stačilo úplně, aby pokoje paní Bassi nezůstaly nikdy bez nájemníků. Tenkráte ale nebydlel nikdo mimo toho pobledlého, zimomřivého mladého muže u ní, cizinců bylo toho roku náhodou méně v Římě, a paní Giovannina si ho tím více vážila. Zajímal ji také neobyčejně. Byl sice zasmušilým, málomluvným, ale úsměv jeho byl neodolatelný, dojímavý, neboť byl více v sivých, šerých jeho očích než kolem úst. Vycházel málo po ten čas, co u ní bydlel, navečer byl vždy doma, a zvala ho ráda na čaj a rozhovor do svého pokoje.

Odbila právě devátá na starosvětských hodinách, stojících na trochu nemotorném trymó slohu prvního císařství.

„Máme zítra Tří králů,“ řekla paní Giovannina; „slaví se tedy dnes na náměstí Navona Befana. Snad by vás to bavilo, cizinci tvrdí, že to zajímavé –“

„Bože, vždyť jsem tam před chvílí byl, když jsem se domů od oběda vracel,“ odpověděl srkaje trochu čaje, „jak může ten křik, ta tlačenice, tolik všelijaké luzy jen někoho zajímat!“

„Byl jste tam? Nu, to bylo příliš časně, lepší společnost tam přichází teprve k jedenácté, zkuste to ještě jednou.“

„Ne, děkuji, nepůjdu. Leda kdybyste mě vyhnala.“ Smála se.

„Je tak těžko vás nějak vzrušit, pane! Nic a nic se vám nechce v Římě líbit –
“

„Och, přece,“ pravil a zamyslil se.

„Ach, to jsem dychtivá slyšet. Prosím vás, tedy co?“

„Hledal jsem ve vile Medici malíře, kterého znám z Florencie; nenašel jsem sice roztomilého toho Francouze, ale viděl jsem z terasy slunce za Svatým Petrem zapadat a pak jsem se na druhé straně z vršku zahrady přes vrcholky

těch zádumčivě, temně zelených jejích ilexů nejdříve do piniového háje parku Borghese zadíval, a pak, a pak … Ach, širá Campagna ležela přede mnou.“

Zamlčel se, bál se deklamac, nechtěl s tou střízlivou paní o tom kouzlu mluvit, kterým ho Campagna byla uchvátila.

„Víte, signoro,“ řekl pojednou a vztyčil se živě, a bylo vidět, že v něm vzniká náhle jakési rozhodnutí, „víte, že tam v té pustině musím na nějaký čas bydlet, že se tam musím stěhovat, abych ukojil nevysvětlitelnou touhu –“

Paní Giovannina spráskla ruce.

„Jak! Stěhovat se z Říma –“

Myslila na smlouvu, kterou byl s ní na tři měsíce stran bytu, ovšem jen ústně, uzavřel. Četl tu zbytečnou starost na její tváři.

„Vždyť bych tam nebyl neustále,“ pravil chlácholivě, „jsem tak šťasten zde v tom útulném bytě, kam bych se vždy vracel, kdykoli by mě ta samota tam tížila –“

A zamyslil se, a myšlénky jeho těkaly po té zádumčivé poušti, která v tom okamžiku celou jeho duši jímala.

„Ale nač to?“ divila se paní Giovannina, „což vám nestačí procházky neb vyjížďky –“

„Ach ne,“ řekl už napřed unaven vysvětlením, které jí podávati ho nudilo; věděl, že mu neporozumí.

Vtom bylo slyšet zvonění v předsíni.

„Dostáváte pozdní hosti,“ pravil a vstával.

„Pozdní? Vždyť není ani čtvrt na deset a k tomu Befana –“

Hlas služky ozýval se v předsíni. „Kdo to?“ tázala se za zavřenými dveřmi. Byla trochu bojácná.

Zazněl smích a několik hlasů zvolalo: „Přátelé!“

„To je Luigi!“ řekla paní Giovannina, „znám jeho smích!“

Učinila krok ku dveřím, ty se však už otevřely a tři osoby vešly. Mladý muž s hlučným voláním, dívka a stará paní.

„Catina mia! Giggi! A naše Suntarella!“ radovala se paní Giovannina a začalo všeobecné objímání.

„Jsi překvapena, Nino, že jsem v Římě?“ tázala se dívka tak hudebním, krásným, měkce altovým hlasem, že se cizinec mimoděk kupředu do stínu sklonil, kde dívka stála, aby viděl, odpovídá-li tvář její tomu zvučnému hlasu.

Přicházeli blíže ke stolu, kde lampa stála.

„Pane Jamaria,“ pravila představujíc paní Giovannina, „uvádím vás své milé sestřenici mademoiselle de Soranesi.“

Slabý úsměv jevil se na tváři všech, neboť paní Giovannina pronesla tu větu po francouzsku, tak strašným italským přízvukem, že bylo těžko zůstati docela vážným. Nemátlo jí to však. „A toť můj milý bratranec le chevalier Galli,“ pokračovala, a ukazujíc nakloněním hlavy směrem k svému nájemci, končila opakujíc: „Monsieur Jamaria“ – a usmála se.

„Je tak těžko si pamatovat ta cizí jména!“ řekla, vzala vizitku s trymó a podala ji dívce, mezitímco cizinec sám své jméno Plojhar pronesl.

Všickni usedli a dívka pohledla tak mechanicky na tu vizitku, jak ji byla mechanicky vzala.

„Říkám pánovi krátce monsieur Jamaria,“ řekla paní Giovannina, „nenamítá ničeho proti tomu.“

„Ale vždyť se to jméno docela dobře vyslovuje,“ pravila přesvědčivě dívka a pronášela polohlasitě: „Pan Jan Maria Ploj – Plojhar.“

Usmála se, když jí druhá sylaba poněkud v hrdle byla uvázla. Pan Plojhar se ale nehněval, ústa její byla krásná, úsměv její beze vší ironie, klidný, dobrý, beze vší prázdné konvencionelnosti. K tomu byl zvuk toho hlasu tak čistý a lahodný, až kupodivu! Pan Plojhar byl tou měrou do toho podivu a obdivu zabrán, že docela několik jakýchkoli obyčejných slov pronésti zapomněl. Příbuzní mluvili teď lhostejné věci mezi sebou a hleděli občas ze zdvořilosti mezi rozhovorem na hosta, jako by jej oslovovali.

„Kde viděl jsem tu dojímavě krásnou tvář, ty hluboké temnohnědé oči, ty světlé vlasy, ten výraz, který zapomenouti nelze –, “rozjímal v hloubi své paměti pan Plojhar … „Ach ano! V palazzo Barberini podobizna Beatrice Cenci –“ Byl kvůli přehledu hned první dni v Římě několik galerií spěšně prošel.

Paní Giovannina se ho teď něco ptala, aby mu dala příležitost vmísiti se ve všeobecný rozhovor. Neslyšel co a odpověděl nějak proti jejímu očekávání; soudil tak po výrazu překvapení na tváři dobré paní. To jej přivádělo v nesnáz. Vstal.

„Nebudu vás rušiti,“ pravil s úklonem.

„Ó, vy nerušíte! Prosím, zůstaňte! Víte, příbuzní! V čem byste nás rušil?“ nutila dobrosrdečně paní domu. Usedl tedy poslušně na své křeslo.

„Kam, kam, Suntarello!“ zvolala paní Giovannina na obstárlou paní, která se byla mezi představováním stranou držela, která po celý čas poněkud stranou seděla a nyní z pokoje odcházela.

„Och, Suntarella vždy na tebe pamatuje, Nino,“ řekla dívka a ukazovala na balík, jejž Suntarella v rukou měla.

„Koroptve,“ řekla Suntarella, „včera je Francesco střelil, odevzdám je v kuchyni.“

„Roztomilá!“ usmála se paní Giovannina, „děkuji! Avšak zůstaňte! Nemůžete si ani představit, jak výtečná to osoba, pane Jamaria.“ A hodila hlavou za Suntarellou, která už byla vyšla. „Není to osoba obyčejná, ač pouze žena z lidu. Vychovala naši Catinu, a jak! A nyní je jí společnicí, rádkyní a hospodyní, ba správcem řekla bych. Vinice, zahrada, dům, vše bralo by bez ní škodu. Catina tak málo dbá –“

„Nino, Nino!“ napomínala Catina, „což to může někoho jiného mimo tebe zajímat?“

„Proč ne?“ protestovala Nina a obrátila se k panu Plojharovi, jako by od něho potvrzení svého výroku čekala.

„Hádej, Nino, proč jsme přijely do města,“ řekla trochu rychle Catina, patrně aby rozhovoru jiný dala obrat.

„Kvůli Befaně!“ hádala paní Giovannina.

„Uhodlas!“ smála se Catina. „Chystáme se se Suntarellou už tři měsíce do Říma a vždy v rozhodném okamžiku se vyskytuje překážka. Tu přijel dnes ráno Giggi na návštěvu s pozváním od své matky –“

„– a podařilo se mi po dlouhém přemlouvání,“ vmísil se Giggi do rozmluvy, „překonati Catinu a vytáhnouti ji aspoň na několik dní z toho trapistského kláštera, v kterém dny své tráví k zármutku, k zármutku –“

„– celého města a světa, ne?“ smála se Catina. „K zármutku všech, kteří tě znají!“ řekl Giggi. „Těch není mnoho,“ usmála se, „a zármutek je proto celkem skrovný. Víš, Nino, neviděla jsem ještě nikdy Befanu, a když teta mě tak roztomile a naléhavě zve! A pak, máme zde se Suntarellou ještě záležitost, vážné dílo –“

„Ach, jaképak?“ tázala se Nina zvědavě. „Na to času dost,“ řekla krátce Catina. „Proč?“ ozvala se Suntarella, která byla před chvilkou tiše vešla. „Jaké okolky. Jedná se o vaši radu, paní Giovannino. Víte, že zahradní křídlo u nás stojí prázdné, tak pěkný byt, i dílna pro malíře se tam nachází. Chci, aby to Caterina pronajala. Řeknete ovšem: Co, u vás je poušť, leda blázen se tam postěhuje! Dobře, souhlasím, ale ti cizinci, co sem přicházejí, jsou všickni víceméně, víte, tak trochu –,“ ukázala na čelo.

„Suntarello!“ napomínala paní Giovannina polekaně. „Svatá prostoto,“ řekl Giggi francouzsky a uklonil se s milým úsměvem cizinci, jako by svou starou prostořekou krajanku omlouvati chtěl. Pan Plojhar usmál se navzájem, a Caterina sklopila oči a dlouhé, hedbávné, temné řasy víček clonily jí zraky a dávaly panu Plojharovi podnět k novému obdivu.

„Och,“ vymlouvala se Suntarella beze všech rozpaků, vidouc účinek svých slov, „myslila jsem pouze na Inglesi se zrzavými licousy a koňskými zuby. Nuže, paní Giovannino, kdybyste náhodou někoho věděla, než to dáme do novin –“

„Dost už o tom,“ řekla Caterina, „prosím tě!“ Suntarella jako kdyby neslyšela.

„Dáme to lacino,“ vysvětlovala Nině dále, „časy jsou špatné –“

„Giggi, kolik hodin, snad už čas –,“ tázala se dívka poněkud nervózně.

„Och, musíte popít trochu čaje,“ řekla paní Giovannina. „Bože, což ho ta zdlouhavá Teresita ještě nenese?“ Zalomila rukama nad neschopností toho sloužícího tvora. Pak dodala: „Musíte si odpočinout, po takové cestě z ulice Sistina! Zajeli jste přece přímo k tetě?“

„Ovšem,“ řekla Caterina, „a na Korzu vzali jsme si fiakra a jeli sem, nejsme tedy unaveni a můžeme jíti.“

Paní Giovannina ale už nalévala, neboť Teresita byla čaj konečně přinesla.

„Jaká náhoda,“ řekla podávajíc Caterině šálek, „před chvilkou, než jste přišli, pravil mi pan Jamaria, že by rád na nějaký čas bydlel mimo Řím, v Campagni –“

Dívka klopila zase zraky, zdála se nemile dotknuta tím vyjednáváním o bytě.

„Vždyť to vše jen fantazie Suntarellina,“ pravila krčíc rameny, „ty pokoje jsou nepříjemné, beze slunce, zdá se mi –“

„To se mýlíte,“ opravila ji Suntarella uražena hanoou kydanou na dům, který milovala jak vlastní majetek a domov.

„Bude dovoleno aspoň se podívati na ty pokoje?“ řekl pan Plojhar, mluvě a hledě do prázdna a neoslovuje nikoho přímo. Caterina sladila si horlivě čaj, jako by nebyla slyšela, ale Suntarella řekla zdvořile:

„Prosím, jen přijeďte, za dva dny budeme doma.“

„Přijedu,“ řekl jí tiše a začal rozhovor s Giggim, který ho ujišťoval, že jeho italština má nezávadný přízvuk, a když na otázku, které národnosti cizinec náleží, uslyšel, že slovanské, kýval hlavou, jako by mu ten mlhavý pojem byl jasným. Pak mluvili obyčejné fráze o Římě a pan Plojhar byl teď stran toho svého zklamání o mnoho mírnější než před chvilkou s paní Giovanninou, a udivení dobré paní nebylo malé, když pan Plojhar na pozvání Giggiho, nechtěl-li by s nimi na náměstí Navona, docela jakoby upřímně odpověděl:

„Zajímala by mě Befana velice, obávám se pouze, že bych vám mohl býti na obtíž.“

„Och, čtyři jsou v tlačenici lepším číslem než tři!“ řekl Giggi.

„Jen jděte!“ domlouvala paní Giovannina, a Suntarella myslíc v duchu na ten byt a na to, že bude mít příležitost se o něm trochu šířiti, dodala:

„Bude nás těšit.“

Pan Plojhar zvedl nesměle oči k mladé dívce. Neřekla slova a brala si před zrcadlem klobouk na hlavu.

Bylo nové objímání se a pak ujišťování ze strany Cateriny, že zítra během dne se dostaví pro paní Giovanninu s prosbou, aby jí pomáhala při koupi všelijakých předmětů ve skladě Old England. Pak dlouhé volání „Addio! Addio! A rivederci!“ z obou stran, na chodbě, na schodech, až do průjezdu; konečně se odcházející octli na ulici.

Byla nyní tichá pod úplně jasným nebem, měsíc byl někde za vysokými paláci skryt a bílé jeho světlo, vítězící nad plynovými plameny svítilen, zvyšovalo architektonický dojem budov. Jak dvojnásobně aristokratickou se zdála teď ulice Giulia! Věru že mělo vzezření její stopy Bramanteho na sobě! Pan Plojhar nemohl potlačiti tuto poznámku, ač se jinak úzkostlivě všemu vyhýbal, co se povinnému estetickému horování německých, nomádně po Itálii se potloukajících profesorů a „krásných duší“ třeba jen zdaleka podobalo.

„Jest to první jasná noc, kterou v Římě vidím,“ dodal pak jako na omluvu. Následkem toho ptal se ho pan Luigi Galli, jak dlouho v Itálii vůbec už mešká, kde se mu bylo posud nejvíce líbilo, a konečně, z kterého města sám pochází. Když to uslyšel, zvolal na svou sestřenici. Šla totiž několik kroků se Suntarellou napřed v tiché rozmluvě.

„Catino, Catino!“

Obě ženštiny se zastavily.

„Pomysli, pan… pan Jamaria – odpusťte,“ obrátil se k cizinci, „jmenuji-li vás, jak vás Nina pokřtila –“

„Nenamítám ničeho,“ smál se pan Plojhar.

„Nuž tedy, pan Jamaria je z Prahy!“

„Ach!“ odpověděla překvapeně dívka s krásným úsměvem a pohledla cizinci snivým zrakem a jako náhle nějakou smutnou upomínkou zasmušena do očí. I v

tom jejím úsměvu bylo teď něco melancholického.

„Matka mé sestřenice, před dvěma lety zemřelá, pocházela též z Prahy," vysvětloval Giggi. „Pocházela sice z rodiny italské, ale dávno v Praze usazené. Narodila se tam, žila tam až do svého provdání a považovala se tedy jaksi za Uherku."

„Praha není v Uhrách," podotkl Čech s úsměvem rezignovaného, takovým zeměpisným zmatkům dávno uvyklého člověka.

Říman byl trochu v rozpacích, ač ne příliš.

„Gavaliere Luigi Galli," smála se Catina zase veselá, „co doktor medicíny byste mohl býti učenějším! Praha je v Čechách."

„Však kdyby tvá matka nebyla odtamtud pocházela –," smál se Giggi.

„– nevěděla bych to snad také, myslíš?" dokončila Catina jeho větu. „Možná, ačkoli sestra Amadea, můj profesor zeměpisu v klášteře, vždy tvrdila –"

„Catino, nechlub se!" zvolal Giggi.

Dívka oslovila pana Plojhara.

„Jak matka moje ubohá toužila často po Praze! Utvořila jsem si o tom městě jakousi vidinu. Ráda bych věděla, jak dalece se srovnává se skutečností."

Byli mezi tou řečí na náměstí Farnese vyšli a tam v záplavě měsíčního světla, při šumu obou fontánů, jejichž vzhůru tryskající proudy do antických vodojemů padají, v tváři paláce Farnese, nejkrásnějšího snad v celém Římě, povstala mezi Giggim a Suntarellou až zuřivá hádka o tom, kudy blíže na náměstí Navona, které bylo cílem jejich cesty. Oba dovolávali se Catiny, která hlasy jejich uvažovala, a tím odpadla příležitost dále o Praze se rozhovořiti.

„Hlasuji pro Suntarellu," rozhodla se konečně dívka. Věděla, že by jí jinak celý večer pokazila. Giggi pochopil a byl hned kliden.

„Konečně má Suntarella pravdu," dodal chlácholivě. Tvrdý úsměv vítězoslávy zakmitl se na typicky krásné sibylské tváři stařeny a velkými kroky kráčela teď v čele malé výpravy. Šla tak rychle, že mladí lidé spěchat musili, aby vysokou její postavu neztratili z očí, neboť ulice a uličky, do kterých přicházeli, byly množstvím patrně též k náměstí Navona putujících lidí naplněny. Čím blíže přicházeli, tím větší vzmáhal se hluk odtamtud zaznívající a tím více přibývalo davu. V úzké ulici ústící až do samého náměstí zastavila se Suntarella.

„Teď se musíme těsně k sobě držeti," pravila, „sice se ztratíme v tom víru," a vzala Caterinu za ruku.

„Zavěsíme se všickni čtyři do sebe," navrhoval Giggi, „a smělým postupem zvítězíme. Budou nám ustupovat."

Smáli se a stalo se dle jeho přání. Mužští tvořili obě krajní křídla, ženštiny do sebe zavěšeny byly vprostřed, Suntarella držela se pana Plojhara a Caterina svého bratrance. Tak vrhli se do boje a zmatku. Byli za několik minut ohlušeni.

Slavnost Befany jest nejapná bufonerie. Velké náměstí Navona neb jinak Circo Agonale, kde se co rok odbývá, jest bývalým stádiem císaře Domiciána a zachovalo velkou částí ještě původní tvar. Ovšem jest nyní vroubeno paláci, vysokými domy a dvěma kostely. Tři ohromné mramorové fontány šumí tam a

oživují velký ten prostor. Prostřední z nich, velmi malebný, zbudovaný a skulptovaný Berninim, překvapuje velkými rozměry a výší obelisku, který nad ním ční, spočívaje na mramorových balvanech, tvořících sluje, kolem nichž se obrovské sochy bohů a zvířat a alegorií kupí a z nichž se kaskády do mramorových vodojemů valí, tu proudem, tu tryskem, tu v paprscích, všude s hlukem a jasným třpytem. Na večer Befany je to velké náměstí řadou nehezkých prkenných bud, kolem paralelně s domy běžící, nemile znešvařeno. V budkách těch prodávají se hračky a tretky, kterými féja Befana římské děti v této noci poděluje, jak to u nás činí svatý Mikuláš. Veselost té slavnosti na náměstí dosahuje svého vrcholu tím, že po celou noc každý co možná nejvíce hluku nadělá. Kupují se dřevěné a plechové trubky, bubny, tamburíny a každý troubí svému sousedu do uší, tluče do bubnů a tamburín, a nemůže-li nic jiného, křičí aspoň, co mu síly stačí. Hluk bývá pekelný a rej stále v kole se točící působí konečně závrať.

„Ach,“ naříkala zanedlouho Suntarella, které byli dva výrostkové každý z jedné strany do uší zatroubili, „jsme tu v pekle nebo v blázinci? A to je ta vaše Befana?“ doložila s vyčítavým pohledem na Giggiho.

„Moje Befana?“ divil se. „Proč neříkáte naše?“

„Hle, zde něco zajímavého,“ řekl pan Plojhar.

Byli totiž potřetí asi u fontánu Berniniho, kde se teď kruh diváků byl utvořil, v jehož středu několik venkovanů z blízkého římského okolí saltarellu při zvuku dvou tamburín tančilo. Zastavili se též.

„Jsou to ciociari, modely malířů ze Španělských schodů, neviděl jste je tam ještě posud, čekající, až si je někdo k pózování najme?“ tázal se Giggi pana Plojhara.

„Ten jejich saltarello je proto také podle toho, pravá póza,“ podotkla Caterina. „Pohybují se jako lidé, kteří vědí, že mají obecenstvo. Venku v Campagni, na některé odlehlé vinici, kde tancují jen pro svou radost, vypadá saltarello docela jinak.“

„Luza!“ dodala povržlivě Suntarella s odporem ženy z lidu proti všemu, co „bohémou“ zavání.

Nicméně zdrželi se kvůli cizinci hezkou chvilku, až unavení tanečníci a tanečnice na tamburíně dobrovolný honorář svých obdivovatelů vybírali. Hodili jim též něco peněz, ačkoli Suntarella reptala.

„Pojďme, pojďme,“ naléhala. Ale nebylo to snadné, nebo ti, co se byli dívali, brali se všelijakými směry, nastaly proudy a protiproudy, tlačenice, výkřiky.

„Jde o život!“ křičela Suntarella a držela se křečovitě ramena pana Plojhara a táhla druhou rukou Caterinu za sebou. Pan Plojhar snažil se volným loktem ulici pro své dámy utvořiti, což se mu částečně podařilo. Proud je nesl pak směrem k jinému kolu, v jehož středu několik vojáků zpívalo.

„Suntarello,“ řekla pojednou Caterina, „stůjme, ztratili jsme Giggiho!“

„Signor Luigi!“ vzkřikla Suntarella tak zoufajícím hlasem, jako by se pod ní země bořila, a pak dodala docela klidně: „Vždyť ho najdeme.“

Kontrast vášně a klidu v tom hlase, tak beze všeho přechodu, účinkoval na

Caterinu a na pana Plojhara, jejichž zraky se byly setkaly, neodolatelně, dali se do hlasitého smíchu, který tím déle trval, čím udiveněji se Suntarella od jednoho na druhého dívala, nechápajíc naprosto, co tu jejich náhlou veselost způsobilo.

„Děti, pravé děti!“ vrtěla hlavou a ohlížela se po Giggim. Toho ale nebylo nikde vidět. Přeměřili dlouhé náměstí několikráte nahoru a dolů a ten jednotvárný hluk, to věčně stejné volání prodavačů v budkách, ten neustále se opakující vtip, pozůstávající ze zákeřního třeskotu neladných trub, ten věčně stejně hlučný smích, podařilo-li se šťastně někoho řádně tím způsobem uleknouti, to vše začínalo je nejen nuditi, ale velice unavovati.

„Lituji dnes každého, kdo na piazze Navona bydlí,“ řekl pan Plojhar. Neměl odvahu říci, jak se mu Befana nelíbí. Nevěděl určitě, nebaví-li snad Caterinu.

„Neviděla jsem nikdy nic nejapnějšího,“ řekla dívka klidně. „Ráda bych odešla, jen kdybychom Giggiho našli –“

„Ach, mně se točí hlava,“ naříkala Suntarella. „Nohy se mi třesou, pryč odsud, pro Boha a jeho svatou matku!“

„Ale Luigi,“ namítala Caterina.

„Nenajde snad sám cestu domů?“ tázala se Suntarella s tragickým výrazem v tváři.

„Ale my přece nemůžeme samy v noci po Římě chodit,“ řekla Caterina tiše.

„Což vás nesmím doprovodit?“ tázal se prostě a přirozeně pan Plojhar, bez nejmenší sladkosti a okázalé zdvořilosti v hlase neb na tváři.

„Je tak daleko do ulice Sistiny a opět k vám zpět,“ řekla také docela prostě Caterina. „Ale snad najdeme kočár.“

Protlačili se úzkým východem mezi budkami a těsnými uličkami naplněnými lidem a teprve na náměstí Colonna dýchali volněji. Tam bylo sice také ještě živo, ale poměrně o mnoho tišší. Z Korza jelo sice ještě dosti povozů, ale žádný nebyl prázdný, a na rohu náměstí sv. Vavřince, kde fiakry stávají, nebylo už ani jednoho.

„Nu, odsud není tak příliš daleko k nám,“ řekla Suntarella, „a noc je krásná.“

„Viděla jsem málokdy Řím v tak pozdní hodinu,“ pravila Caterina. „Líbí se mi tak o mnoho lépe než ve dne.“

„Zdá se, že přicházíte zřídka do města, jste zde téměř cizinkou,“ podotknul mladý muž.

„Teď zřídka,“ řekla krátce.

„A nestýská se vám v té odloučenosti, v které, jak se mi zdá, stále žijete? Odpusťte, tážu se příliš mnoho.“

„Nestýská,“ řekla prostě. „Miluji velice klid, jsem na něj zvyklá. Žila jsem, co jsem na světě, vždy v domě otcovském, v tom milém našem casale v San Cataldo, nebo co školačka v klášteře Trinità de’ Monti.“

Pozvedla oči. Byli právě na Španělské náměstí vyšli a vysoko před nimi budoval se kostel a klášter Trinità de’ Monti do jasného nebe; trůnil majestátně na výši, ku které Španělské schody, malebná ta směs širokých kamenných stupňů a teras, vzhůru vedou. U jejich paty třpytila se voda v bizarním, lodi

podobném fontánu. Nebylo už člověka vidět, bylo zde ticho, jen z Korza se rozléhal občas hluchý, tlumený rachot nějakého povozu. Voda šplounala sladce jako dětský smích ve fontánu.

Bylo tak přirozené, že mlčeli v tom dřímavém tichu. Trochu hrubý hlas Suntarellin je vyrušil.

„Teď," vzdychla si, „teď se o to jedná, všechny síly sebrat a stoupat, stoupat, co dechu bude! Ó nešťastné ty schody!"

„Obejdem je uličkou," navrhovala Caterina.

„Uf, jaká by to byla zacházka! Už bych raděj doma byla, coraggio!" zvolala stařena a začala stoupat.

„Coraggio!" domlouvali jí mladí lidé, a všickni tři spěchali, jako by je někdo poháněl. Nahoře, místo aby přímo šli do ulice Sistiny, udělali bezděčně několik kroků nalevo a zastavili se před obeliskem stojícím v čele kostela Trinità, opřeli se o balustrádu na terase a hleděli odpočívajíce dolů na Řím, dřímající před jejich zraky.

Divadlo to bylo tak překvapující, že je uchvátilo naprosto a do nového uvrhlo mlčení.

Věčné Město zdálo se v tom okamžiku spíše vidinou než skutečností.

Pod temnomodrým nebem, po kterém se Mléčná dráha rozlévala jako řeka démantů, jež své břehy byla potrhala, čněl Řím, obrovsky, neurčitě, mátožně, moře budov, které v přísvitu pravděnepodobné vzezření a dobrodružné rozměry na sebe braly, bylo to rozvlnění bání, trčení mohutných obrysů ve stříbrný soumrak, padající z nebe, z kterého měsíc právě mizel, vrhaje svůj bílý čar zkamenělým těm análům světa na Tiberu na rozloučenou v tvář. Řím zdál se celý z mramoru. Hlavu nořil v jas, ale ze země rostly stíny a ploužily se mu u nohou. Poměrnou jejich temností šlehaly v dlouhých řadách plameny plynových svítilen jako řetězy hvězd. Rozbíhaly se celým prostorem a obzvláště jedna zdála se bez konce a vedla zraky, ji mimoděk sledující, až v perleťovou mhu, z které se v dáli ohromná kupole Sv. Petra vynořovala a v hasnoucí lunné glórii určitě se svou velebnou a ideální vzdušností zjevovala. Prostá, nevýslovně souladná, v sebe cele uzavřená linie toho obrysu měla cosi velkolepému, jedinému akordu příbuzného, který jako ona ze sebe roste, v sebe se uzavírá, celý svět krásy v sobě tají a duši za sebou unáší, naplňuje ji mystériem a sladkostí.

Dívali se na ten věčný, kouzelný Řím, který každého, kdo jej spatřil, věčnou naplňuje touhou, aby jej opět spatřiti mohl.

Stejné neurčité, nevyslovitelné city snivého jakéhosi povznesení naplňovaly hruď obou mladých lidí. Nevědomky sblížili se těsněji k sobě a každý z nich dal se mlčky unášeti svými myšlenkami. Ale brzy vybraly se tyto myšlenky z mlhavosti a rozběhly se různými směry, neboť v sladkost němého rozjímání mísily se brzy upomínky. Jeho byly trpké a bolestné. Na tom stříbrném obzoru vystupovala vidina druhého města, vybízejícího k porovnání. Praha zjevila se mu jako přízrak, smutná, ponížená, krásná ve svém žalu krásou tragickou. Jako Banquo zjevila se při hodech, které nadšení jeho slavilo, a potřásala svou

krvavou kšticí a ukazovala na svůj blátem potřísněný, roztrhaný královský plášť. Koruna byla jí s hlavy spadla a Roma, vznášející se vždy jako fénix z plamenů svého utrpení, hle, krášlila si nesmrtelné čelo opět novým věncem. Štěstí a naděje kráčely posud světem, na všechny klepaly dvéře, jen tam ne, v té zemi slz a ponížení, kde on se byl zrodil … Praha … Čechy … Palčivá bolest mu svírala prsa. Neviděl už Řím, viděl jen to nebe, tvrdé, třpytné, s nelítostným úsměvem zlatých hvězd, tak dalekých, že žádný výkřik zoufalosti až k nim doletěti nemůže… A mezitím myslila ona, ta krásná dívka vedle něho, tichá a skromná, na léta, která byla v klášteře Trinità trávila, v tom samém klášteře, který teď za ní mlčenlivě k nebi čněl, v tom klášteře, z jehož oken byla tak často téhož pohledu až dosyta požívala, který se nyní před ní rozprostíral. A pak vzpomněla na svou matku, na den, kdy pro ni byla přijela, aby si ji domů odvezla po skončených letech školského vychování, na den, když s ní byla s těch několika schodů sestupovala, které od dveří kostela sem na tu terasu vedou, s těch schodů, na které byla s úsměvem dívce ukázala, pravíc: „Hleď, dítě, vedou tě ze sna do života…," a byla ji políbila a křížem na čele znamenala. Dívce začaly slzy do očí vstupovati. Chtěla to pohnutí ze sebe střásti, chtěla cokoli promluviti – vtom zdálo se jí, že nocí zaslechla tichý, sladký jakýs pláč, a zatřásla se, ale hned byla zase klidná poznavši svůj omyl. Byl to fontán pod věčně zelenými, věkovitými stromy avenue vedoucí kolem kláštera do veřejných zahrad na Pinciu. Nebo to snad byl fontán dole na piazza di Spagna. Nebylo zřejmé, odkud vítr ozvěnu toho šplounání nesl. Celý Řím je pln zvuků a šumu stříbrných vod, běžících pustou Campagní drobícími se antickými vodovody z Albánských a Sabínských hor.

Pláč toho fontánu nezasmušoval ji, byla to harmonie, a ta konejší. Obrátila se k mladému muži, pohlédla na něho vláhou svých potlačených slz a podivila se, vidouc, že i jeho zraky nebyly suché. Zdály se jí neskonale smutné.

„Jste dojat," pravila poněkud nejistým hlasem, o tón hlubším než obyčejně. „A není divu. Pohled ten musí každým zachvěti. Kolikráte viděla jsem jej z oken zde toho kláštera, a přece mě vždy zas uchvacuje. A slyšte ten pláč skrytých vod! Výstřední jedna přítelkyně v klášteře mi jednou svěřila, že to pláč starých bohů. Za lunné noci chodí prý posud Římem řetězy svázaní – a pláčou."

Mladý muž mlčel, bojoval posud se svými city, se svým bolem.

Byla překvapena, zamlčela se, a vzpomínajíc opět na svou matku, řekla za malou chvilku: „Jest Praha také tak krásná?"

„Snad," odvětil s povzdechem, „aspoň svým způsobem."

„Ale bozi svázaní nechodí tam s pláčem?" řekla žertovně, naslouchajíc šplounání vod.

„Bozi jsou tam povrženi v bláto," řekl zasmušile, „a ti, kteří je svrhli a zašlapali, sedí na jejich místech a smějí se."

Dívka se zasmušila jeho pochmurností, slovům jeho nerozuměla určitě.

„To zní k smrti smutně," řekla za chvilku. „Ale nad těmi, co svrhli bohy, nad těmi, kteří se smějí, – stojí Bůh a jeho spravedlnost a jeho pomsta."

Zasmál se tiše, ale trpce a zvuk toho smíchu vmísil se podivně v sladký pláč

vodotrysku.

„Víra v spravedlnost je útěchou, když ale ta boží pomsta nepřichází, – přestáváme v ni doufat," řekl tichým a tvrdým hlasem. „Pokolení přichází za pokolením, hanba a pouta se dědí mezi otroky, ale spása nepřichází… A děti povražděných, pokořených, vidouce, že marně čekají, přidávají se pomalu k dětem vrahů a smějí se též – a to je dno pekel, zoufalost a smrt pro ty, kteří se nikdy podle podrobiti nemohou!"

„Ach," řekla a oči její obracely se k hvězdám. „Slova vaše chápu jen napolo – ale zcela vaši bolest!"

„Odpusťte, co to s vámi mluvím!" vzpamatoval se.

A divil se, proč a jak se to stalo, že s tou cizí mladou, krásnou dívkou zde, v té tiché, slavné noci takové vedl řeči. Styděl se téměř. Ale proč byly zraky její tak hluboké a vážné? Proč byla noc tak slavná, Řím tak pln velikosti a vidina Prahy tak smutná a tragická?

Suntarella změnila náhle situaci a naladění.

„Což, máme dnes zde na scalone snad nocovat?" ptala se.

Oba mladí lidé se usmáli a probudili se jako ze sna. „Pravda," řekla Caterina, „ubohá Suntarello, jsi unavena!"

„A jaksepatří ještě k tomu," řekla stařena, „a mám docela znova hlad. Jen jestli u signory Galli nám něco k snědku nechali!"

„Neboj se," chlácholila ji dívka a obrátila se k odchodu. Dům, kde zůstávala matka Giggiho, byl hned na začátku ulice, dosáhli ho za několik minut.

Dívka děkovala, mezitímco Suntarella ohromným zrezavělým klíčem dveře domu otvírala.

Jan Maria Plojhar spěchal, když byly zmizely, zpět, aby se dostal na Španělské náměstí. Doufal pevně, že tam najde kočár. Cítil se velmi unaveným. Teprve teď, když byl sám, začal to pozorovat.

Když přišel zpět ku kostelu Trinità, začal se pojednou celý Řím s ním točit, všechny předměty braly na se tak cizí vzezření, hvězdy skákaly po nebi, země se houpala, nevýslovná úzkost se ho zmocnila, studený pot lil se mu s čela a v uších hřměly mu vodopády. Bled jako zmírající padl na ty schody vedoucí ode dveří kláštera a kostela, na tytéž schody, po kterých byla tenkráte Caterina kráčela, když jí matka její byla řekla: „Hleď, dítě, vedou tě ze sna do života."

Zdálo se mu, že se mu srdce zastavuje, pak že mu chce rozpoltiti prsa. Zavřel oči, které kryla beztoho hustá tma.

„Umírám?" tázal se spíše myšlenkou než slovy a šla na něj jakási dřímota. V ústech cítil podivnou sladkost, nepříjemnou, odpornou. Utíral si rty šátkem. Pak zdálo se mu, jako by se topil, a ztratil vědomí.

Za dlouhou chvilku se probudil. Neupamatoval se hned na to, kde byl a co se s ním bylo událo. Pomalu však vracelo se mu všechno v paměť. Bylo mu zase dosti volno. Divil se jen, co se to s ním děje. Viděl, že klobouk jeho leží o několik kroků dále. Chtěl vstát, avšak nohy se mu příliš třásly. Viděl svůj šátek na klíně – byl krvavý. „Co to?" řekl si tupě.

Vtom ozvalo se hvízdání, kroky. Dělník jakýs vracel se vesele ze společnosti

svých soudruhů nejspíše z nějaké vinárny.

„Oho, pane,“ řekl dobrosrdečně, zdvihaje klobouk a podávaje jej majetníkovi, „víno, zdá se, stouplo vám poněkud do hlavy.“

„Poněkud,“ řekl Jan Maria a vzal klobouk „Děkuji.“

„Prosím, rádo se stalo,“ řekl dělník a pomáhal mu vstávat.

„Povedu vás,“ řekl.

„Děkuji, jen k balustrádě,“ prosil Jan Maria, „nejsem opilý.“ A polohlasitě zvolal „Můj ty bože!“ česky mimoděk.

„Věřím,“ řekl dělník zdvořile, a zaslechnuv ten vzdech v cizím jazyku, dodal: „Zdáte se býti cizincem. Je to pouhá nezvyklost našeho vína.“

„Ano. Děkuji. Jste velmi laskav…,“ a šel vrávoraje několik kroků sám a opřel se o tu samou balustrádu, za kterou byl před chvílí s Caterinou stál.

„Bože,“ šeptal si, „jak bych ji byl polekal, kdyby to byla viděla!“

„Dobrou noc, pane!“ pozdravil dělník odcházeje.

„Dobrou noc a díky!“ odpověděl Jan Maria a naslouchal krokům na schodech a hvízdání árie z Rigoletta, kterou si dělník cestu krátil.

„Půjdu domů,“ myslil si, ale nehnul sebou. Bylo mu nějak úzko, zdálo se mu, jako by ty schody vedly do propasti.

„Můj ty bože,“ zašeptal opět a zraky jeho hledaly po obzoru linii kupole Sv. Petra, cudnou jako obrys květiny, lahodnou jako hudba. Zdála se mu jako modlitba. Ztrácela se nyní v hustnoucí perleťové mlze.

Vtom letěl někdo Španělskými schody vzhůru a zastavil se udýchaně tři kroky od něho.

„Sangue della Madonnina!“ vzkřikl Giggi překvapen, neb byl to on, „pane Jamaria, to jste vy!“

„Tělem a duší,“ odvětil se slabým úsměvem mladík a myslil přitom: „Málem, a byl bych tu už pouze tělem.“

„Co jsem se vás nahledal!“ zvolal Luigi Galli, „ale teď je vše v pořádku. Vy dovedl jste laskavě sestřenici domů, že?“

„Zajisté –“

„Per Cristo!“ zvolal Giggi, „vy jste ale bledý jako umrlec! Co je vám?“

„Nic,“ zapíral Jan Maria. Nevěděl proč, ale nechtěl, aby Caterina se dověděla, že byl churavým.

„Cizinci musí zvykat na římské klima,“ řekl Luigi. „Skoro každý to tak trochu odstonává.“

„Tak jest,“ řekl pan Plojhar, „a já to už odstonal. Bylo mi už po několik dní nevolno.“

Sebral všechny síly.

„Dobrou noc!“ pravil a začal sestupovati. „Doprovodím vás!“ zvolal Luigi.

„Jaká pošetilost!“ vzpíral se pan Plojhar, „najdu kočár na piazza di Spagna.“ A schoval pokrvácené ruce do kapes kabátu.

„Ano, to najdete, u sochy Immaculaty. Sejdu s vámi aspoň až tam!“

Pan Plojhar se podrobil. Zavěsil se do Luigiho a byl mu v duchu vděčen. Natáhl cestou nepozorovaně rukavici na pravou ruku, kterou Luigimu při

loučení podával, když do kočáru vstoupl. Děkovali si navzájem, volali asi pětkráte na sebe „addio“ a pak hrčel kočár po dlažbě.

Doma umyl se Jan Maria čerstvou vodou a cítil velké ulehčení. Pak se vrhl na postel a usnul hlubokým spánkem.

II

Ještě před jedenáctou ráno druhého dne přijela Caterina do ulice Giulia. Nevystoupila ani z kočáru, poslala nahoru pro paní Giovanninu, která se brzy objevila, vázajíc si klobouk ještě v průjezde domu.

„Přišla jsi časně,“ řekla, když se byly pozdravily a když vsedala do kočáru.

„Jsem zvyklá brzy vstávat,“ odvětila dívka.

„Na konec ulice Nazionale, k magazínu Old England,“ zvolala paní Giovannina na kočího. „Myslím aspoň?“ tázala se dívky. Ta kývla hlavou a jely.

„Jak se ti líbí pan Jamaria?“ tázala se Nina.

„Dobře,“ odvětila Caterina klidně.

„Viď, jest to krásný muž!“ horovala Nina. „Krásný!

Skvělý! Graciózní! Víš, Catino, něco jako kolibřík nebo jiný tropický pták. Taková zář jde z něho.“

„Jak jsi nadšena, Nino,“ usmála se prostě Caterina. „Kolibřík téměř sáh dlouhý!“

„Je trochu podivínem, ale to se snad právě tobě zase na něm líbí,“ řekla Nina nedbajíc poznámky.

„Nepozorovala jsem to,“ odvětila Caterina. „Ale nezdá se mi banálním.“

„Caterino,“ hrozila jí Giovannina prstem, „nezamiluj se mi do něho, bude-li u vás v té poušti bydlet! Ti cizinci jsou jako tažní ptáci – pojednou zmizí, a ubohá dívka zůstane opuštěná se srdcem –“

„Poslyš, Nino,“ řekla dívka, jako by to vše nebyla ani slyšela, „není mi to milé, že Suntarella před tím pánem o pronajetí bytu v San Cataldě mluvila. Jest to vše její výmysl, ona vlastně pronajímá svůj byt, neb jak víš, byly jí ty tři pokoje ponechány odedávna –“

„Nuž, co ti tedy do toho?“ tázala se Nina.

„Snad nic, ale není mi to milé, zapáchá to obchodem –“

„Och, ty aristokratko!“

„Nemohla bys to tomu pánovi nějak vymluvit? Pomlouvej naši krajinu. Řekni, že tam zuří malaria. Pomlouvej Suntarellu. Řekni, že je nesnášenlivá –“

„Nekřivdila bych jí příliš, upřímně řečeno,“ řekla Nina trochu ostře. „Ale je mi to podezřelé, proč nechceš, aby pan Jamaria pod tvou střechou bydlel?“

„Je mi to lhostejné,“ řekla Caterina, „ale teta Galli je proti tomu. Říká, že se jí to nezdá, – já nevím už co, ale je proti tomu. Luigi při ranní kávě jí vypravoval o Suntareliině úmyslu.“

„Signora Galli byla vždy přepjata, jí se nic na světě nezdálo dost slušné, ona a dona Paolina –“

„Ach, chtěla jsem se tě ptát,“ přerušila jí dívka řeč, „jestli se myješ Pear’s soapem; dona Paolina tvrdí, že to nejlepší mýdlo, ba jediné možné. A hle, jsme už u cíle. Old England stojí před námi v celé své slávě.“

Trvalo to téměř hodinu, než pomocí paní Giovanniny Caterina všechno to

vyhledala, ujednala, zaobalit a do kočáru vynésti dala, co vyčetla z dlouhého záznamu nutných a potřebných věcí, jejž po dva měsíce v odlehlém od města domu byla sestavovala. Paní Giovannina klesala už umdlením, tolik byla se namluvila, než na všech „pevných cenách“ nějakou maličkost smluvila, a oči její byly plny výčitek pro Caterinu, která tak lhostejně na její boj s prodavači hleděla a někdy zrádně i jim svědčila. Konečně jely zpět do ulice Giulia. „Půjdeš přece nahoru, doufám?“ tázala se Nina. „Nemohu, teta čeká se snídaní na mne a je už tak pozdě!“

„Kdy tě tedy uvidím?“ ptala se Nina. „Och, drahá, až zase do Říma přijedu nebo ty do San Catalda. Zítra dopoledne musím k doně Paolině a odpůldne pak jedu domů.“

„To aspoň brzy zase přijeď!“ a začala ji líbat. „Nezapomněly jsme ničeho tam u těch nesvědomitých vyděračů v Old England?“

„Ničeho. Děkuji ti za tvé namáhání.“ A objímaly se znova. Konečně odjela Caterina a paní Giovannina stoupala pomalu vzhůru do svého bytu. Když přišla do předsíně, byly dvéře kabinetu, v kterém pan Plojhar sedával, náhodou otevřeny. Pokoj byl v hlubokém stínu, neb stóry byly kvůli slunci zatažené, a mladý muž sedící za stolem zdál se jí úžasně bledým. Kotlet, z kterého pozůstávala jeho snídaně, ležel nedotknut na talíři, jejž byl od sebe odstrčil, jen sklenice vína byla napolo vyprázdněna a pan Plojhar zapaloval si právě ruskou papirosu. Vstal, aby pozdravil, a paní Giovannina vstoupla polekána do pokoje.

„Odpusťte,“ pravila, „ale jak jste bled! Jste churav? Vy jste nejedl! Zkazila Teresita váš kotlet? Ta nešťastnice!“

„Ne, ne, “řekl, „nemám hlad, totě vše. Jsem trochu churav.“ A mimovolně si sáhl na prsa.

„Prsa! A zapalujete si cigaretu!“ zvolala s výčitkou a brala mu ji z ruky. Vzdal se.

„Pouhý zvyk,“ usmál se, „ani jsem o tom nevěděl.“

„Pošlu pro Luigiho, je hledaným lékařem, ač ještě mlád.“

„Ne, prosím vás snažně,“ vyrazil ze sebe rychle a ohnivě, divil se sám, proč tak horlil.

„Nemáte důvěru?“ tázala se paní Giovannina.

„K medicíně? Ne příliš velkou. Ostatně jsem zdráv a pan Galli beztoho řekl, že mě dnes navštíví.“

„Jak jste se včera bavili?“ tázala se paní Giovannina. „Jak se vám líbila moje drahá Caterina?“

„Ó, je krásná, zajisté, a zdá se velmi dobrou,“ odvětil klidně.

„Je velice dobrá,“ řekla paní Giovannina. „Má všechny nejlepší vlastnosti. Též malou slabost. Jsme všickni lidé. Je trochu podivínská.“

„Nepozoroval jsem to,“ řekl upřímně. „Nezdála se mi všední.“

Paní Giovannina utírala si šátkem obličej, aby úsměv svůj zakryla. Jak stejným tónem a téměř týmiž slovy ti dva sobě navzájem mluvili!

„Nu,“ řekla, „vždyť ji nechci snad pomlouvat! Je mi na své stáří jen trochu vážná. Pomyslete si, mluví i anglicky. Je to podivné, čemu se děvčata za našich

dnů učí. Jinak jest perla. Přeju ji Giggimu.“

„Jsou snoubenci?“ tázal se poněkud pomalu. Nechtělo mu to slovo z hrdla.

„Ne. Matka jeho si to však velice přeje. Giggi na ni hledí trochu příliš bratrsky. Zaopatřila by se s ním. Víte, není bohatá, moje contessina.“

„Contessina?“ opakoval po ní.

„Ano,“ odvětila. „Sonaresi jsou starou hraběcí římskou rodinou. Býti římským hrabětem neznačí sice tolik, slyším, jako být hrabětem tam u vás na severu neb vůbec mimo Romagnu, ale jméno Sonaresi má dobrý zvuk a jsou s nejpřednějšími rodinami, třeba by jen zdaleka, spříbuzněni.

I s takovými, jako jsou Colonna, Orsini, Aldobrandini, a nevím s kým ještě. Následkem své chudoby byli poněkud zapomenuti, ale v klášteře Trinità de’ Monti, kde Caterina několik let trávila, seznámila se zase s některými členy předních římských rodin. Dona Paolina Valmarina ujala se Cateriny po smrti její matky a uvedla ji do společnosti. Dona Paolina požívá prý teď přízně královny Margherity. Nevím, co se královně na ní líbí; je sice krásná, ač už mladá není, mně ale by se nikdy nelíbila. Nadutá loutka!“

Pan Plojhar se usmál, klepy paní Giovanniny ho začaly bavit. Vypravovala tak srdečným, upřímným tónem.

„A kde přišla slečna di Sonaresi k známosti s tou donou Paolinou?“

„Neřekla jsem vám, že v klášteře Trinità? Dona Paolina, která do Kvirinálu ještě dlouho nejezdí, neb patří mezi šlechtu papežskému dvoru fanaticky oddanou, hraje si odedávna na ochránkyni sester svatého srdce Ježíšova, kterým onen klášter náleží. Tam seznámila se s Caterinou a vzpomněla si docela na své příbuzenství, nevím z kterého kolena, s rodinou di Soranesi. To jediné jí vadilo, že matka mé milé Cateriny nebyla šlechtičnou. Pocházela z kupecké nějaké rodiny.“

„A z Prahy, jak mi slečna di Soranesi neb vlastně pan Luigi vypravoval.“

„Ano, někde z daleka, nevím dopodrobna odkud. Hrabě Soranesi měl velký statek v Lombardii a žil tam od svého dětství, byl tam vlastně domovem a sloužil v rakouské armádě. Tam někde seznámil se se svou ženou. Když se stala Itálie svobodnou a sjednocenou, vrátil se hrabě Soranesi do Říma, vlastně do San Catalda, na ten pustý statek, který rodina jeho po staletí držela. Statek v Lombardii byl prostě a krátce řečeno dávno co důstojník v cizí službě – probil. Žili osamotnělí – neb byli chudí a tu cizí službu mu zde také mnozí pamatovali. Ona byla krásná, milá, měkká. Caterina má její oči. Po otci má jen jedno – opovrhuje lehkomyslně penězi a je úplně lhostejná k tomu, ‚co společnost něčemu říká‘. To poslední se mi na ní velmi líbí – neboť mrzí to donu Paolinu smrtelně.“

Pan Plojhar se smál.

„Vidím, že tu donu Paolinu nenávidíte.“

„Je mi protivná. Věřil byste? Má to Caterině za zlé, že se mnou důvěrně zachází, že mi tyká. A víte proč? Protože jsem dcerou malého kramáře, jak říká. Dobrý můj otec byl totiž zlatníkem a měl, pravda, malý krámek zrovna proti Panteonu. Můj nebožtík muž si u něho jednou koupil jehlici, viděl mě tam – nu

to ostatní si můžete domyslit. Chudák, seděl u nás celé hodiny v tom temném krámku. Antonio byl andělem."

Utírala si oči. Pan Plojhar se začínal obávat, že mu bude vypravovat celou svou i nebožtíkovu historii. Tázal se tedy rychle:

„Dnes zdá se, že venku teplo a slunno, den pro procházku jako stvořen."

„Ano, dobře uděláte, půjdete-li. Ale snězte dříve nějaké sousto!" A přišoupla mu talíř. „Kotlet vychladl, dám jej ohřát."

„Ne, děkuji, adoruji vychladlé kotlety. Pokusím se tedy," zalhal a sedal za stůl. Pozdravila a odešla. Zavřel za ní dveře, a když ji slyšel v kuchyni, kde na ubohou Teresitu pro neznámou mu příčinu stavidla své výmluvnosti pouštěla, začínajíc patetickými slovy „Ó neblahé ty stvoření –", zatáhl portiéru, aby dále neslyšel, odstrčil stůl se snídaní a odhrnul stór. Slunce zaplavilo pokoj krásným svitem svým, i otevřel okno, aby teplý, zlatý ten vzduch v sebe vdýchat mohl. Chvilku byl oslněn, pak ale zahleděl se do toho překrásného pohledu, jejž mu vyhlídka z okna poskytovala. Před ním leskl se Tiber jako temný, rozžhavený, z výhně se valící kov a za řekou stály nepohybně tmavozelené stromy v zahradách Farnesiny, skupiny bílých budov loučily je od oranžových hájů vily Corsini, vstoupajících vzhůru na Janiculus, pokrytý zažloutlými lukami, velkými zahradami, kostely, kláštery a končící po délce své u vatikánské čtvrti, korunované kupolí Sv. Petra. Šířkou pak splýval Janiculus daleko s čistým, světlem prosáklým horizontem, do kterého jednotlivé, osamotnělé obrovské stromy a obrysy bílých budov se násilně vrývaly. Jaká tu směs barev, sladce světlem a stínem sladěná! Delikátní žlutavá zeleň polopovadlých trávníků v zahradách a na lukách byla tak měkká, temné skupiny pomerančů a ilexů stály tiše a slavnostně na terasách renesanci pamatujících sadů a korunami jejich leskly a lámaly se paprsky jako v tmavosmaragdových prismech, a duby kolem kláštera svatého Onofria, pod kterými snil a zoufal Tasso, potřásaly zádumčivě ohromné své zvadlé koše a zdály se jako z mědi a bronzu. Nebe bylo bledě modré jako na severu, beze tvrdosti jižního hlubokého azuru a jakoby stříbrem prokvětlé, tím samým stříbrem, které se smykalo vzduchem, po stromech, po zemi, všude a které barvám onu sladkost, onen jas a čar poskytovalo, jimiž ve zvucích působí, přimísí-li se kovu. Směrem, kde pan Plojhar háje vily Doria-Pamfili tušil, vznášelo se drobné stádo bílých a šedých mráčků, byly jako plachty malého loďstva, plujícího někam do nesmírná, do nekonečna, do ideálu… Budily touhu k letu tím slunném a ladem a mírem… Prostředkovaly tak mezi úzkým obrazem pozemské krásy a mezi tím, po čem věčně toužíme, čeho ani vysloviti, ani domysliti nelze a co i té pozemské kráse významu a podstaty dodává.

Mladý muž hleděl za těmi mráčky a nevýslovná touha, neurčitá a sladká jako dřímota, mu plnila hruď, pak ale spouštěly se zraky jeho pomalu zase k zemi zpět, oči jeho se šířily, sál ty barvy, ty tvary, ten soulad plným douškem do sebe, srdce jeho tlouklo silněji, víčka jeho se pak napolo zavřela, neviděl už ničeho více, cítil pouze slunce, zaplavující svitem celý svět jako divotvorným tím elixírem pitného zlata, o kterém byl celý středověk tak horečně snil, ústa jeho

se otevřela, dychtivě, žíznivě, velkými loky hltal blesky těch z nebes pršících paprsků.

„Och, svět je přece krásný! Život má svou cenu…," šeptal tiše… „Žíti, žíti!" zvolal a vzlyk bolestný se mu vyrval ze zúženého rozechvěním hrdla.

„Žíti, žíti!" a schoval obličej do rukou a klesl na židli a slzy protékaly mu dlouhými bílými, tenkými prsty. Jan Maria Plojhar byl synem někdy vyhlášeného a bohatého pražského advokáta. Byl synem jediným a rodiči svými zbožňovaným. Měl sestru o několik let starší, kterou od prvního dětství vřele, něžně miloval, která mu však lásku jeho neodplácela stejnou měrou. Byla žárlivá na lásku svých rodičů, které požívala dříve výlučně a o kterou se nyní s mladším tím bratrem rozděliti musila. A ještě k tomu, zdálo se jí, připadla větší část té lásky jemu! Považovala bratra za vetřelce a teprve později, v letech, kdy nabývala rozumu zralejšího, vzdala se toho pošetilého stanoviska, cítila více po sestersku, avšak mnoho místa nebylo vůbec nikdy pro jakoukoli lásku v jejím úzkém, neplodném srdci, v kterém záhy sobectví a planá ješitnost příliš bujely. Vlídné její způsoby, zdvořilé úsměvy, povolnost ve věcech nepatrných platily však, jak to často bývá, za čirou dobrotu. K tomu byla krásná, totiž všechny rysy její tváře byly pravidelné, souměrné, pleť sněhová, oči blankytné, zuby zamodrale bílé a vlasy temné zlato: avšak, ač málokdo si dal práci to pozorovati, všem těm barvám a liniím scházelo jedno, hlavní, – duše. Jen jedna osoba to záhy s bolestí a v úzkostech pozorovala, ale ta to nikomu nesvěřila, mlčela a modlila se: byla to její matka. U lidí ostatních platila Rosa Maria za anděla.

Paní Plojharová, tichá, měkká a prostá osoba, v které se poezie co sladká jakási mariolatrie a láska k přírodě jevila, pocházela z bohaté rodiny a dostala krásný a výnosný statek věnem. Nerozehřála se nikdy pro život v městě, a kdykoli jen mohla, ujela s dětmi do Havranic, do toho svého klidného, útulného hnízdečka v jižních Čechách. Syn její zdědil po ní tu něhu k lesům a lukám, kvůli které se jí manžel někdy posmíval, a ta náklonnost přicházela u něho od nejútlejšího mládí najevo. Havranický zámeček byl mu vždy vlastním domovem a jezdíval na zimu s matkou do Prahy jako do vyhnanství.

Jan Maria narodil se poetou a havranický zámek, stará, vlhká jeho zahrada, lesy a pole, hory a vody kolem byly prvními předměty, které se fantazie jeho dotekly. Zároveň budila jeho chůva, stará Běta, svými pohádkami, svým vypravováním o Libuši a jejích sestrách, o moudrosti Krokově, o rytířích spících v Blaníku, o starých proroctvích, slibujících spásu české zemi, nevědomky první touhy po říši ideálu, první záchvěvy lásky k rodné zemi v měkké a snivé jeho duši. Nebyla Běta ženou obyčejnou, ačkoli to nikdo nevěděl a ona nejméně. Ani ve snách netušila, že byla básníkem – slovo, které ani neznala, které by nebyla ani chápala. V Bětě bylo cosi velkého, nadšeného; byla jako Sibyla a měla také úplně vzezření nevšední. Byla vysoká, suchá a oči její byly tak jasné, že každého v té osmahlé, trochu tvrdé její tváři překvapily. To se přece pozorovalo; říkali jí ve vsi žertovně „prorokyně". A rád ji každý poslouchal, začínala-li povídat. Nejraději vypravovala v dlouhých večerech podzimních, a tu nejen děti, ale i dorostlí rádi kolem ní sedali. Obyčejně dálo se tak po večeři, v dlouhé nízké síni

vedle kuchyně v přízemku umístěné, kde se ženská čeládka s prací shromažďovala. Byl tam starý vyzděný krb; zapálili na něm trochu chrastí, které praskalo, svítilo a modře kouřilo, a v té polotmě seděla Běta na nízké stoličce a dávala se proudem svých pohádek unášet. Mluvívala s tichým nadšením, a pak pustila své pletení do klína a pozdvihovala dlouhé, kostnaté svoje ruce, činíc často velké, někdy tragické posuňky, vyžadovalo-li to její vypravování. Jan Maria nepouštěl tu z ní zraky, srdce mu tlouklo, oči a tváře mu hořely, bylo mu nevýslovně blaze v tom světě snů a vidin, a přece šla taková hrůza někdy z toho velkého černého stínu Bětina, tam za ní na protější stěně! Byl to přízrak obryně, a Jan Maria bál se, aby nepovstala, klenutí hlavou neprorazila a celý zámek jim nad hlavou nezbořila jako Samson, o kterém Běta také jednou byla na svůj způsob vykládala.

Když pak ráno chodili na procházku, byl rybník, řeka, lesy a luka pro hocha samá skrýš buď dobrých, buď hrozných bytostí, každý oblak zázračným ptákem, každý pták poutníkem a hostem z nějakého rajského ostrova, ležícího v rozvlněném moři za skleněnými horami. Z toho světa plného kouzla, vzduchu, světla a poezie vezli ho pak vždy do Prahy, do úzké ulice, zavírali do pokoje, jehož okna hleděla do pustého dvoru, kde nebylo viděti než kočího, jak myje poblácený kočár, kde nebylo slyšeti než dešťovou vodu lijící se z přeplněného odkapu. Vedli jej konečně do školy, kde se smrtelně nudil. Nenáviděl ji, a rodiče se rmoutili, že nemá chuť k učení, že nemá vlohy. Jednoho dne přišel také kradmo do kanceláře otcovy, kam mu přístup zakázán byl. Jak podivná to místnost! Bylo tam dusno a šero. Několik mrzutě vypadajících lidí tam sedělo za ošklivými stoly, všude ležely balíky zažloutlého papíru, všude stály velké zaprášené knihy a vzduch zapáchal nepříjemně laciným pečetním voskem, vlhkými deštníky a zhaslými právě svíčkami. Jan Maria cítil takový odpor tělesný i duševní, že se mu dělalo zle. Utekl a seděl celý den tiše v koutku své dětské komnaty, nevšímaje si hraček ani obrázků. Náhodou řekl otec ten samý den mezi obědem, že se stane Jan Maria někdy také advokátem jako on. Hoch viděl ty ošklivé, nudné pokoje před sebou, cítil zápach těch svíček, deštníků, uzavřeného vzduchu, viděl ty mrzuté tváře těch nad zažloutlým papírem nahnutých postav a zbledl hrůzou smrtelně, dal se do takového pláče a bránil se tak zuřivě proti té nelákající vyhlídce do budoucnosti, že jej dlouho ani utišiti nemohli, a nikdy více nevytasil se udivený jeho otec s podobným návrhem, těše se tím, že syn jeho rozumu nabude. Hoch však ustanovil se skrytě pevně na tom, že spíše uteče do těch černých lesů, šumících kolem havranického zámku, než by se takovým mukám kdy podrobil. Po celý život zůstala mu ta hrůza a ten odpor proti tomu a každému podobnému povolání v mysli. –

Bylo mu asi deset let, když mu otec náhle zemřel. Bolest paní Plojharové byla nesmírná, milovala svého muže celou duší. Zdraví její se rozrušilo tak, že se už nikdy více úplně nezotavila. S velikými peněžitými ztrátami zanechala vše v Praze a utíkala se s dětmi svými na svůj statek do jižních Čech. Pro Jana Marii nastal takto nový život. Škol byl rázem zbaven, neb paní Plojharová nemínila se více do Prahy vrátit a vyhledala pro své děti učitele, který se s nimi do Havranic

odstěhoval.

Byl to člověk mírný a trpělivý, kterého Rosa Maria svými rozmary velice trápila a který v měkkosti a oddanosti svého žáka za ty útrapy útěchu hledal a nalézal. Jan Maria byl teď pilným, obzvláště jazykům, jichž učitel jeho několik znal, učil se s horlivostí kvůli lektuře, které brzy až přespříliš v zámecké staré knihovně hověl. Knihy, které ve dne v noci hltal, nahrazovaly mu pohádky staré Běty, odebravší se už v kraj oněch snů a vidin, o kterém byla tolik vypravovala, v ráj těch andělů a světic, o kterých byla se tolik nadumala a nazpívala. – Ideály hochovy braly teď pomalu určitou na sebe tvářnost, měly kořeny sice v těch starých snech a pohádkách, ale zdály se skutečnému světu přece bližší: byl to jednak po velkých skutcích žíznící heroism a pak touha po cestách do dalekých moří a neodkrytých posud světů, co mysl jeho stále jako na perutích neslo. Celé hodiny seděl Jan Maria na mezi v slunci a hleděl, pustiv knihu do trávy, na vlnící se zelená pole, která, větrem zčeřená, se mu zdála širým mořem; viděl tam fantómy korábů plouti, viděl sama sebe, jak na některém z nich přistane k břehu, jak s mečem v ruce se brání proti divochům, jak je podmaňuje, aby jim dobrodiní kříže a učení Kristova poskytl, jak zakládá velkou říši, jak se stává králem v ní, jak se pak vrací triumfálně zpět do Čech pro svou matku, s věncem zlaté slávy na hlavě, pro svou sestru…

„Ne, ne, tak to snad nebude," usmál se pak v záchvatu střízlivé nedůvěřivosti; ale za chvíli zakládal už zase neodvislé kolonie na nějakém ostrově. Stavěl tam jakousi Akropoli, bílou, mramorovou, zhlížející se v modrém moři… Nové kvetly tam Atény za mořem, a tenkráte Atény české!… A zahlídl se do té vážné, jakýmsi sladkým smutkem zastřené jihočeské krajiny, obemknuté Šumavou, a pošmurný její klid budil v něm elegické city a velký její horizont a majestátní ráz přiváděl mu divným nějakým způsobem bohatýrské, fantasticky zbarvené touhy v mysl, a vzpomněl mimoděk na ty rytíře spící pořáde ještě v Blaníku a přál si s tlukoucím srdcem, aby to bylo více než pohádkou, aby vskutku vstali, aby mu podali též meče k boji pro spásu té země, kterou koně cizinců na kopytech svých roznášeti chtěli, a viděl se rázem v ohromné bohatýrské seči, brodil se krví, padal, umíral na mezi, a viděl, jak andělé nad ním bílými mávali korouhvemi na počest jeho hrdinné smrti a chrabrosti, která byla zvítěziti pomohla… V takové dny divívala se matka jeho v tichosti, proč asi oči jeho tak planou, proč každou chvíli vlhnou a proč se rty jeho občas zachvějí.

Čas minul a ideál jeho změnil opět poněkud tvářnost, celkem ale zůstal pořáde tím, čím od počátku byl. Jan Maria četl totiž nějaký překlad Aischyla a byl zdrcen. Zdálo se mu pojednou, že byl uveden na dráhu svého povolání. Duše jeho zvolala: Budeš básníkem… „Ale takovým jako Aischylos!" řekl si hoch a dodal: „Takovým, jako byl Gervantes a Camões," jejichž životopisy byl četl. Znamenalo to jinými slovy: „Budeš básníkem a hrdinou zároveň! Odložíš péro jen tehdy, jestli bude nutno uchopiti se meče! Meč bude se s pérem v tvé ruce střídati!" A snil teď živěji a více a častěji než kdy předtím. Co čekalo vše na něho! Cesty do těch dalekých krajin, kam zanese učení Kristovo, boje bez konců jako pod Iliem pro nekonečnou slávu české země a básnění tragédií tak

zdrcujících jako Agamemnón a Prométheus! Ó jak ohromnou, krásnou věcí byl život! Mezitímco tak za chimérami těkal, přemýšlela matka jeho o tom, kterým směrem jej připravovati pro život skutečný. Přišel čas se rozhodnouti pro určitý jakýs cíl. Začala se syna ve vážné rozmluvě v přítomnosti učitele vyptávat, čím by býti chtěl. Jan Maria nebyl v nejmenších rozpacích; vždyť se byl přece dávno rozhodl! Bude Aischylem, Cervantesem! Bude básníkem a hrdinou. Přiváděl matku i učitele v úžas tím, že naprosto chápat nedovedl, že na tom jeho rozhodnutí přestat nelze, že to není takovou hračkou, provésti, co si umínil. Nechtěl věřit, že v první řadě třeba se uživiti, že přirovnání o ptácích nebeských tak málo v světě platí, nechtěl konečně věřit, že je dítětem na své stáří v některých ohledech, nazvaných „praktických“, až příliš nevyvinutým. Poprvé ve svém živobytí cítil se matkou a tím dobrým učitelem uražen a chladný, opovržlivý posměch sestřin vylákal mu ty nejbolestnější slzy. Po dlouhých řečích, po nekonečných otázkách a výkladech formuloval konečně s pomocí učitelovou svou žízeň po bohatýrství, svou touhou po dalekých cestách ve střízlivou žádost, že chce býti tedy vojákem a námořníkem. Aischylos a Cervantes po tvůrčí stránce nesmrtelných děl odpadli docela, byli matkou i učitelem odbyti úsměvem, ne sice tak urážlivým, jako byl onen chladný sestry Rosy Marie, ale naprosto odmítajícím.

„Rozmysli si vše dobře, drahé dítě,“ pravila matka posléz, líbajíc ho a hladíc ho po tváři a po vlasech. „Není třeba se ukvapovat.“

Ale formule jeho byla stálá a pevná: „Nebudu ničím jiným než vojákem námořním.“

Učitel jal se jej tedy připravovati, matka konala potřebné kroky s pomocí poručníka a svých příbuzných a Jan Maria rozloučil se konečně s ní, se sestrou, se zámkem havranickým a s českou zemí. Učitel doprovodil jej do Pulje, do námořnické akademie. Havranice hořely růžovým světlem ranních červánků, když je Jan Maria opouštěl, a tak zůstaly mu v duši. Když se na stanici v směr dávného domova ohlídl, – byly červánky zhasly. Málo tušil, že i růžové světlo života tenkráte pro něho zhasínalo, když takto poprvé do světa jel, a že mu bylo souzeno, aby mu tak čistě a jasně nikdy více nevzplanulo!

Netrvalo dlouho, hned po příjezdě do námořnické akademie, a bělmo iluzí začalo mu padat s očí. Náhle, bolestně přišel k vědomí, že bylo vše jiné na tom světě, než si to byl dosud myslil. Duch, který v tom ústavě panoval, spolužáci jeho, představení, vše mu bylo tak cizí, vše se mu zdálo tak surové, jemu, v němž ženská, trpná, měkká přebývala duše. Ale právě trpná, více snící než myslící ta jeho povaha učinila mu pobyt v tom novém nesympatickém okolí možným, učila jej snášet a mlčet a uzavírat se do sebe. Čím déle tam byl, tím více poznával svůj omyl, řekl si s vnitřním pláčem, že se byl minul s povoláním svým, věděl nyní, že tak veliký rozdíl mezi vojákem a bohatýrem, kterého činí myšlenka a vzlet, jako mezi střízlivostí života a letem k ideálu, – říkal si to vše po léta – ale rázně se vzchopit, vystoupiti z akademie, dáti se na jinou cestu, hledati jinou dráhu povolání – to Jan Maria nedovedl. Ani mu to hrubě nenapadlo, a čím také měl se stati? Necítil povolání k ničemu.

„Je to můj osud,“ pravil si smutně a hledal útěchu v tom, že po odbytých studiích aspoň ty sny o dalekých za moře cestách se mu uskuteční. Mezitím zůstaly mu na dně duše co ideál všeho, co na světě krásného, ty drahé, tiché Havranice a krajina, v kterých ležely. Nemohly tropické lesy míti mocnějšího čaru než sladká ta pole a luka, než ty zadumané hory nesoucí temné, věčně zelené jehličnaté lesy. Jak toužebně sníval o tom ráji svého dětství! Viděl jej brzy ozářený sluncem, brzy pod stínem nejchmurnějších mraků, brzy v jarním květu, brzy zapadlý sněhem, po němž modré stíny bloudily nebo rudá záplava západu se rozlévala. A ten zámek havranický se starou štěpnicí plnou zkřivených jabloní a hrušek, s tou zahradou v bývalém širokém, asi sáh hlubokém příkopě, běžícím kolem celého domu! Byla tak zelená, vždy vlhká, neboť ten příkop byl v předešlém století, v němž zámek vystavěn byl, naplněn vodou, po které labutě plovaly. Někdy byl tu vodu a obzvláště ty labutě, o kterých se tradice byla udržela, postrádal; avšak svěží zeleň trávníků, vůně růžových keřů a jasná žluť nesčíslných slunečnic tam rostoucích nahrazovaly bohatě zašlou tu poetickou ptačí slávu. Ach, mysliti na havranický zámek, na milé jeho pokoje, naplněné starosvětským vyrudlým nábytkem, bývalo mu nejsladší rozkoší. Míval pak dojemnou vidinu, jak v jednom z těch útulných pokojů, teplém v zimě a chladném v létě, sedí bledá, posud přes šedivé své vlasy krásná žena se smutnými zraky – jeho to matka! Hle, seděla na malé pohovce a tenké, krásné, jemné její ruce konaly buď ruční nějakou práci, nebo rozkládaly na stolku nějakou pasiánsi, bádala polo žertovně, polo pověrčivě v těch elegantních, libě vonících kartách, aby z nich vyčtla, zda osud v nejbližší budoucnosti slibuje zdaru, – och, Jan Maria věděl dobře, na koho ta dobrá matka při tom orákulu myslila, komu ten zdar a to štěstí přála! Věděl, že tomu, za nějž se před začernalým obrazem bohorodičky co večer po celé hodiny modlívala! Slzy vděčnosti a lásky vstupovaly mu do očí, kdykoli na to vzpomínal, věděl, že nemohl nic dražšího na světě míti než ji a Rosu Marii a Havranice s tím celým světem sladkých, blahých upomínek!

Jaký byl tedy jeho bol, když pozoroval, že mu tam v tom domě přísné kázně, kde nyní žil, ty nejdražší jeho upomínky ze srdce vyrvat chtěli! Nemyslili ovšem na Havranice, o kterých ani netušili, ale ignorovali tu zemi, v které ten drahý jeho domov ležel, tu zemi, jíž byl ten domov malou, avšak krásnou částí. Pro ně nebyla ta země na světě, o které Běta říkala, že ji nepřátelé „na koňských kopytech“ roznášeti chtějí, odbyli ji leda pohrdlivým úsměškem. Chtěli jej přesmoc pro jinou, „širší“ vlast nadchnouti, kterou Jan Maria co maceší, cizí, nepřátelskou tím více nenáviděl, čím více mu ji vnucovali. Pro jazyk pak oné jemu drahé země jevili surovou nevážnost! Ó, jakou silou miloval teď ty ubohé své, zavržené Čechy! Zdály se mu dojímavé jako některý z mučedníků a zářily mu nejsvětější glórií! A dávný jazyk otců stal se mu čímsi tajuplně posvátným. Avšak láska jeho jako jeho vzdory neměly slov, neboť neměl přítele. Jen sestře své vylíval někdy svoje srdce, matce nezmiňoval se, nechtěl ji zarmucovati. Rosa Maria však neodpovídala nikdy ani slovem na ty výkřiky jeho stísněného vlasteneckého citu; o všem, co se v domě děje, dávala mu věrně, ač suše zprávy,

ale k srdci jeho nepromluvila ani jednou po celý čas. Jan Maria si to vykládal tak, že s ním mlčíc snáší, – a ona se mu v skrytě smála. Konečně nesvěřoval se už ani jí. Mlčel a trpěl. Ale jednu měl přece ještě útěchu, jistou a sladkou, – poezii. Nejenže četl všechna díla obraznosti, která se zhusta podloudnickým způsobem do námořnické školy dostala, začal sám se pokoušeti o uskutečnění svých dávných snů. Psal v tajnosti – tragédie. První byla Královna Tomiris. Nejdříve napsal scénu poslední, v které Tomiris uťatou hlavu konečně poraženého, tak dlouho vítězného zachvatitele své a jiných vlastí do zlaté, vlastní jeho krví naplněné nádoby potápí, a všechno svoje nadšení, všechny svoje vzdory, všechnu svou zoufalost, všechnu nenávist proti tyranii vložil Jan Maria královně Tomiris v té scéně do úst. Vášnivé její přitom proklínání formuloval dle divoké kletby sestry Horatiů proti Římu v tragédii velkého Corneilla, kterou nazpaměť uměl. Ta scéna kletby a triumfu zdála se mu povedenou, přečítal si ji sám často v úkrytu a byl spokojen a hrd. Ostatní část tragédie nechtěla se mu však tak dobře dařiti, zdála se mu slabá, bez života, a konečně ji hodil celou do ohně. Po celý měsíc byl pak zachmuřen, avšak brzy klíčila zase nová naděje v jeho srdci a doufal, že Drahomíra se mu povede lépe, a přemýšlel o ní, kdykoli mu zůstala volná chvíle.

První své prázdniny netrávil v Havranících, jak byl doufal. Matka a sestra odstěhovaly se krátce po jeho odjezdu na vřelé přání posledňější do Prahy k delšímu pobytu, a poněvadž matce zdraví nesloužilo, odebrala se později pak do lázeňského místa do Alp, kam jej k sobě na prázdniny povolala. Byl polekán jejím chorobným vzezřením, ale zdálo se mu za nějaký čas, že lázně na ni velmi dobře účinkovaly, takže uspokojen odjel. Za rok překvapila ho zpráva o sňatku jeho sestry. Čekala kvůli němu až v čas prázdnin, aby Jan Maria té slávě mohl přítomen býti, a aby se s budoucím svým švakrem v Praze seznámil. Byl to sňatek velmi výhodný, jak mu matka psala, a dopis Rosy Marie zářil štěstím. Jakou radostí ho to plnilo! Přijel, ale přes všechnu snahu milovati láskou bratrskou toho, jejž si byla Rosa Maria za chotě zvolila, nemohl nikterak k němu přilnouti. Chladná, samolibá jeho povaha jej mrazila a urážela. Rosa Maria však zářila ne tak štěstím, jako spíše triumfem – krutým a nízkým. Byla svého ženicha jiné, téměř už s ním zasnoubené dívce „vyrvala“, a mluvila s tak cynickou nedelikátností o svém vítězství a o své poražené sokyni, že bratr její žasl, prázdný, ješitný úsměv pak toho vyrvaného ženicha se mu hnusil. Poprvé viděl sestru svoji bez oné glórie, kterou milující jeho duše kolem ní po celý posavadní život byla spřádala. Bylo mu úzko v tom pocitu vystřízlivění, hledal na tváři své matky útěchu, chtěl z ní vyčisti, že se mýlí, že sestře křivdí, ale v bolestném jejím úsměvu, ve chvějícím se zvuku jejího hlasu, když tichým, prosebným slovem Rosu Marii napomínala, nalézal jen potvrzení svých obav. Maně, instinktivně tázal se v nitru svém: „A to že jest láska, co ty dva lidi k sobě poutá?“ Netroufal si odpověděti na tuto otázku. Představoval si pod tím slovem něco neurčitého sice, ale přece něco docela jiného. – Byl rád, když po svatbě odjeli a on s matkou do těch drahých, tichých Havranic se utíkati mohl, kde ještě dvě neděle v sladkém snění, v nejněžnější lásce s ní strávil. I jí zdálo se, že

se jí odjezdem novomanželů odlehčilo. Nemluvili o nich, mluvili vůbec málo, dívali se více na sebe a četli si tolik hlubokého citu, tolik něhy v zracích, že jim slov třeba nebylo.

Ach, s jakým dojmutím vzpomínal později těch krásných podzimních tenkráte večerů, zlatých úsměvem v klidu umírajícího slunce, svatých tím tlukotem jich obou v hlubinách pohnutých srdcí! Chodili spolu v štěpnici na procházku jako dva zamilovaní, dívali se s přátelským jakýmsi citem na ty staré stromy, na omšené jejich pně, na dlouhé ty zkroucené větve, s nichž zrající ovoce viselo, na dům politý záplavou růžového světla, na rokokové, po balustrádě bývalého příkopu rozestavené vázy a poprsí římských césarů korunovaná laurem, s poněkud naivním, ba přihlouplým úsměvem ve tvářích, žlutým lišejníkem jako pozlacených, a všechny ty předměty zdály se jim plny intimního kouzla, plny duše a poskytovaly jim látku k veselým a dojímavým poznámkám. Bylo jim tak domácno, tak milo, tak volno. Byli do sebe zavěšeni, a každou chvíli tlačil Jan Maria tu bílou, bledou ruku k prsům jako v bázni, že se mu vymkne, že mu odňata bude, a každou chvíli cítil zase, jak tatáž ruka se zachvívala jako stejným strachem, jako by se ho křečovitě chytat chtěla. Nikdy nebyl se s matkou tak těžce loučil jako tenkráte. Musil všechny svoje síly sebrati, aby rozechvění svoje skryl; doprovodila jej na nádraží odlehlé stanice a neviděla, jak osamocen ve vagónu rukama zalomil, když vlak byl do širého pole vyjel, a on zas neviděl, jak ona bledá do polštářů svého kočáru byla klesla a beze slz, napolo v mdlobách domů přijela do zámku, tichého, opuštěného jako hrobka.

Za půl léta volali jej děsně stručným telegramem do Havranic:

„Matka tě chce ještě jednou vidět, přijeď hned,“ zněla vražedná slova, která jej téměř usmrtila, ač jej byli, přečetše telegram před ním, dříve připravili. Podepsán byl Leopold, muž Rosy Marie.

Nalezl matku ještě živou, ale na mysli tak skleslou, že ji nepoznával. Myslil, že zšílí. Odvedli ho násilím od její postele, když byla usnula. Havranice byly celé změněny, pokoje naplněny módním, křiklavým nábytkem, nevkusnými tretkami. Rosa Maria a její muž bydleli tam teď stále. Byl svou továrnu v severních Čechách prodal a žil ze svých rent.

„Leopold je tak praktický,“ řekla mu Rosa Maria. „Zajisté že myslí na nový nějaký, výnosný podnik.“

Jan Maria byl změnami v Havranicích nemile dotknut, zdály se mu téměř profanací, a tušil, že se to stalo vše přes matčin příliš slabý odpor. Bolelo jej, že ve svém domě se podrobovala cizím zákonům. Tak se mu to aspoň zdálo a zakrátko už o tom pochybovat nemohl, bylo to přece tak zjevné i na samých tvářích všech domácích lidí, že na zámku každý Leopolda za vlastního pána považoval.

Za nějaký den bylo matce lépe. Byla čilejší, více sobě podobná. Držela syna za ruku, když vedle její postele seděl.

„Leopold je tak praktický,“ řekla mu jako předtím Rosa Maria, ale hlasem chvějícím se podivným jakýmsi dojmutím. Zdálo se, že chtěla něco více říci,

slyšel, že zašeptala: „Bylo to nutné, milé dítě…“ Ale zamlčela se, když tázavě na ni hleděl. Pozoroval, že se jaksi bojácně pohledům své dcery, vážně na ni upřeným, vyhýbala. Když Leopold do pokoje vešel, nepromluvila už slova, ale ruku svého syna nepustila. Občas ji silněji tiskla a chvilkami byla ta její ruka, kterou Jan Maria stále celoval, horečně vřelá a zase ledová.

Kvečeru stala se paní Plojharová nepokojnou, bez přestání hleděla na staré hodiny visící proti posteli.

„Jene,“ šeptala náhle, „ten sňatek nebyl tak výhodný, jak jsme myslili…“

„Nemysli teď na to,“ prosil ji překvapen, ale více ještě dojat bolestným výrazem v jejím pohledu.

„Tys byl vždy mou radostí, Jene Maria, ty můj nejdražší,“ šeptala zase matka, „ó viď, ty bys mi odpouštěl, kdybych ti i křivdila?“ Dýchala těžce.

Klesl na kolena, nemohl mluvit, slzy ho dusily, líbal ruku její vášnivě.

„Oni mě nutili,“ šeptala matka, „odpusť mi, odpusť mé slabosti…“

Rosa Maria držela ji za druhou ruku.

„Ty se rozčiluješ,“ řekla a zarděla se do temna.

Ale matka nedala si déle bránit. Sebrala všechny síly a sedla v posteli.

„Synu,“ řekla hlasitě. „Obávám se, že jsem ti křivdila! Slib mi však pro lásku mou hlubokou, věrnou a dlouhou, že budeš v míru se svou sestrou žít.“

„Slibuji, slibuji,“ vyrazil Jan Maria ze sebe. „Přisahám ti to.“

„A mně odpustíš?“ ptala se sladce a s úsměvem šťastným, který mu pravil, jakže tím je jista, že jí odpouští. Co? To nevěděl. Položil jí hlavu lehce na klín, tvář jeho byla obrácena k ní. Mluviti nemohl, celé jeho tělo se chvělo konvulzívně, ale oči jeho hleděly tak na ni, že zazářila radostí.

Zapomínala všeho mimo něj, sklonila se nad ním, vzala třesoucíma se rukama tu drahou jeho hlavu a tiskla si ji k srdci. Rosa Maria vyšla tiše z pokoje, aby zavolala svého muže a jeptišku, která matku ošetřovala. Letěla dlouhou chodbou, netroufala si hlasitě volati, cítila blízkost smrti a majestát její plnil ji strachem a mimovolnou úctou.

„Jene,“ šeptala matka, „žehnám ti. Dítě, budeš šťastným! Bůh ti požehná – tys mě nikdy nezarmoutil.“

Slzy tekly jí z očí, rty její ševelily, klesala unavena do polštářů zpět.

Když vešli Rosa Maria, muž její a jeptiška, byla paní Plojharová mrtva a syn její ležel bez vědomí na zemi. Mladá paní zakryla si tvář a vzlykala.

„Buď silnou,“ řekl Leopold, „vždyť tě to překvapit nemůže.“

Jeptiška zatlačila nebožce oči.

„Pomáhejte mému bratrovi,“ řekla Rosa Maria.

Jeptiška, bledá, velká a klidná, upřela výrazné své oči na ni a pravila tiše a dojmutě:

„Modleme se za tu, která odešla. Bratru svému přejte ještě chvilku mrákoty. Ubohý! Je úplně osiřen. Nemá nikoho.“

Rosa Maria vzhledla ostře na ni, chtěla něco říci, ale mlčela, začervenala se a sklopila oči.

Jeptiška pomodlila se nahlas otčenáš, pokoj byl už plný služebnictva, celý

dům se sběhl, a pláč, hlasitý a upřímný, ozýval se ze všech stran. Mezitímco jeptiška Jana Marii křísila, vyšla Rosa s mužem svým.

„Jest příliš dojata," pravil Leopold všem přítomným nepohlížeje na nikoho.

„Telegrafuj do Prahy stran smutku," řekla Rosa Maria, když byli sami v jejím pokoji, a utírala si suché své oči.

„Psal jsem už včera," odvětil, „věděl jsem, že katastrofa blízká, neodvratná –"

Byl ve všem tak praktický, ten Leopold!

Den po pohřbu měl s Janem Marií krátkou, jak řekl, velmi však důležitou rozmluvu. Jednalo se o pozůstalost.

„Nevíš nejspíše," řekl, „že zvěčnělá tvoje matka se trochu zadlužila. Byla tak dobrá, tak všem lidem věřila! Krátce okrádali ji, správce, šafáři, služebnictvo, každý. Musila posledně dost značné sumy si vypůjčovati, dílem v banku, dílem jsem jí pomáhal sám –"Zamlčel se a upíral oči nehybně na svůj doutník, jako by od něho nějaký div očekával.

„Peníze ty jsou na statek zaznamenány, vše je řádně v knihách a poručník tvůj přesvědčí se o všem sám, jemu to všechno dopodrobna vysvětlím, chtěl jsem tobě jen také zpráv podati… Zde jsou výtahy z knih, abys věděl, kolik –"

Vytáhl pomalu nějaké papíry a položil je na stůl.

Jan Maria je odstrčil. Leopold se mu hnusil. Měl srdce jako v kleštích. Začal, ač nejasně, všechny ty machinace, všechnu tu hrabivost tušiti.

„Jak ji mučili, jak ji asi mučili, než svolila, tu ubohou matku!" zněl výkřik v jeho srdci a vzal se za hlavu, zdálo se mu, že tu bolest nepřežije. Vtom vešla jeho sestra. Srdce jeho se zachvělo.

Ona byla jedinou bytostí na světě, kterou by teď milovati mohl, u které mohl nalézti když ne útěchy, aspoň ulehčení.

„Můj milý," řekla Leopoldovi, „je mi zde příliš smutno. Všude ji vidím, tu ubohou. Roznemohla bych se zde, myslím, že by bylo nejlépe někam na čas odejet, kde nám nic tu naši ztrátu nepřipomíná. Myslila jsem dnes celou noc na to. Jeďme do Vídně."

A začala nalévat kávu k snídaní.

„Mnoho cukru?" tázala se bratra. „Už jsem docela zapomněla, jestli sladíš –" Za chvilku řekla:

„Směl bys snad s námi se trochu ve Vídni zdržet, Leopold by mohl psát o dovolení do Pulje –"

„Ne," řekl Jan Maria suše a krátce. Vyrazil to slovo tak prudce ze sebe, že oba manželé trochu udiveně na něj pohlédli.

„Vykládal jsem Janovi právě ty záležitosti peněžní," řekl Leopold a podával mu znova papíry.

„Ach, to je nudné," řekla mladá paní.

Jan Maria sebral všechnu sílu svou.

„Rosa ví o všech těch věcech, všech těch záležitostech?" tázal se zdánlivě klidně, ale srdce mu bilo jako před popravou.

„Ovšem," odvětil Leopold. „Bez porady s ní se ničeho nedělo. Jest o mnoho

praktičnější než ty, můj milý. Myslím, že jest po otci, mohla by býti advokátem," žertoval.

„Ještě abych já ztrácela hlavu jako matinka, ubohá!" řekla Rosa Maria.

„Pak je vše v pořádku, vše," řekl Jan Maria a vrátil švagrovi papíry, aniž byl na ně jediný pohled vrhl. „Vše v pořádku," řekl a vstal. „Vše u konce," šeptal sám sobě na cestě k dveřím a bylo mu, jako by slyšel velké zvony hlubokého, k smrti smutného zvuku hrana zvonit.

„Tys nepil," volala Rosa Maria za ním.

„Nemám sestry," šeptal si na chodbě. „Ach, i ona ji mučila!"

Klesl ve svém pokoji na pohovku. Beze slz, bez myšlenky, tup svým zoufalstvím ležel takto nějakou chvilku. Pak vstal náhle a skládal rychle své věci do kufříku.

„Pryč odsud," pravil nahlas. „Jde z nich hrůza – z těch lidí."

Z těch lidí! Byla mu cizí Rosa Maria jako ten praktický Leopold. Vzlyk mu stoupal ze samého srdce do hrdla a hrozil, že jej udusí. Někdo zaklepal dvakráte na dveře.

„Dále," vyrazil ze sebe pracně. Vešla jeptiška. Pozdravila jej kloníc lehce hlavu, pak stále nehnuté tisknouc velkou svou modlitební knihu k srdci.

„Odjíždím," řekla konečně tichým hlasem, v kterém bylo cosi dřímavého.

Mladík vzal ji náhle za ruku.

„Vy zatlačila jste jí oči," řekl pohnut, „vy uložila jste ji v rakev, vy hladila jste polštář, na kterém spala! Já viděl, že hleděla s láskou za vámi, kdykoli jste šla pokojem! Vy bděla jste u ní, vy jste ji těšila! Sestro, já vám děkuji!"

A vtiskl ruku její prudce ke rtům. Vyrvala mu ji polekaně a přes tvář její přelétl slabý ruměnec. Byla hluboce dojata. Zápasila chvilku se svým dojmutím, než dovedla promluviti.

„V noci, než jste přijel," pravila, „myslila nebožka, že to její poslední. Pravila mi tenkráte: ‚Neuvidím-li více svého syna, pak řekněte mu, sestro, že jest moje láska celá jeho. On že jest mi nejdražší, co na světě mám. Řekněte mu, že jsem snad nedělila spravedlivě. Ale vím, že on na statku vezdejším nevisí tak jako sestra jeho. Dělila-li jsem jmění svoje v hodině slabé nespravedlivě ve prospěch své dcery, – pak nedělila jsem své srdce, svoji lásku nikdy – celé, celá je jeho, jedině jeho. Jest poslední mou myšlenkou.' Nato žádala, bych jí ustřihla vlasy."

Sestra otevřela své modlitby a vyňala kštici šedých vlasů.

„Zde jsou," pravila, „kázala, bych vám je odevzdala."

Konečně mohl plakat, líbal tu kštici a volal bez ustání:

„Díky, díky, sestro."

„A zde," dodala jeptiška, „jest klíč její rakve. Myslím, že ho nikdo na mně žádat nebude. Osvojuji si snad příliš mnoho práv –" Sklopila oči a podala mu malý pozlacený klíč kovové rakve.

„Bůh vám odplať vaši dobrotu, sestro," řekl mladík.

„Bůh vás opatruj," odvětila jeptiška. „Buďte zdráv a sbohem!"

Tiše, jak byla přišla, odcházela, u dveří se ještě jednou mimovolně obrátila a pohledla dojata na bledého, krásného, v slzách tonoucího mladíka. Jemu zdála

se zjevem z lepšího světa. A oběma bylo tak divné, že se mají rozejíti, aby se nikdy, nikdy více nespatřili na tomto světě, na kterém je byl okamžik bolesti a trudu svedl.

Ale neměli příčiny, aby déle spolu mluvili. Ta myšlenka prolétla jim zároveň, neurčitě, maně duší. Provázel ji až na schody a děkoval jí znova. Sestupovala pomalu, ale neohlédla se více. Za chvíli slyšel hrčení kočáru, který ji odnášel na stanici. Bol jeho byl umírněn, něco sladkého, dřímavého vešlo z jejího zjevu, z jejího hlasu v jeho duši. Odešel na hřbitov, ležící uprostřed lesa. Seděl tam dlouho.

Holé stromy kývaly přes nízkou zeď, spletenicí černých větví dubů a buků modralo se bledě čisté nebe a sosny a jedle stály temně se zelenavou září, vysoké a štíhlé proti jasu oblohy a vítr šuměl jimi slabě jako pomalu tekoucí vody. Sem tam bylo slabé, nesmělé zaštěbetání ptáka slyšet a země vydávala svou časně jarní vůni. Vše bylo tak snivé, rušilo svou dřímotou tak málo představu o sladkém spánku, který v tomto místě přebývati se zdál. Vážná a dojímavá tvářnost toho „svatého pole“ tak projasněna tajuplným tušením jara zdála se hlásati: „Vše jest zde snem a pouhým podobenstvím. Co zde v pochybnostech a v nejistotě usne, jinde se k pravdě probudí.“ A žádný zvuk všední a nesvatý nevolal drsným hlaholem: „Nad rovem je život a pod ním prácheň.“

Ach jak mu bylo sladko, volno! Byl téměř kliden, když se vrátil do zámku.

„Měl bych jí litovat a lituju jí,“ myslil si, když viděl sestru svou. „Jsem nekonečně bohat. Lepší část připadla mně.“

Dal jí sbohem i Leopoldovi – nesnažili se více jej zdržeti – a večerním vlakem odejel. Havranice za ním zapadly. Měl ten pocit určitě, že za ním zapadají. Bylo mu zase až k smrti smutno.

„A já sám,“ řekl si, „ležím jako na dně hlubokých vod. Ty vody jsou minulost. Zavřely se nade mnou. Stojím sám a přede mnou pustě leží svět…“

Hlava se mu začala točit. Naštěstí byl velmi unaven a lomoz vlaku jej ohlušoval, takže brzy usnul.

V akademii stala se s ním nyní sice znenáhlá, avšak značná změna. Všechny ty jeho bývalé vzdory, sny a bolesti tratily se mu z duše. Stal se z něho jeden z nejpilnějších žáků, nemyslil než na svá studia, všechno, co v něm bylo dříve bouřilo, se vzpíralo, jej nad okolí vznášelo, leželo „jako pod hlubokou vodou“. Nelišil se za nějaký čas téměř ničím od ostatních svých spolužáků, ani na své tragédie už nemyslil, leda s úsměvem. Za nějaký rok stal se docela i veselým, ač méně hlučným než ostatní, a jen sem a tam padl ještě na chvilku do starých dum, cosi, co bylo bolesti a rozkoši stejně blízké, táhlo mu pak srdcem podobně vanu probouzejícího se jara, bylo to cos jako touha po něčem neznámém, jakýsi sen o něčem sladkém a smutném. Duší jeho mihl v takových chvilkách umírající úsměv matčin a něco jako druhý ještě úsměv: úsměv té země, kterou tak byl miloval, té země tam daleko na severu, kterou „nepřátelé na koňských kopytech roznášeti hrozili“. Někdy stalo se také, že ve spánku se mu zjevily Havranice s tou starou štěpnicí, s tou zelenou zahradou, vlhkou a svěží, kde slunečnice

rostly, kde na balustrádě lišejníkem pozlacená poprsí římských césarů se tak naivně usmívala a kde cosi posvátného, neurčitého, jeho to dětství, jako by pod kvetoucími stromy dřímalo… A probudil se pak s prudkým tlukotem srdce a nevěděl dlouho, kde se nachází, neb bouřilo-li náhodou moře, domníval se, že slyší vítr v těch starých topolech burácet, které dlouhou řadou podél rybníku tam doma ve vsi stály a jejichž hučení v takových nocích až do zámku slyšeti bylo…

Ale upomínky ty přicházely mu čím dále tím řidčeji a slaběji: poddával se nevědomky svému osudu. O sestře slýchal dvakráte neb třikráte do roka. Byla mu první rok po matčině smrti psala: „Kde hodláš letos své prázdniny tráviti? Přijedeš snad docela k nám?“

Ta otázka jej hluboce ranila. Myslil, že by se to mělo vlastně samo sebou rozuměti, kam jinam, mohla mysliti, že by zajet chtěl než k ní, než do toho místa, které jim bylo společným domovem? Odepsal okamžitě: „Nepřijedu do Čech!“

Byl tím časem jakési náhlé, blouznivé přátelství s jedním ze svých spolužáků, s mladým chorvátským šlechticem Konstantinem Majakovičem uzavřel, který též jako on byl někdy ve snách žil a nyní jako on se síle a důvodům věcí, světa a života poddával.

Místo do Čech jel tedy s ním na prázdniny, tenkráte i každý následující rok. Doby takto na statcích Majakovičů strávené patřily pak dlouho mezi nejkrásnější jeho upomínky. Tam v těch šumících doubravách budovali jinoši, čerpající fantazie jeden druhému z duše, závratné vidiny o budoucí velikosti Slovanstva, snili o novém jakémsi „království božím“ na zemi, o novém zlatém věku lidstva. Po celý čas prázdnin zdály se jim jejich utopie tak rozumné a snadně k provedení! A teprve v akademii probouzeli se vždy k střízlivé skutečnosti.

Tak minul čas a Jan Maria opustil konečně akademii co důstojník po ukončených studiích. Tenkráte volala jej sestra důrazně do Čech, prosila, by ji neoslyšel. Byla na něj tak zvědava!

„A pak,“ připsala, „jedná se též o nějaké peněžité záležitosti. Teď můžeš již za sebe bez poručníka jednat, Leopold učinil všechny nutné kroky a vysvětlí ti vše sám, až přijedeš.“

Jan Maria vydal se rád do Prahy, i on byl zvědav a těšil se svou sestru uviděti. Rosa Maria byla ve společnosti pro svou krásu i pro bystrost svého ducha pověstná. Byl nyní jejím triumfům přítomen. Srdce jeho však odvracelo se tu od ní ještě více, maska té afektace, kterou nazývali duchaplností, duchaplností čelící vždy jen k tomu, aby někoho ponížila, ranila, třeba se to stávalo nejměkčími sametovými tlapkami, zlatotřpytnými drápky, nemohla jej oslnit. Viděl příliš na dno toho srdce, a nebylo tam nic než čiré sobectví, suché, ba kruté, a bezměrná ješitnost. Rosa Maria neměla dětí. Lůno její, jako její duše, bylo neplodné. – Peněžní ta záležitost byla prostá. Havranice nevynášely a Leopold měl v úmyslu postaviti tam cukrovar. Chtěl, aby Jan Maria k tomu podniku se značnou částí svého kapitálu přistoupil. Mladý důstojník, kterému

Leopold byl zletilost vymohl, usmál se pouze nedbale té myšlence, že se zúčastňuje nějakého obchodu, souhlasil se vším a prosil jen, aby ho nenudili podrobnostmi. Zásobil se nato bohatě penězi a všelijakými víceméně zbytečnými tretkami a pospíchal na koráb, na kterém první svou velkou cestu podstoupiti měl. Nejméně deset ženských srdcí pukalo při jeho odjezdě z Prahy. Byl přes všechnu svou téměř chlapeckou ostýchavost velký dojem svou elegantní uniformou, svou krásnou mladistvou tváří, svou vysokou ztepilou postavou a distingovaným svým chováním učinil.

Konečně tedy vyplňovala se aspoň část dávných jeho snů! Koráb nesl jej tím temnoazurovým Středozemním mořem, jehož čaru se tak máloco pod sluncem vyrovnává. Musil pořáde na Byrona a nadšené jeho verše mysliti a poezie, která tak dlouho v jeho prsou jako v kobce pochovaná dřímala, začala se probouzet. A s ní probudilo se celé jeho staré já, tak dlouho tlumené a pouze občas na statcích Majakovičů jako blyskavice se objevující. Psal teď opět básně. Více ještě, než je psal, žil je, dýchal jimi, snil je. Ke všem dávným jeho vzletům přidružil se nyní ještě nový. Bylť v stáří „sladkých tužeb“ a „matných žádostí“. Duše jeho byla plna ohně a byla čistá. Žena stála u něho ještě vysoko na piedestale, byla mu neznámou bohyní, kterou zevzdálí ctil a která jej naplňovala jakýmsi posvátným, velebným strachem. Koráb jeho křižoval podél afrických břehů, pak vrátil se a kotvil nejdříve na delší dobu před Korfu. Ostrov ten se svou rajskou scenérií učinil na něj uchvacující dojem a připomínal mu horování o archipelagu a Kykladách v různých básních lorda Byrona. Stál jednou zamyšlen na baštách bývalého, nyní opuštěného anglického kastelu, zpit modrostí nebes a moře, sluncem klonícím se k západu, vůní, která ze zahrad až k němu vzhůru stoupala. Z toho jasu a žáru, z toho azuru, z dýmu těch vůní, myslil si, měla by se jako někdy Venus Anadyomené (která se přece dle báje z týchž azurových vln zrodila) vynořiti dívka, avšak taková as, jako Haidée zjevující se v druhém zpěvu Dona Juana. Venuše zdála se mu příliš abstraktní, skulpturální. Haidée byla dívka. Ta byla by pravou duší toho úsměvu přírody, svítícího tam dole u jeho nohou! Byla by jako perla v této velké lastuře, sklenuté z nebe a moře, z purpurových skal a z nádhery palem a květů… A viděl bílou postavu, kterak se naň dívala okem smělým, smělým však pouze svou dětskou, nevědomou, netušící nevinností a čistotou.

„Haidée!“ snil dále a vánek z moře ovíval mu měkce tvář a budil jaro a touhu v jeho prsou a ústa jeho šeptala napolo nevědomky jeden z Petrarkových sonetů, jen tak do prázdna před sebe, neb nevěděl nikoho, komu by ta slova byl šeptal – leda té věčně vzdálené, bílé, vzdušné jako oblak Lauře nebo Beatrici svých neurčitých vidin.

Stal se takto beze zřejmé příčiny trochu smutným. Dal se pomalu po příkrých z kastelu vedoucích schodech dolů na zpáteční cestu. Pojednou slyšel hlasy a při zatáčce potkal se znenadání za ostrým rohem bašty s celou společností, putující, nejspíše jako dříve on, kvůli vyhlídce nahoru na cimbuří. Byli to samí mužští a jediná mezi nimi dáma byla právě náhodou odvrácena, takže jí v tvář vidět nemohl. Mluvila s kapitánem onoho korábu, na kterém Jan

Maria sloužil, a jenž se v té společnosti nacházel. Vysoká postava její vznášela se jako v oblaku z bílých krajek, z kterých celý šat její pozůstávati se zdál, od hlavy plynula jí bílá španělská mantila z tétéž látky a v ruce držela rozevřený velký vějíř, taktéž bílý, avšak třpytící se jako rosou, kterým si oči clonila. Mimoděk zůstal Jan Maria stát a hleděl, mezitímco kapitána pozdravoval, na vzdušný, imponující, a přece tak graciózní ten ženský zjev. Dáma odvrátila se nyní od kapitána a zavřela vějíř, stála Janu Marii tváří v tvář. Mihlo to jako blesk celou jeho bytostí. Byla kupodivu krásná, ale krása ta byla rázu takového, o jakém nikdy nebyl snil. Čistota její pleti a ryzost jejích tahů byla podivuhodná, tvář její byla bledá, ale rty temně červené, obočí a řasy jako noc a vlasy její bohaté, však trochu tvrdé, byly temnorusé jako žhavé zlato, po kterém rudé jiskry skákají. Velké její oči, temné nad všecku černost, sálaly modravé paprsky zpod trochu unavených víček, které je napolo cláněly. Úsměv jejích rtů byl perlový blesk mezi rudými růžemi. Jan Maria salutoval a zapomněl ruku spustit, a nesmírný, naivní jeho obdiv jevil se mu až příliš zjevně po tváři. Pozorovala to a velké oči její zazářily nyní plně jako poledne, clona víček byla vyhrnuta a pohled její, smělý a žhavý, měl účinek, jako by jej u srdce uštknul. To nebyla ta tklivá smělost dětské neviny, jejíž vidinu byl před chvílí měl, co nyní na něj z těch zřítelnic blesky sypalo. Sklopil zmateně oči, cítil závrať a ruměnec přelétl mu tvář.

Dáma zašeptala tři slova kapitánovi. Neslyšel Jan Maria, co řekla, ale mohl to lehce uhodnouti, neb kapitán řekl: „Odpusťte, madame la princesse,“ a pak zvolal na něj: „Ó, prosím na jediné slovo.“ Když k němu přistoupil, tázal se ho kapitán až naivně prostou věc úřadní, beze všeho významu, a nečekaje ani na jeho odpověď, pravil dámě opět francouzsky:

„Odpusťte, madame, byla to věc týkající se služby, a dovolte, bych vám uvedl –“

Patrně byla si tedy přála, aby jí byl uveden. Mladík byl znova zmaten.

„Madame Dragopulos,“ řekl kapitán, když ho byl jí jmenoval, a ukazuje pak na pána v prostředních letech, bezvýznamné tváře, ale distingovaného vzezření, připojil: „Monsieur Dragopulos.“

„Charmé de faire votre connaissance,“ pravil roztržitě choť krásné paní a podával mu roztržitě ruku.

„Z vaší lodi, kapitáne?“ tázala se dáma svým sladkým hlasem, lahodícím jako šepot moře. Pak vykřikla lehce, udělala totiž falešný krok a zachytla se, trochu vrávorajíc, ramena pana Plojhara, který jí náhodou nejblíže stál.

„Vasili,“ pravila svému muži, „hleď, to je trest za to, že chtěla jsem být příliš samostatnou! Nepřijala jsem tvé rámě a nyní ranila jsem se o hrozné tyto schody.“

„Přijmeš nyní co kajicná, čím jsi dříve opovrhla, Pelagie?“ odvětil manžel a podával jí rámě.

„Ne, děkuji,“ pravila a držela se pořáde mladého důstojníka, však docela lehce, jen koncem prstů, „byl by to nevděk, pustit se toho, který mi nejdříve rytířsky na pomoc přiskočil, – totiž nepovažuje-li to za trest!“ A zazářila tak na

mladíka úsměvem a pohledem, že nedovedl než nesrozumitelná slova v zmatenosti pronésti.

S veselým hovorem stoupala nyní celá společnost dále vzhůru a nahoře seznamoval se dodatečně s panem Plojharem, kdo to posud po cestě nebyl už učinil. Co tu bylo úsměvů a sladkých slov! Zdálo se, že nastalo všeobecné bratrství. Jeden toliko starší pán, jakýs hrabě Něvarov, zůstal v normální míře a vypadal spíše trochu mrzutě. Hned začaly též výkřiky obdivu nad krásou scenérie. Paní Dragopulos seděla na zbořené zdi a zapalovala si klidně a s velkou grácií cigaretu napíchnutou na zlaté jehlici, která visela na benátském, jako nit tenkém řetízku, nořícím a ztrácejícím se z krajek a v krajkách jako míhající paprslek po vlnách. Ona nebyla ani trochu nadšena. Chvilku mlčela.

„Pánové," zvolala však, když obdiv nepřestával, „ušetřte mě vším lyrismem! Po něm přijdou pak mytologické upomínky! Obávám se, že někdo nám docela připomene, že stojíme na půdě posvěcené nesmrtelnými zpěvy, že se za to má, že jest Korfu Homérův ostrov Fajáků atd. atd., jako to tuším v Guide Joanne a všude psáno stojí. Podobné řeči mě iritují."

Všickni se smáli. Svlékla rukavici, a mezitímco byzantinsky tenké, dlouhé její prsty cigaretu z latakia točily, mluvila dále:

„Znám sice ženské, které studují archeologii a které dovedly tím suchoparem mužům hlavy pomásti, – ale tomu druhu koketství jsem nikdy nerozuměla. Je to proti přírodě."

„Proč, princezno," řekl hrabě Něvarov. „Myslím, že je každý prostředek dobrý, jen když se jím cíle dosáhne. Měla byste to zkusit."

„Nemám třeba hledat prostředků, abych se líbila," řekla klidně, „a vy jste – ne zrovna zdvořilým."

„S ženou tak bystrého rozumu můžeme býti upřímnými," řekl hrabě také klidně. „Ale je to divné, vámi nepohne nic, co tisíc jiných do extází přivádí. Vy nemilujete hudbu, vy nemilujete poezii, vy nemilujete… Madame, prosím vás, vy jste takovým originálem, řekněte mi, co vlastně milujete?"

Byla právě cigaretu dotočila, a kouříc svou vlastní dále, podala tu nově zhotovenou Janu Marii a zároveň s posuňkem hlavy a ruky, kterým svůj tabákový dar doprovázela, odpovídala hraběti.

„Co miluji? Lásku."

A při tom slově pohleděla jinochovi do očí, a blesky jejího zraku oslňovaly jako slunce a rozjařovaly jako víno. Vryla ty své oči do něho. Vzal cigaretu s poklonou díků a ruka jeho se přitom až patrně třásla.

Usmála se podivně.

„Na co myslil jste, že jste zapomněl kouřit, pane?" řekla mu. „Nebo je váš papirosník za kabát zastrčený opravdu prázdný?"

„Ó, věru já – já –"

„Ano, hrabě," pokračovala dáma, nečekajíc na mladíkovu odpověď. „Miluji lásku, slunce, život, štěstí."

„A předpokládám," řekl hrabě tiše, „že dodáte: a svého manžela."

Smála se. Jan Maria byl jediný, jenž ten rozhovor slyšet mohl. Ostatní

společnost byla se poněkud vzdálila. Hleděl udiveně na hraběte.

„Jsme tak staří a dobří přátelé s hrabětem," řekla paní Dragopulos jako na omluvenou, vstala a přiblížila se k svému choti. Za chvíli byla opět středem společnosti, žertovalo se, hovořilo. Paní Dragopulos obrátila se zase k mladému důstojníkovi a pravila mu:

„Všickni přítomní vám řeknou, pane, že jsem egoistka, ba více, že jsem vtělená intriga. Jen se tažte a přesvědčíte se. Nuž, upřímně řečeno, je to pravda. Od první chvilky, kupříkladu, co jsem vás uviděla, – umínila jsem si, že vás zapletu do jedné ze svých hrozných pletich. Ale nelekejte se, slyšte. Zítra jest u nás ve vile Dragopulos jakýsi ‚bal champêtre', zde na Korfu něco úplně originálního. A víte, o co je zde mezi barbary, syny klasických někdy předků, nejvíce zle? O tanečníky z dobré společnosti! Když jsem vás zahlídla, řekla jsem si: ‚Zde by bylo o jednoho více!' – A to je ta moje intriga, z které se kajicně vyznávám, žádajíc ale za svou upřímnost odměnu: totiž tu, abyste mi slíbil, že zítra přijdete přes to pozvání teprve v poslední chvilce činěné. Žádnou výmluvu na službu na lodi nepřijímám – zde váš kapitán, který svoluje!"

Kapitán se uklonil a Jan Maria též, a políbil ruku, kterou mu pak milostivě jako královna za odměnu podávala.

Pak se trošku zachvěla. Slunce bylo právě zapadlo, jen jako ohromná glórie plálo cos ještě paprskovitě nad temným mořem, pruhovaným dlouhými purpurovými brázdami.

„Chládek," řekla a halila se těsněji do krajek své mantily. Pak přijala rámě svého muže a všickni dali se na zpáteční cestu. Doprovodili paní Dragopulos a jejího chotě až ke kočáru, stojícímu na náměstí u královské zahrady. Když odjela, rozcházeli se páni na různé strany, pozdravujíce se navzájem.

„Pane," řekl hrabě Něvarov vzdalujícímu se Janu Marii, „nespěcháte-li, prosil bych vás o krátkou rozmluvu."

„Jest mi líto, pane hrabě," poklonil se mladý muž na omluvu, „ale věru – služba –"

„Ó, vím, že vám nejsem sympatickým, už kvůli tónu ne, jakým jsem mluvil s paní Dragopulos," řekl hrabě s lehkým, dobrým úsměvem. „Nehledejte žádných omluv. Vidíte, jsem dotíravý, ačkoli se vyhýbáte, opakuji přece svou prosbu."

Mladík se přemáhal, aby hraběti neukázal příliš zřejmě, jak mu je nepříjemným, ale na tváři jeho jevila se přece nuda a stín nevrlosti.

„Máte matku, pane?" tázal se hlasem měkkým hrabě a oči jeho byly tak plny dobroty, že Jana Marii dojaly.

Nemohl hned promluviti, v očích jeho byla okamžitě jakás vláha; připomněl si ji, tu drahou, dávno zmizelou, a viděl ji náhle v glórii nebes, a celé Havranice jako v bledém odlesku té záře.

„Myslete si, pane," řekl hrabě, „že matka vaše si toho přeje, abyste mě slyšel."

„Jsemť k vašim službám, pane, hrabě," řekl mladík tónem uctivým… –

„Sedněm si zde před tuto kavárnu, večer je krásný, než hvězdy vyjdou, bude rozmluva naše skončena."

Sedli a přinesli jimi dva malé koflíky kávy po způsobu východním připravené. Mezitímco ji Jan Maria roztržitě okusil, začal hrabě mluviti.

„Neokouzlila vás paní Dragopulos?“ řekl jakoby mimochodem.

„Jest to jedna z nejkrásnějších žen, kterých jsem kdy viděl,“ odvětil mladík a začervenal se.

„I já neznal snad nikdy krásnější,“ řekl hrabě, „a znal jsem jich o mnoho více než vy. Ale o to se nejedná. Viděl jsem, jaký na vás učinila dojem. A ona to viděla též. To je zlé. Proto chci s vámi mluviti.“

„Odpusťte, ale jakým právem –“

„Ó, buďte klidným, vysvětlím vám hned. Vy jste ze severu?“

„Ano, z Čech.“

„Tím větší pro vás u mne sympatie. Patřím na Rusi k takzvané slavofilské straně. Ale i to jest vedlejší. Vy tedy uznáváte, že jest krásná. Ano, jest to jedno z nejpůvabnějších stvoření, kterých jsem kdy viděl, jak vám říkám, – ale také jedno z nejzkaženějších.“

„Pane!“ vzplanul mladík, „nedovolím, aby v mé přítomnosti někdo urážel dámu! A vy patříte mezi její přátele!“

„Ach, ne. Myslíte proto, že to řekla? Zná mě, a ví, že jí opovrhuji.“

„A přece jsem vás našel v její společnosti!“

„Tak to přináší svět, v kterém žijeme. Ale nechme takového rozjímání. Nedeklamujme o licoměrnosti společnosti.

Slyšte, kdo ta paní jest. Nejdříve o jejím muži. Pan Dragopulos jest celkem nulou, ale náhodou jeden z nejbohatších lidí v Evropě a na světě. Jest bankéřem v Cařihradě, kam zítra se mnou pojede. Byl zde na krátkou návštěvu u ní. Nevím proč. Ale o něm dost, nechme toho dobrého Řeka. Žena jeho neví sama, ku které se počítat národnosti, činí to dle rozmaru. Otec její, totiž ten před zákonem, jest rumunským knížetem, ale ona od dětství žila nejvíce v Rusku a ve Francii. Jméno její rodiny po přeslici jest jedno z těch po celém světě známých a ti, kteří je nosí, činí nároky na byzantinský trůn, tvrdí totiž, že pocházejí od někdejších císařů v Cařihradě. Matka její zamilovala se už co choť a matka dvou dětí šíleně do mladého toulavého cikána; paní Dragopulos jest jeho dcerou.“

„Jak hnusné klevety!“ zvolal Jan Maria.

„Utište se,“ odpověděl klidně hrabě. „Paní Dragopulos je tak ‚romaneskní‘, chcete-li, že se tou cikánskou svou krví chlubívá, je-li právě v tom rozmaru, je tak cynická, že jméno své matky do bláta táhne, jméno té matky, která zase byla tak nestoudná, že nekalé své tajemství sama své dceři svěřila, nebo chcete-li, byla tak upřímná. Ale jedná se o věci horší.“

„Ušetřte mě – nechci nic více slyšeti,“ řekl zasmušile mladík.

„Nemohu vás ušetřiti, nemohu vás zanechati s tím podezřením, že jsem pouhým pomluvačem. Musím vám přece říci, proč vám to všechno vypravuji.“

„Jsem věru dychtiv slyšeti, jak to ospravedlníte.“

„Nuž, vypravuji vám to proto, že vidím, jaký dojem smrtonosná tato siréna na vás učinila. Řekla vám tak roztomilým způsobem, tak sladkým hlasem, že při pohledu na vás v duchu zvolala: ‚Zde by bylo o jednoho více!‘ Žena ta lže vždy,

intriguje z náklonnosti třeba v politice, nemůže-li jinak, jako právě teď, kde dělá v Aténách pletichy ve prospěch Ruska, snad také, aby si přízeň královny získala, neboť jest nadmíru ješitná. Nuž, ačkoli tedy lže vždy, nelhala tenkráte, zvolala zajisté tak, jak vám to řekla, jenže vám asi neřekla vše. O jednoho čistého, nezkaženého člověka více, kterého zhubit chci, – tak zněla dozajista celá její věta, a proto předsevzal jsem si vás varovati. Pozvala vás na zítřek. Slyšte moji radu. Nechoďte tam. Bude uražena, co vám ale do toho? Přijdete-li, padnete do jejích osidel, zhubí vás, budete ji a sebe proklínat, neboť ta žena zná duše zničit, věřte mi! Teď suďte o mně, jak chcete, – ale matka vaše by mi děkovala, kdyby o tom věděla."

Vstal. Jan Maria byl jako v sloup obrácen. Nevěděl co říci. Vstal též. Oba muži šli v soumraku těmi úzkými, příkrými ulicemi k moři vedoucími, které se hemžily malebnými kroji obyvatelstva z okolí, šli kolem těch poloitalsky, poloorientálsky vypadajících domů, z nichž každý zdál se skrývati tajemství, a vše to zdálo se Janu Marii tak podivné, z pohádky, jako z „tisíc a jedné noci", tak cizí, nenadálé!... A vedle něho ten muž s tím měkkým hlasem, s těma upřímnýma, jasnýma očima a s tou hroznou zvěstí o jakési neřesti pravdě nepodobné, chodící v purpuru s maskou zázračné krásy na tváři. Ona! Obraz její zaplašil vše, co jej znepokojovalo okamžitě, – byl mladý, velmi mladý, čistý, nezkušený. Byla svýma temnýma, cikánskýma očima, plnýma až závrať působící rozkoše, plnýma mystických kouzel, smysly jeho rázem horečně roznítila, panická jeho krev vřela mu jako rozpuštěné olovo v žilách. I to vypravování hraběte jaksi smyslně dráždilo a činilo spíše opačný účinek, než jak varovatel mínil. Neřest je hnusná nejvíce v malých poměrech. Avšak ta byzantinská, v purpuru zrozená zkaženost dodávala jí jakéhosi velkého stylu, jakéhosi až tragického pozadí. Milovat Kleopatru, Messalinu!...

„Slíbíte mi, že nepůjdete?" tázal se hrabě, avšak nedostal odpovědi. Jan Maria ho neslyšel.

Byli u moře, hvězdy svítily už jasně a zlaté jejich obrazy míhaly se dlouhými blesky temnými vlnami, vlnami klidnými, sladce se vzdechy lásky a rozkoše na břehu zmírajícími.

Člun, který Jana Marii měl na koráb jeho donésti, čekal už na něho. Námořníci salutovali.

„Slibujete?" ptal se hrabě opět.

Jan Maria vstoupal do člunu a podával mu ruku.

„Děkuji vám za radu vaši, za dobrou vaši vůli," řekl nesměle, ale slibovati nemohl. Noc a moře, vůně kvetoucích stromů na břehu, vánek, hvězdy, všechno to spolčovalo se s ní.

„I kdyby mě zahubila," myslil si neurčitě a bušící jeho srdce nedalo mu domysliti.

Odrazili od břehu. Člun se zakolíbal, pak sunul se hbitě při odměřeném padání a zvedání vesel po vodě.

„Bůh buď s vámi!" zvolal hrabě nocí. „Pomněte!"

„Sbohem!" zvolal Jan Maria slabě v odpověď a hlas jeho ztrácel se v šumu

moře.

A druhý den navečer šel a opojoval se jejím pohledem, a byl šílen tím, co myslil, že je láska. Po celý ten bal champêtre tančila téměř výhradně jen s ním. Když ji při tanci v náručí držel, zdálo se mu, že ji už nikdy pustit nemůže. A ona oddávala se tak nyvě tomu objetí, tomu unesení, kterému se tanec podobal, zdála se plachá, jako ztracena ve snu, z kterého mu cos občas šeptala. Nevěděl co, nevěděl ani, co s ním pak nahlas mluvila, v středu společnosti, byl příliš mluvou jejích očí zaujat. Jen jednu rozmluvu si pamatoval.

Odpočívali po valčíku, ona na otomaně, on na taburetu, a kolem stálo a sedělo několik lhostejných osob. Mluvilo se právě o hudbě. Paní Dragopulos vmísila se v rozhovor. Někdo zmínil se o Carmen. Někteří chválili, někteří hanili.

„Co říkáte vy?“ tázala se paní Dragopulos mladého muže.

„Neříkám ničeho,“ odpověděl Jan Maria roztržitě; myslil si právě, že nejkrásnější hudba na světě je její hlas.

„Kde jste slyšel Carmen?“ tázala se ho.

„Och pouze v Terstě, a Carmen zpívala velmi prostřední zpěvačka.“

„Škoda, pak nemáte pojem, co to jest pravá Carmen.

Znám toliko jednu velkou umělkyni, která mě uspokojila, jest to Galli-Marié. A i jí bych všelicos vytýkala, například tu scénu v krčmě, když tančí. Tu nedovedla býti docela cikánkou, která si umínila, že toho muže láskou opojí.“ Mlčela a za chvilku dodala:

„Ovšem, pruderie naší společnosti nedovolila by nikdy, aby scéna ta se vší patřičnou svůdností na jeviště se uvedla. A pak je k tomu snad také aspoň tří kapek pravé cikánské krve zapotřebí.“

Zamlčela se opět a zahleděla se do jeho očí tak upřeně, že se mu zdálo, že jej pohled ten pálí u srdce. Zakryl si na okamžik zraky, jako četnými světly v sále oslněn. Ona se jen usmála. Dali se opět do tance.

Když se loučili, když jí ruku líbal, nahnula se k němu lehce a zašeptala:

„Přijďte zítra večer opět, vejděte, až uslyšíte Carmen na klavíru.“

Jak celý následující ten den až do večera přežil, nevěděl sám. Když člun jeho přistál k břehu, podal mu někdo list. Hrabě Něvarov mu jej byl zanechal a posel byl ho marně po celý předešlý den prý hledal. Roztržitě přelétl ten dopis zraky. Hrabě psal:

„Pomněte, co jsem vám řekl! Ta žena neví, co jest láska. Nevěřte těm sálajícím pohledům, je v nich více ledu nežli žáru. Znáte tu pověst o čarodějnicích, které se koupají v mládenecké krvi, aby omládly? Není to pověst, jest to pravda. Ona jest jedna z nich. Obnovuje vyprahlou, pustou, prokletou svou duši takovými oběťmi, jako jste vy. Odhodí vás, až budete jí a těm podoben, s kterými žije.“

List ten nedělal žádný dojem na mladíka. Roztrhal jej na kousky. Nehněval se, nemyslil už ani na to, že jej byl četl, a nevěděl, co v něm stálo. Spěchal městem, došel zakrátko až k vile Dragopulos, vnikl nepozorovaně do zahrad, omamujících ho vůní, chodil temnem kolem domu, až Carmen zazněla. Pak

vešel. Nepotkal nikoho na schodech ani na chodbách a dveře salónu byly otevřené jako jeho okna. Hořely tam pouze dvě voskové svíčky na klavíru a v šeru viděl luznou její postavu, oděnou v prostém rouše z bílé, měkké orientální látky, která lnouc k nim, čarovné formy jejího těla více vyznačovala než halila… Zpívala a tančila mu, a moře doprovázelo její zpěv a hvězdy dívaly se okny na její tanec a vůně opojovala jako její pohyby. Moře, hvězdy a vůně byly opět jejími spojenci… Když ji šíleně k sobě trhl, vymkla se mu polekána a uprchla mu do zahrady, a tam klesla mu, když ji dohonil, teprve do náruče jako podléhající jeho vášni a své slabosti. Odcházel od ní přesvědčen, že byla jeho obětí. Ze všeho, co byl o ní slyšel, nevěřil ani slova, ba ani mu to na mysl nepřicházelo.

Teď byl jejím. Nepustila jej více. Dva měsíce žil životem, o jakém se mu nikdy ani zdáti nemohlo. Jak slabé a vyrudlé byly všechny fantazie básníků a romanopisců! Zdálo se mu, že štěstí svoje ani chápat nedovede… Tu přišel blesk z čista jasna: koráb jeho dostal rozkaz, aby plul do Piréa. Zoufale přinesl jí tu zprávu.

„Opustiti Korfu!“ zvolal a lomil rukama: „Dítě!“ usmála se. „Co na tom? Což jsem zde přikována? Jedeš-li zítra, pojedu dnes, což nekotví vlastní moje jachta v přístavě?“

„Ó ty moje spáso!“ zvolal vášnivě a blažen. A v Aténách milovali se dále – ale už jí neříkal „spáso!“ Aspoň ne dlouho.

Vše vyplnilo se za několik měsíců tak, jak mu to hrabě Něvarov byl prorokoval. Začal ji vidět v pravém světle a nepochyboval více, kdo z nich byl obětí. Neměl více pro ni čar novosti, nebyl jí více tím čistým, jinošským zjevem, který ji tenkráte lákal, nebyl více bílým, poroseným květem, který by rozškubati mohla v kruté rozkoši. Byla jej k sobě snížila, budila všechny zlé pudy v jeho duši, trhala jej z každé výše, na kterou se postaviti snažil, táhla jej do kalu k sobě, unavila jej duší i tělem, a pak jí ničím více býti nemohl. Jeho krev, v které se byla koupala, neměla více omlazující síly pro čarodějnou onu lázeň, o které se hrabě byl zmínil. Začala jej nenávidět, neboť stával se jí nepohodlným. Hledala vzruch u jiných a žárlivosti jeho smála se do očí. Začal ji též nenávidět, ale nedovedl přece jejím kouzlům odolati, chtěla-li jej rozmarně u svých nohou uvidět. Konečně chtěl se zmužiti, chtěl učiniti konec. Když však viděla, že se snaží, aby se vymknul zcela z jejích pout, vzbouřila se její ješitnost a vzbouzela teď zchytrale jeho žárlivost líčenou láskou ku kapitánovi jeho lodi, jemuž se byla posud posmívala. Padl do té hrubé léčky. Oba muži počali teď na sebe nevražiti, a Jan Maria začal těžce cítiti, co to znamená, být ve vojenské službě sužován. Žilť v pravém pekle mezi nenávistí a žárlivostí. Trpěl k tomu mocnými záchvaty smyslné, až chorobné náruživosti, které končily často slzami, prolévanými nad vlastní skleslostí. Neboť nebylo nejslabší iluze lásky. Věděl, že byl otrokem ve službě pouhé neřesti. Ta žena byla hnusná. A přece jí podléhal, ztrácel veškerou úctu před sebou. Proklínal sebe co sketu a ji co nevěstku.

Rozkaz, který jeho loď konečně do Alexandrie volal, spasil jej. Tentokráte nejela už paní Dragopulos za ním, plula do Norska, a to s mladým lordem, který se stal následníkem pana Plojhara a jeho kapitána. Tak končila ta velká jeho

vášeň. Vyšel z toho boje až k smrti raněn, oloupen o nejkrásnější iluze! To jediné, co zbylo z celého smutného románu, byla nenávist mezi oběma muži a muka, která Jan Maria následkem toho ve službě snášel. Život stal se mu takto břemenem. Myslil často a vážně na samovraždu. Avšak neurčitá, skrytá jakási morální síla jej držela. Byl chybil, a zdálo se mu tedy, že nese spravedlivý trest. A snášel jej téměř dvě léta, tak jak byl: někdy lehčí, někdy těžší. Názory jeho začaly se jasniti po čas toho utrpení. Nezahynul, neboť, ač těžce raněn svými zkušenostmi, nebyl jimi přece otráven. Všechno, co dobrého na dně jeho duše z dob útlého dětství dřímalo, přicházelo pomalu nyní a zraleji na povrch a stalo se mu lékem. Ve světlých a chmurných chvílích začal nejdříve s jakousi melancholií, pak s vroucností na daleký onen kraj na severu mysliti, který mu býval vždy tak drahým, pak začalo se mu z té duše po tom tichém domě stýskati, v němž byl s matkou žil, po tom lesním hřbitůvku, kde ona pod rovem dřímala. A dojmy ty stávaly se silnějšími a silnějšími, a vše, co souviselo s tou jaksi biblicky zbarvenou idylou jeho dětství, nabývalo pořáde intenzivnějšího světla. Staré jeho ideály vstávaly ze svých sutin. Neusmíval se dětinské jejich prostotě, viděl nyní celou mravní jejich krásu. Co jiného znamenaly na dně než volnost, pravou mužnost, čisté, nesobecké člověčství? Ó Bohu díky, dovedl je ještě tak horoucně milovati jako tenkráte, a rozuměl jim nyní lépe. V duši vzplanula mu novou silou a s novým nadšením nesmírná láska k té opuštěné, světem zneuznané, k Bohu po staletí marně o spásu volající zemi, „kterou nepřátelé její na kopytech koňů svých roznášeti chtěli“. Tato slova ubohé, dávno v prach už rozpadlé jeho chůvy nebyl nikdy docela zapomněl, ani tenkráte ne, když nečisté plameny divoké vášně srdce jeho téměř v popel obracovaly, neboť i tenkráte vyšlehla z toho popelu a troudu někdy tklivá na onen kraj upomínka jako hvězdná jiskra... Och, vrátit se tam opět, třeba jen na okamžik, políbit tu posvátnou půdu, která jej znala z oné krásné doby, když na něm nebylo viny, když nevěděl, co to neřest, frivolnost a podlost!... Stalo se mu to jakousi fixní ideou, čistou a povznášející. Třásl se radostným rozechvěním, představoval-li si, že se tam vrátí co marnotratný syn ke krbu svých otců. Což nečerpal by novou morální sílu a podklad k novému, lepšímu životu, kdyby se přitulil k ňadrům té velké matky? Myšlenka ta rostla, rostla, a provázela jej všemi moři. Vnukala mu vzlet a nadšení. Apostrofoval tu „velkou matku“ plamennými a něhyplnými slokami. Když pak po delším pobytě v Cařihradě loď jeho po tak dlouhém čase se konečně do Terstu vrátila, chopil se té příležitosti, žádal o dovolenou a chystal se na cestu do Čech.

Den před svým odjezdem obdržel dopis s adresou už několikráte změněnou, neboť putoval na všelijaká místa za ním a zde teprve došel konečně svého cíle. Otevřel jej a pohlédl nejdříve na podpis. Byl radostně překvapen; byl to list od jeho přítele Konstantina, onoho chorvatského šlechtice, s kterým jej po dlouhý čas tak blouznivé přátelství spojovalo. Byl o rok dříve z akademie vyšel a od té doby byl mu jako zapadl. Říkali někteří, že zemřel, druzí, že dezertoval z lodi.

Jan Maria, ač to jejich přátelství se bylo poslední dobou v akademii trochu střízlivějším a chladnějším stalo, nebyl nikdy přestal jej milovati. Dychtivě četl

tedy nyní jeho list.

„Jsemť šťasten," psal Konstantin, „tak dokonale šťasten, jak to možné smrtelnému člověku. Žiji v pravém ráji, v poušti kvetoucí. Nedovedu Ti určitě říci, kterému státu zeměpisné mapy Jižní Ameriky tropické tyto lesy připisují. Nestarám se o to a může Ti to býti lhostejné. Náhodou přišel dnes misionář sem v tuto malou osadu, a dobrý ten padre Ambrosio slibuje mi slavně, že psaní moje do Evropy s sebou vezme a Tobě bezpečně pošle. Tento papír, ingoust a péro, kterým píšu, jsou jeho dary. Byl tak dojat, když viděl hrubý kříž, který jsem postavil nedaleko svého domku, spleteného z prutů a větví. Červeně a bíle kvetoucí liány postaraly se štědře, aby to znamení spásy co nejnádherněji festóny a girlandami ozdobily. Ty víš, jak hluboce a nadšeně jsem Krista vždy miloval, a sladký a velký jeho obraz jest to jediné, co jsem na dně své duše co útěchu zachoval, jest to jediný zjev, kterému neubylo záře a světla v onom pekle lží, muk a frašek, které se u vás nazývá životem. Jinak proklel jsem vše, co se zove civilizací, vše, co s ní souvisí. Zřekl jsem se jí, unikl jsem jí šťastně, nyní snažím se ji zapomenout; jsemť jako člověk, jenž se ráno probudí a noční můru zažehnává, která jej byla děsila a dusila. Proč Ti píšu, Jene Maria? Proto, že jsem Tě tehdy miloval, když celý svět se mi ve chmurách jevil. Tys poslední mojí upomínkou na minulost, poslední. Zapomeneš na mě a já na Tebe snad též, neboť neuvidíme se asi nikdy více na tomto světě. Ale chci, abys, vzpomeneš-li přece někdy na mne, viděl mne v pravém světle, tak jako mne vidí Bůh. Chci Ti vysvětlovati své jednání, abys se za mne nezardíval, neboť společnost, v které žiješ, mě buď zatratí, nebo bude mi bláznů spílati. V jejích očích jsem jaksi bezectný. Slyším je, jak o tom deklamují, že jsem zanedbal svoje povinnosti. Které asi myslí? Zajisté ty malé povinnosti, neboť na ty velké ta malicherná společnost, která je nikdy nekoná, ani nemyslí. Ale zanedbání těch malých nese těžce. Jsemť šlechtic a důstojník. Odřekl jsem se svých rodinných tradic a dezertoval jsem docela! Rácha! Rácha!… Jene Maria, usmívám se. Lojové svíčky mohou míti v jistých okolnostech svou cenu, ale v záři slunce nezpozoruješ chatrné to jejich plápolání. Upřeš-li veškerou sílu duše své, bys pojal velkou pravdu, může se Ti snadno státi, že v tom svém přemítání přehlédneš na ulici osobu, kterou bys byl jinak pozdravil, a kácíš-li modly, neřekneš jim dříve ‚pane'. Pomysli si, že by kdo předstoupil před Krista, – bude mu povídati o řádech svých předků nebo o zvláštní důležitosti svého pluku?… Čest je pouze jedna, čest muže a člověka, a proti té jsem se neprohřešil. Zvláštní čest kasty neb stavu neuznávám. Ta může platiti pouze pro tu kastu nebo pro ten stav, a nemám s ní co dělati, protože se do žádné kasty a do žádného stavu více nepočítám. Jsem člověk, jsem muž. Důstojník? Šlechtic? Nevím už, co to je. Je mi to už nejasné jako zapomenuté hry mého dětství. Na takové věci se lehce zapomene v životě pravém… Vedle mne, pokryta květy, sama více květu, temnému květu než něčemu jinému podobná, sedí žena, moje žena. Hledím jejíma očima, těmi dvěma temnými otvory do nekonečna se prohlubujícími a až po kraj naplněnými paprsky, hledím jimi na dno její duše, a zhlížeje se v tom nebeském zrcadle, opakuju Ti, nyní že žiju pravým životem. Zde smím i děti

míti bez výčitek – doma byl bych zplodil otroky. Ach, nikdy nebudu litovati, co jsem učinil. A bylo to tak prosté: Zanechal jsem stav a lidi, kteří mi nebyli nikdy sympatickými a mezi kterými jsem proto žil, že jsem mezi nimi vyrostl, a ne proto, že jsem si společnost jejich vyvolil. Měl jsem k tomu právo. Avšak Ty řekneš mi snad: Mohl jsi se vrátit sem, kvitovat, uspořádat svoje záležitosti a pak teprve odejíti. Odpovídám: V divokém záchvatu touhy po volnosti a blahu nemyslil jsem na to, a pak, což to stálo za tu práci? Šel jsem do svého ‚království nebeského' hned, když jsem viděl bránu otevřenou, – nechať pochovají mrtví mrtvé své. Já žiju. Vyšel jsem z domu, kde mi bylo úzko, bez okolků pod širost nebes. Stojím na svém: Měl jsem k tomu právo! Zbývá ještě něco, o čem nutno promluviti. O těch vážných, skutečných, velkých povinnostech člověka. Mohl bys mi říci: A což Tvoje rodina, Tvoje vlast? Jene Maria, víš, že rodičů nemám, a ti ostatní se o mě nestarali nikdy, nebudou mne postrádati. Nechal jsem jim vezdejší svůj statek, to bude jim milejší než já. Lačnili po něm více než chudí a nazí, kterým jsem ho nechat mohl. Ale někdy je větší milosrdenství hodit sousto psům. Jsou více k politování. Nemají jiné útěchy než – chléb. A vlast? Jene Maria, znáš staré blouznivé moje sny. Že si na ně posud vzpomínám a že vím, že to byly pouhé sny, to jest jediným trnem vězícím v mém srdci. Jsemť Chorvat, a Chorvat jako Irčan nemá vlasti, protože mu ji jiný vzal. Nedovedu žíti co otrok mongolské hordy, která mi odňala, co každému to nejdražší. Kde není práva, nemůže býti také povinnosti, a proto žádné nemám. Řekneš snad: Bylo by povinností bojovati proti těm, kteří lid tvůj potlačují. Jene Maria, před Bohem Ti přísahám, že bych život svůj dal rád za svůj lid a že bych byl s ním setrval, kdybych měl nejmenší naději na ten boj. Avšak lid ten rozpadává se na dvě části: Jedna trpí a snáší ze zvyku a bude ze zvyku až do skonání snášet. Druhou proklínám a opovrhuju jí. Spojila se, pohnuta nejnižší zištností, s těmi, proti kterým bojovati měla. Ani u jedné, ani u druhé pak není nejmenší stopy důstojnosti. Národ, který si netroufá sníti o své samostatnosti, není hoden, aby žil. Lituji ten lid, ale nechápu jej a nemohu mezi ním žíti. Vstával a lehal jsem vždy s pocitem nepomstěné urážky. Bylo to cos jako vpálené znamení otroka na čele. Miloval jsem ten lid, avšak ještě více nenávidím jeho nepřátel. Láska moje byla neplodná a nenávist bez účinku. Bůh neslyšel ani moji modlitbu, ani kletbu. A proto jsem odešel. Bud šťasten – můžeš-li. Miloval jsi svou vlast též, neznám poměry vaše tam na severu, nevím, jak dalece ty Tvoje Čechy do řady těch nešťastných a bídných, potlačených počítati lze, a nevím, jak dnes smýšlíš a cítíš. Život má tak divné účinky na mnohého. Snad jsi se už ‚vpravil do poměrů', které Ti někdy působily hrůzu, a následovně jsi tím, co se také nazývá ‚šťastným býti'. Rozděluji lidi na dvě kategorie: Jedna jde životem kol bídy, kterou nevidí, a hvízdá si písničku. Druhá přisedne k těm, kteří pláčou, a pláče s nimi. Běda těm, kteří si hvízdají! Celý můj život byl trpký pláč od prvního dne, kde jsem myslit začal. Dokud jsem doufal, že bych pomoci mohl, snášel jsem. Ale když jsem doufat přestal, odešel jsem. Vzduch, v kterém jsem dýchat musil, zhnusil se mi, a vyšel jsem na čistý. Ale nehvízdám si proto přece písničku. Ó Jene Maria, nevolám k Tobě, abys mne následoval, ale připomínám Ti naše

dávné blouznění, naše nadšení, naše ideály. Ó vzpomeň si někdy na ně a nesměj se jim! Věř, že jedině to má ceny, že jedině to jest pravdou, nad čím se prostřednost a egoism útrpně usmívá, nad čím krčí ramena a praví: Blouznivé sny nezralého mládí. To blouznivé mládí jest však Bohu blíž a vidí nezkalenými ještě zraky. Říká se ‚utopie‘! Avšak že lidstvo schopno tvořit utopie, toť jeho ctí. Že ty utopie zůstávají utopiemi, jest jeho hřích a hanba. Ukazoval jsem na evangelium a řekli: Bereš-li to doslovně, není možný stát ani společnost, ba ani církev. A já pravím: Tím hůře pro ten stát, tu společnost a tu církev, je-li tomu tak! A šel jsem. Nuž, naposled tedy i Tobě: Sbohem! Cítím, že nebudu dlouho živ, v této krajině umírají lidé bílé pleti záhy, a štěstí takové jako moje stravuje, pohlcuje, sžírá: jest příliš velkým, než aby se dlouho snášet mohlo. Avšak buďsi, smrt nemá zde hrůzy; padneš do květů, květy se nad tebou sklenou a zanedlouho pučí opět květy z tebe; sytily a živily tě vůní svou, a pak z tebe pučí – staneš se jaksi sám květem. A to, co nazýváme duchem? Jene Maria, věřím, že jest nesmrtelným, věřil jsem to vždy, a od té doby, co pohlížím spletí tropických lesů ku hvězdám a co čtu v očích té své ochočené laně, která mojí ženou, jest víra moje ještě pevnější. Od té doby, co žiju život čistý a prostý, od té doby, co jsem takto Bohu blíž, zdá se mi, že On se mi zjevuje na dně mé duše. Pochyboval jsem o jeho jsoucnosti při rachotu pout na nohou těch, které jsem miloval, a při drzém smíchu katanů, které nesmetl žádný hrom. Buď On těm milostiv, kteří jej zapírají nedostatkem lidské své důstojnosti! Tobě pak, ó Jene Maria, nechť poskytne Ti nejsladšího daru života – klidu duše!“

List ten padl mu z ruky. Zdál se mu jako hlas přicházející ze světa nad sluncem a nad měsícem, zachvěl se tušením, že přítel jeho nemešká už mezi živými, a kdyby se mu byl Konstantin zjevil a dutým hlasem z rakví vstalých na něj promluvil, nebyl by zajisté hlubší na něho učinil dojem než tím zažloutlým, dlouho bloudivším a konečně jej naleznuvším listem.

Nebylo to významné, že k němu Konstantin teď právě promluvil? Bylo mu, jako by vítr, boží ten dech, mohutně do těch jisker zadul, jež v hloubi jeho duše tak dlouho a vytrvale doutnaly. Jaké síly nabývaly nyní zapadlé ty jeho ideály, ku kterým se vracel!

Jakou silou bouřila kajicnost v rozbrázděném jeho srdci, rozbrázděném studem a lítostí nad prázdnotou, sobeckostí, smyslností a rozkošnictvím prožitých let! Jak toužil po tom, býti pravým člověkem! Pryč se vším, co vlastní hřích, vlastní pošetilost a co převrácenost společnosti mezi člověka, jak z rukou božích vyšel, a toho Boha a jeho vůli stavívaly!

Jak šťasten byl Konstantin, že nalezl pravý život a pravé blaho! Avšak není třeba proklínati civilizaci. Nezoufal nad ní jako Konstantin. Bylo možné žíti v jejím středu, a přece pozvedati čelo proti hvězdám, jak to na nás žádá Bůh!

Ne, nebylo třeba zoufati a utíkati v samotu a v poušť jako Konstantin. Ani nad těmi netřeba zoufati, kteří tupě snášejí a trpí. Kdo spí, není proto mrtev. A není to mužnější, důstojnější, stati na svém místě, třeba sám a sám, a nevzdávati se? Konstantin se mýlil, když zahodil zbraň, v tom byla sobeckost, a Konstantin to neviděl. Myslil jen na boj zbraní a zapomínal na onen morální,

skutky. Jan Maria půjde cestou jinou. Byl mnohem šťastnější než jeho přítel. Nezemřela v něm naděje, ta matka velkých činů. Byl také mnoho trpěl, ale všechna trpkost, všechna zklamání, kterých doznal, byly mu k dobrému, neboť ukazovaly mu, jak byl zbloudil, a nyní ležela pravá cesta před ním. Žíti s přírodou tváří v tvář, toť nejušlechtilejší, nejpřirozenější způsob života, zajisté. Ale proto nebylo mu třeba prchati za oceán. Hle, zde ležely před zrakem jeho duše ty drahé Havranice v glórii nejtklivějších upomínek! Tam se usadí navždy. Pouhá dovolená mu nestačí. Vystoupí ze svazku armády, tak prostá to věc. Učiní hned kroky, jakmile do Prahy přijede. Divil se, že mu nikdy dříve nepřišlo na mysl, co přece tak na dlani leželo! A pak cítil ještě něco ve svatyni svého nitra, co Konstantin nebyl nikdy poznal: cítil vzlet své duše, cítil se poetou a umělcem. Žil tedy životem dvojnásobným, dvojí ležel před ním svět, dvoje kynulo štěstí! Ó jak děkoval znova vroucně Bohu, jak cítil se mužem, jak sladká zdála se mu ta uložená sobě povinnost! Být vzorem muže! Jizvy v jeho srdci byly zacelené, vzpomínka na tu ženu-démona, na tu ženu-upíra mizela mu úplně z duše, byl to divoký, těžký, chorobný sen horečný, z kterého se probouzel zdráv. Ó, ideál ženskosti stál pro něho posud vysoko na podstavci, vysoko, až u samých hvězd; nebylo se ďáblu rozkoše nikdy podařilo povaliti ten ideál v kal, ani tenkráte ne, když se sám až po pás kalem brodil! Svatá památka jeho matky zachránila jej. Nebylo mu takto nikdy možno nevěřiti v pravou ženskost. Doufal nyní, že stane se opět hoden pravé ženy, a cítil, že nebyl posud ztracen; a nebyl, neb víra v čistotu a dobro byla hluboce v duši jeho zakotvena a stud stál posud co anděl strážce po jeho boku a ruměnec nebyl posud cizincem na jeho tváři. Ne, život nebyl mukou, myslil si, jak se mu to bylo někdy zdálo, ale darem, který nebyl posud dosti cenil a jehož si vážiti a patřičně užívati bylo nyní svatou jeho povinností.

S takovými myšlenkami, s takovými předsevzetími přijel Jan Maria Plojhar do Prahy.

Sestra jeho byla toho času s mužem někde na cestách, a byl tomu téměř rád. Nehledal tu společnost, v kterou by jej byli nutili, s kterou by se byl u nich sešel, chtěl býti uveden do pravé společnosti pražské, do společnosti české, a té, věděl, že byla sestra jeho docela vzdálena. Byl nadšen krásou Prahy a ve svém nadšení nechtěl ani zpozorovati, jak ji nyní každým dnem více kazí a svými „opravami“ a svým nemotorným „obnovováním“ a banálností těch svých „nádherných nových budov“ o její ráz, o poezii její olupují. Ubytoval se na Hradčanech, nechodil téměř dolů do města a nemohl se vyhlídkou z oken svých pokojů nasytit, která se otvírala na Hlubokou cestu a jediný svého způsobu pohled na město, na Petřín a na Vltavu, ztrácející se v mlhách mezi modrými pahorky, poskytovala. Nalézti byt, jenž jej okouzlil, bylo se mu snadně poštěstilo, avšak problém, jak se do společnosti svého rodného města dostati, v kterém se byl cizincem stal, nedovedl nijak rozluštiti. Zatímco o to dělal marné pokusy, neměl jiných známých než důstojníky pražské garnizóny. Úzké jejich kastovnictví, povrchní, mělký jejich názor o živote a věcech, malichernost jejich cílů, to vše mu arci málo lahodilo, avšak našel přece několik roztomilých

mladých lidí mezi nimi, kteří se mu aspoň stali snesitelnými jistou švalresknosti svého chování a upřímně naivním přiznáním se, že o ničem na světě nepřemýšlejí. Bylo aspoň možno se s nimi občas pobaviti. Chodil s nimi a jezdil na koni za město, když si od studií odpočinouti chtěl, jimž se teď horlivě oddával. Pozval někdy ty mladíky k sobě, aby u něho popili čaje, kouřili, šachy a karty hráli, a při takových příležitostech vytasil se mnohdy znenadání se svými náhledy a pozoroval pak, jak s nelíčeným udivením se na něj dívali jako na člověka, o jehož zdravém rozumu trochu pochybovali. Ani netušil, že se stával pověstným.

„Je to fantasta," říkali tolerantnější mezi sebou, „ale roztomilý."

„Je to blázen," tvrdili ti, kteří mu byli méně nakloněni.

„Myslím, že chce být zajímavým," tvrdil vždy jakýsi nadporučík Müller, rodem Vídeňák. „Pózuje, ale výběrem své pózy neosvědčil nejlepší vkus."

Jan Maria a nadporučík Müller cítili hned při prvním setkání se navzájem jakousi antipatii, která stále rostla. Nehledali se, ale náhoda je sváděla, zacházeli spolu s ledovou chladností, za níž se skrývala rozdrážděnost, jež se stala pro Jana Marii konečně osudnou.

Byl asi už měsíc v Praze a začal býti netrpělivým, začal se sám sebe tázati: „Kde je to jádro Prahy, které stále a marně hledám, kde je ta česká Praha, která má býti mojí spásou a zdrojem nového mého života?"

A ta Praha jeho snů a tužeb prchala před ním jako fantóm. Začal býti smutným a někdy rozčileným, nebylo mu volno. Ne, to nebylo možné! Všechny ty různé „besedy", do kterých byl sem tam uveden, nemohl považovati za reprezentaci té společnosti, po které toužil. Odpuzovaly ho svým triviálně měšťansky obmezeným tónem, tím parfémem vulgárnosti pochybných hospod, který vanul z rozhovorů jejich členů, z tvářnosti jejich místností, ze všeho a všeho. To by měla býti jeho Praha? Uzavíral se raději znova do svého pokoje a konečně se rozhodl: „Pojedu na venek! Vždyť konečně Praha nejsou Čechy a Havranice jsou vlastně zaslíbenou mojí zemí."

Když se chystal k odjezdu, přijela Rosa Maria do Prahy. Spěchal k ní. Řekla mu, že je nesmírně ráda, že jej vidí, a Leopold zdál se býti zrovna u vytržení nad tím shledáním.

Začali pak o budoucnosti mluviti. „Zdržíš se dlouho zde?" tázala se sestra. „A kam odsud pojedeš?"

„Zůstanu vůbec v Čechách," odpověděl.

„Jak to," divil se Leopold, „zakotví tvůj koráb snad teď někde pod Šumavou?"

„Ať můj koráb kotví, kde chce, neb ať pluje, kam ho voda ponese," řekl Jan Maria, „učinil jsem již nutné kroky o propuštěnou."

„Nevěřím svému sluchu," zvolala Rosa Maria v nesmírném udivení.

„Kvituji," řekl suše její bratr s určitostí.

„Ale to jest čiré bláznovství!" zvolala. „Co tě k takovému šílenství přimělo?"

„Nechci sloužit. Nesrovnává se to s mým přesvědčením ani s mými náklonnostmi."

„Prosím tě, vysvětli mi trochu tyto hádanky," řekl Leopold. „Jaké to máš přesvědčení, jaké náklonnosti?"

„Ach," řekl Jan Maria. „Ty tomu neporozumíš, ač to velmi prosté. Tys zde cizincem. Já cítím se však synem této země, kterou miluji nade vše."

Leopold pokrčil rameny a Rosa mlčela.

Za chvíli řekla: „Nechápu, co ti vadí býti důstojníkem v armádě, i když se cítíš ‚synem této země', jak se dle svého zvyku spíše poeticky než jasně vyjadřuješ. Nevím, jak to vykládat, narodila jsem se též zde, avšak necítím se ani trochu ‚dcerou této země'."

Tvář její byla nehezká tvrdou ironií jejího úsměvu.

Nyní pokrčil zas Jan Maria rameny.

„Necítilas se ani dcerou své matky," myslil si nemile dotknut, ale mlčel.

„Ty si to rozmyslíš," dodal za chvilku Leopold. „Čím bys tedy býti chtěl? V tvém stáří přece se nezahálí."

„Půjdu do Havranic, budu sedět na svém statku, budu ho spravovat."

„Budeš sedlákem?" tázala se uštěpačně jeho sestra a zdála se náhle v podivných rozpacích. Sklopila oči a Leopold mlčel.

„Něco podobného," řekl krátce Jan Maria a vzal svou čapku.

„Stůj!" pravil náhle dychtivě Leopold, „nečiň žádných kroků, anebo není-li už pozdě, odvolej tu svou žádost o propuštěnou. Snad telegrafickou cestou –"

„Úmysl můj je pevný," řekl Jan Maria a počal se rozčilovat.

„Ne, není to možné!" zvolal Leopold. „Tys se přenáhlil! Proč jsi se dříve se mnou neporadil? Ty nevíš, jaké ztráty jsme utrpěli v cukrovaru, ty jsi na to nemyslil, že statek zadlužen, a že vyplatíš-li své sestře podíl –" Zamlčel se.

„Dále," řekl temně Jan Maria. „Domluv."

„Nuž, myslím, že tak jak tak Havranice – přijdou brzy do prodeje. Účastnil jsem se velkolepého podniku v Německu a jest nám toho podílu tvé sestry nutně zapotřebí."

„Ale otcovský můj kapitál –"

„Ach, ty tak málo peněžitým záležitostem rozumíš!" zvolal Leopold. „Říkám ti, že ztráty naše byly značné, a zapomínáš na velké sumy, které jsi spotřeboval a které jsem ti zasílal, kdykoliv jsi o ně psal. Myslím, že jsi se velmi dobře bavil po celý ten čas –," a usmál se, mžouraje očima.

Jan Maria se zapálil. Vzpomněl na velké sumy, které byl spotřeboval, aby mohl ve sférách oné ženštiny se pohybovati, na kterou bez uzardění a bez trpkosti ani vzpomínati nemohl. Ach, teď přicházel trest za onu vinu – snad se sesují všechny plány a krásná předsevzetí. Ne, trest ten byl by větší než jeho provinění! Hlava šla mu kolem.

„Zítra předložím ti účty," řekl Leopold. „Uvidíš, jak to všechno jasné a prosté."

„Obral mě, oloupil, jsemť tím jist," řekl si Jan Maria temně uvnitř svého trýzněného srdce. „Buď jak buď, zasloužil jsem to a pracoval jsem o své vlastní záhubě."

Výraz jeho tváře byl tak zoufalý, že Leopold konejšivě řekl: „Nepoddávej se

černým myšlenkám, vždyť jsem neřekl, že vše ztraceno, a na mizině nebudeš, ani až se Havranice prodají.“

„Havranice prodat!“ opakoval si Jan Maria ustavičně na ulici a musil se přemáhat, aby nepropukl v pláč. Srdce se mu svíralo. Šel, nevěděl kam. Mechanicky bral se směrem k domovu. Na mostě zavěsil se někdo do něho, ohlídl se a viděl, že to jeden z těch mladých důstojníků, kteří mu nejspíše ještě byli sympatickými. Byl velmi veselý, ten roztomilý hoch, a vypravoval Janu Marii živě věci, o kterých myslil, že každého co nejvíce zajímati musí. Jan Maria neslyšel jediného slova, kýval jen občas hlavou a díval se tupě na vodu, na Petřín, planoucí v záři zapadajícího slunce.

„Prodat Havranice!“ tato slova zněla mu ustavičně v uších a zdála se mu jako hrany, jako ty hrany hlubokohlasé, které se právě večerním vzduchem z věže některého ž kostelů na Malé Straně nesly a jejichž truchlé zvuky s významem těch slov tak souhlasně vjedno splývaly.

„Prodat Havranice!“ Ach jaká tíž to byla v srdci.

Mladý poručík, který se byl do něho zavěsil, pozoroval sice za hodnou chvíli, že podivínský jeho druh je roztržit, že neví, o čem se mu povídá, avšak věděl, že Jan Maria někdy takovým bývá, a nepozastavoval se nad tím. Byl rád, že mohl vůbec mluviti, ať už kdo poslouchal či ne. Byl se před chvilkou přesvědčil, že učinil velký dojem na jistou krásku, a musil se tím pochlubiti, nechtěl-li se radostí zalknout.

Až nahoře teprve na Hradčanech, před kasárnami poručíkova pluku zastavil se a Jan Maria s ním, a divil se, jak se byl až tam dostal a co tam vlastně hledal.

„Sbohem,“ řekl rozhodnut, že půjde domů.

„Snad bys nechtěl vyhnout se dnes naší společnosti,“ divil se poručík.

„Jaké společnosti?“ tázal se roztržitě.

„Nu, v zahradě! Náš jour fixe! Dnes je pátek.“

„Nešťastný to den,“ řekl Jan Maria mechanicky, aniž na to myslil, co povídal. Vše, co myslit dovedl, bylo „Havranice!“

Vtom přicházelo několik důstojníků z různých stran, pozdravili se navzájem a všickni nutili Jana Marii, aby zůstal, takže po nějakém váhání konečně trpně se vzdal.

„Jaká nuda to bude!“ myslil si a dodal: „Ale co! Vždyť je mi vše na světě teď lhostejné, může mi býti někde volno?“

Kasárny, kamž nyní vešli, bývaly někdy až do dob císaře Josefa ženským klášterem. Druhý dvůr, kterým šli, měl ještě poněkud původní svůj ráz, a nebýti těch otevřených oken, z kterých se dívali vojáci, nebýti sem tam patrných stop prozaické profanace, byla vůči těm malebným lomenicím barokového slohu, té travou porostlé dlažbě iluze snadně ještě možná. Jakási melancholická poezie skrývala se, vítězící střízlivostí sice zaplašená, avšak přece ještě nezcela vyhlazená, v stinných koutech znesvěcené budovy.

Ze dvora vedla malá dvířka do bývalé klášterní zahrady. Ohromné staré kaštany tvořily tam sladký soumrak. Avšak nezakmitly se v něm stíny zemřelých zbožných sester. Bylo tam několik hrubých, z prken sbitých stolů a lavic a v

pozadí kuželník. U kuželníku stálo několik starších důstojníků, na lavicích pak smáli se a bavili ti mladší a na stolech bylo množství sklenic, konvic a lahví plných piva a vína rozestaveno.

Janu Marii stalo se ještě smutněji. Všechny stopy minulosti v Praze budily vždy myšlenky plné trpkosti a strádání v jeho duši, připomínaly mu vždy buď zapadlou slávu, nebo zuboženou nádheru a zohyzděnou krásu, zapadlé dávné štěstí, dávný zhaslý lesk a přítomnou hanbu a bídu a barbarství celé české země. Nemohl tedy nyní hned mezi ty bezstarostně se smějící mladíky usednouti, ač jej vlídně zvali a vítali. Poodešel k těm starším pánům stranou stojícím. Umlouvali patrně velmi vážnou věc, nějakou partii na kuželníku, a byli tak do svého předmětu zabráni, že si ho hrubě ani nevšímali. To mu bylo příjemné. Podepřel se o peň starého stromu a zadíval se naproti do vysoké klášterní zdi, šedé, melancholické, celé lišejníky porostlé. Poslední paprsky užuž zhasínajícího slunce bloudily sem tam ještě po ní a mizely jako úsměv chvějící se na tváři umírajícího. Za chvilku přicházela tichým vzdechem vlnící se sladká, stříbrojasná píseň loretánských zvonků pod staré stromy; byly ty zvuky jako dušinky právě zemřelých dítek, letící za zlatými mráčky k nebi. Bylo to tak prosté, tklivé, smutné a milé. Dojaly ho hluboce, tak hluboce, že si zakryl rukou tvář.

„Proklaté ty zvonky mě přivedou do blázince,“ ozval se za ním hrubý hlas, mluvící protivným mu vídeňským dialektem, „který čert si to cinkání asi vymyslil!“

Byl to hlas nadporučíka Müllera, toho, jenž Jana Marii vždy pozérem nazýval, byl to onen muž, který mu byl od prvního okamžiku tak proti mysli jako on sám navzájem zas jemu. Trhl nyní sebou, všechno jeho pohnutí bylo zmizelo.

„Vidíš, a já ty zvonky zase slyším rád,“ ozval se mladistvý, měkký hlas, „je v nich něco, co se nedá definovat.“

„Ach, omrzely by tě,“ řekl Vídeňák, „kdybys je pořáde slyšel jako já –“

A vzdálili se. Konečně v tom bylo kus pravdy, nemohl to Jan Maria zapírat, ale zůstal podrážděn. Bylo to nespravedlivé, nadporučík nemohl věděti, že způsobí v něm disharmonii svou poznámkou, avšak nemohl mu to odpustit. Přál si, aby měl příležitost tomu Vídeňákovi také něco nepříjemného říci, byl mu tak z té duše odporný! Šel nyní kolem stolů, a když zase na něj bylo voláno, sedl mezi druhy, a náhoda tomu chtěla, že přímo proti nadporučíkovi Müllerovi.

„Je to už skoro jisté,“ řekl tento právě, „že pluk náš zde dlouho nebude. Netěším se sice do Krakova, kam prý přesazeni budeme, je to as takové hnízdo jako Praha, ale přijíti z Čech stojí také za něco. Z trestu aby v té zemi žil.“

Souhlasilo se z některé strany nesměle, mlčelo se celkem, a dva mladí důstojníci, kteří potají se obzvláště cítili Čechy, sklopili zmateně oči a dělali, jako by neslyšeli.

Jan Maria se třásl vztekem. Všechna jeho lítost, všechen jeho stesk, všechno jeho dojmutí dnešního dne měnily se náhle v nesmírné záští, v plamennou zlobu. Neměl tomu člověku za zlé, že Čechy nemiloval, že se mu nelíbilo v

Praze, co mu na tom záleželo! Co záleželo na jeho lásce nebo nelásce vůbec! Avšak že v Praze, v samém srdci Čech někdo tak bezohledně mluvit směl, že nebylo nikomu třeba šetřiti slušnosti, když už na spravedlnost se neohlížel, to jej uvádělo v zuřivost. Ten člověk věděl, že polovic přítomných pocházelo z té země, kterou tupil –

„Ach, toť jako když otrokář z bujnosti šlape otroku na šíji, jako když mu z bujnosti plivne v tvář!“ blýsklo mu to mozkem a trhlo srdcem, ale třásl se rozčilením tak, že chvíli promluviti nemohl. Neměl dechu. Než se bušení jeho srdce tak dalece utišilo, že byl schopen pronášeti slova, mluvilo se už zatím o jiných věcech. Rozvážnější hleděli totiž vyhnouti se opatrně tak zápalčivým předmětům. Mluvilo se o všelijakých garnizónách. „Nejlépe to vy máte, páni námořníci,“ řekl někdo obraceje se k Janu Marii, „vy uvidíte aspoň kus světa –“

„A nepřijdeme nikdy do Vídně garnizónou!“ řekl rychle Jan Maria. „A toho si nejvíce vážím, neb není na zeměkouli hnízda, kterého bych více nenáviděl. Takové hnízdo parvenu, které by si rádo hrálo na Paříž a Londýn a bůhví na co. Žába, která se nafukuje –“

„Ach,“ řekl Vídeňák, zdánlivě chladně, ale hlas jeho se poněkud třásl, „melancholický náš námořník! Prosím, nerozčilujte se. Urazil jsem královskou vaši Prahu, jak ji vaši novináři směšně až k omrzení nazývají.“ Vyslovil to královskou s důrazem posměšným. „Naši novináři jsou směšni, avšak Praha jest královnou,“ řekl Jan Maria a oči jeho šlehaly plameny. „Královnou pravda oloupenou, zhanobenou, plačící nad padlými svými syny jako Hekuba! Visí cáry z jejího purpuru, ale přece jest královnou, kdežto vaše Vídeň není než líčená, falešným šperkem ověšená, vydržovaná nevěstka!“

Mluvil tak hlasitě, že všechno na okamžik umlklo. Vídeňák mlčel chvilku též, a pak zasmál se hrubě a řekl nějakou sprostou urážku, nějakou z těch, které u vídeňské luzy všech stavů se užívá proti Čechům.

„Pse!“ vzkřikl Jan Maria a hodil mu svou čapku na stole ležící do tváře.

Nastala scéna, která se podobala nějakému výstupu v blázinci. Jan Maria a nadporučík, kteří byli při vstupu jako ostatní svou zbraň odložili, chopili se jako bleskem dvou na stromě visících šavlí a sekali jako zběsilí do sebe. Ostatní důstojníci vyskočili též, aby je uchlácholili, všickni křičeli a dělali prudké posuňky.

„Vyzvete se na souboj,“ zvolali někteří, „toť rvačka jako v hospodě!“

To byli jedni, avšak druzí brali rychle účastenství v té při, okamžitě tvořily se dva tábory a mnozí sahali už po zbrani. Všickni byli rozčilením a snad trochu i následkem požitých nápojů ne docela v normální míře. Bojechtiví stáli takto rozvážným v cestě a nepouštěli je hned k těm dvěma lítě bojujícím. Ten zmatek trval však jen několik málo minut.

Autorita představených, starších těch pánů, přiskočivších od kuželníku, zvítězila rychle, všickni snažili se teď, aby boji učinili konec. Podařilo se jim oba ty zuřivce roztrhnouti. Šermující nepochodili přitom však dobře, neboť ubraňujíce se smířitelům nekryli se dostatečně proti navzájem ještě pořáde rozdávaným ranám. Když konečně ustali, byla tvář nadporučíkova krví

zkoupána a Jan Maria stál opřen o strom, byl bled, oči jeho se zavíraly napolo. Zdálo se, že jde na něj mdloba.

„Jsem jen lehce raněn," řekl nadporučík, „trochu poškrábán." Měl hluboký řez na pravé tváři.

„Bude mu to památkou až do konce života a krásy mu to nepřidá," řekl tiše jeden z jeho přátel, mezitímco hlučně voláno o vodu.

Ti, kteří přáli více Janu Marii, stáli kolem něho a drželi jej za ruku.

„Věčný Bože, on klesá!" zvolal jeden z nich a druhý rozepjal mu kabát.

„Prsa jeho jsou jako rozbita!" zvolal pak s hrůzou. Jan Maria sedl na židli, kterou mu přinesli. „Není to nic," tvrdili někteří. Plukovník jal se takto mluviti:

„Stydím se za vás za oba, páni," řekl, „avšak není nyní čas na výčitky. Jedná se o to, aby zpráva o tom, co se zde stalo, nepřešla práh toho domu. Žádám všechny přítomné, aby se slovem cti zavázali, že o tom pomlčí. Obzvláště vy, vy dva kohouti," dodal žertovně, „slibte, že považujete tu nešťastnou při za skončenou. Z toho všeho nesmí býti žádné úřední vyšetřování!"

„Ach, on umírá!" zvolal mladý důstojník, který byl Jana Marii přivedl. „Ach proč jsem jej sem zval a nutil!" Plukovník přistoupil k poloomdlelému. „To přejde," řekl, „rychle někdo pro kočár! A někdo jej doprovodí domů. Dva kočáry!" dodal.

Za nějakou chvíli jel nadporučík se zavázanou tváří do svého bytu a Jan Maria byl též domů dopraven. Ostatní zůstali nejdříve kvůli formě ještě v zahradě, a pak později, když se byli utišili, vrátil se jim humor, dali se do kuželek a těšili se tím, že následky toho výstupu nanejvýš nemilého nebudou zajisté vážné.

„Čert nám tyto národnostní hádky nasil," řekl dobrý plukovník trochu melancholicky. „Jen do novin ať mi slůvko o tom nepřijde!"

Do novin nepřišlo slovo, u raportu nemluvilo se o té věci také ani slova, nadporučík odnesl sice trochu bolesti a později hlubokou jizvu, však celkem uzdravil se brzy. Jan Maria však ležel ve své osamotnělé komnatě a byl na tři kroky smrti blízko. Soupeř jeho byl o mnoho chladnějším, uměl lépe šermovat. Rozsekl mu prsa a ranil jej do plic.

Rosa Maria, jakmile se dověděla, že bratr její stůně, přijela se svým mužem. Nemocný byl v deliriu a neznal nikoho. Byl bledý jako smrt a oči jeho zářily nadpozemsky krásně. Domníval se právě, že bloudí s Konstantinem v tropickém pralese, a byl tak šťasten. Zdálo se mu, že tam potkali Krista, a nevýslovně blažen padl mu k nohám, vzýval ho, hledě v sladké, velké jeho zraky, aby se nad ním smiloval i nad tou zemí, tou nebohou tam na severu… A ve hvězdných těch zracích plálo slibné slitování… Rosa Maria byla dojata, nerozuměla dobře tomu, co mluvil, ale zvuk toho hlasu, plného nadšení a slz, zachvěl i jejím chladným srdcem.

„On zemře!" řekla svému muži a vrhla se do křesla u okna.

„Není ještě ztracen," řekl právě přítomný lékař. „Avšak nebezpečí je velké, nesmím vám to zatajovat."

„Co činit, co činit!" pravila Rosa Maria a sepjala ruce.

„Přenésti ho nelze," řekl lékař, „aspoň teď ne, snad později; to jediné, co pro něj učiniti můžete, milostivá paní, jest, abyste se zde v tom mládeneckém jeho bytě zařídila a jej opatrovala lépe, než to sluha jeho dovede."

„Ach kdybyste věděl, jak málo k tomu mám talentu," řekla Rosa Maria už o mnoho rozumněji. „Pojedu ihned do kláštera milosrdných sester a přivezu jednu neb dvě sem –"

„Pravda, to bude lépe," řekl lékař trochu suchým tónem. V kočáře řekl Leopold: „A papíry jeho nebudou zajisté v pořádku. Na poslední vůli však myslit ani nelze –"

Zasmušila se trochu, otevřela ústa k nevlídnému slovu, ale nepronesla je.

„Odpusť," řekl Leopold, „ranil jsem tvůj útlocit, ale hledím na vše ze stanoviska praktického –"

Sklopila oči, trhla třapcem u okna kočáru.

„Jsemť jediná jeho sestra a blízká příbuzná," řekla za chvilku. „Nač testamentu, i kdyby se stalo to nejhorší? Dej Bůh, aby se nestalo!"

Myslila to upřímně. Konečně ho měla ráda, pokud to vůbec dovedla, a pak, vždyť ten zbytek jeho jmění nebyl tak značný! Dojeli do kláštera a dvě sestry vydaly se ihned k nemocnému.

Trvalo to neděle, než se Jan Maria uzdravil. Konečně vstal. Petřín byl už v pestrém šatě podzimním a Vltava se ráno kouřívala bílým dýmem. Byl velmi sláb a měl toliko jediné přání – odjeti do Havranic.

„O svých záležitostech peněžních promluvíme si později," řekl Leopoldovi. „Havranice se prodat nesmějí – aspoň dokud budu živ," dodal se slabým, smutným úsměvem.

„Dobře, dobře," řekla Rosa Maria. „Nerozčiluj se, nemysli než na svoje zdraví. Leopold musí najíti prostředek, aby se Havranice tedy zachránily, když tak na tom statku visíš – čehož ostatně nechápu."

„Děkuji ti za tvou dobrou vůli," řekl bratr a tiskl jí vděčně ruku.

Druhý den odjel na venek.

Dal ihned starý nábytek zase z půdy snášet a zařídil komnaty tak, jak byly za živa jeho rodičů. Obýval pokoj, který druhdy jeho býval v čas dětství. Byl světlý a velký a okna jeho poskytovala mu vyhlídku přes vrcholky starých štěpů daleko do nedozírna rozprostřené krajiny. Byla vážná svým nesmírným horizontem a prostá a tklivá svou milou intimností. Za zvadlými štěpy viděl širá, nyní zežloutlá luka a temná, rozoraná, sem tam strništi pokrytá pole; mezi nimi meandrovala mnohými choboty hladina rákosem vroubeného velkého rybníka a množství roztroušených jednotlivých vysokých stromů a skupiny jich, a dlouhé jich řady oživovaly pláň, kterou v pozadí klidně uzavíraly nízké vrchy, dílem holé, dílem jehličnatými lesy porostlé. Za nimi, jako stíny, stála řada o něco vyšších vrchů; vypadaly někdy jako slunná oblaka, někdy jako mha, vždy jako něco neurčitého, co ku přemítání svádí. Sem tam stál v pláni nebo na vrších osamotnělý nějaký bílý dům a zdál se z toho radost míti, že může někomu za hnízdo sloužiti. Vše to bylo tak prosté, domácí, bez nároků, pro někoho snad až jednotvárné. Avšak jaký půvab věčně měnících se barev byl po tváři celého toho

prostoru rozlit! Jak byla oduševněna ta krajina, jak dýchala volně v slunci, jak plála slavnostně v jasu západu, jak byla plna něžné naděje, když vycházelo slunce! Čím méně mluvila k fantazii, tím více mluvila k srdci. Jak žil a dumal každý strom, ba každý ten bílý dům! Jak živě cítil zde Jan Maria vždy duši hmoty! Jak byl šťasten! Nestýskalo se mu ani po jihu, ani po moři. Ani oko, ani sluch nežádaly si více. Ten velký prázdný jeho dům byl tak plný tónů, tu sladkých jako vzdechy těch drahých zemřelých, jejichž kroky na chodbách už slyšet nebylo, tu pošmurných a zádumčivých jako pláč těch, kteří nocí bloudí a jimž věčně po slunci se stýská. Ach jak miloval Jan Maria vítr a jeho různé harmonie! Co myšlének mu vzbouzely v duši!

Zdálo se mu vůbec, že od dob svého dětství nebyl nikdy tak čistě, tak povzneseně, tak klidně cítil a myslil jako právě nyní. Jakási nová nevina, jakési druhé panictví svítalo mu uvnitř, a očima naplněnýma tou novou září začínal se dívat na svět, a svět zdál se mu krásným. Každý den byl mu nyní svátkem, všechna všednost mizela mu ze zraků a vyšší život přemýšlení a poezie stal se mu údělem. Jak nedělní ticho, jak svatá samota ho jímaly! Každé ráno budila jej hvězda jitřní svým čistým, posvátným, bílým čarosladkým svitem. Stávala nad pahorkem, jehož obrys se neurčitě v šeru tušil, proti šedému sice, ale jako perla se kmitajícímu horizontu. Démantový ten úsměv hvězdný dotkl se každým ránem jeho čela a prošel mu duší jako pozdrav nebes. Mohl den začínati krásněji než serafínským tímto polibkem? Pozvednutí očí k tomu jasu mělo význam modlitby… Hvězda stoupala, stoupala a vyšla mu z vidu. Za ní spěchal úsvit. Bledožlutě přihlásil svůj příchod, hořel růžově a bledl, když se z jeho krve zrodila ohromná jiskra, zjevující se nad fialovými nyní vrchy… Slunce stoupalo nejdříve radostně, avšak brzy hasly opět barvy a celá krajina, světlá sice, byla zase šedá různými odstíny. Nad rybníkem bloudily mhy, vlekly se páry, na polích ležel mráz, obloha byla perleťová, pak mléčná. Byla to malba en camaïeu. Ale slunce proniklo mraky a mhy, pláň a vrchy jsou opět ozářeny, zoraná pole jsou jako bledým zlatem posypána, louky bělí se rosou jako Mléčná dráha a celý kraj hledí opět se svou obyčejnou sladkou intimností Janu Marii do oken.

Jasno jako venku bylo jemu i uvnitř! S jakou radostí chopil se denně svých knih, by se ponořil do velkých vidin básníků, s jak snivě chvějící se duší chápal se péra, aby své myšlenky veršem a prózou na papír vrhal! Konečně byl šťastný, konečně byl volný. Žil v tichosti, skromně, téměř chudobně z náklonnosti, a měl cíl života!

Byl dosáhl, o čem byl blouznil, žilť ve vlasti, žilť v Havranících, oddával se zcela svému nejvlastnějšímu povolání, byl poetou. Z armády byl propuštěn, jak si to přál, a Leopold ušetřoval ho zatím svými praktickými návrhy a poznámkami. Nekorespondovali hrubě. Tak žil až do konce listopadu. Ó, byla to pravá neděle jeho života!

Jednoho dne k večeru seděl u oken. Byl si po celý den říkal, že bude potřebí za první s Leopoldem přece promluviti a jistoty dosáhnouti, že jeho statek do prodeje nepřijde, a za druhé že bude záhodno také trochu starati se o hospodářství. Bylo nutno, aby přece poněkud té ekonomii rozuměl. Vždyť byla

přece druhou částí nového jeho povolání. Byl si už několik knih z Prahy k tomu cíli objednal a praktické pokyny očekával od svého správce.

„Vždyť to nebude asi tak nesnadné," myslil si. „Na polích to bude rozkoš, teorie, pravda, ta bude trochu nudná, ale co! Začnu v pondělí studovat –" Těch pondělků bylo už několik přešlo a to vše neřekl si tenkráte poprvé. Zatím vzal svého Shelleye a četl si nahlas onu scénu z tragédie Cenci, kde Beatrice před soudem mluví a kardinála Camilla k slzám dojme a zrakem svým a výkřikem své duše vraha Marzia do zoufalství přivádí, takže vášnivě její nevinu prohlašuje a sám o smrt svou prosí. Při slovech „Vy krvelační psi, však lidé ne, mou nasyťte se krví, nevydám vám toto veledílo přírody, by sápali jste je…" vypadla mu kniha z rukou a záchvěv tak podivný zaševeli mu náhle tělem od hlavy až do paty, že se polekán zarazil.

„Co to?" myslil si Jan Maria a bylo mu neobyčejně nevolno; cítil svou bledost, jako by ji viděl v zrcadle. Jak podivná to chorobnost!

„Kouřil jsem příliš," šeptal si jako v dřímotě, „proti přikázání dobrého doktora –"

Hlava mu trochu klesala, zavřel oči. Pak pohlédl na širý kraj. Slunce zapadalo za domem, nebylo je vidět, ale světlo jeho líbalo pláň a vodu, pole a vrchy, vše… Nebe bylo zelenavé, čisté, jen několik fialových stálo na něm oblaků, temné lesy na pahorcích měly nad sebou jakousi šedozelenou zasmušilou glórii a linie obrysů jejich vrcholků byly měkce neurčité a zdálo se, jako by vibrovaly. Holé kopce byly růžové a měly hluboce modré rýhy a pláty, všechny budovy byly bílé, stromy na pláni jako z bronzu, rybník bledosiný, louky slabě zlaceny a strniště a rákosí plály jako dlouhé purpurové pruhy. Byl to nevýslovný půvab, sladký a elegický.

„Ach Bože, kdybych přece odsud musil," kmitlo to náhle duší mladého muže, a rozpřáhl ramena, jako by celou tu krajinu obejmouti chtěl. Klesl do svého křesla zpět a schoval tvář do dlaní. Bylo mu úzko a bolno. Seděl takto dosti dlouhou chvíli. Když pohlédl opět na krajinu, byla docela smutná. Všechen svit byl zhasl. Nebe bylo šedé, mraky jako olovo, vrchy, pole, voda, vše jako popelem posypané.

Sáhl si na srdce, bilo mu jaksi nepravidelně, a zase přišla mu ta divná závrať, o mnoho však slabší. Vtom otevřely se dvéře. Vešla stará hospodyně, která byla už jeho matce sloužila a nyní v klidu své stáří s pojištěnou penzí v havranickém zámku co klíčnice trávila. Ráda starala se nyní opět o domácí hospodářství, když mohla jemu sloužit. Bylť Jan Maria její modlou.

„Ach, Viki!" řekl s vlídným úsměvem, bez kterého na tu věrnou duši ani pohlédnouti nedovedl.

„Nesu telegram," řekla a podávala mu jej.

Bylo mu nevolno, když jej četl.

„Je od Leopolda," řekl a pohlédl na hodiny. „Přijede dnes, pošleme tedy povoz na stanici."

„Zařídím to hned," řekla Viki, „musí si ale kočí pospíšit, aby přijel včas."

A šla tak rychle, co ji staré její nohy nesly, a myslila cestou na to, co by

nejrychleji pro hosta k večeři připraviti měla.

„To znamená neštěstí,“ šeptal si Jan Maria, když byl sám, a znamenal se mechanicky křížem. Nemýlil se. Havranice byly ztraceny, Leopold byl ho tak dlouho jak možno šetřil, obávaje se, aby mu na zdraví neublížil. Teď ale nebylo více času, nebylo možnosti bráti ohledů. Jan Maria byl něm. Vše bylo jasné, ach příliš jasné. Nebylo pomoci. Byl tupý bolestí.

„Nepřežiju to,“ zašeptal.

„Nebuď bláhový,“ těšil jej Leopold. „Nejsi na mizině! S kapitálem, který ti zbude, lze přece něco podnikat! Ovšem neměls kvitovat. Ale bude-li třeba, najdu ti nějaké místo –“

„Mlč!“ prosil ho Jan Maria a vrávoral ke dveřím.

Přežil to, ale kus srdce zůstalo tam lpěti na tom starém domě v štěpnici, na té krajině, nad které jitřní hvězda dále jasně vycházela, zářic jako démant a zírajíc do toho tichého pokoje, kde byl co děcko spal, co jinoch blouznil, co muž své plány snil o blahé jakés budoucnosti, která se mu teď zdála chmurou nejtěžší. Přišel do Prahy nemocen, skleslý na duchu a přál si s povzdechy, kdyby byl tenkráte zemřel, když následkem svých ran pod těmi starými kaštany v bývalé klášterní zahradě do mdlob klesl. Ale tato myšlenka mu za chvilku vzbouřila krev.

„Jak!“ zvolal, „zemříti ve rvačce téměř hospodské, za kterou se spíše stydět sluší! Kdyby to byl aspoň souboj býval! Ne, Bohu díky, že se tak nestalo. Ještě mám síly duševní i tělesní dosti, abych žil a působil.“

Cítil se skutečně posilněn. Začal počítati. Důchod jeho nebyl skvělý, ale stačil pro skrovnou jeho domácnost. Najal si dva malé pokoje, opět na Hradčanech. Z druhého vedly dveře na malou zahradní terasu, vtěsnanou mezi vysoké zdi sousedních domů, po kterých se prastaré vinné révy rozprostíraly. Odtamtud byla přes prejzovité střechy níže v Hluboké cestě stojících domů vyhlídka na Prahu, na řeku, daleko za městem se v mlhách lesknoucí, vyhlídka krásy báječné. Zdála se Praha odtamtud jako město z pohádky a měnila vzezření své dle osvětlení; v slunci zdála se kusem Orientu, v mlhách městem příšer, pod těžkými mraky, sem tam dlouhými paprsky bledého světla proniklými, městem tragickým, odsouzeným k nějakému strašlivému konci a zatracení.

„Jest to podivuhodné,“ říkal si Jan Maria, „jak to město mohutně k fantazii a úchvatně k duši mluví! Mělo by se dle toho soudit, že každý, kdo se zde narodí, musí nutně co poeta cítit. Jak velkolepé, vzrušující jsou dojmy, s kterými se hned v útlém mládí potká, v době, kde mysl měkká jako vosk, připravena vnímat – – a přece…“

Bylo mu nevolno. Vzpomněl si na obyvatele té Prahy, „toho města tragického“. Začal se tenkráte bohužel blíže se společností, s kruhy literárními seznamovati. Dával si všechnu práci, aby nastala nějaká intimnost mezi nimi a mezi ním, chtěl mermomocí, aby mu byli sympatickými, a zavíral oči proti všemu, co tomu jakýmkoli způsobem překáželo. Uvažoval všechny okolnosti, omlouval všechny směšnosti, ale marně. On a ta společnost zůstali si cizími.

Mluvilo se o něm s jakousi nedůvěrou co o „bývalém důstojníku“, který

nejspíše cítil, že neudělá kariéru, a který se nyní dělá „vlastencem“, aby se aspoň tímto způsobem snad něčeho domohl. Motivy jeho jednání byly příliš čisté, nezištné a ideální, než aby jim byla společnost uvěřila. A pak dělal verše!… Šosáci krčili rameny a literáti mínili, že těch je dost a „ten lieutenant od maríny že literaturu také sotva spasí“. To vše neříkalo se do očí, ale vycítil to snadně. Svět ukazoval se mu nyní opět v novém pro něho světle. Porovnával, jak různé bylo nyní jeho přivítání u lidí od onoho v dobách, když měl svou elegantní uniformu na sobě, která mu tak slušela a mu všude přístup otvírala. Porovnával tuto svou nynější maloměstskou, obmezenou, šosácky tupou, jednotvárnou společnost s onou druhou, kosmopolitickou, dílem aristokratickou, dílem aspoň aristokratického vzezření, vždy skvělou a pestrou, v které se byl dříve v cizině pohyboval. Nestýskalo se mu právě po té poslednější, neměl velké úcty před společností, v které paní Dragopulos mohla tak vynikající úlohu hráti, avšak stýskalo se mu jaksi po tom jejím lesku, který měl svou poezii, po onom tónu, který aspoň jakousi iluzi o vyšší důstojnosti a o širším, když ne hlubším názoru a vzruchu udržoval. Lesk ten scházel těžkopádným, obmezeným těm měšťanům, těm celkem rovněž obmezeným, terre à terre literátům, a co bylo nejhorší – společnost ta jejich nebyla proto v kořenu o nic lepší než ta, kterou byl dříve znal. Izoloval se tedy opět, sytil svou fantazii pouhým zíráním na „tragické to město, odsouzené k nějakému hroznému zatracení“, a zůstal zcela odloučen od těch, kteří je obývali. Dlouho si to marně skrýval, avšak stálo to teď jasně před zrakem jeho duše jako plamenným písmenem na zdi Baltazarově napsáno: Praha jej zklamala trpce.

Dříve nenáviděl v ní pouze ten živel cizí, vtírající se všude, vystupující drze a výbojně, způsobem ošklivost vzbuzujícím, teď měl bolest ještě palčivější: nemohl milovati, nemohl se nadchnouti pro ty, za něž by byl rád život dal. „Co je mi do lidí,“ těšil se však, „jde mi o ideu, o princip. Lidé pominou, idea, princip trvá. Zůstanu stranou,“ řekl si konečně, „a budu jen pamětliv, že jsem poetou.“ Zarazil se. „Jsem jím ale také doopravdy?“ tázal se nepokojně sám sebe. „Duše moje mi ovšem šepce, že jsem, cítím to, nemohu se klamat – ale nepřesvědčil jsem ještě nikoho. Kdo o mně ví? Jak dlouho budu ještě váhat, než se ukážu před světem, než nastoupím doopravdy dráhu, která jest mým jediným povoláním?“ Rozhodl se učiniti první krok. – Přebíral své papíry, uvažoval, vážil, doufal a zoufal. Konečně vybral jednu z delších básní svých a odhodlal se, s tou že vstoupí před „obecenstvo“. Jak mlhavý, neurčitý to pojem, to české obecenstvo! Kde bylo a kým bylo? Marně lámal si tím hlavu. „Vždyť uvidím,“ řekl si konečně, a tak nezkušený, že mu ani nenapadlo zaklepati dříve na dvéře nějaké redakce beletristického časopisu, nastoupil cizí, neznámý, plachý bolestnou a pokořující tu cestu „hledati nakladatele“.

Konečně stal se malý zázrak, našel ho totiž, toho nakladatele. Ovšem dělal tak malé nároky, že kryl vlastně všechny výlohy sám, ač si toho vědom nebyl, a tím způsobem lze ten zázrak vysvětliti. Tisk šel dosti rychle a posléze měl ten podivný, vždy trochu rozčilující pocit viděti svou první tištěnou knihu, hotovou, aby. nastoupila pouť po světě, po malém českém tom světě, trnitějším snad než

kterýkoli velký.

Báseň takto uveřejněnou psal fragmentárně v Aténách a v Egyptě v době bouřlivé své lásky s paní Dragopulos a hned po svém úplném zklamání. V Praze teprve spojil všechny ty úryvky ladně a harmonicky v celek. Děj byl dosti prostý a průhledný, ale všechen lesk toho azurného nebe a moře, všechna divá radost bujné mízy mladého, silného jeho těla, všechna vášeň, všechen vír smyslů, všechna lítost z toho pošlá, všechen stud nad svými hříchy, všechny výkřiky vzrušené jeho duše zrcadlily se v těch verších sonórních a plných, jevících jen sem tam něco cizího jak v obratech slovných, tak ve výrazu a v stylu naskrze osobním. Byla v té jeho básni místa plná snivé něhy, plná smělé kletby; výkřiky proti těm, již volnost, práva a štěstí poražených šlapou v prach; byly tam apostrofy na Akropoli ozářenou lunou a apostrofy vyvolané vzpomínkou na vzdálenou na severu vlast a její bývalou, nyní pustou akropoli – Vyšehrad. Byly tam slzy jasné jako rosa. A pak vířila zase divoká náruživost zoufale slokami; na jednom místě proklínal milenec smyslnou svou, nezřízenou, hříšnou vášeň, metal tu kletbu v tvář ženě, která jej vábila a žárem pekelným k sobě táhla, a v té samé chvíli, v které ji proklínal, podmanila si jej znova svými zraky sladkými co ráj a strašnými co gehenna, kouzlem svých úsměvů, kvůli nimž by byl samého Boha zapíral a zradil, a kletby jeho a polibky splývaly vjedno a nevěděl už, trpí-li či jásá, neb bolest, stud a rozkoš trhaly jej až k samému kraji šílenství.

Jan Maria psal to krví svého srdce. Tato scéna a apostrofa na Vyšehrad rozhodly nad osudem celé knihy. Zpočátku si jí nikdo nevšímal, vyšla anonymně a nestála nikomu ani za řeč. V listech se o ní nemluvilo a v krámech se nikdo po ní neptal.

Konečně ale přišel slovutný jeden pedagog do obchodu nakladatele, kam jej náhodou náhlý déšť zahnal. Z dlouhé chvíle začal se v té knize, která tam ležela, trochu přebírat, mezitímco mu nakladatel vypravoval, že mladý ten básník jest prý zajímavá osoba, a udal mu některá dosti konfúzní data ze životopisu pana Plojhara, věci, o kterých více hádal, než je znal. Znamenitý pedagog byl se zatím indignovaně zarděl. Náhodou padly zraky jeho nejdříve na nějaký akuzativ, kde dle jeho náhledu musil stati genitiv, neměla-li sluneční soustava za své vzíti. Aby ten mladý člověk neznal jeho výrok? To nebylo možné. Byla to tedy vzpoura. Vtom přelétly jeho oči sloky líčící onu divokou scénu smyslnosti a lásky. V úžasu zapomněl i na gramatiku, i docela na obvyklou spořivost, a udivený nakladatel prodal takto první exemplář.

Za několik dní vyšel surový, nejapný článek pln perfidie a obmezenosti, pln mravnosti impotentních a eunušského panictví. Jakýsi „zběhlý“ prý „lieutenant“ zašel nejspíše ze zoufalství nad nemožnou ve vojště kariérou mezi „poety“!!! Za první neumí prý ten pán česky, ale konečně to neumí nikdo mimo několik profesorů, to by se mu mohlo ještě odpustiti. Avšak nemravnost jeho volá do nebes! I na tom není dosti. Ten poetastr odvažuje se tak dalece, že tupí dobrý český ten lid, a co je ještě horší, podněcuje jej k neposlušnosti proti Bohem ustanovené vrchnosti světské. I stopy ateismu, panteismu, ba i starého gnosticismu a manicheismu nalézal znamenitý ten muž mezi řádky. Končil

výkřikem indignace proti básníkovi, volal oheň z nebe proti jeho nemravnosti, varoval obecenstvo, aby knihu nečetlo a nekupovalo, a konečně vyzval (tak trochu skrytě) slavnou policii, aby si toho buřičství všímala. Vlastenecký ten učitel měl dvě svoje dogmata. První: „Člověka stvořil Bůh dle svého obrazu, ale Čecha dle obrazu ideálu stojícího mezi lokajem a policistou.“ Druhé: „Pohlaví je nemravnost.“

Kdo těch výroků neuznává, – buď zatracen! Nuže, nebe ho neslyšelo, neb oheň z něho nepršel, obecenstvo však rádo jednalo dle jeho přání, nekupovalo a nečetlo, však nejbedlivěji jednala policie dle jeho rady: zkonfiskovala a zničila celý náklad.

Jan Maria byl zdrcen. Kdyby jen jediný hlas se byl ve prospěch jeho ozval, kdyby aspoň to udavačství tak nízké a podlé, ta surovost tónu někoho byla pobouřila! Nikdo nehlesl – jen někteří se smáli. Bylo to hnusné. V první chvíli svého bolu a zklamání hodil pošetile všechny svoje rukopisy do ohně.

„Ach!“ vzdychl si pak smutně, „Othello’s occupation’s gone!“

Jeho duše příliš měkká, příliš citlivá, příliš dojmům podléhající, vždy mezi zenitem nejbujnější naděje a nadirem nejčirejšího zoufání stoupající a klesající svírala se křečovitým bolem, krvácela ranou tou nejbolestnější, ranou zasazenou tupou zbraní. Jak se brániti proti naduté hlouposti a nízké podlézavosti! Je to nejhroznější osud, topiti se ne v řece, ale v stoce.

„Ne, ne,“ řekl si, „zde nelze žíti. A k čemu jsem zde dobrý? K čemu vůbec na světě?“

Utekl z domova, bál se vlastních myšlének. Bloudil ulicemi. U divadla potkal jej někdo z těch málo jeho bližších známých. Smál se už zdaleka.

„Máte nehodu se svou knihou,“ řekl, jako by to byla ta nejveselejší věc na světě, a než větu dokončil, myslil už na něco jiného. „Pojďte do divadla,“ dodal. „Znamenitý prý kus!“

Jan Maria cítil odpor, avšak nechtěl se zdáti tak zdrceným, tak nešťastným, jak vskutku byl. Neřekl ničeho a šel.

Začali právě hrát, byla premiéra. Jakési drama banální, prázdné, bez ducha, beze vzletu. Avšak jaký hluk nadělali komparsové na konci prvního jednání! A co pozlátka a pestrých, křiklavých látek se tu míhalo jevištěm, než opona poprvé spadla! A jaký nastal nyní teprve hluk, který nadělali komparsové v hledišti. Autor, volán stentorickými hlasy, objevil se na jevišti, přinášeli mu věnce jako kola. Nato banální úsměvy z jeho strany, nemotorné poklony a zase hluk… Ach, byla to fraška!

Jan Maria vstal a šel. Už znal to české obecenstvo a chvilku těšil jej jeho neúspěch. To tedy žádalo! Na Malé Straně překvapil ho déšť, silný a chladný. Vrátil mu trochu rozvahy.

„Nutno přece večeřet,“ řekl si s úsměvem až krvavě ironickým a vešel vskutku do malé vinárny, před kterou se byl náhodou zastavil. Byla prázdná, jen v jednom koutě seděl starý jakýsi pán s mladším. Oba se zamlčeli, když vstoupil.

Jan Maria usedl do druhého kouta. Odstrčil jídlo, které mu přinesli, ale vypil velkou sklenici špatného vína. Měl žízeň a hrdlo měl jako v ohni. Zapadl do

svých myšlenek, neurčitých, truchlivých, srdce olověně tížících. Kouřil cigarety, rychle jednu po druhé, a byl brzy v hustém dýmu jako olympický některý bůh v oblaku. Starý pán na druhém konci pokoje začal opět mluviti, bylo docela patrné, že se jen kvůli nově příchozímu hostu byl zamlčel, vida však nyní, jak je zamyšlen, jak málo si jich všímá, pokračoval ve svém přervaném rozhovoru týkajícím se veřejných otázek. Před několika dny byla zotročilost, u nás už v krvi vězící, opět jednou svou ohyzdnou tvář veřejně ukázala. Tichošlápství ověšovalo tu hanbu eufemistickými frázemi, ale každý muž planul ruměncem nevole. Jan Maria byl zuřil a zoufal a pouze osobní jeho nehody zatlačily rozechvělost jeho nad tím, co se bylo stalo, poněkud do pozadí. Ti dva v hospodě politizující páni nezdáli se optimisty a mluvili o té záležitosti.

„Slovem," řekl starší, když byl chvilku oběma v Čechách „štěkajícím" stranám lál, „slovem jsem rád, že stojím nad hrobem. Od útlého mládí svého nemiloval jsem ničeho než toto naše. království. A nyní jaké zklamání! Hrozím se prostě české povahy, která se nejvíce charakterizuje tím, – že povahou není. Jaký to člověk, který se takřka s ideou narodí, že proto přišel na svět, aby byl podruhem jiného! Jaký to člověk, který to klidně uznává, že není svým pánem, a který takřka za odpuštění prosí, že se vůbec narodil! Nahlíží, že je v cestě, a neví, jak by jen ustupoval, aby nikoho svou impertinentní přítomností neurazil. Ach, zdá se mi někdy, že nejsme ničím jiným než hlízou v ranách, které ubohá tato země po staletí utrpěla."

„Ustaňte!" řekl mladší muž. „Jest to hrozné – neumíme žíti ani zemříti."

„Ach co," zvolal starší za chvilku. „Pijme a zapomeňme. Vy jedete do Ameriky a já chýlím se do hrobu. Po nás potopa!"

Ťukli si a pili.

Jan Maria zatínal zuby, myslil, že bolestí vykřikne. Hodil peníze na stůl a spěchal na ulici, kde se jen lilo. Ani to nepozoroval. Přišel domů. Rozžehl.

„Zde nelze žíti," zašeptal znova. „Kam půjdu?" tázal se pak tiše. Napadl mu Konstantin a jeho list. Vyhledal jej a četl znova, ač jej téměř nazpaměť uměl. Když přišel k větě „lid ten nemá stopy důstojnosti", padl mu list z ruky. Převrhl světlo a potmě hledal cestu na terasu. Bolest jeho nad nezdarem osobním byla jaksi utopena ve větším bolu nad rozpadáním se nejdražších jeho iluzí. Slova těch dvou mužů ve vinárně zněla mu v uších. Slova vyjadřující to, co cítil sám! Musil Prahu vidět, nechtěl-li zemřít lítostí. Ach, jedinou krůpěj útěchy! Tvářnost toho města zalže něco o velikosti, a rád, rád dá se zase oklamat! Praha však neukázala se tenkráte, nezalhala o své velikosti, bylo tma a dole v městě zdála se světla jen žlutými skvrnami. Déšť šuměl a vítr fičel. Byl úplně zničen. Ta tam všechna jeho předsevzetí! Bojovat? Konstantin měl pravdu, když zahodil zbraň.

„Všude smrt a kvil," řekl Jan Maria a sedl u zdi na kámen. Zakryl si dlaněmi tvář. Nedovedl mysliti, ale chlad, který mu padal na čelo, byl mu milý. Pak cítil bolest v celém těle: bylo mu to téměř milé, byla to jakás reakce proti bolu duše. Seděl tak téměř po celou noc, neb neměl později už síly, aby vstal, když tomu konečně chtěl. Ráno jej našli mezi dveřmi a odnesli do postele.

Lékař, který jej byl léčil v první nemoci, tenkráte, když byl tak těžce poraněn, a který jej měl velmi rád, seděl nyní opět u jeho lůžka.

Jan Maria vypravoval mu slabým hlasem, kde a jak byl strávil noc:

„A proč jste tak učinil?“ tázal se rozzlobeně starý muž. „Proč plýtváte svévolně svým zdravím a svým životem? Což nevěříte v Boha?“

„Věřím,“ odpověděl Jan Maria, „a doufám v jeho milost.“ Myslil toužebně na smrt.

Lékař nerozuměl té narážce.

„Teď doufáte v něj!“ zvolal nevrle. „Avšak když jste páchal téměř samovraždu, tu jste na něj nemyslil! Nuž vězte, vyváznete-li, budete míti přece dosti pro celý život. To a dřívější vaše rána dostačí!“

Pak se lekl svých slov. Chtěl dojem jejich žertem zaplašit.

„Jaké nesmysly to mládí vyvádí!“ hrozil mu prstem a usmíval se. „Nu, doufejme, že nebude nejhůř. Zajisté nějaká láska na dně všeho toho počínání? Jen se přiznejte.“

„Ano, mnoho lásky a mnoho nenávisti,“ řekl Jan Maria unaveně a zavřel oči.

Nemoc se vlekla pomalu, až na počátek jara; pak vzala příznivější obrat.

„Můžete-li,“ radil lékař, „jeďte do Itálie. Březen a duben jsou u nás nebezpečnými měsíci. Zůstaňte tam až do léta, čím déle, tím lépe; plíce vaše –“

„Pojedu,“ řekl Jan Maria.

Když byl sám, myslil si: Itálie mě nevyléčí, zemru, cítím to, ale chci daleko odsud zemříti. V slunci zmírá se snad lépe než ve mlhách. A pak daleko odsud vrátí se mi iluze – kdož ví! Smrt bude tam sladší. Smrt! Je vítána. Život je pro silné. Jsem slabochem. Podlehl jsem při prvním útoku.

Šel na poradu k sestře a Leopoldovi.

„Důchody tvoje nestačí,“ řekl švagr, „žil bys téměř v bídě neb aspoň ve věčných rozpacích v cizině –“

„Vím,“ odvětil Jan Maria, „vezmu proto část svého kapitálu. Co zbude, patří po mé smrti sestře.“

Byl tak bled a sláb. Rosa Maria byla na chvilku dojata.

„Ty uzdravíš se,“ řekla hlasem, který se téměř chvěl.

Těšil ho její soucit.

„Tím lépe,“ řekl s úsměvem tak dobrým a snivým, který více sestře než slovům jejím platil a jako polibek mu nade rtoma poletoval. „Tím lépe, a nebude-li pak už důchodů, přičiním se nějak dle rady Leopoldovy, budu pracovat.“

„Pravda, zdraví nade všechno!“ tvrdila Rosa.

„Jed a vrať se zdráv!“

Vzal tedy několik tisíc franků a jel.

Žil ve Florencii, konal cesty po celém Toskánsku, po Umbrii. Cítil se téměř úplně uzdraveným, jen slabost jakási jej schvacovala občas. Byly to momenty. Nevěřil v stálost svého zdraví, ale nezoufal. Nebál se smrti. Ponořil se zatím hluboce do studia italských primitivů. Nevýslovně sladká útěcha plynula z těch obrazů. Něco jako víra. Duše jeho plnila se hlubokým mírem, který z nich do ní

vnikal jako hvězdná nějaká záře. Výtvory Giotta a Fra Angelica byly mu modlitbami, jimi chystal se k odchodu z toho světa. Zdálo se mu, že se sejde s pravzory jejich na druhém břehu věčnosti. Ach, ten plavovlasý Kristus, kdyby jej tak tam přivítal jako zde toho poutníka v klášteře sv. Marka v lunetě chiostra! Čím byla by trpkost smrti proti takovému blahu!… Na vlast svou vzpomínal často – a stalo se, jak byl doufal: neviděl skvrn, které ji hyzdily, ztrácely se v dálce, miloval ji něžněji než kdy a loučil se s ní smířen… On zemře – ona ale bude žíti a vzkvétati, prostá všech nepřátel. „Stane se to zázrakem?“ ptal se ho jednou skeptický rozum. „Ano,“ řekl Jan Maria, „zázrakem. Já věřím v zázraky.“ A nebylo divu, neboť chodil po místech, kde svatý František a svatá Kateřina někdy žili, v Assisi a ve Sieně. Tam zdálo se mu nebe zemi blíže než kde jinde. Měl momenty, kde se cítil už více na onom než na tomto světě.

Proti svatým těmto citům nadešla však jednou silná reakce. V Urbině, v úzké, křivolaké, příkré ulici, zahlídl v okně starého, pustého domu tvář, ne úchvatně krásnou, ale tak produševněnou, tak sladkou, mírnou a plnou prosté poezie, jak je primitivi malovali. Dotkla se mocně fantazie poety, umělce. Po dva měsíce prožil nato v Urbině sladkou, tichou idyl. Nebylo vášně, nebylo bouří v té lásce, byla tak tichá a snivá jako pohled z oken pustého, u samých hradeb stojícího domu, v kterém s tou dívkou nyní bydlel. – Ach, vysoko, téměř v oblacích vystavěno stojí to staré orlí hnízdo, Urbino, a kolem vlní se a strmí celé moře hor, modrých jako to nebe nad nimi, a vítr táhne kolem volně jako boží dech, který vane, kam chce, a velké upomínky vznášejí se vzduchem jasným a slunným a jako příšery straší hrůzyplné pověsti a tradice v těch velkých poloprázdných domech…

Bez bouře a mírně končila ta idyla. Rozešli se co přátelé. V lásce obou nebyla vášeň a při rozchodu nebylo trpkosti. Než dojel do Florencie zpět, milovala Gemma jiného, a on vzpomínal více těch modrých hor a orlího hnízda, bíle tam na nich sídlícího, než Gemmy – zdála se mu k té scenérii pouhou sladkou a tichou stafáží. Ale láska ta vrátila jej přece zemi. Myslil opět více na život než na smrt. Naděje klíčila mu o něco silněji v srdci, neboť zdálo se mu, že je silnějším a zdravějším. Zima zahnala jej konečně do Říma. A nyní seděl zde před otevřeným oknem a náhlý, divoký záchvat lásky k životu zachvěl celou jeho bytostí! Nebylo mu ještě dvacet sedm let.

Když slzy jeho téci přestaly, pravil si: „Ještě mám síly dost a vše může dobře skončiti. Uzdravím se snad a najdu si přece cíl života! Ach, jsemť poetou a dokážu to světu.“

Vstal. Umyl stopy svého pláče čerstvou vodou. Kdyby je někdo spatřil! Zapálil se studem. Nevěděl, proč mu napadla zase Caterina.

„Je krásnější nežli Gemma,“ myslil si, „och, jaký to rozdíl. Gemma! Je to k smíchu, činit takové porovnání. Gemma, dobrá Gemma byla spíše předmětem než osobou, třeba květem. Caterina jest povahou a má duši. Odkud to vím?“

A divil se trochu.

„To se tuší a uhodne,“ řekl pak na svou omluvu.

Vtom zaklepal někdo na dveře. Byl to Giggi.

„Jak je vám dnes?“ tázal se vcházeje, „postrašil jste mě včera v noci.“

„Jest mi úplně dobře, děkuji,“ zněla odpověď. „Půjdu na procházku – později.“

„Doprovodím vás, půjdete-li v stranu, v kterou mířím,“ řekl Giggi. „Kam chcete?“

„Do paláce Barberini, je-li tam dnes přístupu.“

Myslil na Beatrici Cenci, které byla Caterina podobná.

„Myslím, že jest,“ řekl Giggi, „ale v tom krásném počasí měl byste vyjeti někam za město v odkrytém kočáře, jste-li příliš na pěší procházku unaven.“

„Učiním tak,“ odpověděl Jan Maria, „a pozejtří pojedu do San Catalda, naznačíte-li mi směr, kde to místo leží. Podívám se na onen byt –“

„Ach, není to místo, osamělý pouze statek,“ odvětil Giggi. „A vy to myslíte doopravdy? Bude vám tam strašně nudno. Cesta je snadně k pamatování. Vyjedete branou del Popolo až do Ponte Molle rovně a dále pak po silnici vedoucí do La Storta. San Cataldo leží něco stranou od silnice, odkud uvidíte dům a řadu starých dubů a zbytky středověké věže. Ostatně se váš fiakr, nezná-li San Cataldo, v Ponte Molle vše dopodrobna dozví.“

Mezi tím rozhovorem vyšli spolu na ulici.

Na náměstí Monte Citorio se rozešli, doktor Luigi Galli vzpomněl si, že si jeden z poslanců přál s ním si promluviti, a spěchal do paláce parlamentu, kde doufal, že jej zastihne.

III

Dům na statku San Cataldě nevynikal architekturou, byl střízlivý, dvoupatrový, s vysokou zahradní terasou, byl beze vší zvláštnosti, beze všeho rázu. Stál na vyvýšenině, před ním šuměla řada starých, nyní zvadlé své koruny potřásajících dubů. Blízko byla vinice, o něco dále několik hospodářských, nízkých stavení; za domem bylo množství věkovitých, mohutných stromů, oliv, ilexů, dubů, fíků a cypřišů, a na konci toho zdivočilého sadu rozpadávala se cihlová středověká věž s cimbuřím, lišejníkem celá prožíraná, a rozsévala daleko kolem sebe drobící se rum do trávy. Kolkolem vlnila se Campagna, pustá, melancholická, velkolepá, kouzelná, plná slunce a stínu, tu modravá, tam žlutozelená, všude posetá zbytky římských staveb a středověkých budov. Sabínské a Albánské hory ametystové, s hlavami pokrytými sněhem, obepínaly ji širokým kruhem na jedné straně, jinak se ztrácela směrem k moři do nekonečna. Z terasy bylo daleko na Řím viděti. Bílá silnice vinula se meandrem vlnitou plání a na jednom místě zatáčela se a přiblížila se k domu; běžela od brány Věčného Města do Viterba, dotýkajíc se cestou oblasti starých Vej, této tragické slávy zašlé Etrurie. Nebylo k památnému tomu místu z bydliště Caterinina příliš daleko.

Uvnitř domu nepanovala žádná nádhera. Rodina Soranesiů nebyla bohatá, paní Giovannina mluvila pouhou pravdu. Nevelký statek byl jistému pachtýři pronajat, který ještě několik velkých sousedních statků v nájmu měl; ten neplatil skvěle. Suntarella pěstovala vinici a zelenářskou zahradu pomocí najatých v příhodné době dělníků.

Časy byly zlé, jak naříkala, a každá lira byla vítaná. Štěstí, že contessina tak malé dělala nároky, svěřovala se stařena kmotrám. Jen kdyby ty věčné knihy nekupovala! To byl jediný výdaj, s kterým Suntarella nesouhlasila.

„Ale ovšem, poverina!“ vzdychala pak, „co by celý den bez nich v té samotě si počala?“ A zase si jich byla včera celou haldu z Říma přivezla.

„Kdy to chceš, dítě, všechno přečíst?“ tázala se Suntarella, pomáhajíc jí věci rovnat, které teď spolu vybalovaly. Tykala jí někdy ve chvilkách pohnutí, nebo když si dětství její v paměť volala, nebo když mateřské její city převládaly. –

Byly nyní v pokoji, který sloužíval někdy za salón, když byly lepší časy, jak Suntarella vzdychala. Později byl to pokoj hraběnky Soranesi, a teď v něm bydlila Caterina, která si vedle něho ložnici zařídila. Přišla-li někdy nějaká návštěva, přijala ji zde, byla to nejnádhernější posud komnata v celém domě. Stála v ní malá knihovna, staré piano, harfa, bohatě vyřezávaná a pozlacená, na které byla paní di Soranesi hrávala. Na římse vysokého krbu, v němž se téměř nikdy nyní oheň nerozdělával, stála krásná renesanční nádobka, křišťálová, na zlaté, jemně smaltované noze; na stěně visela madona, která se zdála Rondinellim malována, a podobizna z rodiny Soranesiů, muž prostředních let, v kostýmu podobném kostýmu Cesara Borgie, malovaného Raffaelem. Ty tři

předměty, a dále kabinet z ebenového dříví, vykládaný sloní a částečně zlatem, byly nejnádhernějšími rodinnými poklady. Ten kabinet však zde nestál ještě dlouho, nebýval majetkem předků, neboť před třemi lety teprve byla ho slečna di Soranesi po blízkém příbuzném svého otce zdědila, po monsignorovi Geronimu Astuccim. Zemřel náhle raněn mrtvicí. Paní di Soranesi byla někdy myslila, že dcera její po něm většího zdědí jmění, neb býval jí vždy, už v době jejího dětství, velice nakloněn. Naděje matčina nevyplnila se. Vzdálenější příbuzný byl dle dávného testamentu dědicem a poslal onen kabinet do San Catalda dobrovolně; v testamentu samém o tom daru nebylo zmínky. Nebožtík byl mu však prý často vypravoval, jak malá Caterina, kdykoli k němu přicházela návštěvou, se těm z biblické dějepravy vzatým figurkám, vykládaným sloní a zlatem, vždy tak neobmezeně a naivně obdivovala, že jí onen kus nábytku polo žertem, polo doopravdy sliboval. Dědic vyplnil ochotně monsignorův daný slib. Kabinet stál mezi okny a Caterina jej dnes právě jako vždy sama oprašovala. Suntarella sbírala po stole rozházené papíry, z kterých byly koupené věci vybalily.

„Myslím, že ten pán dnes dozajista přijede," řekla. „Kolik mám žádat?"

„O čem to mluvíš?" ptala se dívka.

„Nuž, o tom bytu! O čem jiném?" zvolala stařena.

„Čiň, jak se ti líbí," odpověděla Caterina. „Avšak myslím, že nepřijede; prosila jsem Ninu, aby mu to vymlouvala."

„Ach, ty bolesti mé duše," zvolala Suntarella, „proč to, proč?"

A pozvedla ruce nad hlavu a zaryla je pak do vlasů a oči její sršely.

Caterina nebyla tragickými posuňky, jiskrami v očích ani výkřikem polekána. Znala ji a zůstala klidna.

„Nepřivykla bych míti cizince v domě, ruší mě to," řekla prostě a pravdivě.

„Ani byste jej neviděla, vždyť i schody má zvláštní! A kdyby vás někdy zahlíd v zahradě neb na terase, co na tom? Vy se skrývat nepotřebujete a on nezdá se lidojedem. Naopak. È carino, tanto! A než jsem se o té věci paní Nině zmínila, mluvte, byla jste tenkráte také proti mému plánu?"

Caterina neodpověděla. Myslila, že tím mlčením přisvědčuje, že se vzdává.

„Dělá hluchou," zlobila se stařena uvnitř, vykládajíc si to mlčení naopak. „Jak je divná! Rozumím-li jí, ač ji od dětství znám, ať se nejmenuji Assunta Palmieri a ať nesluji věrnou katoličkou!"

Rozzlobena odešla, Caterina se dívala s úsměvem za ní, který vyjadřoval pevnou víru na blízké smíření, pak oprašovala svůj ebenový kabinet klidně dále. Byla ho otevřela; uvnitř bylo uprostřed jakési tabernakulum a po obou jeho stranách několik pater přihrádek. Dno tabernakula tvořil bohatě vykládaný obraz, představující Juditu před spícím Holofernem. Judita, celá ze sloni, pozvedala zlatý meč oběma rukama k rozhodné ráně. Hrot jeho byl se nějakou náhodou zbortil a vyčníval z ebenové desky a píchl Caterinu nyní do prstu. Vzkřikla slabě. Nebyla nikdy předtím zpozorovala, co se s tím mečem stalo. Vzala malý nožík, aby jím odlouplé zlato do patřičného, jemně vyhloubeného místa zpět zahnula, avšak nástroj se jí vysmekl a vjel hluboce do skuliny mezi

dvěma sloupy Holofernova stanu, do skuliny, které rovněž nebyla nikdy dříve zpozorovala. Myslíc, že v ní bude asi zalehlého prachu, jela tedy nožem pomalu po skulince dolů, náhle ale setkala se v polovici cesty s jakýmsi odporem. Zároveň zaslechla při dotknutí se jeho slabé cvaknutí jemného péra a nemálo překvapena viděla, že celý ten obraz nebyl vlastně ničím jiným než dvířky, která se teď poprvé před ní otevřela. Ani ona, ani matka nebyla je nikdy ani tušila. V prostoru, který nyní za nimi spatřila, leželo několik zažloutlých papírů a plochá škatule z lepenky. Zvědavě ji vyňala a šla s ní k oknu, otevřela ji, a v slunci zaleskl se před ní celý poklad zlata! Byl to věnec upletený z květin zhotovených ze zlatých plátů, tenkých jako papír, pak jakýsi řetěz a dva náramky. Práce těch klenotů byla podivuhodná a patrně pocházely z dob etruských.

Monsignor Astucci byl horlivým sběratelem, podělil všechna muzea v Itálii, byl velkým archeologem a tak proslulým učencem, že i do kláštera Trinità sláva jeho, obzvláště co filologa a lingvisty, byla vnikla, a jednou při jeho tam návštěvě zvonily jí dobré sestry všemi zvony chvály a obdivu.

„Do kterého muzea as patří tato vzácnost," pomyslila si Caterina, když se probírala ze svého překvapení, a pohlédla na víko škatule.

Jaké překvapení zde na ni čekalo! Vlastní rukou monsignorovou stálo tam napsáno: „Své milé neteři Caterině di Soranesi. Klenot její svatební. Přeji si, aby jím ozdobena šla k oltáři."

„Můj dobrý strýček!" zvolala Caterina pohnutě. „Hle, měla jsem vřelého přítele, o kterém jsem téměř ani nevěděla!"

Položila si věnec na hlavu, ověsila řetěz kolem hrdla, obnažila ramena a připjala si náramky. Pak se dívala na sebe do velkého zrcadla, trochu stářím slepého, takže se obraz její jako mlhou nebo zpod závoje na ni díval. Bylo to tak podivné! Zdálo se jí, že v těch skvostech si nebyla podobna, že to v té nádheře nebyla ona, nýbrž pouze její přelud. Zachvěla se trochu, pak šla, zdobena jako královna, opět ku kabinetu a vyňala zažloutlý list, který pod škatulí ležel. Rozevřela a čtla.

Byla to zpráva o objevení toho pokladu.

Monsignore Astucci psal:

„Tyto skvosty nalezl jsem v etruském hrobě nedaleko od Chiusi. I hrob, v němž ležely, objevil jsem sám. Když jsme vstoupili, rozpadly se mrtvoly na prach, dotknuty vzduchem s námi zároveň vcházejícím. Musila to býti hrobka nějakého lukumona, tak bohatě byl majetník její zlatými šperky a bronzovou zbraní oděn! Odevzdal jsem je do muzea svého rodiště. Druhá mrtvola byla buď žena, nebo dcera lukumonova. Nevím, jak dalece mě fantazie moje klame: viděl jsem to tělo jen okamžik, než se rozpadlo, ale zdála se krásná a mladá, kdežto on, aspoň dle tvrzení mého soudruha, jehož zraky ten první trup jak mihem zachytly, byl prý starcem. Nemohl jsem jinak než své obraznosti pustiti uzdu. Mezi snídaní v Chiusi, v radostném rozčilení nad tou kořistí, budoval jsem si celý malý román: ona dívka mladá, krásná byla vzletná a milující – šla za ním do stínu a tmy dobrovolně, obětovala se, zemřela s ním."

Caterina dočtla a list jí téměř vypadl z rukou, chvěla se jakousi pověrčivou

hrůzou na celém těle, cítila zimu na čele, na prsou, na ramenech, kde ty skvosty spočívaly, bylo jí, jako by ta mrtvá dívka na ni sahala, jí vyčítala, že spáchala svatokrádež v jejím hrobě, jako by ji za to, jako trestem, do toho hrobu tahala, do té tmy, v náruč smrti! Spěchala k oknu na slunce, aby ji prohřálo. Zavřela oči a viděla se přece pořáde ještě jako před chvílí co přízrak v tom slepém zrcadle! Byla by ráda ty skvosty sňala, ale neměla odvahy na ně sáhnouti. Vtom klepáno na dvéře. Lekla se, sňala teď rychle věnec, řetěz a náramky a hodila si je v klín a přikryla je šaty. Kdo to mohl býti?

„Dále," pravila konečně slabě, když opět klepáno.

Dveře se otevřely a Suntarella vešla s panem Plojharem. Byla jej na schodech potkala, když rozzlobena od Cateriny odešla. Byl právě přijel a vítala jej hned nejsladším svým úsměvem. Zdál se jí jaksi jako její spojenec. Ochotně přinesla odněkud svazek starých zrezavělých klíčů a vedla jej průjezdem ke dveřím vedoucím do zahradního, jednopatrového křídla domu. Byly tam tři velké a světlé pokoje starosvětským nábytkem zařízené, který byl z celého domu z neobývaných pokojů, z půdy, z tmavých komor shledán a tam přenesen. Pokoje, vzdušné a plné slunečního svitu, zalíbily se hned panu Plojharovi, okouzlovaly vyhlídkou do zahrady a daleko za ní do široké, rozvlněné Campagně, na jejímž horizontu z těch oken tři ohromné, osamotnělé, temně trčící pinie vidět bylo. Jeden z těch pokojů sloužil kdysi patrně za malířskou dílnu, ohromné okno, téměř do samého stropu dosahující a viditelně teprve později někdy kvůli vrchnímu světlu proražené, tomu nasvědčovalo.

„To byla dílna?" tázal se mladý muž.

„Ano, před lety. Nebožka paní hraběnka pronajala ten byt tenkráte z ochoty nějakému malíři, který ji snažně o to prosil," řekla Suntarella. „Z ochoty. Nemohlo jí na těch několika francích činže záležeti, tak málo jako dnes contessině Caterině."

Dobrá Suntarella zapomněla, jak upřímně byla u paní Giovanniny o zlých časech před tím samým cizincem mluvila, s kterým teď vyjednávala. On jí však němým kýváním hlavy přisvědčoval.

„Později byl mi ten byt přikázán za jakýsi výminek," pokračovala Suntarella, „avšak k čemu ho potřebuji? Mám krásný pokoj vedle pokojů contessiny; vždyť by jí bylo smutno, kdyby tak sama bydlela. Dům je velký a téměř prázdný. Nebydlí zde mimo nás dvou nikdo než Francesco, dobrý člověk, náš –" Zamlčela se.

Francesco byl totiž vším v domě, lokajem, portýrem, zahradníkem, hlídačem. Nevěděla, jaký mu dát hned titul, a pokračovala tedy prostě po pomlčce: „– a pak Angiolina. Ach pane, jak umí Angiolina vařit! Podivíte se, až poprvé vám připraví stufatino nějaké!… Ach ano, co jsem říci chtěla. Contessina mi tedy pravila:, Suntarella mia, chceš-li s tím bytem něco si vydělat, – čiň dle své vůle.' Byla jsem jí totiž sama návrh činila. Nejste tedy u ní, ale u mne v nájmu, pane. Stravovat se musíte v domě. Nepůjdete snad nevím jak dlouho denně do Ponte Molle nebo na druhou stranu do La Storta kvůli míse špatných maccheronů?"

Upřela na něj oči jako dýky a tvář její podobala se antické tragické masce.

„Co vám napadá, paní Assunto," řekl mladý muž a sotva se udržel smíchy nad výrazem jejího obličeje. „Jsem nadšen vaším bytem a sliny se mi sbíhají, pomyslím-li na stufatino vaší Angioliny."

A umlouvali hned cenu a podrobnosti, ona opatrně, vypočítavě a on nedbale, ke všemu kývaje, co mu navrhovala. Stávala se čím dále tím vlídnější a srdečnější.

„Víte, pane," řekla mu, když bylo vše ujednáno, „každému bych byt svůj pronajati nemohla, to chápete přece!"

„A čím zasloužil jsem si vaši důvěru?" tázal se s úsměvem. „Vždyť mě ani neznáte."

Hleděla mu upřímně do očí a řekla: „Paní Giovannina o vás blouzní, a kdyby i toho nebylo, – è tanto simpatico, lei!"

Smál se a podávali si ruce.

„Za tři čtyři dni tedy přijedu nadobro," řekl.

„Vše bude v pořádku," řekla, „prosím, udejte, kde si přejete nějaké změny v rozestavení nábytku –"

„Ó, na to času dost," odpověděl, „až přijedu, uspořádáme to s Franceskem. Teď zbude jen jedna ještě věc pro dnešek: jsem sice vaším nájemníkem, paní Assunto, – ale zdá se mi přece, že slušno, abych se paní domu poklonil a z jejích úst uslyšel, zda jest srozuměna, abych pod jejím krovem –"

„Pojďte, pane, pojďte, povedu vás."

„Totiž neruším-li nijak –"

„Nijak. Bude contessině příjemno."

Začalo mu trochu srdce klepat. Slušelo se to? Nebylo to dotíráním se? Ó jaké štěstí! Cítil ve své kapse malý balíček, který mu byla paní Giovannina s prosbou svěřila, aby jej odevzdal v San Cataldě.

Byly přece jen něco v Old England zapomněly u těch „vydřiduchů"! Tím byla otázka rozřešena.

Když vesel, začervenala se dívka poněkud a povstala téměř nemotorně jen tak napolo, skrývajíc klenoty svoje, jak mohla, v řasách svého šatu. Cítila svůj ruměnec a zlobila se pro něj na sebe. Co si pomyslí ten cizí muž? Avšak i on byl zmaten, zmaten jejím zmatkem. Odevzdával jí balíček paní Giovanniny a mluvil přitom nějak nesouvisle. Pak nastala pomlčka. Dívka prosila, by sedl, děkujíc za vyřízení všech pozdravů, kterými dobrá Nina ji zahrnovala. Konečně pozvedla oči k němu a viděla stopy jeho churavosti na jeho tváři. Byl posud tak bled. Zmatek její zmizel, něco jako sesterská útrpnost jí rozehřívalo ihned srdce. Tón její stal se důvěrnější.

„Děkuji vám znova za vaši laskavost v Římě," pravila, „Giggi mi řekl, že jste byl churav. Vede se vám lépe?"

„Jsem úplně zdráv," odvětil, ale přes jeho úsměv a veselý tón bylo jakési šero v jeho zracích.

Šlo to dívce k srdci, bylo jí, jako by ji tam cos píchlo.

„Shodli jsme se úplně," řekla Suntarella, „vše v pořádku, contessino."

„S čím?“ tázala se roztržitě a myslila na smutek jeho zraků.

„S tím bytem, pán jej najal, přijede –“

Caterina odvrátila oči k oknu a neřekla ničeho. Jan Maria pronesl několik konvencionelních slov, kterými vyjadřoval, že doufá, že ničeho proti jeho přistěhování se nenamítá atd. atd. Byl rád, když si to odbyl. Ona neříkala opět ničeho; hleděla neustále oknem, roztržitě. Myšlenky její bloudily, oči její to prozrazovaly.

„Na co as myslí?“ tázal se Jan Maria ve svém nitru. „Jak sladký to tvor!“

A ona myslila jen jedno: „Je krásný. A je mi ho tak líto. On trpí! Trpí tělem a snad duší. Duší? Proč jen, proč?“ A vzpomněla neurčitě na výstup tenkráte v noci při pohledu na Řím.

Jan Maria nebyl by tyto její myšlénky nikdy uhodl. Byla to jedna z dobrých jeho stránek, že nebyl ješitným.

„Jsem jí nepříjemným,“ myslil si, když pořáde mlčela, „neslyší asi ráda o těch obchodních věcech mluviti. Věřím jí, chápu to velmi dobře. Děje se mi jako jí. Přítomnost moje připomíná jí v tom okamžiku všechnu nudu a únavu všedního života.“

Vstal. Rozloučili se velmi formálně. Suntarella jej doprovázela až ke kočáru. Pak se vrátila ku contessině. Caterina seděla ještě na svém místě, skrývala pořáde ještě ty klenoty v řasách svých šatů.

„Hle, první příjem z toho bytu,“ pravila Suntarella vrátivši se a ukázala hrstku napoleondorů, „domácnost naše tím nebude horší, viď, radosti mého srdce?“

Caterina zahořela studem a hněvem.

„Naše domácnost!“ zvolala tak hrdě, jak to dovedla, a studem plnily se jí oči slzami. „Ty peníze jsou tvoje, co mi do nich! Jdi, prosím tě, jdi!“

„Contessino,“ prosila polekaně stařena, „buďte moudrá.“

„Jdi! Ty mne urážíš.“

„Jdu,“ řekla Suntarella smutně. „Chybila jsem, neměla jsem jí chudobu její na paměť volati, poveretta, poveretta…,“ rozjímala cestou.

Caterina si zakryla tvář, ale nemyslila na svou chudobu. I ten nepříjemný pocit, způsobený myšlenkou, že Suntarella od něho peníze zdánlivě snad pro ni, pro Caterinu, přijala, zmizel.

„Zdá se mi, že trpí,“ řekla si tiše jako poprvé. „A jak je krásný.“

Ruce jí klesly v klín a mráz jí projel, dotkla se totiž toho zlata, vyrvaného z hrobu a jako dechem smrti omženého. Při bledé jeho záři zdálo se dívce, že vidí přízrak oloupené oné dívky, která se byla snad obětovala a do hrobu vstoupila za tím neznámým, zapomenutým lukumonem, a příšera ta měla její podobu, jak ji byla před chvílí v tom starém zrcadle zahlédla.

„Smrt! Jaká to hrůza,“ řekla dívka. Pak ale vrátila se jí její obvyklá energie, krásný její klid. Vzala šperky, uložila je opět na to místo, kde tak dlouho byly zapomenuty v kabinetě ležely.

„Nastydla jsem nějak,“ řekla si s úsměvem, „a mám trochu horečky.“

Pak šla za Suntarellou, rozmlouvala s ní, jako by se ničeho nebylo událo, a

byly mezi obědem velmi vesely. Mluvily o všem, co byly v Římě viděly a slyšely, a Suntarella vyptávala se horlivě na róbu dony Paoliny, kterou si tato dala z Paříže k nejbližšímu cerclu u královny přislat a kterou Caterina byla viděla. Při zmínce o doně Paolině zamyslila se dívka.

„Ještě jsem ti neřekla,“ pravila za chvilku, „jaký návrh mi dona Paolina činí. Jedná se o místo, které mi chce zaopatřit –“

„Vám! Místo! Což se nestydí? Vy a sloužiti! Ta žena nemá srdce.“

„Buď přece klidná a rozumná a slyš, oč se jedná. Několik dam z nejvyšší šlechty se usneslo zaříditi vyšší jakousi školu pro děvčata, pro osiřelé dcery vyšších úředníků a důstojníků, na způsob nevímjakého podobného ústavu za hranicemi. Má se jim tam světského vychování, docela rozdílného od toho v klášteřích, dostávat. Královna jest prý tomu velice nakloněna. Dona Paolina chce, abych se připravovala tak, abych se mohla státi tam učitelkou. Postavení takové bylo by prý nejen téměř skvělé pro všechny tam zaměstnané, ale také velice čestné ve společnosti, neboť ústav bude mít vzezření úplně aristokratické.“

„Tak! Dona Paolina teď přeje světskému vychování! Ona, která horlila vždy jen pro kláštery?“

„Což ti neříkám, že královna tomu celému podniku velice přeje?“ tázala se dívka s jemným úsměvem.

„Pravda! To stačí. Co je mi do toho ostatně. Avšak ty jsi neslíbila, contessino moje?“

„Věc ta zraje teprve pomalu a není spěchu na rozhodnutí. Hlavní věc jest připravovati se. Neslíbila jsem zatím, ale od nějaké doby vím tak určitě jako ty, že se budu muset o sebe a svou budoucí existenci postarat. Do konce života to se mnou zde nepůjde jak dosud, ač bych si nic jiného nepřála. Přijde den, bohužel, kde se budu s tímto domem loučit, přinucena – ach!“

Zamlčela se.

„Kdyby dona Paolina měla srdce přístupné citům ženským a mateřským, hleděla by vás provdat,“ řekla Suntarella a výraz její tváře byl tvrdý, když dodala: „Mor na donu Paolinu!“

Dívka ji neslyšela, zdálo se aspoň tak. Vstala a vyšla z pokoje. Suntarella sbírala se stolu.

„A provdám tě sama, srdce moje sladké, Catino moje,“ šeptala si, mezitímco ubrousky skládala. „Buď Giggi – anebo…“

Zamyslila se.

„Ne, to nejde. Kdo jej zná?“ tázala se sama sebe.

Myslila na nájemníka, který se měl za několik dní sem přistěhovati. „Nu, uvidíme, uvidíme,“ usmívala se, „s boží pomocí to nějak šťastně dopadne.“ Znamenala se křížem, aby ďábel plány její nepokazil.

Zatím byla se Caterina do svého pokoje odebrala. Sedla k pianu, ruce její ležely na klávesích, noty stály otevřeny před ní, ale nehrála. Byla zamyšlena, hleděla k tomu pojednou tak tajuplnému kabinetu z ebenu a sloni.

„Jsemť hrabivá, lakotná,“ vyčítala si. „Zář toho zlata mě tou měrou

okouzlila, že jsem už ani dále nepátrala, jakého druhu by ty papíry v oné přihrádce býti mohly. Kdo ví, snad tam něco psáno, co se mne týká, snad nějaká povinnost, kterou vykonati mám, nějaké přání nebožtíkovo –“

Vstala, otevřela kabinet, tajnou přihrádku, postavila škatuli s klenoty stranou a prohlížela věci ostatní. Nalezla mimo papíry několik cigár, prosté stříbrné hodinky a malý perořízek. Prohlížela nyní papíry. Byly to nepatrné účty, list neznámé osoby prosící o podporu. Bylo patrné, že monsignore nepovažoval tu přihrádku za tajnou, ty lhostejné věci byly tam nedbale hozeny, snad v tentýž den, co náhle a neočekávaně zemřel. Konečně uviděla ještě několik listů zažloutlého papíru; zdály se z nějakého sešitu vytrženy. Dále bylo tam začaté psaní, znějící někomu jí neznámému. Dala se do čtení.

„Můj drahý Onofrio,“ psal monsignore Astucci, „řekl jsem vám posledně jak hluboce mě dojaly Upanišady. Věru, ty básně, kdyby sanskritem nebylo nic jiného psáno, mohly by k studiu jeho pobádat. Lituji vás, že tomu jazyku nerozumíte, a zároveň vám svěřím malé tajemství. Nejsem básníkem, jak víte, avšak ve slabé chvilce umínil jsem si, že Upanišady přeložím do mateřského svého jazyka. Ne, přeložím, to není pravé slovo. Chci je jaksi ‚padělat‘, v tom smyslu, že by duch jejich byl v mých verších, ale ty aby byly přístupny čtenáři i bez komentáře, čtenáři laikovi, neznajícímu ani védy, ani –“

Zde zastavil se monsignore Astucci a větu tuto už v tomto životě neskončil. Zavolali jej někam, navštívil jej někdo? Kdo ví? Hodil, zavřel začatý svůj list do přihrádky náhodou otevřené, ku které se už nikdy více nevrátil! Caterina nebyla nikdy o Upanišadách slyšela, z celé indické literatury znala jen sem tam nějaký úryvek z Rámájany. Zvědavost její byla vzbuzena. Vzala ty vytržené listy a prohlížela je pozorně, neboť byly na nich verše. Byly z těch Upanišad? Čtla jen tři asi řádky a zvolala:

„Ano, jest tomu tak! Toť začátek jeho práce! Ubohý monsignore,“ dodala pohnutě. „Je to tak smutné vždy, nedojde-li někdo svého cíle.“

Přisedla k oknu a začala dychtivě číst:
Žilť v chudém kraji spravedlivý muž;
slul Gautama. Ač mnoho synů měl,
přec cizích bída jej tak dojala,
že mezi chudé statky rozdělil.
Měl všeho všudy malé stádo krav,
to přihnat dal, a když je rozdával,
tu žehnali mu nuzní modlitbou.
Syn Načiketas prvorozený
sám seděl opodál a rozjímal:
Kdo dobrovolně statek v oběť dá,
ten získá statek, který nemine!
Čím vetší dar, tím větší odměna;
z tak chudých darů nuzný tedy zisk
jen bude mému otci dobrému.
Tak šeptal si a lítost veliká

*nad Gautamou mu srdce svírala
a vstal a pravil mu: „ Už nemáš nic,
co dát bys mohl? Nic, co drahé ti?“
„Ne,“ odpověděl otec, „je to vše.“
Děl na to syn: „Můj otče, mýlíš se!
Mne miloval jsi láskou něžnou vždy.
Pro větší zisk svůj koho daříš mnou?“
Tu Gautama se lekl smrtelně
a bylo mu, jak by mu syna kdos
rval z náručí, a nemoh promluvit,
však myslil si: Zda bozi slyšeli,
zda nesmírnou tu oběť žádají?
Bled mlčel stále, jinoch stále však
se otce tázal hlasem prosebným:
„Nuž, komu dáš mne? Otče, promluv přec!“
Tu zloba z velké lásky povstalá
jak temný dým z posvátných plamenů
se v srdci rozbouřila otcovském
a zvolal vztekle: „Smrti tebe dám,
když přesmoc, bloude, darem býti chceš!“
To slovo vyletělo jako blesk,
rád byl by stařec zpět je uchvátil,
zpět uvrh v nic – však bylo zrozené!
A jinoch snivě pravil: „Otče můj,
kéž větší měl bych ceny před bohy,
než vskutku mám, by větší byl tvůj zisk
a náhrada za dar, jejž podáváš.
Nuž žehnej mi, jdu v pustý Smrti dům.“
Za roucho stařec pevně držel jej
a jeho oči „zůstaň“ pravily
a srdce pukalo mu. Pravil syn:
„Tvé slovo věční bozi slyšeli.
Jest slovo lidské jako semeno,
jež padne v brázdu. Není v moci tvé
je zdržet, aby nevyklíčilo.
Tvé slovo v svatý padlo bohův sluch,
nám nepatří už – klíčí v brázdě své.“
A když mu otec žehnal, dal se v pout.
Šel ztepilý jak v lese mladý dub
a mladost z tváří jeho svítila
jak zlatá záře vesny nesmrtná,
však smutek zároveň jak dumný šer
na čele sídlel mu a v úsměvu
se bolest spojovala s lahodou,*

jak temný tón se s jasným spojuje
v zvuk unylý a sladký zároveň.
Tak přišel v dům ten pustý, příšerný
kde smrti bůh, bůh Jama, sídlo má.
Dům mračný byl a hluchý prázdnotou,
Smrt nebyla tam, světem chodila
a kosila, co zrálo pro hroby.
Tři dni, tři noci jinoch čekal tak,
než posléz hrozný přišel, chmurný bůh,
a Načiketas vstal a klonil se.
Však Jama pravil, rudý, děsivý
jak požárů a krve strašný nach:
„Můj hoste, odpusť! Čekáš noci tři
a nikdo nepřišel, by vítal tě,
a nikdo neumyl ti z nohou prach
a nikdo nepodal ti pokrmu!
Za každou nehostinnou v domě noc
ti přání jedno splním náhradou,
buď jakékoli! Dříve nezemřeš!“
Tu Načiketas pravil: „Přijímám
co velké dary vděčně sliby tvé!“
A chvějným hlasem prosil za chvíli:
„Ať Gautama se pro mne nermoutí,
ať nekvílí, ať proto nepláče,
že za něj umírám. Ó dej mu klid!
Toť první dar, jejž žádám z ruky tvé!“
A Jama kyne hlavou: „Budiž tak!“

Trvalo dosti dlouho, než Caterina verše tyto na prvních dvou listech přečetla; rukopis byl nezřetelný a na mnohých místech seškrtán. Ubohý monsignore, veliký učenec, nebyl velkým básníkem. Ale úryvek ten dojal dívku přece podivně a mocně, ať byla cena veršů jakákoli, to velké, prosté, divukrásné pozadí indické inspirace nebylo přece docela setřeno, kontury byly příliš označeny, než aby se v mlhách ztratily. Oběť toho jinocha byla tak čistá, krásná… Caterina odložila ostatní listy, byla tak pod vlivem toho, co už byla přečtla, že zapomněla býti zvědavou na ty dva ostatní dary, které Načiketas na Jamovi žádal. Stmívalo se a bylo těžko vybledlým inkoustem psané řádky čísti. Položila celý rukopis do kabinetu zpět a vyšla na terasu. Slunce bylo zapadlo, širá, pustá, truchlá Campagna modrala se temně a dýmala bílými parami, vystupujícími pomalu z nížin a prohlubin a močálů. Bylo to, jako by celé roje duchů z hrobů toho dávného, zapadlého, zde pod trávou práchnivějícího světa vystupovaly a se šerem vznášely. Jen sem tam zachytily se ještě paprsky neviditelného už slunce v obrovských korunách věkovitých pinií a hořely tu v nich jako nejryzejší rudé zlato. Daleko, daleko byl Řím, neviditelný ve večerní mlze až na kupoli Sv. Petra, která též sluncem ještě zidealizována, na dně

blednoucího horizontu svým téměř nadpozemsky krásným zjevem překvapovala.

Dívka hleděla zamyšlena dlouho směrem k městu, pozorovala, jak světla rychle zhasínala, jak soumraku přibývalo, jak celý ten svět před ní se jako čarem v něco jiného, neznámého měnil. Temnější a temnější stávala se Campagna, hustší, příšernější vystupovaly ty bílé páry z ní; byla to teď nesmírná, temná kaditelnice, dýmající k nebi, které ještě jasné se zdálo, tím světlejší, čím hlouběji ona temněla. Kupole v dáli pozbývala už určitých rysů, avšak zdála se tím jen mohutnější, fantastičtější, jako celá ta krajina velkého, vážného, epického stylu. První paprsky vycházejícího měsíce třásly se teď vzduchem a s nimi chvělo se zase nové kouzlo širým prostorem. Nedaleko ševelil větřík suchým rákosím polovyschlé tůně. Hudba ta byla tichá, sladká a truchlivá. Vysoký jeden cypřiš, už úplně temný, čnějící osaměle v přec už mrákavý horizont, zdál se lidskou postavou, zahalenou v černý plášť, zastavivší se na své pouti… na své pouti! Kam as, kam?

„Do pustého snad domu Smrti?“ šeptala si dívka. A viděla toho ztepilého jinocha, na jehož tváři čar mladosti a kouzlo smutku se pojily jako dva tóny v souzvuk. „Načiketas,“ šeptala, však při zvuku toho sanskritského jména zjevila se jí jiná, známější postava. Napadlo jí jiné jméno, byla si je pamatovala.

„Jan Maria,“ řekla tiše. „Toť také spojení dvou tónů v sladký souzvuk.“ A zdálo se jí, že jej vidí kráčet: byl tak vysoký a ztepilý, na tváři jeho byl čar mladosti a oči jeho zdály se jí jako dva úsvity, šeřily a jasnily se zároveň… „Kam jde, kam jde?“ tázala se a šelest v rákosí jí šeptal ozvěnou fragment verše: „V mračný Smrti dům.“

Nesnesla tu myšlenku, bylo jí nevýslovně úzko, taková lítost ji schvátila, že by byla ráda plakala. Avšak přemohla se. Vrátila se do pokoje, kde už lampa hořela a Suntarella s ruční nějakou prací seděla. Vlnění jejího citu přicházelo při pohledu na tu klidnou stařenu, tak rozumnou a silnou, náhle v rovnováhu. Hovořila s ní chvilku o věcech docela obyčejných a vzala pak knihu a tvářila se, jako by četla; chtěla však pouze nerušeně mysliti.

„Musím tomu na dno přijíti, co mne tak rozčililo,“ pravila si. „Musím sobě účty klásti. Nejsem blouznivá.“ A začala rozjímat a zkoušet.

„Jest to prosté,“ řešila konečně záhady. „Nejdříve to překvapení nalezených šperků a pověrčivá jakási, neurčitá představa při vzpomínce, kde nalezeny byly. Pak přišla ta návštěva. Byl poněkud bledý… onen pán…,“ myšlenky její tak jasné a určité se nyní trochu zkalily jako voda studánky, když ji prutem zamíchá… „Nuž, a sličný jest,“ pokračovala opět zmužile v myšlenkách. „Jest to přirozené, že pro osoby sličné spíše soucitu nalézáme než pro osoby méně příjemného zevnějšku. Jest to celkem slabost, ba hřích, ale leží to v lidské povaze… Pak četla jsem ty verše. Že mě dojaly, za to nemusím se stydět; zde není třeba dále pátrati, zde nečiním si výčitky. Náhodou srovnávala se moje představa o tom indickém jinochu jaksi se vzezřením toho pána v rukavicích, s kloboukem Cavour a v kabátě nejmódnějšího střihu. Vidím teď, jak jsem směšná. Ty trudné myšlenky o smrti, které ve mně nejdříve rozjímání nad šperkem v hrobě

nalezeným a pak ona indická poezie, tak vážná a truchlá, vzbudily, zavedly mě tak daleko, že jsem později ve své obraznosti na čele toho pána, který v tomto okamžiku v Římě buď se svými přáteli se baví, nebo v opeře sedí, jakousi pečeť osudného smutku, předčasného skonu viděti se domnívala… A pán ten má snad pouze rýmu –“ Dala se do hlasitého smíchu, sama nevěděla, jak byl nuceným.

Suntarella vzhlédla překvapeně od své práce: „Je ta kniha tak veselá?“ tázala se. „Povězte mi také něco z ní, zasměju se s vámi.“

Caterina se trochu začervenala. Zalhati i v maličkostech, i žertem, bylo jí trapné.

„Ach Suntarello,“ zvolala, „vždyť jsem ti ani ještě nepověděla své dnešní dobrodružství!“

A vypravovala o svém nálezu a ukazovala šperky, a Suntarella spráskla ruce a na tu veselou knihu po celý večer už ani nevzpomněla. Caterina byla též veselá a bavily se tedy znamenitě.

Když Caterina ale klidně jako vždy se byla dle tak sladkého zvyku svého dětství pomodlila, když ulehla a zhasla a měsíc do okna jí hleděl a širá Campagna, polita jeho stříbrem, před zrakem jejím venku dřímala a šelest rákosů jako tichá voda se ozýval a šepotání zvadlých dubů a temných pinií jako usínající moře tiše vzdychalo, – tu padl zase náhlý stesk na její srdce a neurčitá lítost se jí opět zmocnila, a celá budova těch střízlivých výroků a přesných analýz sesula se náhle a Caterina šeptala: „Kam jde, kam jde s tím smutným úsměvem?“ A rákosí jí zase odpovídalo: „V pustý Smrti dům!“

Zakryla si tvář rukama a nehnula sebou a myslila opět a opět:

„Jsou oči jeho jak dva úsvity, v nichž šeří se a jasní zároveň!“

Slzy začaly jí téci a tak konečně usnula.

IV

Jan Maria přistěhoval se v ustanovený čas do San Catalda. Cítil se úplně zdráv a změna místa a novost scenérie účinkovala velmi blahodárně na jeho mysl. Slunce bylo přímo jarní a navečer, když bylo v domě chladno, rozdělal starý Francesco neveliký sice, ale veselý oheň v kamenném, pěkně římsovaném krbu, vedle něhož Jan Maria čaj svůj pil, svého Shelleye četl, do Spinozy se zahloubal nebo myšlenky svoje veršem i prózou psával. Cítil se v San Cataldě hned doma. Bylo mu někdy, jako by se dávné havranické dny vracely.

Avšak bylo to přece tak docela jiné! Žil zde v té samotě svým ideálům jako někdy v Havranících, ale vědomí, že bytost čistá, která celou jeho duši zaujímati začínala, s ním pod jednou střechou bydlí, dodávalo nynější jeho existenci posud netušený čar a okolnost, že Caterinu nablízku téměř jen tušil (tak málo jí vídával), zvyšovala pouze poetický nimbus. Bylo mu někdy, jako by žil v básni, ne ve skutečnosti. Nerozplyne se to vše jako fata morgána? Ne! To nebyla žádná halucinace! Bylo zde tolik slunce, světla, svěžesti, cítil srdce svoje tak vřele a živě bíti, tolik nových, životaschopných nadějí v něm klíčilo! Byla to zdravá, silná, radostná skutečnost.

Myšlenky rojily se mu nyní opět z nebe a ze země. Každý pohled vržený na Gampagni vzbudil v něm báseň. Po celé dny bloudíval tou zelenavou, zlacenou, neskonale snivou krajinou, které se žádná druhá na zemi nepodobá. Duše jeho jako jeho zraky nemohla se dosytiti. Konal po té vlnící se pláni dlouhé pouti až k horám, které ji lemují, přicházel takto k ztraceným v náhlých dolinách bařinám, v kterých se stáda ohromných polodivých krav a volů brodila, přicházel na luka, po nichž se davy koňů proháněly, na vršky, kde kozy skotačily, tak hnědé a plavé a graciózní jako antilopy, zastavoval se u pastýřů, kteří si byli obydlí svá ze starých polorozsypaných římských hrobek zřídili, neb odpočíval v stínu zřícených chrámů a paláců z dob césarských, jejichž sloupy ve vlhké trávě ležely, žloutly, se rozpadávaly. Nekonečné vodovody, zlacené sluncem, běžely Campagní jako dlouhé řádky hexametrů opěvujících slávu Říma. A věru byla ta pláň otevřenou knihou a všechny ty zbytky architektur byly fragmenty velké, heroické básně… A nikde živé duše, všude pusto, všude ticho… Hroby a rum! Avšak všude též to nevyslovitelné kouzlo nad tím nesmírným rovem, pod kterým dávné Latium pohřbeno tlí, ta země síly a mužné velikosti. A podivno, ten hřbitov nejslavnější pod sluncem minulosti nezasmušoval! Naopak. Janu Marii mluvila zde nad hrobem zašlých civilizací příroda zřejměji než kde jinde o věčné síle své, o svém věčném znovurození, o nehynoucím mládí, o tom, že smrt jest chimérou a jedinou pravdou že život, nezdolný a vítězící. Nad hrobem tolikerých minulostí snil nejraději o své budoucnosti.

„Já uzdravím se," šeptal si s úsměvem proti slunci, „zmužím se, vrátím se do Čech. Já naučím se pracovat a užitečným býti jako každý jiný. A především

dokážu, že jsem poetou! Co nyní píšu, to není více diletantství a žádný nevlídný úsudek, žádná lhostejnost mě více nerozdráždí… Ó jak byl jsem pošetilý! Jaké dítě!“

Zahleděl se do dřímavé unylosti Campagně, kde zvuku nebylo a žádný větřík větví staré, osamělé před ním pinie ani nezakolíbal. Hleděl na Sabínské hory, fialové v slunci, v jejichž hlubokých úžlabinách temné stíny tiše ležely, jako by tam dřímaly, jejichž temena se sněhem třpytila, na jejichž prsou sem tam bílé nějaké město viselo jak orlí hnízdo. Měl jakýsi panteistický pocit lásky k té hmotě sálající jasem. Dopouštěl se málem poetického modlářství Kanaánejských, posílajících slunci a luně zbožňující polibky.

„Jak,“ zvolal, „opustiti tento krásný svět, ten krásný život? Zemřít, odejíti, když mi ještě ani není dvacet sedm let! Tak závistivá by byla příroda, že by mi kalich odňala, než jsem se napil? Vždyť poznal jsem teprve stíny života, neznám ještě taje jeho a jeho hlubiny ani jeho radost! Vždyť pravé lásky ještě posud jsem nepoznal!“

Vzdychl si zhluboka, neb srdce jeho svíralo se bolestně. „To nebyla láska tam daleko za mořem… s tím upírem… To byla bouře mých smyslů. A Gemma? To byla hračka, rozmar umělce, ne vášeň člověka. Však Beatrice snů mých, ta teprve se mně zjevila! Nenašel, nemiloval jsem předtím duši.“

A myslil na Caterinu. Vstal z balvanu, na kterém byl seděl, pozvedl hlavu, kterou byl v rozjímání na prsa spustil. Odvrátil se od hor a před ním táhl se hřbet dlouhého, nevysokého pahrbku. V okamžení, když k němu vzhlédl, zjevila se tam postava na koni. Vystupovala temně ze světlého pozadí průhledných nebes. Byl tím zjevem překvapen. Byla to dáma v prosté tmavé amazoně s nedlouhou vlečkou, za pasem blyštěl se jí malý revolver, v ruce měla krátký bičík. Na hlavě měla pouze černý krajkový závoj, visící jí do čela a na ramena, a byl lehce a volně z jedné strany kol hrdla obtočen. Zpod závoje vykrádaly se její vlasy, v slunci jasné a plny paprsků. Byla to Caterina. Hnala se kolem něho a neviděla jej, neb oči její byly oslněny a do dálky na hory upřeny; když se mu až na dva kroky přiblížila, když ji němou poklonou pozdravil, zalekla se a trhla koněm nazpět, který se zastavil. Teď polil ji ruměnec.

„Odpusťte,“ řekla pak zdvořile a klidně, když malý její zmatek pominul, „byla bych vás málem zajela.“

„Dal jsem dobrý pozor na sebe,“ odvětil s úsměvem, „a nebylo tedy nebezpečí.“

Chvilku stála jako v rozpacích, nevědouc co činiti, pak kývla přívětivě hlavou na pozdrav a šlehla koně bičíkem. Za okamžik byla daleko. Ztepilá její postava, oblita slunečním svitem, ztrácela se pomalu v modré mlze bezezvučné, dřímající Campagně.

„Beatrice mých snů!“ řekl si Jan Maria tiše a bral se pomalu domů.

Bydlel teď už více než celý týden v jejím domě, a dnes poprvé byl s ní těch několik slov promluvil. Byl ji posud vždy jen zdaleka spatřoval. Žila tak tiše, uzavřeně jako zakletá v tom starém, pustém domě, v té truchlivé a velkolepé, čarokrásné samotě. Jako v pohádce!

Zato viděl se se Suntarellou často, navštěvovala jej pilně, vyptávala se horlivě na jeho zdraví, na to, jak je spokojen se vším ve své nové domácnosti, na chování se starého Franceska, který bývá prý někdy bručivým. Občas mluvila též o contessině, a mladý muž tajil radost, s jakou každé zmínce o ní naslouchal. Myslil, že své tajemství skrývá. Suntarella nechala jej zchytrale v tom klamu a vypravovala čím dále tím více o Caterině a její rodině. Toho večera svěřila mu „ve vší důvěře“, jak nešťastná byla hraběnka Soranesi ve svém manželství, jak tesknila zpět tam někam daleko za hory, kde se byla zrodila, jak nalézala jedinou útěchu ve svém dítěti a s jakou láskou Caterina na ní visela.

„Contessina jest andělem, andělem,“ končila Suntarella a utírala si slzy pohnutí, „ale, ale…“

„Nuž, ale?“ tázal se s úsměvem, ale srdce mu nějak nepokojně tlouklo, čekal na její slovo.

„Ale má svou hlavu!“ řekla Suntarella. „To má po otci, po otci. Sangue della Madonnina, ten byl svéhlavý.“

Mladý muž se smál, bylo mu lehčeji. „Viděl jsem dnes contessinu na procházce, daleko odtud na koni.“

„Toť je také jedna z jejích svéhlavostí, vidíte! Co se jí naprosím! Pravda, nyní, za našich časů netřeba již se tak báti jako dříve, královští karabiniéři projíždějí celou Campagní od hor k moři křížem krážem. Ale přece mohlo by se státi neštěstí. A víte, co mi odpovídá na moje výstrahy? Zde, říká, nablízku mě každý zná a já znám každého a máme se navzájem rádi – a dále odsud? Mlčí a ukazuje mi svůj revolver! Ta nezná strachu, svatá pravda. I to má po otci. Račiž Bůh ji ochraňovat.“

A znamenala se křížem.

Janu Marii se to líbilo, že se nebála. A jak krásně seděla na koni! Viděl ji, jak se ztrácela v té modravé glórii Campagně jako Beatrice do empyrea.

Později, když Francesco oheň rozdělával, pravil mu mladý muž:

„Nebylo by možné najati zde koně nablízku? Chce se mi jezdit, ty dlouhé procházky pěšky mě unavují.“

„Toť velmi snadné,“ řekl Francesco, „nájemce contessinin má zde na statku celé stádo a dává též contessině koně k dispozici, kdykoli si to přeje. Kdyby pán si tedy přál, vyjednal bych vše sám s kmotrem Nucciem, i co se sedla týče –“

„Byl bych vám velice zavázán, příteli,“ řekl Jan Maria a netázal se ani, kým ten kmotr Nuccio byl. Nebylo ostatně třeba, Francesco zařídil vše hned druhý den k největší spokojenosti svého nového velitele, a když jej tento za jeho namáhání zvláštním darem odměnil, byl okouzlen a pravil s velmi srdečným úsměvem: „E così siamo contenti tutti!“

Teď teprve opojoval se Jan Maria kouzlem nekonečné Campagně, pil to kouzlo velkými, plnými loky! Zdávalo se mu, že mu křídla narostla. Někdy, když na divé proháňce plání se mu náhle buď kupole Svatého Petra v záplavě slunce zjevila, nebo když jindy z druhé strany obrys Kolosea se před ním nenadále ze stínu těžkých mraků vynořil, letěl pak až k samým branám Říma, a když jimi, zejícími mu vstříc, ulice města na něho volati se zdála, aby vešel, trhl koněm

zpět, obrátil a letěl zpátky do zlatého deště paprsků, které slunce prchající za hory za sebe metalo jako Parth na útěku své šípy a kopí. Někdy překvapil jej hluboký soumrak a jel pak pouští plnou stínů a mlh, bloudících příšerně pod chladným, žlutým nebem, na kterém sem tam ještě dlouhé pruhy jako roztrhané drapérie purpuru hořely. Někdy neodolal zvoucím branám a projel Římem, hnal koně odlehlými ulicemi, vnikl k zbytkům antického města, letěl kolem zřícenin fóra, pustil se kolem rozvalin terem Caracallových opět za bránu na viu Appii, po které až k hrobce Caecilie Metelly jel, zrak pořáde na Albánské hory upíraje, které modré jako nebe, snivé jako zjevy, s obrysy lahodnými jako rytmus ódy jej vábily, a pak bouřil ohromným obloukem zpět k osamělému domu v San Cataldě, stápějícímu se do šera pozdního večera. Z oken jeho vylévalo se světlo jezdci vstříc, jako by jej vítalo, a jednou při takovém návratě nesl se zvuk piana daleko po pláni jemu v ústrety. Byl už hustý soumrak, ale den byl tak teplý, že dvéře vedoucí z pokoje contessiny na terasu byly otevřeny nechány. Jan Maria zastavil koně a naslouchal. Hrála sladkou, prostou, starou nějakou italskou skladbu. Bylo cosi zašlého, zapomenutého, dojemného v těch zvucích, něco jako vůně uschlých růží. Stál dlouho, dlouho v mlze, která houstla kolem, a krotil netrpělivost svého koně. Když hudba umlkla, dojel domů. Toho večera cítil velké unavení, rozechvělost a horečku. Večerní mlha v Campagni byla morově na něj sáhla. Nevyšel dva dny, ležel na svém divanu a slyšel v ustavičném polosnu bez přestání sladké, melancholické zvuky té zašlé, dojímavé, jakoby vyrudlé hudby.

„Beatrice mých snů!“ zašeptal si a nyní teprve cítil jasně a ostře stesk, který mu byl po celý čas tak neurčitě v srdci vězel: teď věděl a řekl si upřímně, co jej tížilo a co jej tak zimničně, nepokojně po Campagni štvalo. Po celý týden byl doufal, že ji opět někde v té divoké, opuštěné, truchlé a čarovné samotě potká, že se mu zjeví jako tenkráte v záři slunce, – a byl marně doufal! Po celý čas ani vidu, ani slechu po ní, až ten vzdech sladké oné písně.

„Vyhýbá se mi?“ tázal se smutně. Kývl hlavou. „Uzavírá se! Jsem jí v cestě.“

Suntarella jej právě navštívila, byla polekána, nebyl téměř ničeho po dva dni požil.

„Jste nemocen?“ tázala se ho. „Včera jste nejedl a myslila jsem, že vám nechutná, ale dnes opět –“

„Nejsem nemocen,“ odvětil, „jen trochu dlouhými jízdami znaven. Zítra pojedu do Říma na několik dní. Prohlédnu si vatikánské sbírky.“

A v tom rozhodnutí byl mimoděčný, dětinský jakýsi vzdor.

Druhý den stál u okna a hleděl do zahrady. Lekl se radostně. Caterina se tam procházela, zahalena v starý turecký šál, měkký, temnomodrý, s širokým lemem, někdy křiklavých, nyní však vyrudlých a sladce souladných barev. Hlavu měla nepokrytou a paprsky slunce se smykaly po měkkých, světlých jejích vlasech a měnily je v krásnou bledou zář.

Jan Maria sotva oddychoval, bál se, aby ji nezaplašil jako laň. Pozvedla teď oči k jeho oknům, neviděla ho, neb stál za záclonou, a zraky její chvilku tam utkvěly a odvracovaly se pak pomalu a spustily na cestu, po které kráčela. Jaké

zraky! Tak klidné byly a tak hluboké a vlahé!

Jan Maria byl by teď rád doma zůstal, ale kočár už čekal, styděl se plán svůj měnit, a odejel. Ostatně odcházela také už ze zahrady.

„Což ona o mne dbá!“ řekl si smutně po cestě do města.

A ona o něm snila! Byla slyšela, že churaví. Srdce její bylo oltářem slitování a soustrasti, poslouchala Suntarellu němě. Konečně řekla:

„Nejkrásnějším povoláním jest býti milosrdnou sestrou nebo lékařem.“

„Nebo ženou lékaře?“ usmála se Suntarella. „Kupříkladu pana Luigiho.“

Dívka neslyšela.

„Seděla bych vedle jeho lože,“ myslila si, „a plašila bych chmury a stíny z jeho čela, kdybych k tomu měla právo.“

Zamyslila se hluboce. – Pojednou jí napadlo:

„Neměla jsem s ním tenkráte snad několik slov promluviti, když koňmo jsem jej potkala v Campagni? Ach ano, byla jsem nevlídná.“ Bolelo ji to. „Avšak,“ dodala v myšlenkách, „co mu na tom záleží!“ A to ji bolelo ještě více. Celý večer byla velmi smutna. Myslila opět na tu báseň monsignora Astucciho. Jan Maria a Načiketas splývali jí opět v jednu osobnost.

„Měla bych další ty fragmenty čísti,“ myslila. „Kdo ví, není-li tam nějaká útěcha?“

Otevřela kabinet a začala pracně nečitelný rukopis luštiti. Byly v něm velké mezery a viděla záhy, že se z něho ničeho o druhém daru nedoví, který Načiketas na bohu smrti žádal, neboť zlomky, které nyní četla, začínaly a zněly takto:

Po vyplnění obou Smrti darů
děl Načiketas: „Radost moje třetí
buď odpověď na velkou otázku:
Ty klid nám dáváš – jaký jest to klid?
Rci, práh když překročíme života,
co za ním leží? Plaš mou pochybnost!
Dí někdo: Dále žijem po smrti
a zachováme vlastní osobnost,
jen jasnější tam světlo vzejde nám.
Však druhý praví: Není tomu tak,
tam zapadá vše, splyne všechno s vším.
Nuž pověz mi, ó Jamo: co tvůj klid,
zda vyšší já – či hluchá nicota?
Tvá odpověď bud třetím darem mým.“
Smrt zvedla ruce v živém odporu.
„Dar jiný žádej!“ rychle zvolala,
„ten nemohu ti dát! Tak táže se
už celé lidstvo marně od věků,
i vyšším duchům jest to tajemství.“
Děl jinoch na to: „Nepovolím ti.“
Smrt prosila jej: „Ustup! Moudrým buď!

Vše žádej si, čím člověk šťastným jest!
Sto let ti dám sladkého života,
chtěj stáda koňů, slonů nesčetná,
buď bohatým a deset synů měj!
Nuž králem buď a vládni dlouho tak,
až unaven sám žádat budeš smrt!
A k tomu zdraví dám ti, moudrost, vše,
co plným nazýváte blaženstvím!
Měj vládu světa, po kraj naplním
ti kalich nejsmělejších přání tvých!
Žen krásných lásku dám ti blouznivou,
žen, z jejichž očí svítat bude ráj,
jimž zpěvem harmonickým přetékat
rty budou jako vínem opojným!
To všechno měj, však ustup od toho,
na Smrti žádati, by řekla ti,
co přijde po smrti!“
Však jinoch děl:
„Ty málo dáváš, Jamo lakotný!
Vždyť sláva klamnou jesti, dětskou hrou
a život nejdelší jest okamžik.
Ty koně, slony, trůny, koruny,
ty sladké družky, zpěvů opojnost,
to vše v tvůj tíhne nenasytný klín,
a nelze nikomu se radovat,
kdo zří, jak krása vadne, láska mře!
Ne, svůj chci dar, nic jiného než ten!“
Tu povolila, přemožena, Smrt
a promluvila – – – – – – – – – –
– – – – – – – – – – – – – – – – – – – –
… nad všechny světy duše větší jest
ta nedotknuta, neboť jsoucnost jich
z ní temení, bez ní by nebyly!
Přec nejvzdušnější z věcí, hmotnější,
než ona jest, jež jádro jader všech
v dutině srdcí vězí věcí všech –
– – – – – – – – – – – – – – – – – – – –
Kdo chtíčů nezná, strach kdo přemohl,
kdo smysly vládne, pokoj ducha má,
ten v klidném pravdy světle uzří ji,
svou duši věčnou, jistou, velebnou!
Jest sluncem, jehož stínem jesti duch,
ve změně věčné, ona beze změn,
ty odpočíváš, ona v pouť se dá,

ty spíš, a ona těká světy, bdíc:
má mimo žití ona jsoucnost svou.
Kdo osvětlen jest jejím poznáním,
ten, vida v tělech všech ji bez těla
a věčně nehynoucí v hynoucím,
vše jímající, a přec středem vždy,
ten, vida vše to, déle nestrádá.
– – – – – – – – – – – – – – – – – – – –
Však nemysli, že věda najde ji!
Tu marná všechna zkumná učenost,
neb duše pouze duši zjeví se,
když duše chce…
– – – – – – – – – – – – – – – – – – –
Tak Jama promluvil
a Načiketas myslil radostně:
„Pak jesti někde místo bezpečné,
kde z tebe, Smrti, více není strach,
kam hrůza tvoje nikdy nevnikne,
a slzy ne, ni strasti života…
– – – – – – – – – – – – – – – – – – –
a vešel v onen v taji skrytý dům,
v němž beze jména všeho Nejvyšší
své sídlo má…

To bylo vše, čeho se Caterina dočtla. Odložila rukopis a v hlavě bylo jí jaksi pusto, nedovedla chápati, nevěděla, našla-li útěchu, kterou byla hledala. Zdálo se jí spíše, že ne. Nic než smrt, smrt a smrt v těch podivných řádcích… Jakási velikost, ano, ale zdála se jí mrazivou. Jí tlouklo srdce tak vřele, byla tak přístupna radosti! Byla vážná, ano, ale nebyla povahy melancholické, milovala slunce, světlo, život, radost, ač nemilovala hluk a prázdné radovánky. Milovala zemi a uráželo ji téměř to pohrdlivé od ní odvracování se. Což neměla existence zde svůj velký význam?

„Život jest tak krásný," myslila si, „a je nevděkem nevážiti si toho daru nevyzkoumatelné lásky a moudrosti. Ne, Načiketas měl se vrátit zpět. Což to nebyl druh samovraždy, co takto spáchal? Proč nepřijal ten návrh Jamův, ta stáda, tu moudrost, dlouhý věk a konečně tu vládu královskou? Jak mohl býti šťasten a co mohl štěstí poskytovat jiným! Duch, věčnost, nesmrtelnost! Pojmy velké, vznešené. Avšak proč pohrdati zemí docela? Zdá se mi to hříchem."

Zavřela rukopis do kabinetu.

„Už to nechci čísti ani o tom přemýšleti," pravila si. „Ta báseň mě zklamala. Na počátku, ano, když vešel Načiketas v dům Smrti, obětuje se, ó tu mě zajímal, tu byla jsem jím nadšena, tak krásný byl a trpící. Ale potom, když myslil jen na své blaho, ne už na toho otce, ku kterému se přec opět vrátit mohl…"

A Načiketas splynul zase vjedno s panem Plojharem, a bylo jí zas teskno k smrti. Zdálo se jí, že činí jemu, a ne více Načiketovi výčitky. Zamyslila se znova.

„Ne,“ pravila si. „On jednal by jinak, nezapomněl by na toho, koho miluje –“

Zarazila se.

„Koho miluje as, pro koho as truchlí?“ tázala se sama sebe nesměle a lekla se. „Co mi po tom? Bože, jak jsem pošetilá!“ zvolala hlasitě a dodala smutně: „To jedno vím, že o mne nedbá. A proč by také měl?“

Neodvážila se déle mysliti, bylo to tak trudné. Sedla ku klavíru a nechala ty staré sladké, zašlé, zapomenuté melodie, o kterých netušila, jak jej byly dojaly, za sebe mluviti a oděla všechen svůj smutek, všechen svůj stesk, všechny matné vzdechy své těmi zvuky snivými a kouzelnými jako šero, zvuky, které se vlnily a které větřík po soumraké Campagni daleko, daleko zanesl až do šelestu rákosí, kde zapadaly a zmíraly. –

Zatím dojel Jan Maria dávno do Říma, jel hlučnými ulicemi plnými slunce, plnými lidí, plnými ruchu, plnými hrčení kočárů, plnými lidských hlasů a šumů fontánů, těmi ulicemi, do kterých starý věk své velké vážné stíny házel, doba feudální se chmuřila, do kterých renesance s jasným úsměvem grácie a krásy se dívala, ulicemi, po kterých malebný barok své festóny a maskaróny rozvěšoval, v kterých nový věk se pružně svými aspiracemi a vymoženostmi chlubil: a město Romula a Scipionů, césarů a papežů, město nesmrtelných umělců a světoborných duchů zjevilo se mu onoho dne, jemu z pouště přišlému poutníkovi, konečně v plném čaru, v plné slávě, v nevyrovnatelném svém významu. Bylo mu, jako by teď teprve otvíral oči. Neobdivoval se jednotlivostem, obdivoval se celému Římu, celý jej miloval.

Paní Giovannina byla překvapena jeho nadšením, když po dlouhé jízdě křížem krážem po městě se doma zastavil, ale usmívala se pouze spokojeně.

„Vždyť jsem vám to prorokovala, že se vám Řím zalíbí! Ale teď mi řekněte, co dělá Caterina.“

Zasmušil se trochu.

„Myslím, že je zdráva,“ řekl, „zahlídl jsem ji náhodou, než jsem odejel.“

„A nevzkázala mi ničeho?“ ptala se paní Giovannina.

„Nevěděla asi, že jedu do Říma, viděl jsem ji pouze z okna,“ odvětil a pak si myslil: „Proč jsem jí to nevzkázal? Proč, než jsem do kočáru vstoupil, nevešel jsem do zahrady, abych se zeptal, nemá-li ničeho z města zapotřebí? Byla to prostě nezdvořilost!“

Byl zase trochu rozladěn a paní Giovannina se divila, co se mu náhle stalo. Začala mu tedy vypravovati, co vše v Římě nového. V Belle arti mimořádná výstava obrazů Španělské akademie, mnoho se o nich mluvilo, v Teatro Valle hrála Virginia Marini, v Costanzi Salvini, v Argentině zpívala nějaká pařížská zpěvačka. V Kvirinálu byl cercle u královny, toalety báječné, královna měla brokátovou róbu docela nové růžové barvy, protkanou stříbrnými renesančními květy, tak jemnými, že se „jen tušily“, ve vlasech a na šíji smaragdy, byla tak krásná, že při jejím zjevení se dámy i páni jen stěží potlačili výkřiky obdivu. A ještě něco o královně. Nedávno navečer vyšla potmě na balkón, myslila, že ji nikdo nevidí; ale někdo na piazze ji zpozoroval, zastavil se, a za okamžik shromáždil se lid, někdo škrtl sirkou, po něm druhý, třetí, a náhle jako jedním

vnuknutím vzplanulo jich tisíc a takto bylo nenadálé a originální slavnostní osvětlení liliputánskými pochodněmi improvizováno. Obecenstvo tleskalo, volalo „Evviva!“ a královna se smála, tleskala též a děkovala. „Ach, jaký to klenot dobroty, krásy a grácie, ta královna Margherita!“ končila paní Giovannina nadšeně.

Pan Plojhar milerád přisvědčil, a vyslyšev takto všechny římské noviny, přestrojil se pro jistotu, kdyby mu napadlo jíti do divadla, a vyšel si na Korzo, kde byla obvyklá večerní tlačenice lidí a kočárů, řev prodavačů večerních listů a voskových zápalek, smích zahalečů před kavárnami, život a ruch. Dnes jej to vše nějak těšilo, možná proto, že ten život a ruch byl dlouho v té samotě a odloučenosti v Campagni postrádal, možná proto, že mládí se v něm mocněji než dávno předtím ozvalo, mládí, kterému se stýská v poustevnách a které, třeba spoutáno a povaleno, přece občas se vzpřímí, s úsměvem plným slunce, jara, s touhami plnými sladkosti, s neurčitým srdce tlučením, jako by něco neznámého, netušeného očekávalo. A podivno, i hlad se dnes dostavil v té úplně z tohoto světa náladě a Jan Maria čekal pouze na odbití sedmé hodiny, aby pospíchal v Café de Rome, kde obyčejně obědvával. Nebylo tam dnes ještě plno, a slyšel tedy v poměrném tichu rozhovor dvou pánů sedících u stolu nedaleko něho. Mluvili právě o divadlech, zdáli se nadšenci, jeden z nich horoval nejdříve o Salvinim a pak o Virginii Marini a její Messalině v Cossově tragédii stejného jména, o závěrečné scéně, kde Messalina-Marini k smrti raněna na jeviště vyjde, kde v slabém jejím výkřiku „Claudio!“ slyšet lze, jak krev ji dusí, o tom, jak rovně jako socha těžce na tvář padne a křečovitě prsty do země zaryje. Vypravování toho pána bylo tak živé, že si Jan Maria umínil jíti do Valle, jakmile tam paní Marini v Messalině vystoupí. Zatím ujal se druhý pán opery: „A v Argentině jste v této stagioně ještě nebyl?“ tázal se. „Stagione tam sotva začla, nějak se opozdili,“ řekl tázaný, „co tam hrajou?“

„Po celou dobu Carmen – ale jak! Přijela paní Galli-Marié z Paříže, bude zde až do velkonoc. Utvořila, jak známo, úlohu Carmen v Paříži. Ach, to nelze popsati – jděte a uvidíte.“

Jan Maria už nenaslouchal. Myšlenky jeho začaly náhle bloudit, upomínky se mu hemžily v mozku, v srdci, v duši. Chvěl se rozčilením. O paní Galli-Marié byla jednou paní Dragopulos mluvila, v onen večer na bále, když jej zvala k sobě na druhý den, slibujíc, že mu zazpívá a zatančí scénu v krčmě z Carmen… On byl přišel, ona tančila… Zavřel oči a odstrčil svůj dezert.

„Sklepníku!“ zvolal.

Tento přišel s povinným úklonem.

„Je dnes opera v Argentině?“

„Ano, pane, Carmen, jako vždy,“ odpověděl sklepník, přihlídnuv do novin ležících vedle na stolku pod zrcadlem. „Začátek v osm hodin,“ dodal.

Jan Maria se podíval na hodinky.

„Dobře. Zavolejte mi na kočár,“ pravil pomalu, jako by se rozhodoval proti své vůli nebo v zápase s ní.

„Proč tam půjdu?“ rozjímal pak, než kočár přijel. „Abych upomínky volal

zpět, upomínky, které mě ponižují?“ Ale srdce jeho bilo tak prudce, krev vřela mu v žilách. Zdálo se mu, že jej pálí ty její polibky na rtech, na srdci, ty polibky, jež proklínal. Proklínal! Ale v náhlé reakci svých rozkypěných smyslů toužil po nich, aspoň po upomínce na ně, a hudba Carmen měla ty upomínky oživovat. A v mlze, která vystupovala z požáru vzrušených jeho smyslů, zjevila se teď bledě, neurčitě jakási postava, zahalená v starý turecký šál vybledlých barev, stála pod starými stromy, paprsky slunce svítily jí v měkkých, světlých vlasech a oči její byly plny tichého patosu, oči hnědé, tmavé, vlahé jako laňky, a slyšel cosi jako zmírající echo zapomenuté, dávné melodie…

„Beatrice!“ šeptal si náhle zase kajicně, ale pořáde ještě divým čarem oné minulosti ovládán, oné minulosti plné utrpení, ale též nevýslovné rozkoše a nesmírného vzruchu.

„Kočár čeká,“ řekl sklepník.

„Jaký kočár?“ ptal se roztržitě.

Sklepník se s takovým udivením a s tak divným úsměvem na něj podíval, že se mladý muž začervenal.

„Ach ano, ano,“ řekl tiše a nesměle, dávaje mu dvoufrank spropitného, a pospíchal z restaurantu. Vrhl se do kočáru.

Sklepník byl za ním vyšel až na ulici.

„Kam pojedu?“ ptal se kočí.

Jan Maria mlčel.

„Do Argentiny!“ řekl za něho sklepník a zavřel dvířka kočáru.

„Osud!“ šeptal si mladík a choulil se do kouta…

Po té krátké cestě do divadla děly se s ním pravé divy. Cítil v sobě jakýsi vzdor proti světu, proti svým náhledům a předsevzetím, a neurčitě proti Caterině, té Beatrici ztrácející se ustavičně v mlhách, vznášející se pořáde v nedosáhlých výšinách. Přišel příliš brzy do opery. Sál se teprve pomalu plnil. Ale bylo mu to téměř příjemné, seděl a přemýšlel, rozjímal a kochal se ve svých vzdorech a rozvinoval své nejnovější názory, všechny toho večera při dezertu v Café de Rome zrozené.

„Žíti, žíti, žíti! Ano, avšak v radosti!“ volalo to v něm. „Vrhat se do pestrého, divokého proudu lidské vášně, opojovat se rozkoší, rozkoší až šílenou! Mládí uplyne tak rychle a kdo ví, budu-li dlouho živ. Myslím, že nebudu. Jsem jist, docela jist, že nebudu! Jmění moje – pouhé trosky! Jaké povolání? Žádné! Talent můj se neosvědčil, a i kdybych talent měl, což zbude mi času, abych dospěl k jeho vyvíjení a uzrání? Ponese kdy ovoce? Vím určitě, že ne. Co mi zbylo ze všeho, co mi drahé bylo? Nic. Ta země, o které jsem snil s láskou od nejútlejšího věku, odbyla mě od sebe jako macecha. Jsem jí cizím, a ona stala se mně také cizí. Ne, ne! Není tomu tak! Miluji ji, miluji ji posud. Bůh, který srdce moje vidí, ví, že bych krev svou posud s nadšením, s radostí pro ni cedil. Krev! Kde je ten boj, v kterém bych ji pro ni vylévati mohl, v kterém bych skončil jako muž? Toho boje není a nebude, a hádat se snad proto, aby nějaký nákladní lístek na poště, nějaký nápis na nádraží byl ‚i v druhém jazyku‘ vyhotoven, to nedovedu… Hádat se někde ve Vídni nebo v Pekingu o podobné almužny, jak to

ti advokáti na těch sněmích a v těch směšných parlamentech činí, nedovedl bych též, a ostatně by mě tam nikdo ani neposlal. Ne, nemám vlasti, nemám povolání, nemám ani nejobyčejnější vyhlídku na normální věk… Co mi zbývá tedy? Okamžik přítomný; jej chci tedy uchytit, chci žíti jako jiný, ne, jako málokdo, chci vrhnouti se v rozkoš, v šílenství, vrhati se do propasti všech radostí, pohřbít tam ty trosky svého jmění, ty trosky svého zdraví, pohřbít tam vše, zapomenout na všechen ten hrozný bol zklamaných nadějí a krásných tužeb a snů."

Oči a tváře mu hořely a tělo se mu chvělo rozčilením. Měl pocit Sardanapala zapalujícího hranici ze sutin svého bohatství. Mezitím začala hudba hráti, španělský, snivý a ohnivý zároveň její kolorit působil mu sladkou, smyslnou rozkoš, smíšenou s jakousi melancholií. Bylo to kouzlo jako páry hašiše. Zavřel napolo oči, neviděl, co se na jevišti děje, slyšel jen tóny, které na něho jaksi fyzicky účinkovaly, tepny jeho bily dle jejich rytmu, jako proud jeho krve dle něho koloval. Pojednou však slyšel lidský hlas tiše o sobě zpívající. Posud nebyl hlasy od zvuku nástrojů téměř ani rozeznal. Hlas, který se nyní ozval, nebyl už svěží, ale píseň, kterou pěl, pěl s takovým výrazem, dokonalostí tak neobyčejnou, že se Jan Maria podivil. Otevřel oči. Carmen vrhala právě svůj první, osudný, sladký a vášnivý pohled na ubohého dona Joséa.

Jan Maria zapomněl obdivovati se umělkyni, cítil prudkou, pichlavou bolest v srdci, jako by ho kdo velkou jehlou bodnul. Znal ten pohled, v kterém se peklo s nebem mísilo! Věděl, co bolesti, co strádání, co kleteb za sebou přivádí. Tak, jenže mocí o celé peklo silnější, o celý ráj opojnější, byla na něj paní Dragopulos vždy pohlédla, když jej jediným zábleskem svých upírových očí podmaniti chtěla. Neviděl už Carmen ani koho jiného, viděl jen ji, jen ji, jen ji!

„Nevím," šeptal si, „jest to pro to nebe, nebo pro to peklo, nebo snad pro oboje zároveň, že bych se opět do té trýzně vrhl, v které jsem téměř zahynul; ale cítím, že po ní žízním, žízním."

A dýchal tak silně, že jeho soused se k němu překvapeně obrátil; byl to poloviční chrapot. Zastyděl se a vzpamatoval.

„Velká umělkyně," řekl poněkud zmateně, tak nazdařbůh.

Ale soused jeho jej neslyšel, odvrátil se a hleděl nyní upřeně s výrazem obdivu do lóže v přízemí, blízko samého jeviště, a Jan Maria sledoval mechanicky směr toho upřeného pohledu, pozoruje zároveň, že celé jeho okolí jaksi vzrušeně se tam dívalo.

„Něco senzačního?" pomyslil si, ale sotva došly zraky jeho k té lóži, cítil se jako bleskem dotknut. Zbledl smrtelně.

Muž a dáma byli právě tam vstoupili. Stáli ještě, muž upravoval galantně a starostlivě křeslo a ona stála chladná, hrdá, krásná a dívala se téměř s opovržením na jeviště, a aniž by hlavou hnula, zase na obecenstvo a konečně na muže, který křeslo jí upravoval. Na toho pohlédla netrpělivě jako na otroka. Byla to paní Dragopulos a její choť. Byla čarokrásná, tak krásná, že celé divadlo se za chvilku obracelo jen k ní. Hudba i umělci byli na okamžik zapomenuti, ona byla středem vší pozornosti, všeho obdivu, všeho podivu. Byla róbou z atlasu

ametystové barvy oděna, jejíž tablier a život bohatě a mistrně starým zlatem vyšívané byly, střih obleku byl dle střihu Marie z Medici v Louvru, vysoký stojací, kulatý límec byl též starým zlatem a perlami pošit a jakýmisi drobounkými cetkami metalických barev, jiskřících se jako kapky rosy, v pravou aureolu změněn. Mramorová její tvář, dlouhá šíje a graciózní kontura její hlavy zdály se proti fialové tlumenosti a bleskotnému svitu límce jako divuplný květ na lodyze s pozadím velkého, duhově se třpytícího listu. Vlasy její, mající též barvu starého, brunátného, ale žhavého zlata, byly na způsob jako u Canovovy Venuše ve Florencii upraveny, samá vlna, samá kštice, samá grácie, clonící harmonicky čelo a spánky a obnažující luzný a hrdý týl. Neměla ani květin, ani brilantů, ani perel v účesu, věděla, že krása jejích vlasů nepotřebuje ozdob. Kolem šíje však měla podivný klenot, byl to kolier z temného zlata ve tvaru psího obojku; byl celý hustě nýtky z drobných drahokamů okován, tak drobných, že jejich třpyt se vjedno sloučil a jako bledofialové světlo kolem toho hrdla ze sloni ne hořel, nýbrž se pouze kmital a jen občas, při pohybu se živěji zajiskřil.

A toaleta tato, plna historických a klasických reminiscencí z galerií v Louvru a v Uffiziích, s tím jaksi cynickým akcentem onoho originálního kolieru, nebyla přece maskarádou; jakýsi nepopsatelný, veskrze moderní parisianism mírnil vše, uváděl vše diskrétně v soulad s okolím dnešního dne a vše sloužilo pouze jedinému cíli: postaviti její krásu do nejvýhodnější ho světla.

„Vyslyšel mě můj zlý nebo dobrý duch, když jsem tak divoce po ní toužil?“ myslil si Jan Maria a v uších mu hučelo a chvěl se na celém těle, a nemohl oči od ní odvrátiti.

Seděla ve svém křesle a polo víčky zacloněné její zraky procházely se nedbale, lhostejně, pomalu a líně po celém prostoru divadla. Pojednou se však otevřely široce, dlouhý paprsek žhavý, a přece chladný z nich vyletěl jako šíp, avšak ihned spustily se zase clony a oči nezastavily se, odvracovaly se opět lhostejně a utkvěly posléz na jevišti.

Jan Maria věděl však, že jej byla zahlédla a poznala. Co se dálo s ní v okamžiku, když jej zhlédla, a nyní, když se zdálo, že o jeho přítomnosti neví? Věděl, že to horlivé její dívání se na jeviště bylo přetvářkou. Bylo příliš horlivé! Ale jaké myšlenky skrývala asi za tou krásnou maskou, bledou, hrdou a klidnou? Vzbuzovaly upomínky v nitru jejím lásku či nenávist? Chvělo se srdce její jako jeho? Byl by se také rád odvrátil, ale nedovedl to, neměl k tomu síly, byl očarován, zajat, spoután. Hledě stále na ni, pozoroval, že občas, aniž by proto hlavou hnula, kradmo po něm zrakem šlehla, zrakem zkoumajícím a rychle opět zpět prchajícím, když se s pohledem jeho střetl. Nehnula ani svalem obličeje, avšak kolem úst začínal jí zákmit jakéhosi úsměvu, záhadného, podivného, ne svítiti, ale svítati. Byl to úsměv triumfu, nemohl se mýliti. Cítila, že jej byla opět podmanila jako dříve jediným pouze vzplanutím svých cikánských očí? Či byla to toliko uspokojená ješitnost? Neboť v celém divadle se to jevilo, jaký obdiv zjev její způsobuje. Sama královna, která před koncem jednání se ve své lóži objevila, pozvedla jednou svůj lorňon ze sloni a dívala se s patrným obdivem na

paní Dragopulos.

Když spadla opona, vstal Jan Maria rychle. Měl pocit, že se mu blíží jakýsi rozhodující okamžik. Utekl se též ke přetvářce, zdál se lhostejným, nedíval se už přímo do její lóže, viděl však dobře, že ona teď plně na něho hleděla, že očekávala, že ji pozná a pozdraví. Když tak neučinil, zdálo se mu, že pohled její stával se trochu úzkostlivým. Choť její s ní mluvil, nenaslouchala a pohyby jejího vějíře prozrazovaly rozechvění, které tajila. Cítil krutou jakousi radost, cítil, že si přála, aby se jí opět přiblížil, aby usmířeně před ní se klonil! Ačkoli v tom okamžení ji divoce žádal, nechtěl jí přece dopřáti triumfu, aspoň ne snadného.

„Jsemť jejím žákem," myslil si a přemohl se a nepohlédl v její stranu. Chystal se vyjíti ze sálu. Zahlídl, jak se náhle, téměř prudce, k svému muži obrátila, rychle a hrdě něco mu zašeptala s výrazem královny dávající otroku tajné rozkazy, viděl, jak svou krásnou a pyšnou a svůdnou hlavou směrem kývla, kudy on se bral, a jej tak svému muži naznačila, který jej nyní, hledě lorňonem, očima hledal. Pak vstal pan Dragopulos a vyšel z lóže.

Jan Maria věděl nyní, že dobyl skvělého vítězství, věděl, že svého chotě vyslala, aby jej hledal a v ingressu jako náhodou potkal. Nemýlil se. Když vyšel z hlediště, stál pan Dragopulos, trochu krátkozraký, už co dokonale směšný manžel na číhané, pohledy jeho těkaly po východích s patrnou snahou někoho poznati.

Jan Maria uspořil mu práci, bál se také trochu, že by jej pohodlný ten choť velitelské ženy snad dokonce nenalezl. Šel tedy rychle sám přímo k němu a hrál si na překvapeného.

„Vy v Římě, pane Dragopulos?" zvolal. „Avšak odpusťte, snad se mýlím, avšak i nemýlím-li se, vy zajisté mne už neznáte… Setkali jsme se jednou na Korfu a pak též v Aténách…"

„Nemýlíte se v osobě a těší mě nesmírně, že se opět s vámi setkávám," řekl pan Dragopulos trochu unaven, patrně, že takové konvencionelní lži už příliš často opakoval.

„Nebyl bych se nikdy nadál," začal Jan Maria, „vás zde nalézti."

„Proč?" divil se bankéř, „to vám tak divné setkat se s někým zde? Kde chcete, aby se lidé z celého světa setkali, ne-li v Římě a v Paříži?"

„Pravda," odvětil Jan Maria a srdce jeho bilo mocně rozčilením, když pan Dragopulos dodal:

„Avšak pojďte, žena moje je též zde, bude tak potěšena vás uvidět, tak potěšena jako já."

Jan Maria poklonil se němě a začervenal se lehce, za sebe, za toho muže i za ni, říci nedovedl slova, ani v lóži ne, když před ní stál a podanou mu její ruku s velkou formálností políbil. Sklopil před jejím zrakem zmateně svůj a sedl těžce na taburet, který mu pan Dragopulos zdvořile přišoupl. Nohy se mu třásly. Ona zdála se naopak klidná, kupodivu klidná; byla chvilku úplně velkou dámou, trochu blazeovanou, slovy, pohyby i pohledy, nic nepřipomínalo onen tón polosvěta, v kterém si tak často a tak cynicky libovala a jehož symbolem se zlatý

ten psí obojek na jejím hrdle zdál.

Jan Maria podléhal kouzlu té zdánlivosti, jako by nevěděl, co se na dně jejím skrývá. Nepřišlo mu to na mysl. Trvalo dosti dlouho, než věděl, co s ním mluví, byl opojen krásou její, blízkostí její, dotknutím její ruky a slabým, poetickým parfémem fialek, vycházejícím z jejího šatu, z celé její osoby. Mimoděk vzpomněl na tu zahradu na Korfu. Tenkráte, v té noci…

„Jsme zde jen nakrátko," vypravovala. „Trávíme tuto zimu v Neapoli, přijeli jsme jen na bál u ruského vyslance. Chcete-li nás navštíviti, musíte si pospíšit."

„Hotel Quirinale," umístil pan Dragopulos teď své jediné slovo.

Mluvila o Neapoli, o římské společnosti, zmínila se zběžně o Korfu.

„Ach Korfu," řekl pan Dragopulos roztržitě a nejapně. „Tam jste se tuším častěji s mou ženou setkával? Mluvila později o vás často, ještě nedávno."

„Ano," smála se nuceně. „Pamatovala jsem si komický přízvuk vaší ruštiny a uváděla jej často za příklad, když jsem se zasmát chtěla. Mluvíte ještě rusky a ještě tak špatně?"

A než odpověděti mohl, pokračovala rusky:

„Můj muž nerozumí jediného slova, tedy není ostychu třeba. Je v tobě ještě stopy, třeba nejslabší stopy oné lásky, na kterou zapomenouti nemohu?"

Hlas a výraz tváře neprozrazovaly v nejmenším obsah těch slov. On však nedovedl zdáti se tak klidným.

„Jak možno zde o tom mluviti!" zvolal. „Kde vzal bych sílu, abych se neprozradil posuňkem, očima!"

A vrhl rychlý pohled na pana Dragopulosa a nedovedl opět lehkému ruměnci a ostré výčitce svého svědomí zabránit.

„Před kým se obávat?" řekla pohrdlivě a vrhla také pohled na svého muže. „Víš, golubčiku, že je škoda, že jsi odložil svou uniformu? Tak, jak jsi teď, líbíš se mi méně."

Dotkla se nahodile rukou svého obojku a tón její byl jaksi v souhlasu s tím odznakem způsobů canaille.

„Neoblíknu ji více," odvětil mladý muž a zachmuřil se, neboť všechen trud života ozval se mu okamžitě v duši a kouzlo té ženy stalo se náhle méně mocným. „Nepřipomínejte mi tu uniformu a vše, co s ní souvisí, všechno to utrpení, všechny ty krvavé rány oné doby –" Zamlčel se.

„Jak málo jste se změnil! Váš přízvuk je stejně směšný jako dříve," řekla opět francouzsky na znamení, že prozatím se odříká všeho intimního vysvětlování. Věděl ale také, co tou směšností jeho přízvuku říci chtěla, věděl, že ta výčitka se více všeho toho týkala, co se jí vždy zdálo příliš delikátním v jeho povaze, než vpravdě snad jeho ruštiny, která jí byla přece lhostejnou. Mlčeli chvíli oba rozladěni. On upomínkami a ona neurčitým pocitem, že se dostala svou poznámkou na scestí.

Zatím byli zase na jevišti dávno hráti začali.

Pan Dragopulos, jeho žena a Jan Maria dívali se teď upřeně na jeviště, avšak myšlenky jejich těkaly nejrůznějšími směry.

„Padám opět v její moc," řekl si Jan Maria. „Vidím ji v pravém světle, a

nemám přece síly odolati! Je mi k smrti smutno. Padám, padám, vím to, a přece není možné, abych se břehu zachytil. Zhynu! Ale co! Cítím, že to kletba, avšak jak sladké je to prokletí…“

Ona viděla, jak bledl rozechvěním, neboť ač se obracovala k jevišti, nepřestala přece nepozorovaně každé pohnutí jeho tváře svými zkoumavými pohledy sledovali.

„Není ještě tak jisto, že jej opět v moci držím,“ myslila si, „ač se ke mně vrací. Pozoruju vnitřní jeho boj. V těch očích jeho je cos, co mi vypovídá válku. Nevím, co to je, ale vidím, že váhá. A já, proč jej vlastně vábím? To kouzlo, které jej tak ozařovalo, to nedotknuté mládí, ten téměř dívčí úsměv – to vše minulo. Co tedy s ním? Avšak bez boje se ho vzdáti? Ne. Nejlépe bude útok plnou silou.“

Carmen začala na jevišti právě svým tancem dona Joséa v záhubu vrhati. Paní Dragopulos dívala se chvilku na ni a pak obrátila se náhle k mladému muži, hltala jej bez ostychu pohledem plným plamenné lásky, plným náruživosti, plným žáru šílené až smyslnosti.

„Jaká to umělkyně,“ řekla tak hlasitě, že to musili až na jevišti slyšet. „Řekněte mi, pane, viděl jste tuto scénu kdy mistrněji, opravdivěji hráti a zpívati?“

Byla taková bezohlednost, taková drzá vyzývavost v těchto slovech, takový cynism v tónu, v té narážce, že Jan Maria trnul; zbledl upomínkou na onu noc, kde ta, která se nyní v přítomnosti svého muže svou svůdností chlubila, mu byla tentýž tanec tančila, tutéž píseň zpívala, zbledl tou upomínkou, při které se mu všechna krev zpět do srdce hnala a jako do nějaké propasti tam padala, avšak nestoudnost té ženštiny zaplašila rázem vše, co bylo poetického, mysteriózního v tom tehdejším zavíření jeho smyslů. Věděl dnes, že to nebyla láska, ale byla to konečně přece jen vášeň, a v té bývá také poezie a mystérium, i když je nesvatou. Tenkráte klesla mu almea sama svými rytmy, svými zpěvy a svou vřelou krví opojena do náruče – ale teď, když připomínala mu to bez ruměnce, s úsměvem před tím chotěm, kterému se byla prodala za milióny, neviděl v tom všem nic než hnusnost. Pravda, sňatek těch dvou byl koupí, on koupil za svou čest a svoje milióny „princeznu“, jméno nejslavnějšího lesku, krev byzantinských císařů, a ona koupila za to jméno, za tu krev všechnu svou nádheru, ty bakchanálie ješitnosti a neřestí, tu svobodu žíti prostopášně bez míry pod pláštěm počestnosti. Avšak nehodnost muže neomlouvala její skleslost. Byli oba hnusní.

Jan Maria cítil skutečnou ošklivost, téměř fyzickou. Neměl chuti ani síly promluviti.

Když mlčel, opakovala svou otázku a zároveň jako náhodou dotekla se jeho ruky, ležící na balustrádě lóže, tváříc se, jako by tam hledala svůj lorňon. Byla rukavici stáhla a při jejím dotknutí, nervózním a něžném, projelo mu to tělem jakoby proud elektřiny, bled, chvěje se, klonil se kupředu, chtěl jí něco říci, ale rty jeho třásly se příliš.

„Vyhráno!“ řekla si tiše s úsměvem.

„Chtěl bych tu scénu ještě jednou vidět,“ zvolal pan Dragopulos a začal tak

tleskati, že celé obecenstvo za sebou k potlesku strhl.

„A vy?“ ptala se ona s úsměvem, kterému jen on rozuměti mohl.

Sklopil oči.

„Božsky! Božsky!“ volal pan Dragopulos.

„Hleďte,“ řekla jeho choť s ironií, „jak jest můj muž nadšen. Hledal byste tuto slabost u něho? Ale má též své ideály, věřte tomu nebo nevěřte. Co říkáte tomu: dnes jsem musila s ním do vily Doria-Pamfili vyjet. Hádejte proč! Chtěl tam onu louku vidět, do které dle římské pověsti prý Beatrice Cenci ty anemonky zasila, kterými je tak slavná. Ta louka totiž. Teď, koncem ledna! Také do paláce Barberini mě zatáhl, též proto jen, abych se podívala na podobiznu té samé Beatrice. Chodili jsme po těch znamenitostech jako nějací ‚sight-seeing‘ cestující kommisové. Tak směšné! A všechno následkem nějakého románu ve fejetonu nevímkterých novin. A propos, horujete také pro tu Beatrici? Mně se nelíbí.“

„Snad proto, že se o ní příliš mluví,“ řekl roztržitě Jan Maria a byl okamžitě daleko od paní Dragopulos, od divadla, od Říma, tam venku na té samotě v tváři Sabínských hor, v té mlčící, truhlicí Campagni, kde vítr teď asi v suchých travách a v rákosí svištěl a pravěké pinie po stráních dumaly. Tam v tom polopustém domě v San Cataldě seděla teď sama, opuštěna ta, kterou porovnával někdy s Beatrici Cenci, a častěji ještě s druhou Beatrici, s ideálem Dantovým. Viděl ten klidný, tklivý její pohled, to čelo s glórií čistoty… Bylo mu úzko, jako by se jí byl nevěrným stal, jí, která sotva věděla o jeho existenci! Vzdychl zhluboka, oči jeho byly smutné a nadmíru snivé.

Paní Dragopulos pohledla na něj s udivením. Byl vždy tak záhadným. Co se to teď zase v něm dělo? Mysl jeho těkala, nemohla pochybovati.

„Slyšte,“ řekla prudce, „na koho myslíte?“

Obrátil k ní zraky a v těch viděla zřejmě, že nemyslí na ni, cítila, že čar její na okamžik zažehnán. Ozývalo se v ní cosi jako zloba. Zamyslila se na chvilku. Snad se přece mýlila, snad myslil pouze na jejich minulost.

„Můj golubčiku,“ začala, sladce po rusky švítořit, „ty se chmuříš. Proč? Snad proto, že ti mluvím o věcech tak lhostejných v okamžiku, když se láskou chvěješ? Ó ty moje dušinko, jak jsi prostý. Což nevidíš, že se bojím, že ti padnu před celým tím obecenstvem do náručí? Což nechápeš, že se pouze mluvením takových nesmyslů na uzdě udržím? Ach, jak tě posud miluji! Slyš, přijď do Neapole! Mám tam svou jachtu. Ujedeme spolu někam k africkým břehům, ale nepřiblížíme se k zemi, lidem. Sami, sami budeme na moři, na tom moři modrém jako lapis lazuli. Jen hvězdy a moje oči budou ti svítit jako tenkráte, víš… v Řecku… víš –“

„Proboha zadrž,“ prosil ji a nejprudší bolest bouřila mu v prsou a v srdci. Nevěděl sám určitě, co jej uchvacuje, ale všechno působilo mu bolest: ty upomínky, ten žár v jeho krvi, to víření smyslů, ten odpor proti její cynické vyzývavosti a ten závratný čar v jejím oku, v jejím hlase, a pak ta cudná, bílá vidina dívky tam daleko, v šeřící se pusté, zadumané Campagni. Jak ty dojmy všechny mezi sebou zápasily, jak to vše na něj padalo! Bylo to jako břemeno, tak

těžké, že pod ním klesal. Pleť volala: ano, ano! Duše, srdce se vzpíraly, bouřily se a křičely: ne, ne!

Vidouc, jak trpí, a myslíc, že to pouze žhavou vášní k ní, řekla téměř měkce:

„Máš pravdu. Zde nelze mluviti. Zítra po páté budu sama, nepřijímám nikoho a čekám na tebe.“

Vstal, aby se s ní loučil. Byla opět klidná, byla opět tou velkou, krásnou, trochu blazeovanou dámou.

„Počítáme na vaši návštěvu, můj muž a já,“ řekla chladně a zdvořile, podávajíc mu nedbale ruku.

„Hotel Quirinale,“ dodal pan Dragopulos pro jistotu, potřásaje mu pravicí.

„Ach, co přetvářek, co lží, co podlosti!“ šeptal si Jan Maria na ulici, když se pěšky domů ubíral. „Jaký kal, jaký kal!“

A smutným jeho zrakům zjevovala se opět a tím čistší v té své ušlechtilé prostotě vážná, krásná Caterina, v té své chudobě, která ji spíše povznášela než tížila, a jak milá byla i v té malé slabosti, v které cudně svůj nedostatek pozemského statku skrývala! Ach, pouhá myšlenka na paní Dragopulos vedle Cateriny byla profanace, byla nevěra!

„Nevěra? Což ji vpravdě miluji?“ tázal se sám sebe. „Ach, vždyť snad milovati ani nedovedu! Miluji lásku, jak mi onen démon tenkráte na Korfu o sobě řekl… Ale prahnout po lásce není ještě milovati! A pak, a pak, jakým právem mohl bych ji zváti svou, já ubohý člověk, s kterým se rozkotal koráb života?… V hospodské téměř hádce pochoval jsem sílu svou a zdraví… a života nedovedl jsem se vůbec nikdy zachytiti. Oddal jsem se snům a snům a usnul jsem v krajině, z které dýmá zimnice, a probudil jsem se pln morového jejího dechu. Ne, ne. Jiná jest přede mnou cesta než ta k tobě vedoucí, ó ty Beatrice věčně vzdálená!…

Rozkoš, propast, smrt!“ – –

Druhý den byl stále v horečce, nemyslil než na paní Dragopulos. Vábila jej a odpuzovala. Zdála se mu zosobnělým hříchem: sladkostí plnou trpkosti.

„Půjdu k ní,“ myslil si, když se odpůldne z domu bral, „půjdu k ní a řeknu jí upřímně, že ji nemiluji, ale že jí podléhám. Řeknu jí též, jak jsem chud a nešťasten, poprosím ji, aby se ode mne odvrátila, aby mě nechala zemřít v míru a pokoji.“

Šel se svěšenou hlavou a přemlouval se pošetile, že tomu věří, že jí to řekne, a přemlouval se, že tomu věří, že ona velkodušně se odřekne svého triumfu! Že se stane sentimentální! Necítil směšnost svého počínání.

A tím samým časem stála paní Dragopulos před zrcadlem a dívala se na svou báječnou krásu a vzpomínala na něho a myslila si: „Tento zjev určila příroda pro skvělejší vítězství, než může dobývání toho chorobného srdce býti.

Co mě nyní vlastně k němu vábí? Krása jeho? Lord Berkley je krásnější. A krása u mužů je vlastně anomálie. Toužím po lásce k nějakému netvoru… Co se mi tedy na něm nyní líbí? Dívčí jeho skromnost a cudnost, která mě tenkráte dojala, uchvacovala, ta zemřela zde na těchto prsou. Proklínal mě a zlořečil mi a urážel mě později. A to mě tak na okamžiky vzrušovalo, byly to výbuchy pravé

vášně. Ale teď? Včera?“

Zamyslila se na chvilku. „Ano,“ řekla si, „je mi to jasné. Trpí, trpí, stojí to na jeho tváři psáno, a netrpí jen duševně, on trpí tělesně, on zemře, zemře. Milovat nemocného je také jakousi monstruozitou. Chápu tu velkou dámu v středověku, o které jsem slyšela, že se poddala malomocnému. Jaké kouzlo, rvát se o něj se smrtí! Une danse macabre! Jaká to závrať, bičovat náruživost jeho až k šílenství, aby jej za sebou vlekla jako splašený oř svého jezdce. Bude doslova láskou zmírat! Ó jak příšerná to rozkoš, tisknouti jej k sobě, držeti jej, aby smrt jej neodnesla co kořist svou, viděti denně pečeť té smrti na čele jeho růsti, rozplameňovati jej k boji proti smrti, hrozící neustále, že mu kalich rozkoše ode rtů odtrhne, a přece každým polibkem, každým obejmutím té hrozné smrti jej v ústrety pohánět! Myslím, že jej budu pak milovati jako snad nikoho dosud, když tak strašná sokyně jako smrt mi bude denně ztrátou jeho hroziti. Ó to bude něco nového, posud nepocítěného!“

Hlava klesla jí do dlaně a zamyslila se opět, náhle se vztyčila a zvolala:

„Ale jak, bude-li příliš dlouho živ, omrzí-li mě, pomine-li ta choutka a bude-li mě nemoc jeho odpuzovati časem, jak mě dnes vábí?“

Chodila chvilku po pokoji. Pokrčila rameny.

„Pak ho odhodím jak uvadlou kytici neb opotřebovaný šat. A nepřežije-li to nové zklamání, tím hůře pro něho, či snad tím lépe?“

A dala se do smíchu. –

Jan Maria chodil nepokojně po ulici Nazionale téměř před samým hotelem Quirinale, kde paní Dragopulos bydlela. Pohlédl na hodiny, bylo teprve půl páté. Příliš brzy! Kdo ví, není-li pan Dragopulos ještě doma? Nepřichází, zajisté do pokojů své ženy, nepošle-li ona pro něho, avšak jak snadně setkáváme se v hotelu s lidmi někde na chodbách, s kterými se sejít nechceme. A nechtěl toho pána potkati. Bylo mu ho téměř líto, tak směšnou a hnusnou hrál ubožák ten úlohu a Janu Marii bylo vždy tak stydno, když ho viděl, když s ním mluvil. A jak snadno mohl každou chvilku vyjíti z hotelu! Jan Maria pustil se spěšně ulicí Quattro fontane, na jejímž rohu stál, zamyšlen přišel tak až do ulice Sistiny, a zahlídnuv terasu před Trinità de’ Monti, pomyslil si, že vrhne pohled na věčně krásný Řím, než se dá na zpáteční cestu do ulice Nazionale. Když přišel ke schodům vedoucím vzhůru k portálu kostela, zachvěl se. Vzpomněl si, jak tam tenkráte s pocitem umírajícího klesl, tenkráte v té noci, kde jí, své Beatrici, poprvé byl hleděl do očí. Duše jeho plnila se upomínkou na ni jako září. Pohledl mimoděk na klášter, kde byla léta trávila. Vtom zaslechl zpěv a viděl, že dnes kostel otevřen. Byla neděle, den zpívaných tam nešpor. Spěchal vzhůru a ocitl se v kostele, aniž se toho nadál.

Zimní slunce se už silně sklánělo za kupoli Svatého Petra a dlouhé jeho růžové paprsky vnikaly okny do kostela, bílého, soumrakého a elegantního jako nějaký salón. Byl naplněn obecenstvem: někteří chodili sem kvůli zpěvům, tak proslaveným v Římě, druzí kvůli příbuzným, meškajícím na vychování v klášteře, mnozí zastavovali se zase jen tak bez účelu v chrámě, vracejíce se po procházce z blízkého Monte Pincia, a menšinu tvořily osoby, které prostě

pobožnost tam vedla. Když tam Jan Maria vstoupil, blížily se nešpory už konci. Na kůru hrála jeptiška na varhany a druhá zpívala. Co provozovaly, byla sladká stará, prostá italská hymna, místy pravda trochu příliš světská a ne docela bez koloratury, avšak v Itálii není to nic nezvyklého, a hlas té jeptišky byl tak lahodný a čistý, tak snivý jako nějakého ptáka a smiřoval s tím někdy trochu operním rázem hudby. Tato měla ale pro Jana Marii ještě zvláštní jedno kouzlo. Zvuky té písně byly tytéž, které byl nedávno v pusté samotě Campagně slyšel, tytéž, které se šerem k němu z pokoje Cateriny nesly! Ohlédl se mimoděk a spatřil nahoře na kůru bledou, zažloutlou tvář té zpívající jeptišky; nezdála se už docela mladou přes svěžest a lahodu svého hlasu. Výraz jejího obličeje byl klidný, vpravdě nábožný, bylo pravou útěchou na ni hleděti, ač nebyla krásná. Byla však více, byla zajisté dobrá.

„Dobrá jako chléb, jak říkají Francouzové," myslil si Jan Maria a dodal: „jako chléb duše."

Hleděl opět k oltáři, jejž vysoká mříž od ostatního kostela dělí. Za tou mříží klečely mladé dívky, schovanky klášterní, rozdělené dle školních ročníků; byl to pohled jako na záhony květin. Všechny měly bílé závoje, které jim dlouze s hlav do týlů splývaly a jejichž přední záhyb jim do čela visel, a zpod té průhledné bělosti hleděly růžové jejich tváře tak půvabně na svět! Některé byly veselé, hledaly očima, usmívajíce se, své příbuzné a známé v kostele, některé, nábožné, hleděly vážně vzhůru na oltář, který plál nesčíslnými světly, některé zdály se lhostejné, některé zamyšlené; ale všechny byly půvabné. Jan Maria byl divně dojat. Na tomto místě, tam u toho oltáře stávala tedy po léta každou neděli Caterina, také s bílým závojem na hlavě, a naslouchávala těm sladkým zpěvům a hledívala vzhůru tam na onen oltář, kde uprostřed toho množství bledých, žlutých plamenů zlatá monstrance jako mystické slunce hořela… Před toutéž monstrancí byla se na kolena vrhala, když zaznělo znamení zvonu jako právě teď. Mimoděk poklekl též na koleno, schýlil hluboce hlavu, udeřil se do prsou a jakýsi pocit hluboké kajicnosti a pokory před tím symbolem slova tělem učiněného se ho zmocnily. Oči jeho byly vlhké… Pozvedl hlavu, celý prostor za mříží byl teď bílým dýmem kadidla zastřen a plameny voskových světel a zář zlaté monstrance kmitaly se vonným tím oblakem, a zdálo se mu náhle, že se blízko oltáře zjevuje Caterina: byla bledá, krásná a patetické její oči hleděly tak prosebně k němu, a zamávla bílým, dlouze plynoucím závojem, a sladký ten hlas, zpívající svatou hymnu, nezdál se mu více, že přichází z výše kůru, nýbrž z toho bílého, vonného dýmu, vanul od jejích rtů a ochlazoval rozpálené jeho čelo jako vánek. Tu schýlila se hlava jeho opět nízko, nízko, jako oheň cítil všechnu palčivost hříchů a rty jeho, chvějící se, zašeptaly: „Můj Bože, smiluj se nade mnou!"…

Zpěv dozněl, varhany umlkly, dým se rozplýval, dívky byly zmizely, kostel se prázdnil, svíčky se zhasínaly – a on klečel pořáde ještě s hlavou na prsa schýlenou. Soumrak byl sladký, ale chlad stal se pronikavým a vzbudil jej z jeho pohroužení… Pozdvihl hlavu, bylo kolem prázdno a ticho, ale venku chvěl se ladný hlahol klekání vzduchem a otevřenými dveřmi viděl ohromnou zář

zapadlého už slunce.

Vyšel z kostela a stál nad Španělskými schody, na tomtéž místě, kde ona byla tenkráte stála, opřena o kamennou balustrádu. Neslyšel šum kolemjdoucích, neviděl nic než tu zář na nebi za Vatikánem a v jejím zlatě tonul určitě a ladně obrys petrské kupole, jejíž linie jej vždy tak okouzlovala jako hudba. Teď zdála se mu ta kupole, sálající sluncem, nesmírnou pozdviženou monstrancí, a schýlil opět hlavu jako v kostele… A za ním byla ulice Sistina, ona ulice, kterou Caterinu doprovázel tenkráte v té lunné, bílé, téměř strašidelné noci, ta ulice Sistina, jež vedla k ulici Nazionale, a v té stál hotel Quirinale, kde Pelagie, zajisté už netrpělivá nad jeho loudavostí, čekala, neboť určená hodina už byla minula… A nyní viděl náhle oba ty dva zjevy vedle sebe: Caterinu s tím čistým čelem, s těma hlubokýma očima laňky, a ji, Pelagii, s tím závrať působícím zrakem, který pálil a mrazil zároveň. Ó, Pelagie byla krásnější, byla, avšak byla to tvář děsně krásné Medusy obracející v kámen… Žár toho oka připomínal peklo, muka, hřích. Zachvěl se opět a opět.

Tou ulicí, kterou šel s Caterinou, tou samou ulicí měl teď jíti k ní! Do svého otroctví, do své zkázy!

„Ne, nikdy!“ zvolal náhle, pevně a rozhodně ve svém nitru. „Půjdu domů,“ dodal a sešel s dvou stupňů Španělských schodů. Pak se zastavil. Bylo mu tak nevolno.

„Mám ji urazit, tak urazit?“ tázal se a upíral zraky dole na fontán, jako by od jeho třpytné vody očekával odpověď. „Měl bych tam jítI, žádá to aspoň zdvořilost,“ rozjímal dále. „Svou chladností a odměřeností svých slov mohl bych jí tak snadně najevo dáti, že mezi námi propast…“

Postavil nohu opět na stupeň, s kterého byl sešel, a obrátil se tak opět k ulici Sistině. Ale jakmile pohlédl na kostel, zdálo se mu, že v hustém již šeru opět Caterinu vidí s tím patetickým tichým výrazem v laňčích zracích a kynoucí mu opět bílým závojem…

„Urazím ji… mohl bych…“ Nedomyslil. Vzpomněl si na hraběte Něvarova, na varující jeho slova: „Urazíte ji, ale budete zachráněn…“ Vztyčil hlavu. „Pravda,“ řekl, „a konečně pozejtří si už na tuto mou urážku ani nevzpomene, odjede a neuvidím ji snad více na tomto světě…“

Ale to jej bodlo. „Neuvidíš ji více!“ šeptal si a všechna rozkoš, všechna divoká, plamenná radost, všechno opojení, všechna šílenost těch polibků tělo a duši hubících, vše to hnalo se nyní jako řvoucí vody nějaké potopy na něj a děsné ty proudy podrážely mu nohy, unášely jej, slabého, vzdávajícího se už bez zápasu svému osudu, svému třeba zatracení!

„Život můj je ztracen,“ znělo to v jeho srdci, „zpět do toho proudu rozkoše a šílenství, opojení, zapomenutí.“

Avšak vřením jeho krve, závratí jeho mozku, vzkypěním jeho smyslů, vírem jeho myšlenek ozval se tichý, tichý sladký hlas, sladký jako zrak Caterinin, a ten zašeptal: „A kdyby bylo pravda, kdyby život tvůj byl ztracen, nebylo by to pak krásné, zemříti důstojně, v klidu a rezignaci? Kdo dává ti právo zahazovat do kalu a do rmutu zbytek toho života, který jsi lépe pojmout nedovedl? Chceš

proto bídně zemříti, protože jsi nemoudře žil?“

Schýlil opět hlavu.

„Bože, slitování!“ šeptal jako předtím v kostele. Pak se náhle vzpřímil. Nad ním začínaly vycházeti hvězdy…

„Ne, nezemru snad ještě, nač tu zoufalost?“ pravil si. „Ale buď jak buď, chci míti aspoň právo zraků svých pozvedati k tomu, co čisté a svaté pod tvým nebem, ó Bože můj!“

A mlha kryla mu oči, mlha bílá jako dým vonného kadidla, a vláhou slz kmitaly mu hvězdy nad hlavou opět jako paprsky oné zlaté, mysticky zářivé monstrance v tom kostele, kde ona byla co neděli po léta klečívala. A náhle bylo tak klidno v jeho srdci, bylo mu tak lehce! Cítil tak jasně, jak ji miloval! Pokušení se rozplynulo jako zlý sen. Pomalu sešel se Španělských schodů a na náměstí dole vstoupil do kočáru prvního fiakra, který dle zvyku římských bratrů svého cechu rovně ukazováček pravé ruky pozdvihl, volaje zároveň ono sakramentální „Vuole“, které jako echo ze všech koutů ulic Věčného Města na pěší doráží. Přijel domů. Paní Giovannina ho vítala v předsíni. Divila se; tak nezvyklá hodina! Nemohl přece ještě býti po obědě?

„Nejsem,“ řekl, „ale necítím pražádný hlad. Nebudu snad obědvat.“

„Poškodíte svému zdraví,“ vyčítala mu. „To nelze, to nelze. Chcete mi něco k vůli učiniti?“

„Vše, signoro, co v mé moci.“

„Nuž, pak obědujte dnes se mnou. Ovšem, můj oběd je prostý. Sama připravila jsem si dnes timballo, o kterém můj muž vždy říkával, že je slavný, a jsem, přiznávám se, na svůj timballo pyšná. Jiného nedostanete nic než prosté fritto misto. Přijímáte?“ A hleděla téměř úzkostlivě na něho. Viděl, že by ji hluboce ranil, kdyby nepřijal. Byla celá potěšena.

„Za chvíli budeme jísti,“ zvolala, „přihlédnu jen, aby Teresita nepřesmažila naše fritto.“ A odběhla do kuchyně.

Bylo mu v její společnosti dnes velmi volno. Bylo mu vůbec tak volno! Svět zdál se mu tak růžovým! K tomu vypravovala paní Giovannina ustavičně o Caterině, a když jí konečně už nic o ní nenapadlo, začala velmi vtipně donu Paolinu pomlouvat. To bylo ale naštěstí už po obědě, když mu malý koflíček černé kávy podávala.

„Pojedu zítra opět do San Catalda,“ řekl Jan Maria.

„Ach, jak ráda bych zase spatřila Caterinu,“ zvolala.

„Proč nejedete tedy zítra se mnou?“ tázal se. „Strávíte příjemně den v její společnosti, zadržím fiakra a kvečeru vás poveze zpět do ulice Giulia. Večer nebo kdykoli chcete.“

„Ráda pojedu!“ zvolala, „těším se na to.“ A bylo ujednáno.

V

Caterina stála právě u okna, když paní Giovannina přijela. Překvapena sběhla se schodů jí vstříc a vyšla před dům, když opatrná Nina pomalu s pomocí pana Plojhara z kočáru sestupovala. Caterina vítala ji s radostí a podávala též mladému muži ruku; vítala je oba, jako by oba byli jejími milými hostmi. Sama to ani nepozorovala, jak beze všeho ostychu, skoro tak důvěrně jako s Ninou s ním mluvila. Když pobízela, aby vešli do domu, přiběhla Suntarella, obličej její, vždy trochu antické tragické masce podoben, jevil dnes všechny příznaky nejděsnější zoufalosti.

„Tak krátce před snídaním přijíždíte," zvolala místo všeho pozdravu, „v den, kde náhodou téměř nic v domě nemáme! Čím ukojím váš hlad?" A zaskřípala zuby.

„Jsem tak hladová," odvětila paní Nina se smíchem, „že mi bude i suchý chléb jak paštika chutnat, a ten přec máte?"

„A pro vás, pane, jsme také nechystaly s Angiolinou," obrátila se stařena k panu Plojharovi. „A do svého pokoje také nemůžete, všechna okna a dvéře jsou vysazeny. Francesco je myje." A obrátila zraky vyčítavě k nebi, jako by na osud žalovati chtěla.

„Hrůza!" zvolal pan Plojhar hrobovým hlasem a s úsměvem na rtech.

Dámy se smály. Caterina sklopila na chvilku poněkud oči a pravila pak prostě s milým úsměvem:

„Nezbude tedy nic jiného, Suntarello, než aby pan Plojhar prozatím pod mou střechu vešel, když ho tak krutě z vlastního jeho příbytku vyháníš. Jdi a upokoj se! Učiňte s Angiolinou nějaký malý zázrak v kuchyni, a ať už dopadne, jak milý Pánbůh chce, sníme to společně s Ninou a s panem Ploj harém a zaručím se ti, že nikdo z nás nebude reptat. Doufám, že za vás příliš mnoho neslibuju?"

Obrátila se k svým hostům. Paprsky z těch krásných, vážných, teď usmívajících se očí šlehly Janu Marii přímo do zraků, a začervenal se lehce samým štěstím. Caterině zatlouklo srdce živěji, když tu radost v jeho zracích zpozorovala, vzala Ninu mlčky kolem pasu a vedla ji na schody. Jan Maria šel o krok za nimi, byl rád, že spolu štěbetaly, že mohl mlčet a hlasu jejímu naslouchat. Suntarella poněkud ukonejšena zmizela do kuchyně, odnášejíc svrchník mladého muže, kterého se na chodbě zbavil.

Hosté vešli do Caterinina pokoje, který sloužil v domě Soranesiů za salón. Paní Giovannina zbavovala se klobouku a pláště, nepřestávajíc ani na okamžik mluviti a vypravovati, a Jan Maria mohl se klidně ohlížeti. Prostor, v kterém se nacházel a který byl posud jen jednou při první návštěvě své povrchně viděl, zajímal jej velice. Vždyť to byl její pokoj a zdálo se mu, že všechny ty zlaté paprsky, které se tam chvěly, nepocházely ze slunce, svítícího venku nad Campagní za spuštěnými stóry, ale přímo z jejích, z Catermininých zraků.

Pobízela jej, aby sedl.

„Jak zajímavý to předmět," řekl, zastaviv se před ebenovým vykládaným kabinetem někdy monsignora Astucciho. „Toť čistá renesance!"

Obě dámy byly se právě nedaleko usadily.

„Je to moje pýcha," usmála se Caterina.

Mluvila tak bez ostychu, jako by jej dávno znala a často se s ním setkávala. Přítomnost Niny dodávala jí jakési nenucenosti.

Mladý muž to pozoroval záhy a ta přítomnost působila i na něho podobným způsobem.

„A hádejte, od koho ta madona tam vedle krbu?" řekla Nina, pyšníc se jaksi svou familiárností v domě dávných hrabat Soranesiů a zároveň svou znalostí malířských škol, o nichž vpravdě neměla ani ponětí.

„Dle madony v galerii paláce Doria hádal bych na Rondinelliho," řekl za chvilku Jan Maria.

„Každý tak říká," zatleskala paní Giovannina do rukou, vesele jako školačka.

Caterina se mlčky divila, proč má vlastně takovou radost. Nina to určitě sama nevěděla, proč jev tak růžovém rozmaru, tušila jen jako zdaleka, že se stává mimovolně prostřednicí mezi těmi dvěma podivnými, plachými, velkými dětmi. Jest-li to, co činí, k jejich dobru nebo ne, na to neměla dosti času k uvažování. Ostatně byla ženou a Italkou, tedy dvojnásobně nakloněna do doutnajících jisker lásky dmychati, aby vyšlehla v plný plamen. Když na ty dva se dívala, musila se usmívat. „Ó svatá prostoto," šeptala si, „myslíte si, že vás neprohlížím. Jen si odvracujte zraky od sebe dle libosti a usmívejte se jakoby nic, vždyť já vím!"

Netušící pan Plojhar byl se zatím u harfy vedle piana zastavil.

„Contessino," tázal se, „vy hrajete na tomto téměř posvátném nástroji?"

„Nehraju, bohužel," odpověděla Caterina. „Škoda, že vyšla harfa tak z módy. Jinak by mě byli zajisté v klášteře naučili na ni hrát. To je nástroj nebožky mé matky. Hrávala na něm překrásně."

Zamlčela se trochu smutně, ztracena na okamžik jako v upomínkách. Pak dodala:

„U vás doma, zdá se, že harfa obyčejnější než zde? Matka moje naučila se v Praze na ni hráti."

„U nás se už také málo hraje," odpověděl Jan Maria krátce, neboť zraky jeho zachytily se na miniatuře na plátku slonové kosti malované. Visela na zdi vedle samé harfy. Byl to ženský obličej, sladký, snivý a zajímavý. Oči byly tytéž jako u Cateriny. Úprava vlasů byla podivná, staromódní a dodávala tak jako zastaralý střih šatu tomu obrázku cosi na zašlé doby připomínajícího, něco téměř elegického. Cítil se mimoděk pohnut.

„Jak sympatická, sladká, poetická to tvář!" řekl tiše a vřele a v snivých jeho očích bylo tolik sladké sympatie, tolik snivé poezie, když je obrátil ku Caterině, že tato nevědomky vstala a se mu přiblížila, jako by mu děkovati chtěla.

„Je to moje matka co mladá dívka," řekla též tiše a pohnutě.

„Jste jí velmi podobná, contessino," řekl Jan Maria a začervenal se poněkud,

vzpomněl si totiž, že se byl právě té podobizně obdivoval. Nevypadalo to teď jako banální poklona? Chtěl ten dojem rychle setříti. „Totiž jen částečně," poopravil se. „Výraz tváře je jiný. U vás není té melancholie –"

Mlčel, bylo mu trochu úzko, zdálo se mu, že porovnáním se zaplétá čím dále tím více, byl v rozpacích.

Caterina však nezdála se, že to pozoruje, a sama necítila nejmenší rozpaky.

„Ó, ta melancholie má pravou legendu za příčinu, ale věru smutnou," řekla klidně a docela se stínem jakéhosi úsměvu, jako při vzpomínce na něco dávno minulého, tak dávno minulého, že se to zdá už více pohádkou než něčím jiným.

„Ach, contessino, povězte mi ji!" prosil s výrazem dětinné, docela nevědomé důvěřivosti v těch šerých jeho zracích, o kterých Caterina tak snívala.

Usmála se dobrotivě a kývla lehce hlavou jako slibem. „Ó mamma mia!" zvolala pak náhle dojata a sňala bleskem, s pravou italskou živostí miniaturu ze stěny a přitiskla ji téměř vášnivě ke rtům. Prosila tím drahý onen stín za odpuštění, že historii jeho vypravovat chtěla? Stěží byla by asi na tu otázku odpověděla. Sedla na taburet před otevřeným klavírem, a držíc miniaturu teď skrytou v obou rukou, pustila ji tiše do klína.

„Ó zajisté," řekla, „vy se neusmějete, „když ta legenda bude poněkud sentimentálně a romanticky zbarvena? Je to s ní jako s kostýmem na těch starých rodinných obrazech, nesou příznaky své doby na sobě. Je-li nějaká směšnost v tom, nevidím ji. Tklivost, která z nich zároveň mluví, převládá tak silně, že tu slabou jejich stránku přehlížím. A nebudou obrazy našich vrstevníků a příznaky našich legend těm pozdějším rovně tak podivné jako nám to dědictví předků?"

„Jsemť vašeho náhledu," řekl Jan Maria tónem úplné přesvědčenosti, která nebyla líčená. „Svým časem bude naturalism tak terčem úsměšků jako dnes romantism. Ale o to se právě nyní nejedná."

Mlčeli. Za chvilku začala Caterina vypravovat: „Bylo to tedy v době o mnoho sentimentálnější, o mnoho romantičtější, než je naše, když moje matka, napolo ještě dítětem, se učila hráti na harfu. Učila se kvůli Ossianovi, kterého už znala a zbožňovala. Bylo to v Praze… Myslím, že nad tím městem bloudí také mlhy a stíny jako nad výšinami skotských hor? Ten dojem aspoň dělaly všechny matčiny popisy na mě. Představuji si, že tam věží a hradů bez čísla, že temná, veliká řeka se tam pod gigantickým mostem valí, že hučí a se pění. Na zábradlí toho mostu stojí jako přízraky obrovské sochy. Kolem města jsou samé temné lesy a vysoké hory. Na podzim bouří tam vítr příšerně prázdnými ulicemi a plaší hejna ptáků z polopobořených, pustých paláců, vystavených v terasovitých zahradách, stoupajících po příkrých skalách, vysoko, vysoko, – ach, vy se usmíváte!"

„Nemohu jinak," řekl. „Líčíte mi scenérii z nějaké zimní pohádky a -"

„Neruště tedy mou iluzi!" zvolala živě. „Nechte mi mou Prahu!"

„Tedy ano," řekl Jan Maria, „líčíte docela věrně."

„Nevypravuji dobře!" zvolala. „Neměla jsem vám ještě říci, že se moje matka učila na harfu hrát. To mělo později přijíti! Zapomeňte to."

„Už se stalo, contessino.“

„Děkuji,“ kývla mu s grácií roztomilého děcka. „Kde tedy jsme? Ano, v té pošmurné Praze. Pomyslete si nyní nad tím městem obrů a stínů noc nejtemnějšího modra, plnou hvězd. Myslím, že tam jsou hvězdy mlhavější, ale tím větší než u nás, méně jasné, ale mysterióznější?“

„Uhodla jste,“ přikývl jí, jako by tomu věřil, docela vážně.

„V takové noci jela jednou moje matka, pomněte, je napolo ještě děckem, v těžkém, starodávném kočáře. A víte odkud? Ze svého prvního bálu! Ale bál ten musil být nějak v létě, neboť odbýval prý se v nějaké velikánské osvětlené zahradě a jela v odkrytém kočáře domů. Jeli, ona a její matka, po tom dlouhém mostě, a matka mi vypravovala, že voda tenkráte pod ním tak šuměla a takový strašidelný dojem na ni dělala, že ji od té doby často, i zde ještě, v San Cataldě, ve snách slýchala. Byla to ale také pro ni noc tak významná! Byla opojena hudbou a tancem a zajisté i slovy, kterými se jí byli v zahradě obdivovali, – vždyť vidíte, jak byla krásná!“

A Caterina pozvedla miniaturu, ukázala mu ji na minutu a políbila ji něžně. Ruce klesly jí pak zase do klína a mluvila dále:

„Matka moje dřímala napolo, když v ulici za mostem ji náraz kočáru o kámen náhle probudil. Otevřela oči široce, široce, a hle, docela blízko kočáru byl dům, jehož přízemní okna s chodníkem téměř na rovni byla. Jedno z těch oken bylo otevřené a mladý muž tam stál, plavovlasý, krásný, s velikýma očima, které těkaly po hvězdách a nyní se blouznivě na tvář mé matky upíraly, tak blouznivě, že cosi jako strach, leknutí pocítila, ale zároveň přece radost. Byla pořáde ještě jako ve snách. Ten mladík byl jí jako zjevem. Ani nevědouc, co činí, hodila růži, kterou v ruce měla a která jí byla z vlasů do klína spadla, rovně do otevřeného okna a růže zavadila o čelo toho jinocha. To vše stalo se jako bleskem, neb kočár rachotil rychle dál. A nikdo o ničem nevěděl. Matka mé matky dřímala vedle ní tak jako kočí na kozlíku a koně snad též. Bylo to právě jako ve snu.“

Caterina zahleděla se opět do miniatury a zamlčela se; výraz její tváře byl snivý. Jan Maria stál tiše a nevyrušil ji jediným slovem. Za chvilku pokračovala:

„Mladý ten muž byl hudebníkem, a náhoda, která v životě tak velkou hraje úlohu, vedla jej v dům rodičů mé matky, když pro ni učitele na harfu hledali. Oba mladí lidé poznali se okamžitě. Nepotřebuji vám říci, že se milovali. A jak blouznivě! Jak po ossiansku! Říkala mu také Rýno a on jí Minona, ačkoli se jmenovala prostě Anna a on – nějak končící sylabou ‚lao‘, podobně jako Venceslao, ale nebylo to to. Zapomněla jsem už jak.“

„A konec vaší legendy?“

„Smutný!“ řekla. „Nejdříve byl odpor rodičů. Pak svolili, však krátce po zasnoubení zemřel mladý onen muž. Matka moje oplakávala ho dlouho. Otec můj znal celou tu historii. Seznámil se s matkou v Miláně, kam ji rodiče její zavedli, aby v dáli spíše zapomněla. Léta ucházel se otec můj o ni, než svolila. Docela ale nezapomněla nikdy. Chovala památku té první lásky věrně v srdci a sama vypravovala mi vše. Byla věru jako mou přítelkyní, mou sestrou. Ach jak sladká léta jsme zde trávily spolu v tomto domě! To ani popsati nelze. Mamma

mia, mamma mia!“ A líbala opět miniaturu a velká slza jí skápla z očí.

„Jak jest to vše dojemné,“ řekl Jan Maria a bylo mu, jako by jí měl podat ruku.

Caterina pověsila miniaturu na obvyklé místo, a teď teprve zpozorovala pojednou, že Nina byla z pokoje odešla. Nevěděla kdy. Nezáleželo na tom, ale stala se náhle plachou při myšlénce: „Jak se to stalo, že s ním tak důvěrně jako s dávným přítelem rozmlouvám? Pláču před ním, vypravuji mu nejintimnější tradice své rodiny!“

Cítila v sobě neurčitý nepokoj, ba zlobu. Nepokoj konečně bez příčiny! Nebyla přece nic činila, za co by zasluhovala výčitku? A zlobu na sebe, protože byla nepokojná. Bála se, aby její tvář neprozradila ty dojmy. Jak ráda byla by vyšla z komnaty, ale neměla příčiny, a o samotě jej přec nechat nemohla. Bylo jí to téměř trapné. Seděla chvilku bez pohnutí před klavírem. Čekala, že promluví.

Jan Maria však byl zabrán do myšlenek a mlčel. Posléze měla jakési vnuknutí. Ruce její dotkly se kláves a zahrála krátkou, prostou píseň, sladkou, zastaralou, mající pro něho něco známého, byl to onen tklivý ráz tak vlastní české národní písni.

„Ach, toť okouzlující,“ zvolal, sotvaže dohrála, „odkud tu melodii máte?“

„Je to epilog k mému vypravování,“ odpověděla zase s celým vnitřním klidem svým. „Tu píseň složil Ryno pro Minonu. Slova neznám, ač ji matka někdy zpívávala. Předmětem byla prý ona růže, kterou mu matka tenkráte v noci hodila. Slova pocházela též od něho, byla česká. Ve svém mládí matka tím jazykem prý dosti plynně mluvila. Já znám z něho jediné slovo, slovo z té písně: růže.“ Caterina vyslovila „růdže“.

Byl by ji objal. Znělo to cize, ale sladce a sonórně a celé kouzlo hlubokého jejího hlasu chvělo se v prodlouženém ů toho slova. Zdálo se mu, že vůně květiny, jejíž jméno pronášela, dýchala z těch rtů.

„Ach, jaké touhy a upomínky ve mně budíte!“ řekl snivě. „Nikdy jsem o tom sníti nemohl, že zde, v hluboké samotě římské Campagně, tolik o své Praze, o své vlasti uslyším! A jak poetickým k tomu způsobem!“

„O své Praze říkáte? Obávám se, že jste uslyšel o ní málo, ale příliš mnoho o mé Praze, té fantastické, která dle všeho, dle skeptického vašeho úsměvu aspoň, jen v mé obraznosti existuje.“

„Konečně se ani tak nemýlíte, jak se vám v tomto okamžení zdá,“ řekl Jan Maria a vzpomněl si na Prahu, jak ji byl někdy osvětlenou fialovými blesky nějaké velké bouřky z Hradčan viděl. „Celkem má se ta vaše Praha k té, jak ji lidé obyčejně vidí, asi jako legenda k historii. Je velká otázka, na které straně větší pravda.“

„V tom, co teď podotýkáte, je jádro,“ řekla. „Řím není také vždy takovým jako tenkráte v noci Befany, když jsme se na něj spolu dívali. A přec to byl ten pravější Řím než ten, o kterém statistika mluví. Jak jste byl tenkráte smuten,“ dodala tiše za chvilku.

Pak se mu podívala přímo do očí těmi svými krotkými, dětinskými, a přece tak vážnými zraky.

„Vysvětlujte mi slova zoufalství, vámi tenkráte pronesená."

Zasmušil se poněkud.

„Nebude vás to bavit," řekl vyhýbavě.

„Myslíte, že neporozumím?" řekla prostě, ani uražena, ani s pretenzí. „Vždyť mám tak trochu slabý pojem o neštěstí všech podrobených národů v Evropě. Ač i tyto pojmy jsou více legendární než historické, zajisté."

Měla tak divnou nad ním moc. K čemu to sloužilo, mluviti s ní o poměrech jeho vlasti? A přece poslechl. Krátkými, ale vášnivými slovy líčil jí útrapy a bol neblahé oné země, v které se byl narodil. Naslouchala pozorně, cítila hluboce s ním. Více s ním než s tím krajem, který přes všechno úsilí, jež činila, aby si jej představovala co něco vskutku existujícího, pro ni přece jen do jisté míry v ossianské oné mlze zahalen zůstal, kterou ho její fantazie odedávna přiodívala. Mezi jeho řečí myslila také, že se v ní začíná jasniti.

„Není mi více hádankou," řekla sama sobě, „proč jsem s ním dnes hned na začátku tak důvěřivě mluvila jako s dávným přítelem. Ta jeho země, o které jsem od dětství slyšela, v které se odehrávala historie mé matky, ta samá země, o které mi hned při našem prvním setkání mluvil, byla ideálním jakýmsi pojidlem mezi námi, druh jakéhosi krajanství. To nás tak rychle sblížilo!"

A zdálo se jí, že by té zemi povděčnou býti měla, a věřila, že to vše pravda, ryzí pravda, co si tak myslila. Na to nepřišla, že tím ideálním pojidlem mezi ním a jí byla prostě věčná její o něm duma, a myšlénka, že o ni nedbá, a konečně vidina těch jeho očí, o kterých blouznila, že jsou „dva úsvity".

Jan Maria neměl nejmenší tušení o tom, na co právě myslila, a končil trpkými slovy, že jest vyhnancem, „a fugitive and a vagabond on earth"1 dodal, cituje anděla z Byronova Kaina, připomenuv si, že Caterina zná anglicky. Och, jak bylo mu smutno a jak ten smutek všude za ním se ploužil jako jeho stín! Kde byl ten posvátný háj, do kterého Fúrie vejíti nesměly?

Caterina pozvedla hlavu.

„Kdybych byla mužem," řekla, „nikdy bych nezoufala."

Sotva ta slova dozněla, litovala jich. Začervenala se. Vždyť jej urážela. Což mu takto nevyčítala nemužnou slabost?

„Proč vzdáváte se naděje?" poopravila se rychle. „Právo zvítězí konečně nad násilím! Nestalo se tak zde u nás v Itálii? Proč přestáváte doufat?"

„Proto, že se tam doma vzdávají naděje," zvolal. „To zlo nepoznala nikdy Itálie, to zlo, které u mne doma nákazou se šíří: smiřovati se se svým pokořením! S tím pokořením bezpříkladným, nade vše snižujícím! Itálie měla svůj velký ideál a nikdy se ho nespustila. Té pevnosti u nás není. Není ani ideálu. V okamžiku, kde se začínáme přizpůsobovati hanbě (v politice tomu říkají akomodovati se okolnostem), – v tom okamžiku přestáváme ji cítit a začínáme ji zasluhovat."

Caterina svěsila hlavu, neb Jan Maria byl bolestí zbledl, a to ji pichlo u srdce. To její mlčení, kterému nerozuměl, jej bodlo též. Cítil teď ještě prudší bolest. Byl tu svou vlast v cizině tak obžaloval, tu vlast, o které tvrdil, že ji miluje, byl ji takovým způsobem líčil, že ani tento anděl slitování pro ni jediného slova

omluvy nenašel! Caterina mlčela! Pojednou však zatřásla hlavou.

„Coraggio!“ zvolala s povzbuzujícím úsměvem. „Nevěřte tomu, není všechno ztraceno! Jsou-li u vás také podlí lidé jako všude, jsou zase takoví jako vy, kteří týž a hanbu otroctví cítí, a pobouření jejich vyváží hnusný hřích těch ostatních. Dokud jediný člověk na svém právu stojí, nemůže to právo býti ztraceno.“

„Mluvíte jako muž,“ řekl téměř zahanben, „a já žaloval jako děcko!“

Bylo tolik pokory, pravé, upřímné, v jeho hlase.

„Jak je dobrý a měkký,“ myslila si, ale nedovedla ničeho říci; zapálila se jen poněkud a srdce její bilo rychleji.

Nastala pomlčka a oba cítili pojednou udivení, že jsou zde spolu tak sami, byla taková nezvyklost v tom, a hleděli oba s jakousi vděčností na paní Giovanninu, která právě dveře otevřela.

„V pravý čas, jako na divadle,“ myslil si Jan Maria, a mezitímco Caterina nyní dychtivě s Ninou mluvila, odstoupl stranou a díval se opět na Rondinelliovu madonu a rozjímal právě jako tenkráte v noci na terase před kostelem della Trinità:

Proč mluvil s tou mladou, krásnou dívkou takové divné pro ni věci? Což neměl nic jiného na srdci než tu starou, dávnou bídu tam v Čechách? Což ji to mohlo zajímat? Och ano! Té krásné lítosti v těch vážných, hlubokých očích! Výčitka, kterou si byl učinil, rozplynula se před tím pohledem.

„Suntarella činí pravé divy,“ řekla Nina, když se Caterina ptala, kam byla utekla. „Pomáhala jsem jí vařit a oznamuji, že všechno hotovo a že budem jíst!“

„Už?“ divila se dívka.

„Utekl ti čas tak rychle?“ tázala se Nina, a nečekajíc na odpověď, zvolala: „K stolu! Signore Jamaria –“ Pan Plojhar to přeslechl, zabrán v rozjímání.

„Signore Jan Maria,“ opakovala korektně Caterina.

Jak krásně to vyslovovala! Tenkráte slyšel hned.

„Pojďte, děti, mám hlad,“ řekla Nina francouzsky s tím hrozným svým přízvukem, ale s nejdobrosrdečnějším úsměvem a běžela napřed, otvírajíc dvéře.

Jan Maria podal Caterině rámě a vedl ji do jídelny.

Déjeuner dînatoire byl veselý, Suntarella přinášela plné mísy do jídelny a odnášela je odtamtud téměř prázdné a vždy s dodatkem nejlichotivějších pochval pro sebe a Angiolinu. Konec hodů činila omeleta, kterou paní Giovannina byla připravovati pomáhala, a byla tak výtečná, že Jan Maria přísahal, že je pravých kvasů Baltazarových hodna.

Byli tak šťastni jako děti. Slunce bylo jarní, Gampagna jeden úsměv, plná zlaté záře. Otevřeli okno a paní Giovannina vybídla pana Plojhara, aby si při černé kávě svou ruskou papirosku zapálil, a Caterina jej též k tomu měla.

„Je to rajský parfém, taková dobrá cigareta,“ řekla Nina Caterině. „Sama bych si jednu zapálila, kdyby mi ji pan Jamaria nabídl.“

Rozumí se, že se ihned stalo.

„Měla bys to také zkusit, Caterino,“ domlouvala potom dívce.

Caterina se zdráhala, pak ale na domluvu paní Niny pokusila se přece, a bylo

smíchu, když očima mžourala a kouř polykala a kašlala. Odložila ji.

„Nedovedu to," řekla vesele. „Když don Clemente se mnou před měsícem obědval, vybídla jsem jej po obědě také, aby kouřil, a když se dlouho zdráhal, řekla jsem mu, že si zakouřím též. Počínala jsem si právě jako teď, vysmál se mi."

„Je don Clemente zdráv?" ptala se Nina. „Avšak to vlastně není ani možné, když zůstává asi sto kroků od Isoly Farnese, kde všecko malárií hyne, lidé, zvířata i stromy, snad i kamení!"

A obrátivši se k panu Plojharovi, vysvětlovala: „Je to starý kněz, žije v penzi, v nemožné krajině. Nevím, je-li blázen nebo pouze podivín. Myslím, že se zanáší magií."

„Ó, jak ho pomlouváš!" zvolala Caterina. „Není podivín, není-li totiž archeologie podivínstvím. Don Clemente, pane Jene Maria, byl sekretářem mého strýce monsignora Astucciho, jehož jméno snad znáte. Byl to znamenitý učenec. Nejoblíbenějším jeho studiem byla dávná Etrurie. Nuž, dobrý don Clemente se od něho nakazil. Cílem jeho života jest nyní, jak říká sám, hledat etruské hroby. Ale vím, že má ještě jiný cíl: být neskonale dobrým."

„Abys na něm chybičky nechala!" smála se Nina.

„Nemá žádnou!" hájila ho Caterina, „leda tu fanatickou vášeň pro dávnou Etrurii, je-li to chyba."

„Ó, říká se –," začala Nina, ale zamlčela se, když úsměv z tváři Caterininy zmizel.

„Mluví se frivolně o něm," řekla Caterina, „mluví se posměšně někdy o něm. A proč? Protože co docela mladý muž měl velkou vášeň, velkou a ideální, pro dámu, která ho ani neznala. Je to zlé, smáti se takové věci. Je to přece něco tak vážného a krásného, taková více vizi než něčemu jinému podobná, intenzívní, celý život trvající láska, připomínající onu, již měl Dante pro svou Beatrici."

Nina tomu dobře nerozuměla a pravila:

„Myslíš tedy, že ji ještě miluje? A nevíš opravdu, kdo to jest?"

Caterina se usmála.

„Don Clemente chová jakousi něhu," obrátila se k panu Plojharovi, „jakousi žehnající sympatii pro všechny milence. Béře každou lásku do ochrany. A mimoto, co činí dobra! Žije jako žebrák v starém, napolo sesutém domě u Isoly Farnese. Je to hrozná, pustá vesnice, plná bídy a horečky. Don Clemente je tam pravým otcem všech jeho pomoci potřebujících. Myslím, to že jej tam více drží a láká než ty etruské hroby, které nalezl, studuje a ještě hledá. Ó ten dobrý don Clemente, půjdu jej co nejdříve navštívit."

„Není to trochu daleko?" ptala se Nina.

„Pojedu na koni," odpověděla Caterina. „Nedaleko leží staré Veji a grotta Campana," obrátila se zase k panu Plojharovi.

„Mám v úmyslu prohlédnout zbytky Vej a grottu Campanu," řekl mladý muž. „Vyptám se Franceska na cestu –"

„Tu vám mohu též udati," řekla dívka.

„Jeďte s Caterinou, až navštíví dona Clementa," řekla prostě paní Nina,

„když Veji leží tou samou stranou.“

Mladý muž neodvážil se nejen odpověděti, ale i oči pozvednouti, které na svoji papirosku upíral.

„Nemám pravdu, Caterino?“ tázala se docela klidně paní Nina, a uvnitř se smála těm dvěma, jak dělali vážné tváře a mlčeli.

„Ano, máš pravdu,“ řekla pomalu Caterina, „a chce-li mě pan Jan Maria doprovodit, přijímám.“

Nyní pozvedl oči k ní od své cigarety, a četla tolik vděčnosti a radosti v nich, že ani nenaslouchala, jakými slovy jí odpovídal.

Mluvilo se ještě chvilku a pan Plojhar vstal, aby se loučil.

„Slíbila jste mi,“ řekl pak paní Giovannině, „že mně učiníte návštěvu a si můj zdejší byt prohlédnete. Půjdu tedy a přesvědčím se, dala-li paní Suntarella už všechny dveře a okna zavěsit.“

„Sbohem zatím,“ řekla Nina. „Pobesedím si ještě trochu s Caterinou o všelijakých záležitostech a pak přijdu.“

Odešel a asi za hodinu přišla paní Giovannina dle svého slibu, ohřála se u jeho ohně v krbu; začínalo být chladno. Rozprávěla vesele o všelijakých lhostejnostech, pak řekla:

„Slíbila jsem Caterině, že nás doprovodíte na malé procházce, tam někam pod ty staré pinie, odkud je ta krásná vyhlídka. Caterina čeká na nás v zahradě.“

Procházeli se asi půl hodiny, oba mladí lidé mlčeli téměř pořáde a paní Nina vedla veselý, mnohoslovný, celkem ale prázdný rozhovor. Pojednou, když viděla, že se slunce začíná k západu kloniti, zmocnil se jí ohromný, neočekávaný stesk po Římě.

„Je zde smutno jako v hrobě!“ zvolala. „Jen už zpět do města, zpět! Jak zde jen můžete být živi! Brrr…“

A nedala se zdržovat, spěchala do domu, že jí sotva stačili, a volala už zdaleka na Franceska, aby dal zapřáhnout. Chodila nepokojně, netrpělivě po pokoji. Bylo jí to pravým ulehčením, když fiakr konečně práskl do koní a když ujížděla. Provodili ji až ke kočáru a dívali se za ní. Pokud ji vidět bylo, kývala jim šátkem. Mladí lidé loučili se pak v průjezde. „Sbohem,“ řekla mu Caterina. „Budete-li míti chuti, pojedem pozejtří do Isoly Farnese k donu Clementu, který vás pak milerád do Vej doprovodí.“

Rozumí se, že měl chuti, ale nepřišlo tenkráte k té vyjížďce. Nastaly totiž deště a chladný vítr. Byl by rád na čas do města jel, lákaly jej sbírky v galeriích, ale tam by neměl naději, že uvidí Caterinu, kdežto ji zde přece aspoň zdaleka někdy na chvilku zahlédl. Nebo přestal-li na hodinu déšť, ukázalo-li se slunce, vyšla buď na terasu, nebo do zahrady na malou procházku. Nic krásnějšího pak než vidět ji, vznášející se kol těch starých stromů, z jejichž dlouhých větví démantové krůpěje padaly a v slunci se třpytily, viděti ji zahalenu do toho modrého tureckého šálu, jehož jeden cíp jí temeno hlavy kryl, leže na světlém vlnění hebkých, bohatých vlasů. Věru, že byla glórie kolem ní!

Jednou stál u otevřeného okna. Šla kolem a zahlídla ho. Pozdravil a ona, děkujíc, zastavila se a pravila:

„Jaký čas, pane! Obávám se, že k té návštěvě u dona Clementa ještě dlouho nepřijde.“

„Co dělat, contessino! Učím se odříkání,“ nutil se Jan Maria do žertovného tónu a myslil přitom jen pořáde: jak je krásná!

„Divím se, že nejedete do Říma,“ řekla, „nestýská se vám zde?“

„Ve společnosti Shelleye!“ zvolal a pozvedl svazek básní, které v ruce držel.

„Ó, já Shelleye tak málo znám a ráda bych –“ Nedořekla. „Contessino, přejete si jeho básně číst?“ tázal se mladý muž.

„Ráda, velmi ráda bych je četla,“ řekla, „nevím ale, stačí-li moje angličina.“

„Zkuste!“ zvolal.

„Kdybyste mi je chtěl tedy někdy na pokus zapůjčiti –“ Než dořekla, zmizel od okna a letěl do zahrady. Udýchán stál za chvilku vedle ní a podával jí knihu. „Jak jste laskav,“ řekla.

A ta všední, obyčejná fráze zněla tak krásně z jejích úst, byla tak plna dobroty. Kráčejíc dále, obracovala listy. Chodil vedle ní. Zdálo se jim to tak prosté, že tu spolu v té staré zahradě chodili.

Suntarella je viděla z okna, kývla si hlavou a řekla si: „Sluší jim to.“

Mluvili o Shelleyi, pak o poezii vůbec Jan Maria se podřekl a musil se pak přiznat, že píše verše. Byla překvapena, ale za chvilku řekla:

„Vlastně jsem si to už dříve jednou myslila, že jste poetou.“

Pak se zamlčela; bylo to vyznání, že o něm přemítala. Cítil její rozpaky a zamluvil tedy rychle ten její výrok, který jej přece tak neskonale blažil! Byla tedy na něho myslila! Zdálo se mu, že chodí s Beatricí po ráji. Zatím skrylo se slunce za mrak a chystalo se zase k dešti. Tím byl z ráje vyhnán, neb lépe řečeno, opustil jej sám, když Caterina před padajícím lijákem uprchla.

Druhý den nevěděl, má-li zase u okna čekat, má-li se ukázat, kdyby opět do zahrady přišla. Nezaplaší ji tím, když to bude jaksi jistotou, že jej vždy tam u okna najde? Rozjímal ještě, když se náhle pod stromy zjevila. Hleděla přímo k jeho oknu, a když jej tam viděla, přišla blíž, usmála se a pravila:

„Nemohla jsem se ani dočkat, až vám řeknu, jakou mám radost! Rozumím Shelleyi docela, angličina moje stačí. Četla jsem včera Alastora. Jen jedna věta je mi nejasná.

Chtěla jsem ji napsat a ji k vám s prosbou o vysvětlení poslat. Pak ale jsem si myslila, že vás snad náhoda opět k oknu přivede.“

Vyňala knihu zpod svého modrého šálu, otevřela ji a hledala tu větu na založené stránce.

Jan Maria vyšvihl se na okno a seskočil prostě z nepříliš vysokého patra.

Lekla se a vykřikla tiše, docela tiše. „Polekal jste mě… Jak je vám?…“ a byla lehce zbledlá. „Které je to místo v Alastoru?“ tázal se s úsměvem místo odpovědi.

„Zde, zde,“ pravila, oddychujíc poněkud těžce, a prst, kterým ukazovala, třásl se jí. „Vy jste si neublížil?“ řekla zase tiše.

Jan Maria potřásal hlavou opět s úsměvem, mezitímco to místo polohlasně četl, pak vysvětlil jí, čemu nebyla porozuměla.

Nechodili dlouho po zahradě a byli oba spíše zamlklí. On byl dojat její o něj starostí a ona stísněna, jsouc si vědoma, že se prozrazuje.

„Co prozrazuji?“ tázala se sama sebe a otázka ta jí působila zmatek.

Při loučení pravil jí:

„Contessino, nebudete-li opět něčemu rozumět –“

„– budu se vás opět tázat,“ řekla. „Zahrada stane se, vidím, jakousi kolejí pro vykládání Shelleye. Ale prosím, neskákejte na svou katedru oknem.“

„Ne, contessino, přijdu zítra dveřmi.“

A tak si dali jakési dostaveníčko, aniž sami to pozorovali. Teprve když byl každý z nich sám ve svém pokdji, přišlo jim to na mysl, a ač se jí to zdálo chvilkami podivné, dostavila se přece.

Tenkráte ale a od toho dne, když se téměř pravidelně v zahradě scházeli, mluvili už méně o Shelleyi a o poezii zvlášť a o vážných věcech vůbec. Začínali si ty bezvýznamné věci povídati, které se zdají tak významnými, když se dva lidé začínají milovat.

Jen občas, když pozorovala na jeho čele chmuru, jež sice před jejím světlým zjevem prchala, ale přece jen stopu zasmušilosti za sebou nechala, jala se po příčině její pátrati. Neřekl jí nikdy, že se mu zdává někdy, že zárodek smrti v sobě nosí, ale líčil jí nyní obšírněji tu druhou tíž, která jej už z doby útlého mládí k zemi krušila a o radosti života jej olupovala: byl to beznadějný, jak se mu zdálo, úpadek toho starého, někdy tak slavného Českého království. Vida její pozornost, vnímavost a hlubokou její sympatii, stával se výmluvným, takže ji někdy uchvacoval. S celou silou svého nadšení, své lásky pro ony nivy krví a slzami zbrocené, s celým peklem svého záští proti odvěkým vrahům svého lidu, se vším zápalem a vzletem básnické své vlohy, beze všeho poučování a téměř beze jmen a dat jal se před jejími zraky smělou, poetickou, trochu fantastickou budovu českých dějin stavěti. Cizí ten svět, netušený, zvláštní, měl na ni účinek jako objevení nové hvězdy, která zraky v udivení k sobě poutala, a obzvláště to zázračné zmrtvýchvstání českého lidu, které jí Jan Maria tak nadmíru tklivě a zajímavě líčil, dojímalo ji hluboce. Cítila přitom cosi jako při čtení evangelia.

Jan Maria netušil sám, jakým býval v těch okamžicích poetou, a byl překvapen, když mu jednou řekla: „Kdo by to, co mi zde vypravujete, napsal způsobem takovým, aby to tisícům tak šlo k srdci jako mluvená slova vaše mně, zasloužil by si díky nejen vaší vlasti, ale lidstva!“ Zamyslil se a srdce jeho pravilo mu: „Byl by to krásný úkol života a velký cíl poety…“ A viděl v Caterině náhle svou Múzu. Pro ni pak splynuly ty jeho Čechy, ta daleká za horami země, v které se matka její zrodila, ta země, jejíž jméno z nejútlejšího dětství znala a kteráž tenkráte pro ni tentýž význam měla jako vybájené kraje, v nichž všechny Suntarelliny pohádky se odehrávaly, splynuly ty jeho Čechy v mysteriózní jakousi totožnost s ním, s jeho duchem, s jeho celou osobností. Polomýtičnost toho kraje shodovala se se zjevem toho krásného, bledého, zasmušilého, z daleka přišlého muže. Její fantazie vídala v něm něco bludnému rytíři nebo helénskému héroovi podobného. Jako oni přišel též z neznáma se zvláštním jakýmsi nimbem kolem sebe, a chvěla se někdy, aby opět do neznáma nezmizel

jako fantom, aby neodešel jako oni – na Montsalvage nebo na Olymp.

Pohoda byla už docela jasná a slunná, ale nezmiňovali se nikdy o té vyjížďce do Isoly Farnese, ba nemyslili ani na žádnou procházku mimo dům. Ta stará zahrada, plná slunce a stinná zároveň, byla jim tak drahá a měla pro ně už význam památného místa s glórií sladkých upomínek: byla je sblížila.

Večer, když Jan Maria u plápolajícího ohně vedle krbu sedával, zavíral oči a myslíval na Caterinu, a zjevovala se mu opět tak, jak ji byl na procházce pod stromy viděl. Ó jak byla krásná, krásná! Nic malicherného nebylo u ní, vše tak vážné, a přece byla samá grácie. Byla jako Michelangelovy výtvory: síla a sladkost se tu spojovaly, pronikaly se, splývaly v soulad. V prostotě její bylo též něco velkého jako v nesmrtelných postavách toho největšího všech mistrů. Ani si ji v nějaké takzvané brilantní, „dobývací“ toaletě představiti nedovedl. Tak málo asi jako některou ze Sibyl v Sistině. Mimoděk napadla mu jednou paní Dragopulos.

„Vari, ďáble!“ vzkřikl a utíkal se k vidině své Beatrice jako k oltáři čistoty a spásy! A pak se usmál. Vždyť mu ta žena byla už tak lhostejna, vzpomínal tak málo na ni, že mu nebyla nebezpečná, a nebylo ani třeba vzývati Beatrici. A Beatrice podpírala mezitím hlavu o ruku a myslila na něj. Myslila nyní už bez přestání na něho.

„Není šťastným,“ opakovala si ustavičně. A pak myslila na to, jak sladko dávati útěchy.

„Je někdy tak bledý a znavený,“ vzdychla si mimoděk a zasejí přišlo na mysl, jak krásné to povolání, býti milosrdnou sestrou.

„Je to podivné,“ dumala dále. „Jakmile pozoruji u něho nějakou slabost, cítím se silnou a mám přání býti mu podporou.“

Náhle vzplanula v ní otázka: „Co to vše znamená?“

„Je to láska?“ zašeptala si. Srdce jí bilo, ale neodpovídalo za ni, jen tiše, tiše šeptalo cos v ní: „Snad!“

Tak to trvalo nějaký čas, když Jan Maria jednoho dne od svého bankéře v Římě bilet obdržel, jímž jej bezodkladně k sobě zval. Byly to nemilé záležitosti. Čekal už dávno zásilku peněz z Prahy, která nepřicházela. Byl trochu znepokojen. Odhodlal se, že pojede hned do města. Snad se vrátí v obvyklou hodinu k procházce v zahradě. Vzkázal contessině, že jej jistá záležitost do Říma volá, a dal se ptáti, nemá-li pro něj nějaký rozkaz.

„Contessina vám děkuje,“ vyřizovala Suntarella. „Není jí však ničeho třeba. Prosí toliko, abyste paní Giovanninu pozdravil, uvidíte-li ji.“

„Sotva,“ odpověděl. „Vyřídím svou záležitost a vrátím se pak hned nazpět, takže ještě před večerem přijedu.“

Nedaleko Ponte Molle potkal fiakra na silnici, jedoucího z města. V kočáře seděla stará paní a mladý muž. Zdál se mu povědom, ale nemohl si hned vzpomenout. Vtom však pozvedl onen pán pozdravuje klobouk.

„Ó, pan Luigi Galli!“ napadlo Janu Marii a klonil se dámě, kterou měl za matku mladého doktora.

„Contessina dostane hosti,“ řekl si, když se byly kočáry minuly. A měl jakýsi

nepříjemný pocit. Nebyla mu paní Giovannina jednou řekla, že si matka Giggiho vřele contessinu za snachu přeje?

„Ovšem od takového přání k uskutečnění jest ještě daleko!“ těšil se a zapomněl za chvilku na pana Galliho a jeho matku. Byl svou peněžní záležitostí zaujat.

Paní di Galli byla se poněkud zamračila, když ji pan Plojhar pozdravil. Uhodla, kým jest.

„To je ten cizinec,“ tázala se syna, „bydlící v San Gataldě?“

„Ano, mamma. Výtečný člověk!“ odpověděl Giggi klidně, dívaje se na slunce svýma veselýma očima. „Nějak se zase sbírá k dešti,“ dodal.

„Výtečný člověk!“ opakovala matka. „U tebe je každý dobrý, výtečný, nevíš-li náhodou o něm, že spáchal vraždu.“

„Co máš proti tomu cizinci?“

„Nemám ráda lidi s dobrodružnými nápady. Každá výstřednost jest následek nějaké nesrovnalosti, buď v mozku, nebo v srdci. Ostatně se bojím, aby nekompromitoval Caterinu.“

Luigi se usmál.

„Nebylo by divu, kdyby se do ní zamiloval,“ řekl. „Avšak tím by ji přece nekompromitoval? Caterina je klidná, vážná a rozumná.“

„Takoví lidé dělají pak právě ty největší hlouposti, když se do toho dají,“ řekla matka suše.

„Možná, když se do toho dají. Ale Caterina se do takových hloupostí nedá. Ne tak snadno.“

„I já mám v ni tu největší důvěru a miluji ji jako svou vlastní. Jinak bych teď nejela s tebou, – abych ji prosila, aby se stala doopravdy mou dcerou.“ Hleděla mu do očí a usmála se.

„Co to mluvíš, probůh?“ divil se Giggi. „To vypadá, jako bys chtěla –“

„Vypadá?“ přerušila ho matka. „Je tomu tak! Poprosím ji, aby se stala tvou ženou. Vidím, že sám se k tomu kroku neodhodláš. Je to starý můj plán, víš to. Jsi tak nemotorný,“ pokračovala s něžným úsměvem, který jejím slovům ten pravý smysl dával, „tak nemotorný, že bys vše pokazil, kdybys sám za sebe mluvil. Ach, chci míti tvé štěstí zabezpečené, než zemru, a jsem stará, hodně stará –“ a slza vyskočila jí z očí.

„Mamma, mamma,“ chlácholil ji Giggi a líbal jí ruce, a pak dodal: „Tak promyšlenou intrigu osnovati! Kdo by to byl o tobě řekl!“

Neměl nejmenšího tušení, proč matka ho doprovází, když z Říma vyjeli. Byl jí ráno řekl, že je do La Storty k nemocnému povolán, kterého už byl dříve jednou v Římě léčil, a že se cestou u Cateriny zastaví.

Paní Galli ustrojila se narychlo a řekla mu prostě, že té příležitosti k návštěvě v San Cataldě použije. V tom nebylo nic kromobyčejného – a nyní vyšla taková věc najevo!

„Nuž, nenamítáš přece ničeho proti tomu?“ tázala se matka po přestávce.

„Myslím, že Caterina nesvolí,“ řekl zamyšleně. „Jsme sice dobří přátelé, srdeční kamarádi, chceš-li, – ale –“

„Ó, v takových věcech se vyznáme my ženské lépe," smála se paní Galii. „Jen na mě spoléhej."

„Mamma mia, košík je vždy nepříjemná věc," řekl Giggi, „i když člověk vášní neplane, aniž ješitností hoří."

„Tobě košem!" zvolala s hrdým úsměvem, plným té posvátné domýšlivosti mateřské, která bývá někdy tak dojímavá.

„Připusťme možnost," smál se Giggi. „Poslyš a nesměj se," řekla matka vážně a svlékala okázalým způsobem rukavice.

„K čemu se to připravuješ?" divil se, hledě na podivné její počínání.

„Jedeš do La Storty, viď, a necháš mě u Cateriny v San Gataldě," začala mu vysvětlovati. „Nuže, až s ní budu sama, promluvím s ní a přivedu všechno do pořádku. Hleď, snímám zde ty dva tenké zlaté kroužky, můj a tvého otce snubní prsteny, z pravé ruky a navleku je na čtvrtý prst levé ruky. Svolí-li Caterina, vrátí se prsteny na staré, obvyklé místo. Stane-li se opak – věc ostatně nemožná –, ponechám prsteny zde, a jakmile vstoupíš při svém návratu z La Storty do pokoje, ponesu svou levou ruku jako náhodou na čelo. Nuž, uvidíš-li prsteny na ní, víš, že jsi zamítnut. Caterině neřeknu, že o mých námluvách víš, a nebude v tom pravdě nepodobném případu odmítnutí žádných pro tebe rozpaků. Doufám, že jsem mluvila zřejmě a exaktně jako legální nějaká listina?"

„Podivuhodně, mamma mia," zvolal polo vážně, polo se smíchem. „A ta ubohá Caterina nebude tedy tušiti, jakými mysteriózními znameními spolu před ní mluvíme?"

„Nebude. A tak uspořím ti i jí nepříjemnost, stane-li se to, co za nemožné pokládám. Nebudeš ani minutu v nejistotě."

Navlékala opět svoje rukavice, klidně, s výrazem dokonalé jistoty o svém vítězství.

„Můj osud buď tedy v rukou tvých a jejích," řekl a oba se zamyslili. –

Caterina vyšla ihned svou tetu přivítat, když Suntarella jí její příjezd oznamovala. Vyšla až před dům, kde paní Galli ještě se svým synem rozmlouvala a ho k tomu měla, aby se brzy z La Storty vrátil.

„To se divy dějou!" zabručela Suntarella, která za Caterinou pomalu se schodů stoupala. „Kdy ta už zde nebyla!"

Neměla nikoho z příbuzenstva contessiny obzvláště ráda, vyčítala všem, že pro Caterinu nemají ani dosti lásky, ani dost ohledů.

„Vidíš, jak umím slovo držet," řekla paní Galli, když se objímaly a líbaly s neteří. „Neřekla jsem ti posledně v Římě, že tě brzy navštívím?"

Zatím obracel kočí zase směrem k silnici a Luigi vysvětloval, že se nemůže zdržovat, že pro matku přijede a pak že si zde pobude.

„Ale neotálej tam dlouho a zůstaň pak déle zde než obyčejně," prosila Caterina. „Jsi jako pták, hned vždy odletáváš a zmizíš."

Paní Galli se usmívala tím svým milým toskánským úsměvem, dobrým, a přece plným finesy. Byla Florenťankou, ne pouze rodem, ale tělem i duší, a neodvykla si, ač většinu svého života byla v Římě strávila, ani svou zvláštní florentskou výslovnost. Bylo by se jí to nejen afektací, ale v jistém stupni

zradou na rodném městě zdálo.

Když byla plášť a klobouk odložila, chodila nepokojně po komnatě a nechtěla usednout.

„Chci si krev zas trochu do oběhu přivésti, mám nohy docela strnulé," vymlouvala se, ale vpravdě bylo to rozčilení, co jí sedět nedalo.

„Kdyby byl Giggi aspoň sklenici vína přijal," řekla Caterina, „ale je tak svědomitý, myslí pořáde jen na své pacienty, na sebe zapomíná. Je dokonalý. Jak hrdá můžete býti na svého syna, teto!"

„Myslíš?" ptala se paní Galli a zastavila se před Caterinou a vzala ji za hlavu i políbila ji na čelo. Zářila radostí.

„Jak krásná as byla teta, když byla mladou," myslila si Caterina, hledíc na jemné, bledé ty tahy, které následkem radosti právě slabým růžovým květem se projasňovaly a mládly, a na dlouhé, temné ty oči, které byly v tom okamžiku plny světla a vlahé.

„Jezte vy aspoň nějaký biskvit a ohřejte se vínem," prosila nahlas, mezitímco takto rozjímala.

Teta Galli nutila se do biskvitu a připíjela k tomu trochu vína.

Na cestě si říkala, že nezačne záhy o své záležitosti mluvit, teď ale nebyla jiné myšlenky schopna a neměla klidu déle čekati.

„Ach co," rozhodla se, „nejlépe hned jednat."

Ale kupodivu, věc, která se jí byla zdála tak snadná, prostá, o které vždy myslila, že se sama sebou vyřídí, ukázala se jí pojednou co složitá a těžce přístupná. Nevěděla jak začíti a měla neurčitý, nepříjemný pocit, který si vysvětliti nedovedla. Nevěděla, jakým způsobem, jakým sdružením představ jí pojednou ten mladý muž na mysli tanul, jejž byli s Giggim na silnici potkali. Zamračila se nevědomky a mlčela.

Caterina vyptávala se na rozličné známé v městě a nepozorovala hned, že teta zatvrzele neodpovídá, konečně se zarazila.

„Co je jí?" divila se a zamlčela se též. Za chvilku však upřela svoje vážné, produševnělé zraky na tetu a opakovala tu otázku nahlas.

„Co je vám, probůh?" řekla ještě jednou, poněkud starostlivě, když paní Galli pořád neodpovídala. Tato však řekla si v duchu:

„Ach co! Je to tak prosté, nač váhat," a vzala svou neteř náhle oběma rukama za ramena, políbila ji téměř vášnivě a zvolala: „Caterino, buď jeho ženou!"

„Jeho ženou?" opakovala dívka mechanicky po ní. „Koho?"

Ta otázka „koho?" byla zbytečná, věděla to dobře, a ani jí nenapadlo snad předstírati, že nerozumí. Teta byla tak často narážky činila a Suntarella byla přímo s ní o tom více než jednou mluvila.

Caterina věděla tedy určitě, co a koho teta míní, nebyla to ona, byl to pouze její jazyk, který se tázal. Zároveň zmocňoval se jí však neurčitý, nepříjemný pocit, bylo jí, jako by někomu ubližovala, jako by někoho klamala. Paní Galli si však to „koho?" docela jinak vykládala. „Dívčí stud a skromnost," myslila si, „a trochu čtveráctví zároveň."

„Ach," řekla nahlas, „chceš, abych ještě zřejměji mluvila? Hraješ si na

překvapenou! Och ty zlá, zlá Caterino. Ale víš dobře, koho myslím. Víš, že pro mě na světě neexistuje nikdo než můj Giggi a pak ty! Ty víš, že si to dávno přeju, ty víš, jak tě Luigi má rád, a já vím, že ty jej máš tak ráda jako on tebe! Mýlím se?“

Caterina mlčela, ten nepříjemný pocit se vzmáhal víc a více.

„Mýlím se?“ opakovala paní Galli a hladila jí vlasy.

„Mám Luigiho velmi ráda –,“ řekla pomalu.

„A budeš jeho ženou!“ zvolala paní Galli a tiskla tvář mladé dívky k srdci.

Caterina cítila náhle jakousi slabost, něco jako zbabělost, něco jako couvání před rozhodujícím činem. Hlava její zůstala chvilku na prsou staré paní ležeti, byla taková úleva v tom mlčení, v tom skrývání tváře. Avšak ta skleslost mysli pominula záhy a v jejím nitru dálo se něco hrozného. Bylo jí, jako by se něčeho lekla, srdce se jí téměř zastavilo, mrazilo ji a hučelo jí v uších. Bylo jí, jako by zřejmě lhala a klamala. Vyčítala si podlé pokrytectví. Vyrvala se prudce z objetí paní Galli a hleděla jí přímo do očí. Byla bledá a rty její se třásly.

„Ne, teto, ne!“ zašeptala. „Odpusťte, ale nemohu –,“ více říci nedovedla.

„Ty nemyslíš to doopravdy!“ zvolala paní Galli a zbledla též.

Bylo krátké mlčení.

„Ty to nemyslíš doopravdy!“ opakovala.

„Nelhu nikdy, teto,“ řekla dívka tiše.

„A proč odmítáš mého syna?“ tázala se paní Galli a vlastní její slova ji tak zarmoutila, že jí oči zvlhly.

Caterina mlčela. Obličej její bledl však ještě více. Co měla říci? Viděla pojednou v prázdnu, do kterého zírala, mlhavý jakýsi přízrak, dívající se na ni ne očima, ale dvěma úsvity… Slabý vzdech vyšel jí třesoucíma se rtoma, slabý, snivý úsměv, ne, pouhý úsměvu stín vznítil se jí v očích a zdál se, že jí poletuje kolem úst jako motýl nad květem.

Paní Galli však uviděla úsměv ten určitě a uhodla jeho záhadu a jeho význam.

„Ach, ty miluješ jiného!“ chtěla zvolat, neb ona též viděla jakýsi přízrak, viděla toho mladého bledého cizince, jedoucího do Říma a pozdravujícího ji a Giggiho z kočáru. Bylo to jako blesk. Potlačila svůj výkřik. Caterina nechtěla býti ženou jejího syna, okamžikem stala se jí tedy téměř cizí. Náhle zela mezi nimi propast.

„Jakým právem mohu jí teď něco vyčítat,“ myslila si. „Vždyť mi ta dívka není ničím.“ Na tváři její zjevil se bolestný, smutný rys, jejž tam Caterina nebyla nikdy předtím viděla. Rozlítostněna propukla v pláč.

„Och, já vás urazila,“ řekla tiše a vzala ji za ruku. „Odpusťte.“

„Ne, ne, neurazilas mě,“ řekla paní Galli dojata. „Ale vidíš, byl to sen mého života,“ dodala pak a slza jí tekla pomalu po tváři.

Caterina klekla na koberec a položila jí hlavu do klína.

„Já nemohu, já nemohu!“ opakovala plačíc. „Odpusťte.“

Na chodbě bylo Suntarellu slyšet.

„Vstaň!“ řekla rychle paní Galli. „Vše zůstane mezi námi. Umyj si rychle slzy

čerstvou vodou.“

Suntarella vešla a Caterina pospíchala poslušně s odvrácenou tváří do své ložnice. Máčela si tam oči vodou.

„Já to vždy tušila,“ říkala si mezitím, „a nikdy mě to ani nepobouřilo, ani radost nepůsobilo. Tak klidná, pokojná jsem bývala… a teď…“

Zakryla si tvář oběma rukama a bylo jí tak bolestno. Avšak ať zavírala oči jak chtěla, ty „dva úsvity“ se jí pořáde před zrakem kmitaly.

Slyšela pootevřenými dveřmi, jak teta Galli klidně se Suntarellou rozmlouvala a jak jí pravila: „Caterinu rozbolela tak náhle hlava –“

„Ach,“ zvolala rozzlobeně Suntarella, „teď snad contessina uvěří! Mluvila ráno s tou starou čarodějkou Cechinou, a varuji ji vždy před ní. Má uhrančivý zrak. Ale ovšem jettatura je prý hloupá pověra! Teď je u těch mladých lidí všechno pověra! Snad i Madona, pomalu, ne? Pánbůh odpusť mi hříchy.“

Caterina soudila, že to vhodný okamžik, a vrátila se tedy do pokoje. Mlčela, když ji Suntarella znovu kárala a před ubohou žebráckou Cechinou varovala.

Mezitím rozjímala paní Galli v úkrytu svého srdce.

„Není ještě vše ztraceno,“ říkala si. „Snad se mýlím. Může to být, že ten cizinec se její fantazie dotekl. To není ještě láska. On sám snad na nic podobného nemyslí.“

„Snídaně čeká,“ řekla Suntarella, když myslila, že byla contessinu dost vyplísnila.

„Nuž pojďme,“ řekla paní Galli, „mám věru hlad.“

Caterina byla tónem jejího hlasu potěšena, ač věděla, že v něm, jako ve slovech tetiných, byla pouhá diplomatická přetvářka. Ukázalo se to při snídaní, kterou nespokojená, reptající Suntarella téměř tak nedotknutou odnesla, jak ji byla přinesla. Slova vázla též, jistá chladnost ze strany paní Galli a nervózní ostýchavost ze strany její neteře se brzy dostavily, a obě ženštiny měly jen jedno přání, aby to nepříjemné položení brzy končilo. Když přišly do salónu zpět, chopily se obě dychtivě ručních prací a oddaly se vyšívání s horlivostí až úžasnou. Hodina za hodinou loudaly se pomalu, zdály se nekonečné a jen nahodilé příchody Suntarelly činily kýžené oázy v tom trapném mlčení neb nuceném hovoru. Konečně bylo rachot kočáru pod oknem slyšet. Oběma vypadly práce z rukou, obě cítily pravé ulehčení a obě upřely oči na dveře, ve kterých se Giggi objevil. Veselé jeho oči zajiskřily se přes všechen zdánlivý jeho obyčejný klid a zraky zaletěly zvědavě k mladé dívce. Její vnitřní zvlnění bylo sice patrné, na její tváři vsak nebylo lze z výrazu její zmatenosti na nic určitého hádati, nemohl tedy dle toho o výsledku matčiných námluv souditi. Obrátil se rychle k paní Galli. Její pohnutí, její dojmutí, její lítost zmizely pojednou, když uviděla tvář svého syna, bolest bodla ji krutě v srdci a náhlá zloba proti Caterině ji zachvátila. Luigi zamítnut! Teď, v tom okamžení teprve cítila velkou tu urážku jemu a mateřskému jejímu citu učiněnou. Tvář její zapálila se hněvem. Pozvedla prudce levou ruku na čelo, aby mu umluvené znamení dala.

„Jak jsi dlouho meškal,“ zvolala, „nemohla jsem se ani dočkati. Pospěšme si do Říma zpět.“

Caterina spustila hlavu. Luigi zarazil se na okamžik, pak ale propukl v dobrosrdečný, upřímný smích. Dřívější, bolestný výraz na tváři matčině byl by jej zajisté dojal; její hněv však, ten prudký, nepřirozený pohyb ruky a představa, že jednala dle umluveného znamení jako v nějaké divadelní hře, působilo na něj komicky. Za to umluvené znamení začal se ostatně patřičně styděti. Bylo mu, jako by tu ubohou Caterinu zákeřnicky napadali, jako by ji podváděli. A ona hleděla tak prosebně k němu a takový zmatek se jí jevil na tváři, taková nejistota, která se zřejmě tázala: „Víš o tom, co tvá matka na mně chtěla?“ Bylo mu jí od srdce líto, vyčítal si něco zradě podobného. Styděl se a začervenal se, a smích jeho umlkl.

Matka to zpozorovala a vykládala si to křivě. „Ubohý,“ myslila si a vrhla na Caterinu mračný pohled.

Dívka jej zachytila a pozvedla mimoděk mlčky slabě ruce. Rty její se chvěly, jako by o odpuštění prosily, a spustila opět hlavu. Byla neskonale dojímavá v tom němém bolu, v tom dívčím zmatku. Luigi šel k ní, mužná jeho upřímnost neváhala okamžik.

„Caterino,“ pravil srdečným a pevným hlasem a vzal ji za obě ruce, „nermuť se. Vím vše. Bud klidná, tys mi neukřivdila. Ani mně, ani někomu jinému.“

Překvapení a radost zasvítily jí v očích.

„Ty víš…,“ začala nesměle.

„Všecko, žádost matčinu i tvoji odpověď, a to bez čárů. Měli jsme umluvená znamení, já a mamma. Hled jen na ty její prsteny, jsou dnes na levé ruce; pamatuješ se, že je nosí vždy na pravé? To znamená: ‚Ne, Giggi, ona tě nechce za muže.‘“

„Ach,“ řekla Caterina velice překvapena a vzhlédla k tetě, a slabý, dětinský úsměv se jí jako paprslek rozléval po tváři.

„Ó, Giggi, ty jsi bezohledný! Stavíš mě do tak nepravého světla a vydáváš mě posměchu!“ zvolala paní Galli, začervenajíc se hněvem do temna, a vstala prudce.

„Odpusť, mamma mia, odpusť,“ řekl s takovou až dívčí něžností a vzal teď ji zase za obě ruce, které hladil a líbal. „Chybili jsme! Moje chyba ale je větší, já neměl svolit. Jinak ale než vyznáním celé pravdy nebylo lze chybu naši napravit.“

Paní Galli byla přítulností jeho odzbrojena. S láskou hleděla na syna a obrátila se pak ne bez rozpaků k mladé dívce. Neřekla ničeho, ale Caterina spěchala k ní a políbila jí tiše ruku.

„Odpouštíte?“ tázala se pak tiše, šeptem a oči její bloudily od matky na syna.

„Zůstane mezi námi vše jako předtím?“ řekl Luigi. „Vidíš, Catino, máš úplně pravdu. Jsme bratr a sestra. Kdyby bylo jinak, což bych byl nějakého prostřednictví potřeboval a připouštěl? Posoudila jsi náš poměr úplně dle pravdy. A jaké štěstí, že jsme tak blízce příbuzní! Jinak bych se ti nyní nejspíše vyhýbal a stranil bych se snad. Ale tak se zapomene rychle. Neztratilas přítele, věrného a pravého, věř. V čas potřeby ti to dokážu, Caterino.“

„Můj Giggi, můj synu!“ zvolala paní Galli pohnuta až k slzám.

Caterina mu silně tiskla ruku jako přítel příteli, ale mlčela.

Giggi pokračoval žertovným tónem, do kterého se poněkud nutil; neb cítil, že byl pohnut.

„Bylo by tě, Catino, věčná škoda,“ řekl. „Mám jen jednu velkou lásku, jednu vášeň: medicínu! Strašná by to byla pro mou ženu sokyně! Lituji napřed tvou snachu, mamma mia, ožením-li se totiž vůbec kdy. Jaké to budou scény, až mi na to přijde, že mi moji pacienti a zajímavé jejich případy více na srdci leží než triumfy její vítězné toalety na posledním bále a všechen skrytý obdiv a patrná závist jejích přítelkyň!“

Všickni tři se zasmáli s nejrůznějšími pocity, skrytými pod zvuky toho smíchu, a pak nastalo malé, hluboké mlčení, které prapodivně na ně účinkovalo. Cosi elegického ozvalo se v srdci Luigiho i v srdci obou ženštin.

Suntarella objevila se co spása. Stála mezi otevřenými dveřmi vedoucími do jídelny.

„Je libo k stolu?“ tázala se klidně a všichni tři vstali téměř radostně. Vítali tu změnu.

Suntarella odstoupila stranou, aby v cestě nestála, a nikdo si nevšiml podivného úsměvu na její tváři. Byl zchytralý a spokojený. Nikdo nebyl její přítomnost vedle v jídelně zpozoroval, a slyšela z jejich rozmluvy právě tolik, co potřebovala, aby uhodla vše.

„Dobře, dobře, paní Galli,“ šeptala si, slyšíc teď její živý rozhovor. „Jen se tvařte veselou! Suntarellu neošidíte. To bylo tedy tvoje bolení hlavy, malá zmije?“ myslila si, když uslyšela teď tichý Caterinin hlas, pobízející Luigiho, aby matce vína nalil. A když slyšela opětný nucený jeho smích, cítila dokonce cosi jako pomstychtivost a škodolibost. Musila si malého zlomyslného triumfu dopřát. Vešla do jídelny.

„Pane Luigi,“ začala s tou důvěrností, ku které ji známost s mladým doktorem z let jeho chlapectví opravňovala. „Jak vede se tomu vašemu pacientovi v La Storta?“

„Znáte jej, Suntarello?“ tázal se místo odpovědi.

„Neznám, ale obávám se, že vám zemře. Nepřinesl jste mu dnes zajisté štěstí.“

„Jak to myslíte?“ divil se.

„Inu, vy arciť se mi vysmějete. Jste učený, a já hloupá, pověrčivá žena. Dost jste se mi nasmál kvůli mé starosvětské víře. Nuž, když jste dnes dopoledne přijeli, seděla ta čarodějnice Cechina nedaleko naší zahrady. Chtěla jsem vás varovat, abyste dnes ničeho nepodnikal, že nebudete míti v ničem štěstí, neboť uhranula vás zajisté. I ubohou contessinu uhranula, když od ní almužnu přijímala. Bolí vás ještě hlava?“ Obrátila se ku Caterině a pak pospíchala z pokoje, aby neuhodli dle její tváře, že ví všecko. Jejich mlčení jí stačilo. Dnes se jí pan Luigi konečně zapomněl vysmívati!

Když odjeli, lehla si Caterina na divan do svého pokoje. Cítila se velice unavena. A přece musila stále přemýšlet. „Kdybych ho nebyla poznala,“ šeptala

si, „byla bych Luigiho zamítla?“ Neodpovídala si na tu otázku. Zapomněla náhle na Luigiho a myslila jen na toho druhého. A bylo jí tak sladce a úzko.

Suntarella byla též zamyšlena. Netázala se na nic. Stála u svého okna. Myslila též na toho druhého.

„Má pravdu contessina,“ šeptala si zase ona. „Je mladší, je mnohem hezčí a doufám, že je bohatý. Jak mohl by jinak ten zahálčivý zde život vésti? Jen jedna otázka: Miluje ji také?“

Suntarella se lekla, pak se ale chlácholila: „Ó, zajisté! Jak by to bylo jinak možné! Ale přece bych jen ráda, aby se už určitě vyslovil.“ Zadumala se hluboce a pak se usmála. „Je třeba těm mladým lidem trochu pomoci, aby věděli, co chtějí. K čemu bychom my staří to byli prodělali před nimi?“ A mimoděk si vzpomněla na ty dávné časy, když se všechno světlo slunce pro ni soustřeďovalo v zracích toho snědého, vysokého, krásného Beppa… který ji pak později tloukl a docela jednou nožem bodl. „Co na tom?“ řekla si, když jí to teď napadlo. „Bylo to z lásky! Byl žárlivým.“

A dala se do pláče, neboť Beppo byl už dvacet let v zemi. Padl v půtce s papežskými karabiniéry.

„Ladri! Birbanti! Maledetti!“ zvolala Suntarella při vzpomínce na ně a zaťala pěst a kvůli nim přála svatému otci, že ztratil světskou vládu, ač byla jinak nejhorlivější katoličkou.

VI

Jan Maria vrátil se dosti pozdě do San Cataldа. Byl velice znaven, zasmušen a zamyšlen. Ona záležitost volající ho do Říma k bankéři, u kterého měl úvěr velkým obchodním domem v Praze zaručený, byla jej velmi rozladila. Byl u něho hned po svém příjezdu sumu peněz vybral, jež nyní už vyčerpána byla, a očekával na dopis Leopoldovi zaslaný novou část peněz. Přišla sice, avšak o mnoho menší, než se domníval, takže po vyrovnání účtů s římským bankéřem jen velmi málo pro nové výdaje zbylo. Zároveň došlo psaní. Leopold oznamoval mu, že jisté papíry, koupené někdy pro něho, nyní značně klesly, tak značně, že ztráta byla více než citelná, téměř bolestná, a Leopold radil, aby se rychle do Prahy vrátil, že bude nyní nevyhnutelně zapotřebí, aby se Jan Maria ve svých výdajích obmezil, a že vůbec bude s celým svým jměním v krátké době u konce, bude-li dále pouze z kapitálu živ. Úroky pak nestačí už i na skromnou existenci. „Přišel čas," psal Leopold, „kde se nutně musíš k nějaké práci odhodlat. Pomni, že ti hrozí mizina."

Jan Maria vyrovnal svůj dluh u bankéře, sebral, co zbylo, a chodil pak po Korzu na slunci. Aby trudné myšlenky a dojmy zaplašil, vešel do galerie Borghese, hledal útěchu u výtvorů velkých mistrů aneb aspoň chvilkové zapomenutí. Náhodou setkal se v Sále zrcadel s důstojníkem z italské válečné lodi, jehož byl v Cařihradě znal. Odlesk známé, přátelské té tváře zjevil se mu nenadále v křišťálové hladině mezi pestrými girlandami, jimiž Mario de' Fiori zrcadlové stěny té síně tak graciózně pomaloval.

Bylo to radostné překvapení pro oba mladé muže. Měli společně krásné a zajímavé upomínky na dobu trávenou v Bujukdere, na dojmy a malá dobrodružství v té staré, malebné Brusse a na vyjížďku odtamtud na blízký mýsický Olymp.

Objali se vřele, a když hlučné vítání jejich pozornost navštěvovatelů galerie k sobě obracelo, vyšli z paláce a v protější ulici Condotti navrhoval důstojník, aby toto svoje setkání splendidní snídaní oslavili. Nejskvělejší restaurant v Římě, Spillmann v téže ulici, zdál se pro takovou příležitost jako stvořen. Jan Maria souhlasil a byli oba tak veselí, že se při šampaňském až do slzení rozesmáli, rozešli se pak v nejrůžovějším rozmaru. Jan Maria zajel domů do ulice Giulia, a rozjaření jeho obrátilo se tam náhlou reakcí v hlubokou melancholii: býval vždy smuten, kdykoli trochu více nad obyčej vína vypil. Smával se sám často sentimentální povaze svého „opilství". Teď nebylo mu však do smíchu. Peněžní jeho nesnáze, na které u Spillmanna si ani nevzpomněl, ležely mu nyní těžce v mysli. Sedl k stolu a psal Leopoldovi odpověď. „Neprodleně domů jeti," psal, „znamenalo by pro mě urychlenou smrt. Cítím tu vaši zimu až sem. Nemohu se vrátit. Pošli hned žádané peníze. Ať nezbude třeba nic. Vím beztoho, že brzy zemru."

Poslední tato věta jej zarmoutila velice. Cítil lítost sám nad sebou.

Rozechvěn vyskočil z křesla.

„Ne," zvolal. „Vždyť tomu nevěřím!" A chtěl psaní roztrhat. Ale nechtělo se mu jiné psát. Přeškrtl tedy závěreční větu, zapečetil list a donesl jej sám na poštu. Pak sedl do fiakru a jel až k bráně del Popolo. Tam vystoupil a poslal kočár zpět. Byl tak nepokojný, že se mu sedět nechtělo, a umínil si, že půjde do San Catalda pěšky. Nešel po silnici, bloudil po stezkách i bezcestím. Slunce se nížilo. Chůze účinkovala na něho dobře. Vzduch, který se značně ochladil, rozptyloval jeho melancholii a radostný pocit, že se blíží místu, kde Caterina mešká, vzrušoval ho příjemně. Avšak ta mimovolná narážka na smrt, kterou byl ve svém listu učinil, zněla mu přece jen jako neurčitá disharmonie na dně duše dále a mrak nechtěl úplně z jeho čela. Po dlouhém chození a bloudění, když se bylo úplně setmělo, dorazil domů.

Suntarella přišla jako obyčejně, když se z města vrátil, aby se ho ptala, má-li velký čili malý hlad. Po svém bohatém snídaní u Spillmanna nechtělo se mu jíst a cesta byla jej tak znavila, že mu nebylo volno. Toužil jen po samotě.

Myslil na pošmurnou lyrickou báseň, kterou v něm pinie skloněná nad rozpadlým římským hrobem byla vzbudila. Chtěl ji napsat, ale dobrá Suntarella neodcházela, i když ji byl krátce pouze o koflík čaje a něco chleba poprosil. Její dnešní neodbytnost jej mrzela, nechtěl však přece žádnou nelibost najevo dávat, a odhodlal se tedy, že s ní promluví. Doufal, že jej dlouho mučit nebude.

„Vy měli jste dnes hosti?" řekl nazdařbůh; napadlo mu, že byl dopoledne pana Galliho s matkou potkal.

„Ó, vy jste se nejspíše na silnici viděli? Ovšem, musili jste se potkat," řekla Suntarella a měla potají radost, že sám o doktorovi mluvit začínal.

„Ubohý pan Galli," dodala s povzdechem, „myslím, že dnes nebude mít nejlepší spánek."

„Jak to?" divil se Jan Maria.

„Ach, zlobím se tak na contessinu! Jsem tak ráda, že mi sama o ničem neřekla; kdyby se mně svěřila, musila bych ji plísnit. Bylo by to mojí povinností. Ale tak, když nic nevím než to, co jsem tak náhodou jen z vedlejšího pokoje slyšela, mohu mlčet!"

„Nerozumím vám naprosto, paní Assunto," řekl Jan Maria a nelhal.

„Inu, neměla bych to snad dále povídat," řekla a sklopila trochu hlavu jako v kajicnosti. „Avšak je tak těžko mlčet, a vám to mohu přece svěřit! Vy mě neprozradíte u contessiny, ani nepovíte moje tajemství dále. Na vás se mohu spoléhat!"

„Myslím, že to nebude nic tak hrozného," řekl s úsměvem.

„Ó ano, je to hrozné, co to nerozumné dítě vyvedlo!" durdila se Suntarella a hleděla plně a pátravě na něho. „Krátce: byli zde na námluvy, on i paní Galli. Hleďte, tak hodný, dobrý, hezký člověk – a contessina jej zamítla, docela a určitě zamítla!"

Vzdychl zhluboka a radost jevila se mu v očích, ale mlčel.

Suntarella byla spokojena.

„Neměla to dělat, nejednala dobře ani moudře, řekněte sám!" zvolala za

chvilku.

„Nemám práva soudit," řekl a sklopil oči. „Contessina má zajisté své příčiny a důvody."

„Ach ty její příčiny!" odpověděla s úsměvem zdánlivě opovržlivým. „Jako kdybych je slyšela, ty příčiny! Řekne: nemiluji ho. Čisté důvody! Láska by přišla později sama. Kdybych contessinu neznala a nevěděla, že nikoho, ale pranikoho nezná, řekla bych, že miluje snad někoho jiného. Tak ale, věru, nevěděla bych koho! Leda snad starého našeho Franceska!"

Jan Maria se usmál a mlčel.

„Ale odpusťte, přinesu vám raděj váš čaj," řekla teď stařena, jako by se upamatovala, a vyšla z pokoje.

„Myslím, že jsem mluvila zřejmě," šeptala si venku na chodbě a dusila v sobě smích.

Jan Maria vstal a hodil k psaní připravený papír do ohně. Už neviděl tu pinii, klonící se v soumraku pod pruhem purpurových, dohořívajících oblaků nad sutinou římského hrobu, už necítil žádnou bázeň v duši, ale divokou jakousi naději, jakési znovuzrození, cosi jako úsvit nového života. Zamítla Luigiho! Měla zajisté vážnou příčinu, milovala snad jiného. Ten jiný mohl býti on sám. Ó ano, ano, nemohl se mýliti! Což neprozrazovaly ji její úsměvy, její pohledy? Nebyla celá její čistá duše v nich? „Beatrice!" zvolal a sáhl si mimoděk na to svoje bujně vzrušené srdce. Při tomto posuňku vypadl mu list z náprsní kapsy. Leopoldův list. Radost jeho změnila se náhle v žal. „Ó Bože můj!" zašeptal, „což mohu jí říci: buď mou? Jsem téměř žebrákem. Nemám kam hlavu položit. Jsem jako ta hruška v širém poli, o které se u nás tak dojímavě zpívá a mluví! Tak sám, tak opuštěn a každému cizí. Stojím mimo společnost! A ruce moje, což vědí, co to práce? Ach, nejsem mužem, jsem děckem, rozmarným děckem! Hanba mně!"

Klesl do křesla vedle ohně a zakryl si rukama tvář. Ani nepozoroval, že místo Suntarelly teď Angiolina vešla a že mu čaj na stolek vedle křesla postavila. Odešla tiše, jak byla přišla.

„Když vzpomenu, jak jiní žijou, jak pracují, se lopotí, zápasí, – ale jak sladce jsou odměněni," rozjímal Jan Maria. „Žena stojí jim po boku, děti rostou kolem. Ó, prsa se těm lidem dmou hrdostí a srdce jim buší štěstím! A takový blahý, tichý, požehnaný život jsem nikdy chápat nedovedl! Jak často jsem vidinu takové existence odbýval téměř s pohrdáním! To bylo mi vše vždy příliš po šosácku. Ó, raděj jsem se uzavíral do svého jalového sobectví a snil a snil a snil, že pro mne cos lepšího musí osud chovat… A nyní vidím, že jsem svůj život zahodil! Pozdě, pozdě, pozdě prohlídl jsem!"

Hlava mu klesla na hruď těžce, jako umírajícímu.

„Caterino, Caterino," šeptal a viděl ji před sebou tak, jak ji vídal pod stromy v zahradě kráčeti, zářící spanilostí, dobrotou, čistotou. Vtom napadla mu však též Pelagie. Jako přízrak temnosti a zloby zjevila se v té záři vycházející ze zraků jeho Beatrice. Náhlý, nevolaný, ničím neodůvodněný byl ten zjev, pouze jako stín vedle světla.

„Milosrdný Bože!“ zvolal polekán tou vzpomínkou, „jak smím o Caterině snít a v lásku její doufat? Já, já! Jak tomu dávno, a krev moje vzkypěla divoce tam v divadle, když její prsty se dotekly mé ruky! Ne, ne! Z toho ráje čistoty jsem vyhnán a na prahu jeho stojí ne anděl, ale ďábel sám a směje se mému zoufalství. Kdybych šlépěje tvoje v prachu líbal, Caterino, nečisté moje rty by je znesvětily!“

Zalomil rukama. A pojednou zněla mu zase ta fráze v uších, kterou byl dříve Leopoldovi do Prahy psal: „Vím, že brzy zemru.“ Ale celé jeho tělo vzpjalo se teď mocně proti tomu rozsudku, všechna jeho mladost, všechny jeho síly vzpíraly se tomu tvrzení, výkřik vydral se mu z prsou: „Ne, není tomu tak, já lhal! Já lhal!“

A srdce jeho bilo prudce, únava jeho mizela, temné myšlenky prchaly a bylo mu, jako by jaro v sobě cítil a se v záři slunce koupal. Vůně květů a trav, zdálo se mu, že se nese pokojem. Vzal lampu a předstoupil před zrcadlo. Tváře jeho hořely, oči sálaly dlouhými paprsky. Usmál se.

„Jsem zdráv,“ pravil spokojeně, hleděl chvilku na sebe a postavil zase lampu stranou.

„Jsem zdráv a toť to nejhlavnější,“ řekl si. „Jsem mlád, jsem silným. Já chybil, nepojímaje posud svou životní úlohu, podléhal jsem příliš každému útoku, každému dojmu, však to dá se ještě napraviti. Vždyť mám vůli pracovat a nemám méně schopnosti než milióny normálních lidí. Pravda, zbloudil jsem, nejsem hoden jediného pohledu z hvězdného zraku té dívky – ale utíkám se k ní jako k oltáři, objímám její kolena, klekaje v prach. Chybil jsem, ale jak upřímně litoval jsem svého poblouzení! Ó, řeknu jí vše, vše, a ona pochopí, odpustí a spasí mě! Neodvrátí se ode mne, neb oči její nelhou, a nemýlím se, četl jsem to v nich, nejsem jí lhostejným!“

Kam zmizela jeho zoufalost? Nebylo po ní stopy. Byl mlád, život ležel před ním širý, širý, ztrácející se do nekonečna jako ta Campagna, kterou byl před hodinou kráčel, a naděje svěží, krásná, se vším tušením, se všemi sliby jara skláněla se nad ním jako ona červánky politá pinie u toho římského hrobu, kterému všechno to zlo, jež jiní i on sám sobě byl učinil, teď přirovnával. Ta hrobka byla minulost, rozpadávala se v rum, byla prázdná, neboť ten, jenž v ní někdy ležel, byl k novému žití vstal, k novému žití, plnému blaha lásky…

Jak bylo mu volno! Vypil trochu toho zčernalého, už dávno vychladlého čaje na stole, zhasl lampu a chodil ještě dlouho potmě po pokoji, zapaluje cigaretu za cigaretou. Konečně neudržel se unavením už na nohou a klesl na lůžko. Hleděl odtamtud oknem na hvězdy. Oči se mu zavíraly. Neměl už určitých představ, jen tu jednu myšlenku měl stále na paměti: poví jí vše, a ona bude jeho spásou! I ten pojem ztrácel určitosti. Poslední, co se mu v obraznosti zrcadlilo, byla ona červánky politá pinie, skláněla se nad ním, a byla to zároveň Caterina a hvězdný úsměv jejího zraku vešel v jeho duši a odlesk jeho jevil se mu na rtech a svítil mu do usínajících už očí. Vědomí jeho ponořilo se do mystéria hlubokého spánku, jako hvězda do nedomyslného bezdna prostoru zapadá. –

Ráno probudil se s jakousi tíží na prsou a v každém údu. Vstal téměř tak unaven, jak byl lehl. Chladná voda, kterou se vždy s pravou rozkoší dlouho myl, vrátila mu konečně trochu svěžesti. Pak se strojil před zrcadlem a cítil se spokojen, vida ruměnec na své tváři. Ó, byl zajisté úplně zdráv! Byl se včera pouze trochu ušel.

Zpíval si tiše úryvky ze všelijakých oper, mezitímco svou toaletu dokončoval. Pochod z Normy, pak Casta diva, ale ne dlouho, neb při slovech, „casta diva“ musila mu hned Caterina napadnout a myšlenky jeho se zastavily u jejího obrazu. Začal o tom rozjímat, jakými slovy o své lásce k ní promluví a jakými o svých omylech a o svém poblouzení… Zarazil se. Ó jak jí to vše říci a neuraziti cudný její sluch? Bylo mu nevolno. Ne, chtěl teď raději uvažovati, jakým způsobem se uchopí nějakého úkolu v skutečném životě. Ona mu snad sama poradí, byla tak rozumná, tak opravdová a vážná přes všechnu svou dívčí prostou, nehledanou poezii a grácii. Ona poradí, ale on učiní návrhy, dá jí na vybranou. Má se naturalizovat v Itálii a dáti se do královské maríny vřaditi? Anebo odhodlala by se jíti s ním někam na Kavkaz, kde by si za skrovný zbytek svého jmění malý statek koupil? Vždyť miluje Caterina samotu! Žije tak prostě, tak docela mimo společnost, mimo hluk. A zařídil by jí tam tak útulný, milý domek. Prostý zajisté, avšak ne chudobný… Myslil hned na samé orientální koberce, měkké a vkusné, kterými by stěny jejího i pokoje ověsil, podlahu, divan, stoly pokryl. Nestýskalo by se jí tam po vlasti zajisté, s tou velkolepou krajinou před okny… A jemu? – Bylo mu bolno, bolno. Ach, vždyť téměř žádné vlasti neměl. Miloval ji, tu neblahou zemi, celou silou duse své, ale byl v ní cizincem. Bylo mu, jako by ho byla vypudila za své hranice. Miloval ji více co chiméru, co ideál než co skutečnost. „A moje verše…?“ tázal se a vzal sešit do ruky, do kterého byl ty přepsal, které se mu zdály nejlepší ze všech, jež byl posud složil. „Což to něco znamená?“ pokrčil rameny. „Což je bude někdo čísti?“ Byl zase smuten, odložil je, nedělal více plánů. Poodešel k oknu a otevřel je. Byl tichý den pod mrakem a stromy šeptaly si tichounce a dřímavě. Konejšilo ho to. Bolest se mu pomalu zase z rozvlněných citů ztrácela a tichý jakýs, rezignovaný smutek, ne docela bez sladkosti, zůstal na dně jeho mysli. Stál takto hodnou chvíli, když Suntarella zaklepala a vešla. Celou noc byla své plány kula a ráno, věrna jim, přemlouvala Caterinu, aby dnes na tu dávno určenou návštěvu k donu Clementu si konečně vyjela. Předstírala, že nutno byt radikálně čistiti, že se stydí za ta okna a dveře. A pak ten ubohý don Clemente! Zdálo se jí prý o něm, nehezký to byl nějak sen. Kdo ví, není-li churav? Snad potřebuje pomoci, které mu tam v té poušti nikdo neposkytne. Ta stará, poloslepá Ersilia, jeho hospodyně, zanedbává vše, je vždy třeba, aby ji občas někdo povzbouzel a trochu vyplísnil. Don Clemente to však nedovede. On nepozoruje ničeho. Ale jediné slovo contessiny, kterou Ersilia zbožňuje, stačilo by, aby se v Isole Farnese zase vše na nějaký čas k lepšímu obrátilo. Caterina rozmýšlela se chvilku.

„Pojedu,“ řekla pak, „ať mi Francesco koně osedlá. Avšak jsem vlastně trochu vázaná. Pan Jan Maria –“

„Řeknu mu, že byste dnes svůj slib splnila –“

„Ne tak, jinak to musíš říci,“ odmlouvala contessina, lekajíc se nějak toho slova slib.

„Dobře, zeptám se ho, nemá-li dnes náhodou chuť podívat se na ty staré hroby, vy že jedete k donu Clementovi.“

S úsměvem šla pak do kuchyně, vzala připravenou kávu a donesla ji panu Plojharovi.

„Obsluhuji vás dnes sama,“ řekla pozdravujíc, když se Jan Maria od okna obrátil. „Francesco je zaměstnán, sedlá koně pro contessinu. Radila jsem jí, aby jela navštívit dona Clementa. To je ten starý kněz nedaleko Isoly Farnese, víte? Ubohá contessina, je tak zamyšlená. Doufám, že trochu tou cestou pookřeje. Kdo ví, na co myslí? Nemohu nijak na to přijít.“

Panu Plojharovi zatlouklo srdce prudčeji. „Contessina mi slíbila, že mě někdy seznámí s donem Clementem,“ řekl nesměle.

„Ano. Vzpomněla si na to. Řekla, že by ráda věděla, zdali byste dnes ty staré hroby si prohlížeti chtěl. Nemáte-li chuť, nechte to napodruhé. Řeknu contessině, že dnes prosíte, aby vás omluvila –“

„Ne, naopak,“ vzkřikl až polekaně a nepozoroval ani tu lehkou ironii v jejím zchytralém úsměvu. „Řekněte contessině, že čekám, že, že –,“ zajíkal se. Co by jí byl rád všechno vzkázal!

„Tedy pijte svou kávu,“ řekla odcházejíc, „a povím Franceskovi, že pojedete též –“ Koně hrabali netrpělivě nohama a házeli hlavami. Francesco jim domlouval a Jan Maria prohlížel starostlivě sedlo, na kterém contessina jeti měla, je-li dobře připjato. Konečně přišla Caterina svým lehkým, graciózním krokem, oděna svou prostou temnou amazonou, s malým kulatým kloboučkem se závojem do půl tváře na hlavě a s bičíkem v ruce. Pozdravili se a malá, energická její ruka tiskla dnes tu jeho poněkud silněji a vřeleji než obyčejně. Bylo to následkem neurčitého, nejasného pocitu. Bylo jí odvčerejška, jako by někdo se stavěl mezi ni a toho přítele, kterého se však spustiti nehodlala… To vše bylo ale tak mlhavé, že si toho vědoma nebyla, a nepozorovala ani, že v tom ruky podání bylo nějakého, třeba jemného jen rozdílu proti jindy; jemu však neunikl slabý ten důkaz teplejšího citu a radost plnila mu srdce a zářila mu z očí. Pomáhal jí na koně. Sklonil se s tou pravou pokornou rytířskostí, která se tak ušlechtile od galantnosti a rutinované zdvořilosti liší, a nastavil dlaň, aby na ni stoupla. Ohlídla se mimoděk na Franceska, který jí tu službu vždy prokazoval. Avšak neváhala, svěřila svou nohu jeho ruce, stoupla na čekající jeho dlaň, lehce jako péro vyhoupla se na koně, kterého, šeptajíc zároveň mladému muži „díky“, něžně po krku pohladila, a chopila se pak uzdy, jiež jí starý Francesco odevzdával. Suntarella stála o krok opodál, svěřovala contessině všelijaké vzkazy pro Ersilii a ujišťování nejoddanější pokornosti pro dona Clementa. Jan Maria mohl tedy snadně mlčeti a své zraky krásným pohledem na graciózní jezdkyni a smělé pohyby, kterými netrpělivého koně krotila, nasytiti.

„Šťastnou cestu,“ zvolala konečně Suntarella, propouštějíc jaksi contessinu, a hleděla spokojeně za ujíždějícími, kteří se dali směrem k silnici. „Dobře jim to

sluší, co, Francesco?“ řekla stařena.

„Ach, krásné mládí,“ vzdychl Francesco, „jaro života!“ Nevěděl, že totéž byl před ním už Metastasio veršem vyslovil –

Mladí lidé jeli hezký kus cesty po silnici a pronášeli jen málo lhostejných slov. Srdce jeho bylo tak plné vážných, radostných citů, že téměř přetékalo, a hlas jeho prozrazoval hlubokým záchvějem při každém nepatrném slově, co se v nitru jeho děje. Byl by rád přímo s ní promluvil, bez odkladu, avšak zdálo se mu to tak podivné, hned, znenadání o své lásce se vyslovit, tak zčistajasna ji prositi, by se k němu snížila, aby jej spasila, nehodného, ale neskonale milujícího… To vše chtěl, musil jí dnes říci, avšak scházelo mu to první slovo, po kterém to ostatní se samo zajisté dostaví. Myslil, že Caterina netuší, co se s ním právě děje, avšak mýlil se. Dívka, napohled klidná, cítila instinktivně ta slova vášně, jež se mu ze srdce na rty drala, uhodla, jako vnuknutím, že cosi vážného, rozhodujícího se připravuje, že osud její se snad dnes na této vyjížďce rozhodne. Hleděla občas kradmo na jeho líc. Ó, nyní, v tom okamžení neměla už pochybnosti: ano, miloval ji. A ona? O tom už též nebylo pochybnosti. Bylo jí tak úzko a tak blaze! Pootevřela rty, srdce jí tak bilo, že musila hlouběji dýchat. Oči její obracely se mimoděk k horám a výše k obloze.

„Bože!“ zvolala mimoděk tiše a lekla se pak toho hlasitého vzdechu.

Jan Maria slyšel, že byla cosi řekla, nebyl doslechl co a tázal se tedy: „Pravíte, contessino?“

V úzkostech svých a zmatku řekla spěšně: „Je dnes to pravé počasí pro vyjížďku.“

„Ano, to pravé počasí,“ odpověděl.

Žádný z nich nemyslil na to, co mluví. Rozhlíželi se kolem. Den byl teplý a tichý a posud pod mrakem. Vzduch byl vlažný, a ač slunce vidět nebylo, byl přece sladce ztlumeným světlem prosáklý. Bylo jisto, že pršet nebude, ty mraky byly příliš průhledné a za nimi bylo tolik jasu, že nebylo pochybnosti, že se konečně probere. Celá krajina barvila se do fialova, i ty jednotlivé zelené stromy v dáli měly kolem korun slabě fialovou zář.

„Je to zvláštní osvětlení, až pravděnepodobné,“ řekla Caterina, na niž toto naladění scenérie, tak nezvyklé, tak „ne z tohoto světa“, podivně účinkovalo, bylo tak harmonicky s jejími snům podobnými city v souhlasu! Hleděla chvilku ještě před sebe a pak se obrátila k svému společníkovi, jako by od něho nějakou poznámku očekávala. Lekla se změny jeho tváře. Byl úžasně zbledl a byl zasmušen, tak zasmušen, že ji to u samého srdce bodlo. Zapomněla okamžitě všeho, co ji odvčerejška znepokojovalo, všeho, co ji od prvního okamžiku jejich dnešní vyjížďky rozčilovalo. Teď nebyla v tom otázka, miluje-li ji či ne! Nevěděla teď o ničem než o nevýslovné bolesti a hrůze, kterou jí onen stín smutku na jeho čele, onen „stín smrti“ působil, onen stín smrti, jenž ji co fixní idea od té chvíle pronásledoval, když byla mimoděk Jana Marii své vidině o Načiketu v indické básni strýce Astucciho přirovnávala. Poslední dobou byl ten strach zmizel, teď ji zachvátil silou křeče.

„Ach, vy trpíte!“ zvolala útrpně, též zbledlá. „Jste bled! Co je vám?“

A trhla uzdou a byla těsně vedle něho.

Rty jeho ševelily, šeptaly, ale nebylo slyšet co. Co se s ním dělo, nevěděl sám jasně.

Mezitímco se Caterina byla po krajině rozhlížela, sbíral myšlenky své a řekl si: „Nyní přišel okamžik, nyní anebo nikdy.“ A nehledal už to první slovo, byl je našel. Chtěl zvolat: „Caterino!“ Nebyl jí posud nikdy jménem jejím oslovil. Což nebylo celé vyznání v tom zvolání? V okamžiku, když otvíral rty, aby sladké to jméno vyslovil, ucítil však tak prudkou fyzickou bolest v prsou, že stěží výkřik potlačil. V hlavě měl závrať a bylo mu pojednou, jako by mu ruce, kterými uzdu koně držel, byly něčím cizím, jako by se oči jeho nějakým podivně zbarveným sklem na svět dívaly, a v ústech cítil opět přisládlou, odpornou chuť krve jako tenkráte v noci při tom hrozném záchvatu před kostelem Trinità. Smrtelný strach, že před Caterinou s koně sklesne, že jí poskytne hnusné divadlo, přiváděl jej na okamžik až na pokraj zoufalství, ale dodal mu zároveň téměř nadlidskou sílu. Přemohl tu hrozící mdlobu, neklesl s koně, a když teď na něj hleděla tak plna lásky a soucitu, vracel se mu lesk opět do očí a zoufalá láska k životu jej zachvátila.

„Contessino,“ řekl tiše, ale vášnivě, „já nenávidím smrt.“

Smyslu svých slov byl si teprve vědom, když je sám vlastním svým hlasem pronesená uslyšel a když viděl, jaký smutek a jakou bolest jí působila. Světy byl by za to dal, kdyby to nebyl řekl.

„Jste churav?“ zvolala. „Ó, co je vám, probůh!“ A oči její byly vlahé.

„Nejsem!“ pravil s tak přesvědčivým důrazem, že tomu sám uvěřil.

„Co vás tedy tak náhle zarmucuje?“ ptala se, ani nevědouc, jak důvěrně s ním mluvila a jak plna lásky na něj hleděla.

„Och, dostal jsem včera dopis z domova –,“ řekl nazdařbůh a zamlčel se.

Co to mluvil? Nechápal sám. Co měl ten dopis s nynější jeho zasmušilostí co dělat? Stálo tam ovšem, že je na mizině, a musil jí to někdy říci, byla to nutnost a povinnost jeho, milovala-li jej, ale teď, teď to nebylo na místě. Zuřil proti sobě pro tuto nemotornost svého jazyka, tupost a nelogičnost své mysli, chtěl chorobu svou zapírat, a uchopil se tak nejapného prostředku!

„Zemřel vám někdo z přátel?“ ptala se Caterina, která jiného spojení mezi smrtí a tím listem si myslit nedovedla.

„Nemám tam přátel. Nikdo mi nezemřel. Avšak smrt je tam domovem, poněvadž tam není života,“ řekl Jan Maria, mluvě jako v deliriu. To mrazivé dotknutí smrti v okamžiku, když o lásce své mluvit chtěl, uvrhlo jej v zoufalství. Jaká chmura visela nad světem! Vše, co jej kdy bylo zabolelo, rozrývalo nyní znova v tomto okamžiku strádající jeho duši. Viděl náhle opět svou nicotu, neštěstí své země, beznadějnost ztraceného svého života. Caterina mlčela a zamyslila se též. Jeli beze slova svou cestou. Byli dávno od silnice odbočili a brali se dosti hlubokým úvalem, po jehož stráních skupiny ilexů, sem tam oliva a staré duby stály. Potok hučel a pěnil se kolem balvanů, které se byly odněkud v něj převalily, a voda klátila vysokým rákosím na mnohých místech břehu vyrostlým. V oblacích prolamoval se pomalu otvor, byl zatím ještě pouze velkou

žlutou skvrnou, z které jemný, jemný déšť slabých a jako vlhkých paprsků padal a se po celé krajině šířil. Okraje otvoru opalizovaly jako vnitřek lastury. Na Caterinu se to vše dívalo tím nepochopitelným zrakem věcí, jenž lidskému a animálnímu tak málo příbuzen, přece jsa plný duše se mu účinkem tak velice podobá. Bylo jí tak podivně: ač takto nevědomky tím věčnem, na ni z konečného zírajícím, nad okolnosti povznesena se cítila, ač zcela se soucitu s Janem Marií oddávala, neubránila se přece jakémusi zklamání, jež se hluše, neurčitě, ale smutně v ní ozývalo!… Když dříve tak rozechvěn na ni hleděl, nemyslil tedy na ni, nebyl tou láskou pohnut, o které ona snila? Caterina nepoutala tedy, jak se domnívala, v té chvíli výhradně jeho mysl? Ne! Ta mysl bloudila daleko na severu! Vzpomínal na rodný kraj a připomínal si nyní jeho neštěstí, na ni, na Caterinu nemyslil… Jak byla se zmýlila! Všechna ta něha v jeho zracích patřila oné ideální sokyni! Úsměv tiché rezignace, ale ne docela beze stínu trpkosti, jevil se jí nyní na rtech a stud rozněcoval jí ruměnec, více však uvnitř než na tváři. Brzy ale vytýkala si svou sobeckost. Jak mohla jen na chvilku zapomenout na to hlavní: že Jan Maria trpí! Oči její hleděly tiše na tu žlutou, světlou, velkou, stále rostoucí, stále jasnící se skvrnu na obloze, a zdálo se jí, že slunné ty paprsky jí srdce v hrudi rozehřívají. Něco z té záře bylo v jejích očích a na rtech, když nyní promluvila, aby jej ukonejšila.

„Pane Jene Maria,“ řekla pomalu, a bylo cos kouzelného v tom hlase, vycházejícím tak hluboko z hrudi, a mladý muž slyše svoje jméno změněné jako v hudbu, pohlédl téměř udiveně na ni. Znělo to tak slavnostně, tak vážně! Zraky jeho upřely se na ni tázavě. „Proč nevěříte v život?“ řekla, „život jest jistina a pravda. Smrt je pouhý klam. Kdo zoufá, páše sebevraždu se zavřenýma očima. Kdo otvírá oči široce, široce, kdo přes nejbližší okolnosti do velikého prostoru hledí, ten doufá. A kdo pevně, svatě doufá, ten zklamán nebude.“

Netušila, jak vášnivě, divoce se naděj v jeho srdci v tom okamžiku vzpjala, co mu tak hluboce do očí hleděla a tak sladce mluvila. Obrátila zraky opět vzhůru k oblaku, za kterým se slunce skrývalo a který teď se stával celý duhový na okrajích, jinak bílý jako tající sníh promíchaný paprsky.

„Kolikráte,“ začala za chvilku zase mluviti, „kolikráte jste mi opakoval, že u vás doma přebývá smrt. Řekl jste mi, že vám tam bylo vždy největší bolestí dívati se co svědek na trapnou agónii zmírající vlasti. A co trpkých, divokých výčitek, činěných vašim krajanům, jsem od vás slyšela! Někdy bych mohla mysliti, že svůj lid nenávidíte, kdybyste mi o něm, o jeho zmrtvýchvstání, o jeho obětech, o heroickém jeho snášení křivd nebyl tolik krásného a dojímavého tak nadšeně pověděl. Hleďte, utvořila jsem si o tom lidu svůj úsudek. Nadchl jste mne, a ačkoli jej celkem tak málo znám, ačkoli mi tolik nejasného v představě o něm, myslím, že se v nejhlavnějším nemýlím. Vidím jasněji než vy, neboť vás zaslepují slzy vašeho bolu, tak spravedlivého a krásného.“

„Chtěl bych ten úsudek slyšet!“ zvolal Jan Maria. „Ale buďte milostiva!“

Usmála se a řekla za chvilku vážně:

„Nazval jste lid svůj jednou Lazarem mezi národy. Myslil jste přitom na Lazara z paraboly. Já však připomínám si raději Lazara, bratra Marie a Marty, co

symbol vašich Čech. Když Kristus toho Lazara na světlo zpět, k novému žití volal, k novému žití, a zajisté i vyššímu – neb projíti mystériem hrobu a míti nad hlavou aureolu zázraku jest velkým posvěcením –, tenkráte vlekl vrávorající Lazar zajisté svůj příkrov z kobky za sebou. Znamenal ten příkrov smrt? Ne, pouze minulost. Budoucnost byl paprsek v jeho oku. A tak je to s vaším lidem. Vleče svůj příkrov ještě za sebou, ale bude živ. Tak jako moje Itálie k nové slávě a nesmrtelnosti z poníženosti vstala!“

„Ó, věřím všemu!“ zvolal a všechen jeho smutek zmizel, všechen jeho bol, a nemyslil už ani na život, ani na smrt, ani na vlast: jen na ni myslil a na neskonalou svou lásku. „Caterino!“ zvolal chvějícím se hlasem a zachvěl se. Viděl, že rychle, však ne uraženě, spíše s radostí po něm okem šlehla, když ji beze všeho a tak mimoděk a prostě Caterino oslovil. Nyní přišel okamžik! Cítil tak nesmírnou v sobě radost, tak neskonalé štěstí! Vyjížděli právě z úzkého úvalu. Caterina pohnala svého koně o několik kroků kupředu. Širá Campagna ležela teď opět v rámci těch strmících fialových hor před nimi, slunce bylo se bílým mrakem prodralo a široký pruh zlata padal na rozvlněnou pláň. Zrovna proti nim v dáli čněla skála a na ní kupily se nějaké budovy neurčitě pod stínem plujícího oblaku a zdály se s rozplývajícími svými obrysy nesmírné.

Caterina zastavila koně, a když Jan Maria jí těsně po boku jel a rty jeho se zachvěly, uhodla sladká ona slova, která z nich se padat chystala, a zmatena, couvajíc před nimi instinktivně, ač po nich lačnila, pozvedla ruku a zašeptala: „Tam to místo jest Isola Farnese.“

Jan Maria couvl též před svými slovy, neboť to, co říci chtěl, zdálo se mu náhle tak banální, tak bezpočtukráte už opakované, že se studem až zarděl. Ta váhavost trvala však jen mžik.

Vzal ji prudce za ruku. Výkřik jeho duše „Já vás miluji“ bouřil mu už hrdlem na rty, vtom ale pozvedla Caterina bičík a ukázala překvapeně v stranu, od které Jan Maria odvrácen stál, a skoro v tomtéž okamžiku letělo cos jako přízrak rychlostí vichru kolem nich. Byla to jakási kavalkáda, směs pánů v nejelegantnějších anglických loveckých oblecích a dam v „nejravisantnějších“ jízdeckých šatech s vlajícími vlečkami a závoji, dav groomů je doprovázel, smečka psů nejušlechtilejší rasy letěla před čarokrásnými jejich koňmi, a Campagna, před chvilkou tak pustá a mlčenlivá, hlaholila lidskými hlasy, štěkotem psů a frkáním a dusotem ořů. Kavalkáda mihla kolem, ale jedna z dam zastavila se s doprovázejícím ji pánem, byla překvapeně vykřikla a trhala svého koně tak prudce za uzdu, že se ušlechtilé zvíře vysoce na zadní nohy vzpínalo a koně, na němž Jan Maria seděl, poplašilo. Jan Maria zbledl smrtelně: ona jezdkyně byla paní Dragopulos. Kůň její stál teď klidně dva kroky od něho; hleděla mu přímo v tvář; úsměv její byl zdvořilý a roztomilý.

„Ach, vy!“ řekla důvěrně, přátelsky a trochu blahosklonně zároveň a zdála se co nejpříjemněji překvapena.

Jan Maria vzpamatoval se, sňal klobouk a pozdravil formálně a chladně. Zdál se klidným, ale cítil v žilách mráz.

„Je to k víře nepodobné, kde se lidé všude setkávají,“ řekla paní Dragopulos.

„Zde v té poušti!“ A usmívala se co nejvlídněji a tak nevinně! Oči její spočívaly na tváři Cateriny. Koně jejich stáli nyní téměř vedle sebe. Jan Maria mohl je porovnávati. Jak byly obě krásné, ale jak rozdílně krásné! Měl však málo chuti k takovému rozjímání a viděl jen jako mlhou jejich obrysy proti světlému za nimi šedu oblohy.

„Sir George Berkley,“ pravila nyní paní Dragopulos, obrátíc se k mladému muži, s kterým jela, krásnému jako bůh Apollón, „seznamuji vás s dávným přítelem z řeckých ostrovů –“ A ukazujíc na Jana Marii, vyslovila poněkud zkomoleně jeho příjmení. Pak dodala se sladkým, nevinným úsměvem, pohlížejíc na Caterinu:

„Toť zajisté vaše sestra? Budu šťastna, když mě s ní seznámíte.“

„Mýlíte se,“ odpověděl tak tiše, že ho sotva slyšet bylo. „Tedy sestřenka?“ ptala se s úsměvem ještě nevinnějším a hlasem, z kterého vyznívala ironie.

„Slečna di Soranesi,“ řekl krátce a třásl se hněvem, a pak s přízvukem prozrazujícím hluše záští jmenoval paní Dragopulos Caterině.

Dívka byla jako ve snách, tušila, že se zde něco vážného děje, avšak nevěděla určitě co.

„Jest mi zvláštním potěšením seznámiti se s vámi,“ švitořila Pelagie sladce. „Jsme tak staří přátelé s panem Plojharem, vaším – Ach ne, zapomněla jsem, že není vám ničím! Nejste ani jeho sestrou, ani –,“ zamlčela se a ohlížela se. „Ztratili jste nejspíše svého grooma?“ tázala se.

„Bloudíte tak sami samotincí pouští jako Pavel a Virginie. Jaká k závidění idyla!“

Přes tvář Cateriny přelétl slabý ruměnec. Konečně chápala, že ta krásná dáma ji chtěla nějak urazit. Proč? Nemohlo to býti než kvůli němu. Och, to bylo bolestné! Kvůli němu! Tedy si osvojovala nějaké nad ním právo? Jan Maria byl smrtelně zbledl.

„Ano,“ řekl, „slečna di Soranesi, jedouc z nedalekého svého domu do Isoly Farnese na návštěvu, poslala svého grooma kvůli zapomenuté maličkosti zpět a dovolila mi, bych ji, když jsem se s ní zde tak nenadále setkal, jako teď s vámi, až do Isoly Farnese doprovodil.“

Caterina hleděla na něho ne bez překvapení.

„Proč lže?“ myslila si. „Vždyť nečiním nic nepravého, když s ním jedu na procházku.“

Paní Dragopulos smála se však hlasitě jeho výmyslům o groomovi a nahodilém setkání a zvolala: „Jak roztomile to povídáte! Privilej básníků! Vy děláte přece ještě verše a bajky, doufám?“ A vypadala tak nevinně!

Prsty jeho se svíraly tak křečovitě, že přelomil bičík, s kterým si nevědomky hrál.

Sir George obrátil se ku Caterině, pozdvihuje zdvořile klobouk.

„Contessino,“ pravil, „měl jsem čest se s vámi setkati, není tomu dávno, bylo to v domě markýzy Paoliny Valmarina. Odpusťte, nepoznal jsem vás hned.“

„Ó, pamatuji se nyní též,“ řekla Caterina. „Viděl jste od té doby donu Paolinu?“

Jan Maria i Caterina byli tomu Angličanovi v duchu za to vděčni, že tak trapnou rozmluvu přerušil.

„Pojedem kousek s vámi, bereme se též směrem k Isole Farnese," řekla Pelagie a všickni čtyři jeli nyní v jedné řadě kupředu.

„Proč nepřišel jste ke mně, jak jste slíbil?" tázala se Pelagie pana Plojhara. A pak obrátila se ke Caterině. „Je tak nestálý, ten náš přítel. Nebýti této honby na lišky, ku které mě sir George přemluvil, byla bych již dávno Řím opustila a byli bychom se s panem Plojharem beze všeho sbohemdání rozešli! Takoví přátelé, jak my jsme byli! Ne, jakými posud jsme!" Obrátila se k Janu Marii. „Jak jste při poslední návštěvě o tom našem přátelství blouznil!" zvolala. „A víte, že se můj muž hněvá proto, že nás nyní tak zanedbáváte? Ovšem netušili jsme, že máte příjemnější společnost." Usmála se na Caterinu a zároveň vyletěl jí blesk záští a opovržení z očí.

Caterina porozuměla tomu pohledu, nelekala se ho, mlčela pouze a sklopila oči.

Sir George jí vykládal velmi obšírně a důkladně, jak se lišky honí, a byl pevně přesvědčen, že mu horlivě naslouchá.

Paní Dragopulos švihla svého koně a zašeptala po rusku: „Slyšte mě." Byla mžikem o pět kroků napřed.

Nenáviděl ji, proklínal ji, ale chvěje se po celém těle, poslechl.

Sir George a Caterina jeli spolu za nimi.

„Je to vaše milenka?" ptala se, ohlédnuvši se na Caterinu a mluvíc stále rusky.

„Poslyšte," řekl jí, skřípaje zuby, „bude lépe pro vás i pro mne, nepoženete-li mě až na pokraj šílenosti. Jediné urážlivé ještě slovo proti té, jejíž jméno – ach, je to zneuctění pro tu dívku, o ní s vámi mluvit." A zaťal pěstě.

Mlčela chvilku. Pak pohledla na něho.

„Neboj se žádné scény z mé strany," řekla mu a měřila jej opovržlivým pohledem. „Urazil jsi mě posledně. Ne, urazil jsi pouze mou ješitnost. Odpouštím ti. Vlastně jsem už ani na tebe, ani na tu urážku nemyslila. Ale řekni, proč jsi nepřišel?"

„Poněvadž mám hrůzu z vás a z těch, které jsou vám podobny. Poněvadž tě nenávidím, poněvadž tě proklínám," syčel Jan Maria.

„A poněvadž tvoje ctnost a tvoje věrnost se mne bály?" řekla s chladnou ironií. „Nuž, konečně i to je mimovolná poklona a ješitnost moje může být spokojena. V jednu z těch tvých takzvaných ctností věřím a přikládám jí cenu v jisté míře: míním tvou upřímnost. Ty ostatní jsou směšné a velmi nestálé. Nuž, budu též upřímná – a pak se rozejdeme."

Mlčela chvilku. Pak pokračovala:

„Především věz tedy, co vlastně dávno víš, že moje láska k tobě nebyla nikdy více, nikdy nic jiného než kapricem. Ta první na Korfu, pravda, nebyla beze trochu víření smyslů. Ale to vzplanutí nedávno v divadle, které ti tak hlavu mátlo, – to byl chorobný pouze nával. Zdál jsi se tak nemocným. Zmocnila se mne strašidelná jakási zvědavost: milovati mrtvolu."

Jan Maria se zachvěl.

„Tím lépe pro vás, nebyl-li jsem vám nikdy ničím," řekl zasmušile. „Nuže, rozejděm se!"

„Ještě ne," zvolala. „Musím ti ještě říci, že miluji toho krásného člověka, který za mnou jede, a že on mě miluje, jako snad muž ženu ještě nikdy nemiloval. Přijde za mnou do Neapole a pojedu s ním po té lodi, na kterou jsem tě – v okamžiku slabosti zvala. Dobře udělals, že jsi druhý den nepřišel na mé pozvání, – byl bys se trpce zklamal."

„Nežárlím a přeju vám i jemu štěstí," řekl Jan Maria chladně.

„Stálo by mě to slovo, a zastřelil by tě," pokračovala Pelagie a usmívala se přitom sladce.

„Snad bych mu byl vděčným," vzdychl Jan Maria. „Ostatně se nebojím."

„Není také třeba," odpověděla. „Nestojíš mi za pomstu. Odhodila jsem tě, když jsi mě více nezajímal. Ach golubčiku, věř, tys ten nejsmutnější na světě milovník a ten nejnepříjemnější, kterého jsem kdy měla. Pravý syn své doby, ty plnou radost života ani cítiti nedovedeš. Užíval bys rád číš rozkoše až do dna, ale chtěl bys přitom býti napolo svatým. Ty nudíš sebe a jiné a nazýváš to těkáním za ideálem. Je to slovo samo o sobě už špatného vkusu. Postrádáš naivnosti v neřesti a nedostává se ti rafinerie. Jdi s bohem nebo s ďáblem. Náš román je u konce. Končí jinak než ty dávno otřepané: žádná kletba, žádné vrhání se mezi milence a sokyni. Ne, golubčiku! Celá moje historie s tebou je ta: kousla jsem do jablka, které mě lákalo na okamžik, ne z hladu, ale z dlouhé chvíle, z přesycenosti, a pak viděla jsem, že je nechutné! Takové jablko prostě zahodíme – a odplivneme si!"

A Pelagie odplivla skutečně.

Jan Maria svěsil hlavu. Nejurážlivější slovo, které lze ženě vmetati v tvář, dralo se mu na rty, ale nevyslovil je. Vztek vzplanul a zhasl v něm jedním okamžikem. Mlčel, cítil jen nevýslovné, děsné ponížení.

„Zasloužím to," řekl si a žena ta se mu zdála tou měrou skleslá, že pro ni onu útrpnost pocítil, kterou vždy v něm vzbouzely nevěstky.

Pelagie sytila své zraky strádáním, které tvář jeho jevila, a pak řekla:

„Nuž, nyní po tom vyznání jdi, na nikdy neshledanou!"

Obrátila se dozadu, a způsoby, slova a posuňky změnily se náhle. Seděla na svém koni klidná, graciózní, od hlavy k patě pravá velká dáma.

„Pohovořila jsem si zase jednou po rusky," řekla s okouzlujícím úsměvem. „Jsem tak zamilována do toho jazyka, že se každé příležitosti chápu, která se mi naskytne, abych jím mluvila. Avšak, sir George, bude asi už dosti nesnadné dohoniti naši společnost?"

Pak se připojila těsně ke Caterině a podávala jí ruku.

„Jsem vámi okouzlena!" řekla. „Ten nenadálý váš zjev zde v té poušti účinkoval na mě tak zvláštně. Řekněte, sir George, nepřipomíná vám slečna di Soranesi docela dámu Unu, jak ji Spenser ve vaší zamilované Fairy Queen hned v prvních stáncích líčí? Zdejší scenérie je v souhlasu s onou v básni a pan Plojhar není tomu bludnému rytíři, s kterým Una jede, také nepodoben.

Doufám, slečno, že se někdy ve společnosti sejdeme. Až do té doby zůstanete mi v upomínce co dáma Una, to samé kouzlo, které se popsat nedá, vychází z vás jako z oné básně, kterou sir George neustále recituje.“

Šlehla koně, letěla tryskem v dáli a mávala rukou a kývala hlavou a volala ještě několikráte „Adieu, ma toute belle“, až konečně se svým společníkem v hlubší nějaké cestě zmizela.

Caterině bylo volno, když ji více neviděla. Ona i Jan Maria mlčeli a jeli jen pomalu kupředu. Bylo jim oběma, jako by byli otupěli pod těžkou nějakou ranou. On cítil se nejen nešťasten, ale hluboce pokořen, jako do prachu svalen.

„Je po všem, po všem,“ myslil si. „Jak lze jí nyní o lásce mluviti? Byl bych jí dobrovolně vyznal vše, vše. Ale tak to přijít nemělo. Ne tak. Moje vyznání bude se nyní zdáti vynuceným, neupřímným omlouváním.“

Caterina plakala uvnitř nad ním i nad sebou. Ale více ještě nad ním než nad sebou. Jak zdál se nešťastným! Jak trpěl! Nemohla se podívat na tu bledou, zasmušilou tvář, v které nervy hrály a sebou trhaly. Prosila Boha o sílu aspoň k zdánlivému klidu. Byla by ráda něčeho promluvila, aby trapné to mlčení přerušila, nevěděla však co a bála se svého hlasu.

Jan Maria chtěl jí říci: „Caterino, můžete mi odpustit? Kvůli mně snášela jste urážku od té –“

Ne, nebylo to možné. Byl by snad vypukl v pláč a v proklínání svého osudu! Ó kéž mohl koně svého bodnout a daleko, daleko po té pláni uhánět až do nedozírna! Campagna končila tam někde u moře. Ach, být na dně toho moře! Zaťal zuby do rtů, až mu krev vytryskla, a utlumil tak divoký výkřik, kterým si stísněná jeho prsa ulehčiti chtěla.

Dívka sebrala nyní všechny síly své, věděla, že musí býti silnější než on.

„Tu stojí dům dona Clementa,“ pravila a hlas a rty její se třásly. „Doufám, že toho přítele doma nalezneme.“

„Doufám,“ vzkřikl téměř, tak málo měl hlas svůj v moci. Oba poháněli stejným impulsem hnuti své koně, takže za několik okamžiků téměř šíleného letu se před pustým, starým stavením zastavili, v kterém don Clemente žil. Ani on, ani ona nedotekli se pohledem té krajiny tak zajímavé, která živě Poussinovy obrazy připomínala, jenž tolik svých motivů z římské Campagně čerpal. Bylo zde vše jako u něho, ten modrý vzduch, ty ostré stíny, to zlaté slunce, ty staré ilexy v skupinách, ty balvany, ty vody, ty téměř fantastické budovy na nedaleko čnějící skále, celá ta poetická melancholie a síla přírody. Dům byl napolo už ruinou, zasmušilý jako po vydrancování, prostranný, chudobný a malebný.

Caterina seskočila sama bez pomoci s koně a vedla ho k velkému dubu, kde ho přivázala. Jan Maria činil totéž. Šli k domu. Hned v jeho síni uslyšeli ženský rozzlobený hlas, přicházející z hořejšího patra, a pak druhý, mužský, chlácholivý hlas samého dona Clementa.

„Ersilia je v špatném rozmaru,“ usmála se nuceně Caterina.

Přešli šerou síní a stoupali kamennými schody vzhůru. Otevřenými dveřmi hleděli z chodby do prostranného pokoje. Byl téměř prázdný. Uprostřed stál

velký těžký dubový stůl, u okna menší, pokrytý papíry, vedle malý stojan s knihami. Několik slaměných židlí stálo řadou podél bílené, zažloutlé časem už stěny a u druhého okna, zdálo se, že rozpadává se v prvky vedle jiného stolku staré rozedrané křeslo s vysokým lenochem. Před ním byl kousek vyrudlého koberce na kamenné podlaze rozprostřen. U stolu uprostřed komnaty vadila se stará, chudobně, však čistě oděná Ersilia se svým pánem. Měla velké nůžky v jedné ruce a druhou tloukla vášnivě do kupy na stole rozbaleného plátna.

„Jste pánem, vím,“ křičela, „a musím vás poslechnout, ale třesu se zlostí. A přísahám při svatém kříži –“

„Nepřísahejte, Ersilio,“ řekl tiše don Clemente, jehož Jan Maria v tváři vidět nemohl, byl zády ke dveřím obrácen.

„Ach, hleďte!“ řekla Ersilia téměř klidně a ukázala velkými nůžkami na hosti, které teď spatřila.

Don Clemente se obrátil. Na žluté, suché, vráskovité jeho tváři, v temných, pokorně a klidně hledících jeho očích zasvitl milý úsměv.

„Vítejte, contessino,“ zvolal laskavě a podával jí ruku a pohledl pak trochu tázavě na mladého muže stojícího u dveří za Caterinou.

Dívka se zapálila. Co se jí dříve zdálo tak prosté a přirozené, že Jana Marii sem k starému svému příteli přivedla, aby s ním si grottu Campanu prohlédl, bylo jí nyní, od té chvíle, co se setkala s paní Dragopulos, velice trapné. Musilo v tom býti přece něco neobyklého, pohoršujícího, když ta žena, ta hrozná, krásná žena, vyskytnuvší se tam v širé Campagni jako zlověstné zjevení, ji proto tak urážeti směla! Teď, když stála před starým knězem, teď to teprve jasně cítila, jak ji ta žena urážela, a žasla: Jak bude don Clemente o tom soudit? Vzmužila se. Ten starý přítel byl tak dobrý!

„Done Clemente,“ pravila a hlas její se trochu chvěl, „přivedla jsem vám hosta. Pan Plojhar jest zde cizincem, přišel z města, v kterém se narodila moje matka. Pan Plojhar jede podívat se na grottu Campanu a na zbytky starých Vej.“

Byla nápadně spěšně mluvila a Jan Maria, vida její ruměnec, uhodl jeho příčinu, a samou soustrastí a samou lítostí s ní zapálil se též. Doufal, že hodně hlubokou poklonou svůj zmatek zakryje.

Don Clemente mlčel chvilku, oči jeho staly se snivé a úsměv jeho prozrazoval jakési pohnutí. Hleděl z jednoho na druhého. Nehezká, ostrými tahy téměř karikaturní jeho tvář zdála se až krásná, tak okouzlující byl jeho neskonale dobrý úsměv.

„Těší mě, že jste přišli,“ řekl konečně prostě a podával jim ruce zároveň.

Uhodli, že se domníval, že jsou milenci, chování jejich dávalo k tomu závěrku právo a příčinu. Rozpaky jejich rostly. Naštěstí spasila je Ersilia.

„Och contessino,“ naříkala, vzpomínajíc na svůj spor a doufajíc ve spojení Caterinino, „nelze to už dále snášet! Kdybyste věděla –“

„Mlčte, Ersilie,“ řekl don Clemente mírně. „Nežalujte na mě –“

„Hleďte a suďte!“ rozkřičela se znova stařena. „Ten kus plátna je vše, co don Clemente v domě má a z čeho bych mu mohla ušít košile! Potřebuje je jako vzduch a vodu. Ty jeho staré už nelze spravovat –“

„Ticho, Ersilie,“ řekl teď vážně. „Neobtěžujte mé hosti těmi směšnostmi –“

„Ne, contessina mi musí pomoci,“ křičela Ersilie vášnivě dále a mávala nůžkami. „Pomyslete, don Clemente tvrdí, že nepotřebuje nové prádlo! Ve vesnici našel starou čarodějnici, která prý těch košil má více třeba! Aspoň na jednu kdyby si ponechal, aspoň na jednu nebo dvě, pro drahé rány našeho Spasitele!“

A zlostí se dala do pláče.

„Odpusťte, Caterino,“ prosil zkormouceně a zmateně kněz, „odpusťte Ersilii, že vás –“

„čiňte, jak vám don Clemente kázal,“ řekla Caterina, „lépe dovede o věcech souditi než vy a já.“

„Nedovede, nedovede!“ zvolala stařena. „Aspoň co se prádla týče ne! Nemíchám se mu do jeho latiny. A pak, contessino, přísahám, že na košile stříhat ani nedovedu. Ať nejsem spasena, lhu-li, a don Clemente mě k tomu nutí.“

„Naštěstí to dovedu však já, a přišla jsem tedy v šťastnou hodinu, abych vám pomohla,“ řekla Caterina.

A odkládala klobouk a svlékala rukavice a připevnila si velkou jehlicí vysoko vlečku amazony, aby jí nepřekážela. Všechny její rozpaky, všechno utrpení byly na chvilku zmizely.

„Vy se spolčujete s ním?“ řekla stařena vyčítavě sice, ale o mnoho klidněji než předtím. Byla úsměvem mladé dívky jako očarována. Odevzdávala jí velké své nůžky.

„Jak jste dobrá!“ zvolal don Clemente. „Děkuji vám.“

Caterina střihala.

„Taková maličkost,“ usmála se a vysvětlovala pak klidně Ersilii důležitou nějakou podrobnost svého počínání.

„Sedněte, pane,“ pravil don Clemente Janu Marii a dali se do rozhovoru. Don Clemente vypravoval horlivě o zajímavosti okolí, čemu mladý muž jednotlivými krátkými slovy přisvědčoval.

„Hleďte poslední můj nález,“ řekl kněz a ukázal mu velký střep etruské vázy a bronzový náramek.

Pan Plojhar hleděl sice více kradmo na Caterinu a rozjímal o tom, co se v jejím nitru děje, ale podařilo se mu dávati nějaký zájem pro ty starožitnosti najevo, vzal náramek do rukou, prohlížel ho chvilku a sdělil pak vášnivému archeologovi, že podobné šperky se též v Čechách nalezly. Tím dostal se nadšený don Clemente do plného proudu, vykládal široce a výmluvně své teorie o době vzniku těch předmětů a šíření se jich obchodními cestami po Evropě, a Jan Maria s maskou upřené pozornosti na tváři mohl klidně mlčet a oddávati se svému dumání.

Caterina rozmlouvala zatím tiše s Ersilií.

„Netruďte se kvůli tomu plátnu,“ řekla jí. „Chtěla jsem donu Clementovi beztoho pro jeho chudé malou štůčku poslat, a je lepší o něco než toto. Dostanete to zítra. Nemluvte s donem Clementem o tom a dejte mu ty košile ve

vsi ušít. Vím, že tam máte švadlenu. Zapravím pak její účet. Jste spokojena?“

Ersilia byla šťastna, obracovala oči k nebi a povznášela tímtéž směrem ruce.

„Teď však,“ řekla, když ji Caterina napomínala, aby byla opatrně klidnou, „musím na to myslit, abych vás nějak uhostila. Mnoho v domě není, ale hlad vám proto trpět přece nedám.“

A odkvapila do kuchyně. Caterina trhala a střihala plátno horlivě dále. Don Clemente se na ni konečně od okna ohlédl na konci svého výkladu. Docházel mu dech, tak horlivě byl mluvil. Jan Maria vstal.

„Pojedu nyní dále do Vej,“ řekl, „a prohlédnu si pak také grottu Campanu. Klíč k ní má tedy, jak pravíte, cicerone v Isole Farnese?“

„Vždyť půjdu s vámi,“ zvolal don Clemente, „uspořím vám tak aspoň ty tlachy ciceronovy. Ale dříve musíte si odpočinout a něco pojísti.“

Jan Maria vymlouval se, prosil, aby ho nechal bez průvodu jet, ujišťoval také, že nemá hladu, ale nebylo nic plátno.

„Dopřejte aspoň svému koni oddechu,“ řekl kněz. „Holá!“ zvolal z okna, „Gioacchino!“ A když se odněkud dlouhý, nemotorný výrostek vyskytl, tázal se ho: „Zdalipak jsi se trochu o koně postaral?“

Po uspokojující odpovědi obrátil se zase k hostu. „Je to hoch,“ řekl, „jenž mi mého osla opatřuje. Hodný hoch! Má srdce k zvířatům. Víte, že to u nás v Itálii bohužel vzácností.“

„Půjdu však přece dohlédnout a pomohu mu trochu,“ řekl Jan Maria a pospíchal z pokoje. Měl srdce tak těžké a toužil po okamžiku o samotě. Gioacchino napájel a krmil koně za domem a vedl s nimi celý rozhovor, tázal se jich všelicos a zdálo se, že němým jejich odpovědím rozuměl.

Jan Maria sedl opodál do trávy na povalený, přeražený kamenný sloup a pustil hlavu těžce do rukou opřených o kolena. Bylo mu, jako by se mu krev z otevřené rány lila: to sice nehojí, ale je v tom ulehčení. Člověk otupí…

Tím samým časem klesla Caterina s potlačeným vzlykem na židli a odložila plátno a nůžky na stůl. Prsa její dmula se těžkým vzdechem.

„Jste unavena, Caterino,“ řekl kněz, „a místo abyste si odpočinula, dáváte se do práce!“

„Ó, to nevadí,“ řekla se slabým úsměvem a potlačovala slzy, které se jí tak mocně do očí draly, že ji téměř přemáhaly. Jak ráda byla by i ona tvář svou do dlaní skryla!…

Don Clemente pozoroval její rozčilení a bolest za tím úsměvem. Soucit jevil se mu na tváři. Chtěla mu něco svěřovati? Mlčel chvilku, pak pravil:

„Onen pán tedy –“

Srdce jí bilo tak silně, že je slyšela. Uhodla myšlenku starého přítele. Rychlým posuňkem ruky zastavila jeho otázku a vysvětlovala spěšně, že pan Plojhar si u Suntarelly v San Cataldě byt najal. Že je tichý a milý. Že s ním několikráte mluvila. Že jej sama na pobízení Niny pozvala, aby ji k donu Clementovi doprovázel, až tam návštěvou pojede.

Don Clemente mlčel, když končila, jako by ještě něco očekával. Jí bylo po tom vysvětlování lehčeji kolem srdce.

„Obávám se," řekla, „že to není docela slušné, že jsem s tím pánem jela, aspoň dle obyčejného úsudku lidí dávajících zákony ve společnosti. Ale nenapadlo mi to, až teprve zde v pokoji. Rcete, chybila jsem? Pak mě pokárejte."

„Ne, nechybila jste, má dcero," řekl klidně. „Není v tom nic zlého."

A hleděl s takovou laskavostí na ni, že se jí srdce rozehřívalo. Okamžik jí bylo, jako by se mu měla vrhnout k nohám a zcela se mu svěřiti, vše, vše mu pověděti. Její sny, její zklamání, její bolest, ten výstup –

„Nelze to!" zašeptala si, „ne teď!"

Schýlila hlavu a stála mlčky, brzy se ale vzpřímila, neb Jan Maria se vracel.

Bylo-li mu dříve v pokoji úzko a cítil-li se pak o samotě silen, netrvalo to dlouho. Nepokoj se ho brzy zase zmocnil a toužil po změně místa. Chtěl se opět o to pokusit, aby ho don Clemente bez prodlení do Vej pustil. Na koni bude mu snad lépe? Poletí někam daleko s větrem! Žíznil po prostoru bez mezí, po zápasu s větrem. Vstoupil rychle do komnaty a sdělil donu Clementovi svůj úmysl. Ten však nepovolil a Jan Maria ochabl v boji s jeho důvody. Utrmácen usedl k oknu a jako oběť naslouchal tak dlouho novým výkladům o staré Etrurii, až Ersilia s celým sloupem talířů vešla, které jí ochotně contessina z rukou brala.

„Musíte se spokojiti s tím, co máme," řekla Ersilia a spěchala zase do kuchyně. Přišla pak s velkou mísou dýmajících maccheronů.

„To je vše," řekla a otvírala láhev výtečného vína, jež donu Clementovi přítel jeden z Genzana co rok posílal a které tento pro hosti a pro nemocné uschovával.

Caterina nutila se kvůli svému hostiteli do toho, aby něco požila, a vypila žíznivě trochu vína; totéž činil Jan Maria, a oba byli Ersilii, která pořáde mezi jídlem přicházela a odcházela, i donu Clementovi v duchu za to vděčni, že neustále mluvili a jejich mlčení tak málo pozorovali.

Když don Clemente zase o etruských hrobech a o pokladech v nich nalezených vypravoval, vzpomněla si Caterina na onen zlatý šperk, po monsignorovi Astuccim zděděný, a vypravovala o tom, jak jej v tajné přihrádce kabinetu našla.

„Ó, pamatuji se docela určitě," zvolal don Clemente, „že mi monsignor jednou sdělil, že takový šperk kdysi nalezl. Nevím, jakou náhodou se stalo, že jsem ho nikdy neviděl. Jak jsem dychtiv jej tedy teď spatřiti!"

Caterina vzpomněla si, že ten šperk měl býti jejím svatebním. Usmála se bolestně. Byla teď jista, že se nikdy neprovdá. Chtěla donu Clementovi říci, že mu tu starožitnost s radostí daruje, když se takto ozval:

„Monsignor řekl mi jednou docela, že vám ten poklad dá, měl podivnou fantazii, že se tím věncem ozdobíte co nevěsta. „Řekl mi s úsměvem: Budete jistě déle živ než já, oddáte Caterinu. Ó, vy budete zajisté sto let živ, ale já zemru brzy. Podivno, jak se aspoň ta druhá část jeho proroctví vyplnila."

Nyní nemohla mu Caterina již říci, že mu ten šperk daruje. Říci teď, že se nemíní nikdy vdávati, zdálo se něčím nedelikátním naproti tomu mladému

mlčícímu muži, na jehožto lásku stále mysliti musila.

Řekla tedy prostě: „Nuž přijeďte brzy ke mně, done Clemente, a uvidíte vzácné ty předměty.“

„Přijedu brzy,“ odpověděl a vstali od stolu a sedli k oknu. Když ještě koflíček černé kávy vypili, kterou Ersilia co velký přepych a s patrnou pýchou nabízela, navrhl don Clemente konečně tu tak dlouho odkládanou jízdu do Vej.

„Já zůstanu s Ersilií,“ řekla Caterina, „musím jí ještě všelicos stran toho šití vysvětlit a pak přihlédnu trochu, jak se vaší domácnosti vede, je to přísný Suntarellin rozkaz.“

Kněz vzal ji za ruku a usmál se na ni s výrazem tak soucitným a snivým, tomu, co byla právě pověděla, tak málo odpovídajícím, že dívka zmateně se odvrátila. Zdálo se jí, že stařec jí v duši čte, že uhodl, proč chce býti sama. Tušil, jak těžké měla srdce?

„Nechtěl byste, pane, Gioacchinovi říci, aby mi zároveň s vaším koněm mého osla osedlal?“ řekl don Clemente Janu Marii. „Odpusťte, ale myslím, že přihlédnete sám, jak ten hoch vašeho koně přistrojí, jinak poslali bychom Ersilii.“

Hleděl opět na dívku, která stále klopila oči.

Jan Maria rozuměl, že s ní chce býti chvilku o samotě. Odešel beze slova.

Když nebylo už kroků na chodbě slyšet, řekl don Clemente:

„Caterino, vy máte něco na srdci. Odpusťte. Nemluví ze mne všetečnost. Zdá se mi, že byste ráda mluvila, ale že nemáte odvahy. Mýlím-li se, řekněte to a mlčím.“

„Uhodl jste,“ zašeptala, „uhodl! Ó, mám srdce těžké, těžké. Ale probůh netažte se nic více!“ zvolala hlasitěji a rychle. „V tomto okamžiku nemohu mluvit.“

A hleděla úzkostlivě ke dveřím.

„Upokojte se,“ řekl něžně. „Nebudu se ničeho tázat a počkám, až sama promluvíte.“

„Ano, ano, u mne,“ šeptala.

Mlčeli chvilku. Pohledla na něho.

„Ach,“ řekla, „kéž bych měla vašeho klidu, jasnosti vaší duše, jak lze takového štěstí dosáhnouti?“

Melancholický úsměv přelétl mu tvář.

„Musila byste míti mé stáří, abyste měla můj klid,“ řekl s jakýmsi přídechem smutku.

Vzpomněla si na legendu, jež se o jeho velké vášni, o dlouhém jeho utrpení vypravovala. Jak ji to v té chvíli dojalo! Ano, s ním mohla mluviti v důvěře, on jí porozumí, on, který věděl, co to láska a odříkání! Zdálo se jí také, že ho teď poprvé úplně chápe. Ta láska čistá, něžná, velká k ženě, která mu zůstala ideálem, ta rezignace svatá byla jej po cestě slz a vzdechů k druhé lásce, k nejvyšší lásce, k lásce k Bohu vedla. Nemohla i ona tou cestou kráčet a k onomu cíli dojíti?…

Jan Maria se vracel pomalu po schodech vzhůru.

„Muka, muka!“ pravil si tiše. „Jak mám tu bouř, ten nepokoj, vše to zoufalství v sobě skrýt a tajit? A kde je východ z toho bezedna?“

Když vešel do komnaty, řekl don Clemente:

„Povedu vás z Vej a od grotty Campany ještě na jiná zajímavá místa, o kterých žádný průvodce nevypravuje. A vy, contessino, podřímněte si zatím zde v lenošce, co my po stopách dávné Etrurie bloudit budem.“

Uhodl, že si přeje samoty, a měl v úmyslu mladého muže hodně dlouho na procházce zdržeti.

Když odešli, vrhla se Caterina do křesla, ne aby spala, ale aby si oddychla. Ersilia byla někde mimo dům. Byla sama, sama. Konečně!

„Ó můj ty Bože!“ zvolala a vypukla náhle v dlouhý, křečovitý pláč. Nemohla se utišit.

„Jaká bolest, jaká bolest!“ štkala a tlačila obě ruce k srdci. Pláčem znavena a když už neměla slz, pozvedla hlavu a viděla oknem Ersilii přicházející od Isoly Farnese. Rychle rovnala si vlasy a utírala oči. Hledala klidnější, obyčejnější pozici, vzpřímila se na křesle. Noha její zavadila o knihu, kterou byla nevědomky asi s vedle stojícího stolku shodila. Mechanicky ji zvedla a otevřela. Doufala, že Ersilia, vejde-li, na ni hned nepromluví, uvidí-li, že čte, a tak získá času, aby se opět utišila. Pohled její padl v knize na tato slova:

„Ó lásko, co mohu o tobě říci, jak tě chváliti! Za tebe dal bych vše, co moje, avšak co mohl bych míti, co by tebe hodné bylo? Přece dám ti vše, co mám, co jesti mé: tělo své i žití a nejtajnější přání svého srdce chci dáti za tebe, a pak to vše ještě za nicotu pokládati! Všechnu radost smyslů, všechnu zálibu duše rád pro tebe v oběť přinesu! Neb ty jediná máš větší nade vše pro mne ceny, jsi mi větším užitkem, jsi luznější, libější, více oblažující než vše! Ty jediná mě sytíš, jistě mě léčíš a jediná blažené dáváš žití!“

Udiveně, živě dotknuta, pohlédla na titul knihy. Byla to sbírka traktátů a slova, která četla, stála v pojednání O ceně lásky, sepsaném Hugonem ze Sv. Viktora. Jednalo se tam o lásce k Bohu. Ale v tom okamžení neznala Caterina žádných v lásce rozdílů, chápala jen tu jednu jedinou, tu lásku, která ji tak tížila i blažila zároveň.

„Ó, pro tebe chci všecko dáti, tělo i žití a všechna přání duše své,“ zvolala, „a pak to vše ještě za nicotu považovati! Ty jediná máš pro mne cenu,“ a znova lily se jí slzy z očí a štkala, štkala, takže Ersilii ani nepozorovala, když do komnaty vešla.

„Nebesa, co je vám?“ zvolala stařena, „vy pláčete jako Maria Majdaléna pod křížem! Co je vám?“

„Nic, už nic, Ersilie, milá, dobrá duše,“ odpověděla Caterina, „utište se, vidíte, už nepláču,“ a polykala slzy.

„Kdyby se tak ti páni vrátili!“ zvolala Ersilia. „Oči vaše jsou začervenalé, opuchlé –“

Dívka byla polekána.

„Proboha,“ zvolala, „dejte mi rychle čerstvou vodu, bych se umyla. Ach, kdyby přišel –“

„Don Clemente?“ tázala se Ersilia a hleděla pátravě na ni, takže se dívka začervenala. Stařena usmála se zchytrale.

„Byla jsem také mladá, contessino,“ řekla, „a věřte, že jsem byla trochu hezčí tenkráte než dnes. Nu, nepátrám, ale takové slzy se rychle usuší. Malé nedorozumění? Ne, ne, netážu se už na nic. Jak bych se směla odvážit! Kde je to šití?“

Caterina pospíchala, aby jí horlivě všelicos stran toho šití vysvětlila. Pak prosila opět o vodu.

Stařena ji přinesla a zároveň malé, trochu slepé zrcátko, jediné v domě, které jí ráno při toaletě sloužilo. Caterina lekla se, když se uviděla. Stopy pláče byly příliš patrné. Stařena uhodla, co ji trápilo.

„Což kdybyste napřed do San Catalda jela?“ tázala se. „Gioacchino by vás mohl na oslu doprovodit. Mohla byste mu také hned při té příležitosti to slíbené plátno svěřit. Spoléhejte na mě, že vás omluvím u dona Clementa, ač u něho ani omluvy třeba není. Kdybyste vraždu spáchala, hledal by a nalezl ve Svatém písmě nějaký verš, který by vás omluvil a očistil. A ten pán… Slíbila jste mu, že na něj zde počkáte?“

„Ne, Ersilie. Byl tak laskav, že mě doprovodil sem, z čehož nenásleduje –“

„Dobře! Jel s vámi sem a Gioacchino doprovodí vás zpět, a ten pán –“

„Omluvte mě u něho. Vyřiďte mu, že –“ Dívka nevěděla co.

„– že mu poděkujete, až se vrátí odsud do San Catalda. Zatím uschnou vaše slzy –“

„Ano, řekněte mu, že –“ Mlčela. „Bože, co, co!“ myslila nahlas.

„Řeknu, že vás dohoní, aby jel po silnici.“

„Třeba, třeba,“ řekla dívka spěšně a v úzkosti spěchala dolů se schodů.

„Není možné, abych s ním jela sama, sama tou dlouhou cestou! Jaká by to byla pro něho muka, jaké pro mne trápení!“ pravila si, mezitím co Gioacchino jí koně předváděl a na svého ve vsi vypůjčeného osla složenou houni místo sedla hodil.

Ersilia kladla mu na srdce, aby neztratil po zpáteční cestě, co mu contessina pro dona Clementa v San Cataldě svěří.

„Tak skončí vše dobře a později se tomu zasmějete, contessino,“ řekla stařena, když se s dívkou loučila, netušíc, jak ji svými narážkami mučila.

Caterina sklonila hlavu a jela rychle, Gioacchino klusal pomalu za ní. –

Byla dávno, dávno v pusté Campagni zmizela, když se don Clemente a jeho host do prázdného domu vraceli. Starý kněz, věda nyní dle slov Catерininých určitě, že jakýsi román mezi těmi dvěma mladými lidmi se odehrává, nedivil se pranic, že Jan Maria tak roztržitě a zasmušile jeho výkladům naslouchal, třeba don Clemente s celou svou učeností se vytasil, ve Vejích mu všechny omyly většiny archeologů naznačoval, výmluvně a pádně mu dokazoval, že jen na tomto místě etruská Arx někdy státi mohla a že jen touto cestou Camillus do města se při útoku dostati mohl a jedině zde u toho hustého křoví že možně mohl státi Junonin chrám, do kterého se Římané nejdříve ze všech budov města dostali. Co záleželo Janu Marii na Římanech, co mu byla Arx, celé město Veji, co

grotta Campana se všemi svými zajímavými prý etruskými malbami! Mlčel zatvrzele a kouřil rozčileně papirosu za papirosou, takže se don Clemente konečně nakazil, že mlčel též, že též už nemyslil na Etrurii a že každou chvilku nabídnutou mu cigaretu přijímal, hově takto jediné své lidské slabosti.

„Jedině když jej kouřit vidím, nevěřím, že je andělem," říkávala vždy Ersilia sousedkám a kmotrám, když se s nimi u starého kamenného čerpadla scházela, z kterého vodu na hlavě ve velké starodávné měděné nádobě domů nosila, kterou by lecjaký sběratel byl draze zaplatil. –

Don Clemente byl velmi překvapen, když mu Ersilia vypravovala, že contessina s Gioacchinem už dávno odjela.

„Bylo jí smutno v domě, nějak ji silně rozbolela hlava, radila jsem jí, aby raději domů se odebrala a lehla," vypravovala a pak se obrátila k mladému muži, který se rozčilením jako v horečce třásl.

„Pozdravuje vás, poděkuje prý sama za tu zdvořilost, že jste ji sem doprovodil."

„Sedněte," pobízel don Clemente, vida, že se Jan Maria sotva na nohou drží. Bylo mu ho líto.

„Musí býti mezi nimi nějaká náhlá, po cestě sem teprve povstalá disharmonie," myslil si a trápilo jej, že nemůže pomoci.

„Děkuji," řekl Jan Maria. „Ale i mně je nevolno a pojedu tedy také raději domů."

„Dohoníte snad contessinu," řekla Ersilia, vědouc však dobře, že to už možné nebylo. „Řekla, že pojede po silnici." Když vyšla z pokoje, řekl don Clemente nesměle: „Vidím, že jste bolestně dojat. Odpusťte mi mou upřímnost a nebojte se, že se chci do vašich záležitostí vtírat. Chci vás jen potěšiti; myslím totiž, že v tom postupu contessiny Cateriny není nic jiného než plachost. Napadlo jí teprve zde, nevím z jaké příčiny, že se nějak prohřešila proti společenským obvyklým formám. Vybídla prý vás sama, byste ji sem doprovodil, a nyní si dělá zbytečné výčitky."

Na chvilku byl Jan Maria těmi slovy nějak utišen. Brzy ale padl do své zádumčivosti. Ne, uhodl lépe. Nechtěla býti v jeho společnosti. Vždyť on sám se té cesty zpět do San Catalda bál. Dobře činila, že před ním prchala. Zhrozila se ho prostě! A měla proč. Což neměl sám pocit, jako by byl Bohem opuštěn, zavržen? Světlé tváře, jako její, musily se od něho odvracovati. Bylo to kruté, ale spravedlivé. On patřil tmám a bolesti.

„A přec," mihlo mu hlavou, „mohlo se vše vysvětliti a napraviti!... Ona však nechce!"

Rozloučil se s donem Clementem téměř mlčky. Ersilia ukázala mu cestu, kde se dostane na silnici.

„Bylo by možné ji dohonit?" napadlo mu pojednou, když chvilku jel. „Což kdyby si toho sama přála?"

Několik dětí hrálo si nedaleko před nízkým domkem, chýlícím se stranou, jako by se na spadnutí chystal.

Jan Maria slezl s koně, podělil děti malými stříbrnými mincemi, pak vzal

děvčátko asi osmileté se živýma, rozumnýma očima za bradu a ptal se ho s úsměvem:

„Neviděla jsi dámu na koni kolem jeti?“

„Viděla,“ odpověděla dívka.

„Jak je tomu dávno?“

Dívka hleděla na slunce, zamyslila se a řekla: „Nevím.“

Pak hleděla zpět do síně domu. „Mamma,“ zvolala hlasitě.

Snědá, hubená ženština s visícími temnými jako havran vlasy, s bílými zuby, které obnažila úsměvem, vstoupila na práh. Byla rozmluvu jeho s dětmi slyšela.

„Je tomu více než hodina, co kolem jela,“ řekla a zablýskla bystře očima. „Byla krásná jako anděl z ráje. Ale nejela po silnici. Totiž ne dlouho. Viděla jsem ji odbočit tamhle po stezce. Dlouho jsem se za ní dívala.“

„Ach Bože můj,“ myslil si Jan Maria, „je to patrné, že ji nelze dohonit, že tomu nechtěla, že přede mnou prchá.“

Děkoval krátkým slovem, vyšvihl se na koně a bodl ho ostruhami.

„Je podivný, mohlo by se mi o něm zdát,“ mumlala žena a zamyslila se a hleděla za ním. Pak zavolala na děti, aby jim darované peníze odňala.

Jan Maria zastavil brzy svého koně. Cítil zas to podivné píchání v prsou jako ráno. Oddychoval si trochu a jel pak krokem dále. Bolest ho přešla a začal zase na Caterinu a na svou zoufalost mysliti. Ale bylo mu nějak pusto v hlavě, zdálo se mu, že je všemi těmi dojmy příliš unaven, divil se, že je jaksi ospalý, řekl si, že je tupý. A ta cesta byla nekonečná. Když přijel konečně do La Storta, vzmáhala se v něm taková nepochopitelná lhostejnost ke všemu, že si začal dělat výčitky.

„Což ji nemiluji?“ tázal se sám sebe. Usmál se nad pošetilostí té otázky. Cítil neobyčejnou, podivnou žízeň. Zastavil se před krčmou u samé silnice, už venku za městečkem, kterým byl projel. Slezl s koně a sedl na kamennou lávku. Přinesli na požádání víno a pil hltavě. Byla mu z toho až hlava těžká. Hleděl na slunce, které se klonilo níž a níž, a nebyl schopen chtíti, aby vstal. Všechna vůle byla v něm jako mrtva. Hledal omluvu pro svou nehybnost, svou lenost.

„Lépe, bude-li úplná tma, než přijedu do San Catalda,“ myslil si. „Pak aspoň ji nemohu už dnes uvidět, a dobře tak. Musil bych vysvětlovat, a nemám k tomu dnes síly. Napíšu jí zítra psaní. Napíšu jí vše, krátce a jasně. Nedovedl bych jí to nikdy tak říci, jak to napsat snad dovedu. Kdybych s ní mluvil, oči její viděl, úsměv –“

Zavřel oči a viděl ji, a bylo mu tak podivně. Jakási něžnost snivá se ho zmocňovala, něco konejšivého, ba dřímavého se v něm ozývalo jako táhlý, měkký zvuk. City jeho, představy pozbývaly určitosti víc a více a pak nemyslil už nic… Basový hlas jej probudil z úplného sna.

„Vy spíte, pane,“ řekl hostinský, „a slunce už zapadlo. V naší krajině pod širým nebem je to nebezpečné. Za čtvrt hodiny můžete mít zimnici.“

„Pravda, pravda,“ řekl Jan Maria a trhl sebou, když nabýval vědomí, jako by se lekl a nevěděl čeho. Cítil velký stesk, dávno než se mu upomínka na příčiny k němu vracela. Zaplatil spěšně za vypité víno a hostinský mu pomáhal na koně.

Když odjel, řekl hostinský ženě:

„Nepil mnoho, ale zdá se mi úplně opilým. Nevím, nespadne-li s koně.“

„Co ti po tom, když zaplatil,“ řekla lhostejně a ospale.

„Zaplatil dvojnásobně,“ smál se muž.

„Nuž, tedy co?“ řekla žena a věsila si šňůru laciných korálů kolem krku, která jí byla spadla do klínu.

Slunce bylo zašlo, šeřilo se už silně. Jan Maria hleděl na širou Campagni, která se zdála, že k nebi kouří. Vlhko pronikalo mu šaty. Vzpomněl si, že se nechce dnes více s Caterinou setkati.

„Přijedu příliš brzo domů,“ řekl si. „Nebude ještě úplná tma a mohla by být náhodou před domem.“

Hleděl na oblohu, byla jasná, ačkoli se soumrak už těžce po nížině vlekl.

„Vím, co učiním,“ myslil dále. „Udělám velký kruh.“

Trhl uzdou, odbočil od silnice a dal se směrem, jako by chtěl k Braccianskému jezeru jet, o němž don Clemente s ním mluvil a jež neznal. Ulomil větev z cypřiše stojícího mu v cestě a beze vší příčiny šlehal proti svému zvyku koně, který se dal do útěku. Bylo mu to příjemné. Letěli s větrem. Campagna byla teď už docela temná, sem tam viděl v dáli nějaký oheň pastýřů. Pak přišli do nějaké bařiny a trhl koně instinktivně zpět. Ubohé zvíře bylo umdlené, a když cítilo, že se pod jeho nohami půda boří, začalo se po celém těle třásti. Jan Maria, sedící jako v mdlobě na jeho hřbetě, probudil se poněkud a měl s ním útrpnost. Hladil ho. Hleděl k obloze, byla také už šerá, jen na západě byl žlutý pruh a na severu bylo jasno.

„Není ještě dosti tma, ubohý koníčku,“ řekl a byla to jakási fixní jeho idea, že je příliš světlo. Trhal uzdou a obrátil se, jel teď směrem k moři. V hlavě bylo mu pořáde víc a více pusto a k tomu začala zase ta nesnesitelná bolest v prsou, ale tenkráte zuřivě. Zavřel oči, zdálo se mu, že má víčka těžká a že se mu blíží mdloba.

„Bude nejlépe, pojedu-li teď rovně domů,“ napadlo mu náhle, když dobrou chvíli jel, a ponechal koni, už jen pomalu kupředu kráčejícímu, úplnou volnost.

„Jak těžce myslím,“ zašeptal si a jeli dál a dál a dál tou zádumčivou, temnou Campagni, mlčící a příšernou jako hrob…

Kůň se pojednou vzepřel a zafrkal polekaně. Jan Maria byl by s něho málem spadl. „Co je?“ zvolal jako někdo násilně probuzený. Viděl hlubokým šerem stádo velkých volů, bílých, s ohromnými rohy. Muž, který je hnal, byl na koni a měl dlouhé kopí s železným zablesknuvším se hrotem v ruce. Zdálo se to vše tak podivné, vypadalo to tak dobrodružně, nějak jako v pohádce, tak nezvyklé, nevídané. Nemohl si hned dobře vzpomenouti, kde je a co chce. Na nebi kmitaly spoře hvězdy.

„Znáte San Cataldo?“ tázal se muže s hrotem, když nabyl úplného vědomí a když mu bylo jasno, že bloudí.

„Jak bych neznal?“ zněla odpověď.

„Na které leží straně? A jak tam daleko?“

Muž ukázal rukou a řekl:

„Za hodinu tam budete i při mírné jízdě.“

Stádo přešlo, kroky jeho duněly tichou krajinou a úryvky melancholické, jednotvárné písně, kterou si jeho hlídač zpíval, mísily se do temného toho hluku.

Jan Maria měl nyní jen jedno přání, jen jednu myšlenku: býti pod střechou. Cítil se velice nemocen. Bylo mu jako tenkráte před klášterem Trinità. Strach neurčitý, ale až strašidelný se ho zmocňoval. Byl by koně rád pohnal, ale cítil, že mu prudký pohyb činí zle. Což zbloudí-li v té poušti a zahyne-li sám, opuštěn, tonoucí v té tmě jako v moři? Zachvěl se a mimoděk opakoval slova, která byl ráno pronesl: „Nenávidím smrt.“

Upíral úzkostlivě oči na hvězdu, dle které si byl dle udání muže s kopím směr pamatoval, kterým ho cesta domů vedla. Jel a jel a jel, a nebylo té jízdy konce a v hlavě jeho mátly se všechny pojmy. Zdálo se mu, že už jede celou noc, a byl si vědom, že každým okamžikem slábne. Pustil uzdy a hleděl kolem sebe. Zaradoval se. Bylo mu, jako by tu krajinu poznával. Jistě, byli už blízko San Catalda! Otvíral oči široce, namáhal se, aby proniknul tmu, nahnul se silně kupředu, V tom okamžení měl takovou závrať, že se mu zdálo, že se zem i nebe boří, a zároveň ho chytil křečovitý kašel. Zavřel oči, držel se hřívy koně a vytáhl nohy ze střemenů. Myšlenka, že by mohl spadnout a že by jej polekaný kůň v trysku za sebou pouští vlekl, visícího za střemen, zježila mu vlasy. Zaklátil nohama, aby se přesvědčil, že je má volné. Zároveň cítil, že prsty jeho povolují, že hřívu pouští, že se pomalu stranou kloní, a byl úplně slep a zaslyšel hrozné hučení v uších, pak cítil, že se pomalu s koně sesouvá, že padá, že se něco pod ním krušilo, když dopadl, že něco podivně zasvištělo... Pak bylo mu horko na prsou a věděl, že to krev, která se mu leje z úst a za šat zatéká. Pak přišla mrákota úplná... Netrvala příliš dlouho. Otevřel oči a smysly se mu vrátily úplně. Věděl vše, co se s ním bylo údálo, měl jasné představy, ale ačkoli duše bděla, ležel přece jako mrtvé tělo, jako věc. Byl tak sláb, že jediným údem pohnouti nedovedl.

„Co bude se mnou?“ tázal se; ale docela klidně, jako by se ho to ani netýkalo. Bylo v té otázce spíše něco jako zvědavost než starost o své zachování. Na smrt nemyslil ani na Caterinu. Byl nejvíce tím překvapen, zaujat a poražen, že všechny předměty kolem tak docela jiné vzezření, tak docela jiný ráz a výraz měly, než byl kdy předtím pozoroval. Cítil horký dech na obličeji. Viděl, že to jeho kůň, který se byl zastavil, když s něho spadl. Jan Maria viděl, že leží v rozkrušeném rákosí, na vyschlém okraji tůně. Rákosí kolem něho klátilo se slabě a svištělo. Stranou čněl strom.

„Je to divné,“ dumal Jan Maria, „jak nepravdivé pojmy jsem posud o tom měl, co to kůň, strom a rákosí! A teď to vím tak jasně! Čím to je?“

Chtěl ruku pozvednout, ale nemohl. „Je to snad smrt?“ napadlo mu. „Byla by vskutku pouhým probuzením se k vyššímu, jasnějšímu, určitějšímu poznání a pojímání?...“

Ale vtom začaly se myšlenky jeho kalit, cítil v sobě horečku bouřit a tepat – věděl tedy, že ještě žije. Kůň začal se klidně vedle něho pásti. Janu Marii bylo,

jako by se musil smát. Nevěděl proč, ale bylo mu to k smíchu, že se ten kůň tak klidně pase, kdežto on umírá. Ale ta myšlenka, pojem umírání vzbudil teď opět náhlou hrůzu v něm. Chtěl zvolati „pomoc!“ Ale místo toho slova vyšel mu nový kašel z prsou a hned nato lil se mu horký proud krve z úst, horký a hojnější než ten první. Bylo se mu v úzkostech smrtelných podařilo, že se poněkud od země pozvedl, ale teď klesl zpět, slyšel opět krušení lámajícího se rákosí a nová mrákota naň přicházela. Neztratil však hned úplně vědomí. Viděl ještě, že kůň netrpělivě nohama zahrabal, pak že hlavou hodil a konečně že od něho cválal někam v dál…

Teď byl tedy úplně sám a bylo mu nevýslovně smutno. Oči se mu chtěly zavírat, ale bránil se proti tomu. Pokud viděl a slyšel – byl živ! Hluboké ticho té pouště zdálo se mu však brzy jako zvučení jediného nekonečného tónu, který mu hrůzu působil. Myšlenky stávaly se čím dále tím neurčitější … Tu šířila se nějaká zář širým nebem a připoutala mroucí jeho zraky k sobě. A hle, teď klonil se bledý, bílý jakýsi obličej nad ním, zastřený stříbrným závojem, kterým nevýslovně luzný jas pronikal. Jan Maria se usmál blaženě.

„Kristus!“ zašeptal. „On neklame a neopouští! Chodí pustinou, ach…“

A ztratil úplně vědomí.

Ten bledý, bílý obličej s tou sladkou září pod závojem byl měsíc. Stál vysoko na nebi, a pod ním hluboce, hluboce ležel tak bled jako on Jan Maria, a kolem byla poušť a ticho a hlucho.

Zatím stála Caterina u okna a čekala a čekala a utírala si slzy, tekoucí jí pomalu po líci.

„Ne, nečinila jsem dobře!“ vyčítala si. „Rozhněvala jsem jej, urazila! Ó, nevrátí se více sem! Zajisté zajel do města a neuvidím jej nikdy více!“

Zalomila rukama. Suntarella přicházela občas k ní a vyptávala se znova a znova, proč se contessina nevrátila v jeho společnosti. Nebyl takový spěch s tím plátnem pro dona Clementa. A co značily ty slzy a vzdechy? Co se to, proboha, bylo stalo? Ale marně se vyptávala. Caterina neodpovídala než vždy jedno a totéž:

„Nemuč mne. Netaž se. Nevím to sama.“

A zase šla k oknu a naslouchala, neuslyší-li dusot jeho koně. Neslyšela než šelest rákosin, když vešla na terasu. Týchž rákosin, ve kterých jak mrtev ležel!

Suntarella ji vtáhla do pokoje.

„Chcete se přesmoc rozstonat?“ vyčítala jí. „Co vás trápí?“

„Suntarello,“ řekla Caterina, „jak můžeš býti tak klidná, když –“ Zamlčela se.

Chtěla říci „když ho snad potkalo nějaké neštěstí!“ Ale vtom napadlo ji něco docela jiného.

„Což,“ myslila si, „kdyby byl tu ženštinu opět potkal, a možné to bylo, což kdyby s ní byl do Říma jel? A konečně, proč ne? Vždyť bylo patrné, že ji miloval! Vždyť se s ní v Římě scházel, mezitímco ona, Caterina, o něm blouznila a snila!“ Zbledla a vstala prudce.

Vtom otevřely se dvéře a Angiolina se známkami velkého zmatku na tváři se tam zjevila a kývala Suntarelle, aby vyšla na chodbu.

„Francesco vás hledá," řekla jí tak hlasitým šepotem, že to bylo polootevřenými dveřmi až do pokoje slyšet. „Zdá se, že se stalo neštěstí!"

V okamžiku stála Caterina vedle nich.

„Co se stalo?" vzkřikla bledá a chvějící se po celém těle. Obě ženštiny mlčely polekaně. Caterina netázala se podruhé, letěla na schody, kde slyšela těžké Franceskovy kroky.

„Pověz mi vše – rychle!" vzkřikla velitelsky na starce.

„Nevím nic určitého, contessino," odpověděl, „tu dole stojí kmotr Nuccio a diví se, že Strale se vrátil bez jezdce sám, kouřící se a zapocen. Víte, contessino, Strale, ten hnědouš, na kterém –"

Caterina byla už sešla se schodů. Vrhla se na kmotra Nuccia.

„Povězte všechno!" prosila ho se sepjatýma rukama.

„Nevím ničeho," odpověděl překvapen jejím zjevem a polekán jejím zoufalstvím kmotr Nuccio. „Vyslal jsem hochy, aby hledali. Bude to nesnadné v noci, ale mají psy s sebou –"

„Pochodně, svíčky, lucerny!" volala Caterina do prázdna a táhla kmotra za sebou z domu.

„Stůjte, contessino, pro milosrdenství boží," prosila ji Suntarella, která ji teď dohonila. „Kam chcete v noci? Nechte ty muže –"

„Nuccio, Nuccio!" ozval se hlas svěží a mladistvý nocí, táhlý a jasný; přicházel z nepříliš daleka a po něm ozvalo se hluboké zaštěkání psa.

„Tiše!" řekl Nuccio. „Pacomo volá, zdá se, že jsou na stopě! Hola, zde jsem," houkal do noci, tvoře si hlásnou troubu z rukou, „co je?"

Okamžik bylo ticho v té slavné, krásné noci, rozlévající se po širé Campagni s bezednou němostí; jen vítr šeptal sladce a snivě jako prodlouženým vzdechem na své mysteriózní pouti do neznáma. Pak ozval se lunným, dřímavým mlčením týž hlas a chvěl se tišinou a zmíral s větrem, který ho nesl a odnášel.

„Našel jsem ho!" volal ten hlas. „Nevím, je-li živ. Pojďte mi někdo na pomoc. Odneseme ho!" A zase štěkal pes a zavyl příšerně.

Caterina trhala se z náruče Suntarelly, která ji držela. „Pomoc!" zvolala, „pomoc!"

Francesco přišel s rozsvícenou lucernou.

„Kde jsi?" houkal Nuccio. „Pacomo, kde jsi?"

„U tůně pod vrškem!" chvěl se svěží hlas slavnou nocí zpět.

„Zde!" řekl Francesco a dal Angiolině lucernu. „Posviť nám, dcero, nebude ani při měsíci škodit. Suntarello, nějaký koberec nebo pokrývku, abychom ho mohli lépe nésti, když nejsou máry –"

Za chvilku brali se všickni směrem k tůni, i Suntarella šla s nimi, zdržujíc stále Caterinu, která ji ani neviděla, ani neslyšela a která napřed letěla. Mužští houkali stále, že už jdou, a Pacomův hlas nepřestal je stále k spěchu pobízeti.

Přišli k místu.

„Zde," řekl Pacomo a Angiolina pozvedla lucernu, jejíž světlo padlo na bledou, mrtvou, celou krví zbrocenou mladíkovu tvář. Angiolina a Suntarella daly se do hlasitého pláče a volaly na světce a anděly ráje, na Boha a na

Madonu. Caterina nevypustila jediného slova z úst. Pomáhala rozprostírat koberec, na který mužští tělo opatrně položili. Pak vzal každý z mužů jeden cíp.

„Ten čtvrtý vezmi ty, Angiolino," řekl Francesco. „Jsi silná."

„Ruce se mi třesou, bojím se," řekla s pláčem Angiolina; ale pokoušela se, aby poslechla jeho velení. Caterina však odstrčila ji rozhodně, ač vlídně.

„Sviť, Angiolino," řekla svým hlubokým, sladkým hlasem, který se ani nechvěl. A chopila se sama čtvrtého cípu.

„Pojďme!" řekla. A tak pomáhala jej odnášet. Nikdo nemluvil slova. Jen vzdechy bylo slyšet a pes zaštěkl občas na měsíc…

Tak jej tedy přinesli domů. Nehnul sebou. Položili jej na zem. Suntarella rozsvítila rychle lampu v jeho pokoji a Angiolina svítila lucernou do ložnice, kam ho mužští nesli, a rozžehla tam svíčku. Contessina stála na prahu.

„Uložte jej opatrně na postel," řekla a vrátila se do pokoje, vzala tam papír z jeho kazety a psala:

„Luigi, při všem, co Ti svaté na světě, při živém Bohu Tě zaklínám, přijď okamžitě! Jde o můj život. Jde o mnoho více –"

Složila list a dala ho do obálky.

Mužští svlékli zatím nemocného, který sebou ještě ani nehnul a sotva dýchal. Položili jej na postel a Suntarella jej myla čerstvou vodou.

„Pacomo!" zvolala contessina z vedlejšího pokoje; když přišel, dala mu list.

„Znáš byt pana Galliho? Byls tam častěji."

„Ano, contessino. Není tomu dávno, když jste poslala jeho paní matce –"

„Dobře. Vyber nejlepšího koně z celého stáda a leť. Budu ti vděčna."

Usmál se a zmizel.

Nuccio odešel, Francesco a Angiolina seděli venku na chodbě a šeptali si potřásajíce hlavami.

Suntarella přinášela ocet, kolínskou vodu a pokoušela se s contessinou, aby ho vzkřísily. Bylo to marné. Jan Maria se neprobudil. Dýchal však a ševelil rtoma, takže věděly, že žije. Konečně nahlédly, že pomoci nemohou. Sedly v jeho pokoji, kde lampa hořela, a nechaly dveře do ložnice otevřeny a postavily tam svíčku tak, aby byl v stínu.

Suntarella modlila se růženec a Caterina seděla a podpírala si hlavu o ruce a nemyslila, necítila, nemodlila se, celá její bytost soustřeďovala se vsak v jediný zoufalý, němý výkřik duše: „Bože!"

Občas setřásla tu olověnou tíž ze sebe, vstala a kradla se do jeho ložnice, pohledla na něho, položila mu ruku na srdce, zkoumajíc, jestli mu ještě bije. Utíkaly se se Suntarellou opět ku kolínské vodě, ale zůstalo vše při stejném… Tak míjel pomalu čas… Zdálo se to staletím. Avšak nezůstalo vše nezměněno, jak se to zdálo; neboť nemocnému vracelo se teď pomalu vědomí. Pohnouti sebou arci nedovedl, ale věděl, co se s ním bylo dělo, a věděl, že už neleží na kraji té tůně v rákosí. S namáháním pootevřel oči a poznával předměty ve svém pokoji. Nemyslil na to, jakým asi způsobem se tam dostal. Uslyšel i šepot vedle v pokoji a poznal Suntarellin a contessinin hlas. Ale oči jeho nesnesly tu záři, která otevřenými dveřmi přicházela, musil je opět zavříti.

„Jak je to vše divné,“ říkal si, a když ještě jednou oči otevřel a své ruce spatřil, tak tiše, bez pohnutí ležící, kterými vládnouti nemohl, zdálo se mu, že to jsou předměty o sobě, k němu nenáležející; a to mu kalilo zase jasnost představ.

Přicházelo na něj zase něco jako dřímota, ale neusnul. Jen víčka byla těžká jako olovo, a duše bděla, ač jaksi mlhou zastřena. Zato byl sluch velmi bystrý.

„Ach, konečně, kočár!“ zaslechl teď jásající, ač přitlumený hlas Caterinin, a bylo mu tak sladko hlas ten slyšeti.

Pak nastal neurčitý jakýsi hluk. Dveře vedle v pokoji na chodbu vedoucí se otevřely.

„Luigi, Luigi!“ zvolala Caterina. „Bůh ti to odplať! Pojď!“

Jan Maria rozeznal její krok od kroku Luigiho, když spolu vešli, a cítil zavřenýma víčkama i zář světla, které Caterina nad ním držela.

„Rci,“ šeptala tiše Caterina, ale slyšel ji přece, „rci, Giggi, umírá?“

„Ještě ne,“ řekl doktor za chvilku a Jan Maria cítil, jak po jeho tepnách sahal.

„Ty jej zachráníš?“ šeptala zase Caterina. Dlouho nepřišla žádná odpověď. Konečně slyšel slovo: „Sotva.“

„Ach!“ řekla Caterina docela nahlas, „pak zemru též!“ a postavila svíčku, kterou ruka její déle neudržela.

„Co to znamená?“ tázal se Giggi překvapen, ač její list a vypravování hocha Pacoma jej byly na cosi podobného připravily.

„Já jej miluji!“ řekla Caterina vášnivě a dlouho zadržené slzy jí vyhrkly z očí a zaštkala.

Jan Maria sebou zachvěl, pocit tak nesmírného štěstí ho zachvátil, až se mu zdálo, že umírá. Sebral všechny síly své, chtěl promluvit, chtěl se vzpřímit, ruce vztáhnout, avšak podařilo se mu pouze pootevříti oči na jediný okamžik.

„Tiše!“ zašeptal Luigi Caterině, která, zdálo se, že se chce nemocnému na prsa vrhnout, a zadržel ji v prudkém jejím pohybu. Nebylo toho třeba.

Zachytila jeho pohled, uviděla blažený jeho úsměv, ale viděla též, že mdloba jeho se vracela. Zastavila se ve svém posuňku, tak náhlém, mimovolném, obrátila pouze oči vzhůru.

„Bože!“ zašeptala, „ty nedáš mu zemříti!“ a záchvěv hlasu a tvář vyjadřovaly divokou, vášnivou naději. S němou prosbou vzala zase doktora za ruku.

„Učiním, co mohu, a Bůh mně pomoz!“ řekl Luigi dojat a překvapení jeho a bolestný jakýsi úsměv, vyvolaný vášnivým vyznáním mladé dívky, zmizely mu náhle z tváře, kde se nyní na jich místě energie a dychtivost plně svou povinnost vykonati jevila.

VII

Dny minuly a Luigi činil, jak to řekl, vše, co mohl, a dlouho, dlouho váhal, než konečně Caterinu jediným slovem naděje potěšil. Ač to bylo slovo slabé, neslibující ničeho, stačilo jí to přece tak dalece, že jí to vracelo život a sílu. Nehnula se po celou tu smutnou, strašnou dobu téměř na chvilku od jeho lože, sloužila mu jako milosrdná sestra, nespala, nejedla, nežila. Byla bledá a měla široké, temné kruhy pod očima, a Suntarella obávala se o její zdraví, ba o její život.

„Zachráníte-li ho," říkala Giggimu, „pak zachráníte životy dva; neboť věřte, contessina mluvila zajisté jen pouhou pravdu, když vám řekla, že zemře s ním. Ó já vím, co to láska, pane. A znám contessinu. Dle toho tedy jednejte."

„Což mohu zázraky činit?" řekl jí rozzlobeně. „Vždyť vidíte, že konám vše, co v moci mé –"

„A s pomocí boží učiníte zázrak," řekla Suntarella, „budete-li jen chtít," a neměla nejmenší ironii pro jeho učenost a vědu, jako jindy mívala, a věřila v jeho téměř všemohoucnost.

Musil se usmát. „Pokusím se o ten div," řekl – a ejhle, toužebný zázrak se uskutečnil.

Jan Maria vrátil se od samého kraje hrobu k novému životu. Síly jeho překonaly po nesmírném zápase smrt, pustila ho ze svého objetí. Oči jeho nabývaly lesku, na tváři rozsvěcoval se lehký ruměnec a úsměv pln naděje a štěstí zářil mu ode rtů, kdykoli zraky jeho Caterinu spatřily. Spánek jeho, ne déle horečný, začal jej síliti a kuchařské umění dobré Angioliny slavilo některý den pravé triumfy. Jan Maria, ač sláb a bled a znaven, začal tak normálně žíti, že doktor Luigi Galli jednoho dne prohlásil, že jej už dále tak často a nevyhnutelně v San Cataldě třeba nebude jako posud a že se nyní opět horlivěji svými pacienty v Římě zaměstnávat hodlá.

Téhož dne, když jej Caterina při jeho odjezdu až na schody vyprovázela, vzala jej pojednou za ruku, a než tomu zabránit mohl, přitiskla ji ke rtům.

„Díky!" šeptala zároveň a celý její obličej byla jedna světlá zář a oči její tonuly v slzách.

Luigi byl tak dojat, že mluvit nemohl. Konečně řekl: „Caterino, nedovedu tě klamati. Nejásej příliš brzy."

Když úsměv její zhasl, bylo mu líto, že tato slova pronesl, a dodal tedy spěšně:

„Bude lépe, přistěhuje-li se náš přítel, až bude silnější, do města. Tam budu vždy nablízku, a kdyby –"

„Řeknu mu to," odpověděla a utřela si slzy s povzdechem.

Pak si řekla: „Ne, Luigi se mýlí samou opatrností. Nebezpečenství minulo." A usmála se opět.

Nemocnému však nepřibývalo tak rychle sil, jak se bylo ze začátku zdálo.

Ležel po celý den na divane, zadumán, nyvě, často v letargii až znepokojující.

Caterina přicházela stále k němu do komnaty jako dříve a trávila tam celý svůj čas. Její přítomnost byla mu pravým zřídlem života. Slyšet její hlas bylo mu štěstím a nemohl zraky svoje dosti její krásou, její grácií nasytiti. Nevěděl, kdy byla krásnější, tenkráte-li, když ozařoval ji oheň za chladných dnů v krbu plápolající, nebo v glórii slunečného svitu, proudícího za krásné pohody otevřeným oknem do komnaty. Vypravovávala mu svým sladkým, měkkým, z hloubi prsou přicházejícím hlasem tolik, že se mnohdy sama divila, odkud jí všechny ty myšlenky, ty reflexe a upomínky přicházely. Myslila-li, že by jej vypravování unavovalo, zpívala mu tiše bez průvodu jakéhokoli nástroje prosté písně; často mu předčítala, tu z Tassa, tu z Shelleye, nebo celé scény a akty z Racina, z Alfieriho a Molièra, když viděla, že pro tyto autory zvláštní jevil zálibu. Tak míjely jim dny v úzkém přátelství, plném delikatesy z obou stran. Sladká ta intimnost nebyla nikdy vřelejším pohledem ani nejslabší narážkou na jejich city znepokojována.

Jednoho dne však byl tak zamyšlen, že jej ani šibalství Scapinova k úsměvu nepřinutila, ač Caterina výjev s bastonádou a pytlem neodolatelně předčítala.

Odložila knihu, mlčela chvilku a pak, berouc svoji práci, tázala se starostlivě: „Cítíte se opět churavějším?“

„Ne,“ odpověděl a pozvedl s povzdechem k ní oči, vlhké a prosící.

„Co vás tedy trápí?“ tázala se a položila mu se sesterskou důvěrností ruku na rameno.

Vzal tu ruku a přitiskl ji silně k srdci a řekl tiše: „Dvojí věc mě trápí. Neuhodnete?“

„Neumím hádat,“ usmála se. „Vzdávám se, a tedy mi to povězte. Dvojí věc? Za prvé?“

„Za prvé,“ řekl a chvěl se dojmutím, „za prvé, že nevím, byl-li to sen nebo pravda, že jste řekla, tenkráte, v oné noci, když jsem mezi životem a smrtí zápasil… Ó, řekla jste tenkráte skutečně: Já jej miluji?“

„Řekla jsem to a opakuji to; neboť vím, že i ty mne miluješ. Tvůj pohled odpověděl tenkráte za tebe,“ pravila prostě s hlubokým citem a nebeským klidem, nořίc velké, nevinné, zázračně krásné své zraky v zraky jeho.

Tykala mu! Vyznala mu opět lásku svou! Jan Maria nebyl slova schopen, zazářil neskonalým blahem a tiskl ruku její znova k srdci, ke rtům a hluboký vzlyk pozvedl mu prsa, ač do vlahých, blouznivých jeho očí slza nevstoupila.

Hleděli dlouho, němi, druh druhu v snivém zbožňování do zraků. Posléz ukázal se však mrak na jeho čele a pustil její ruku.

„Co trápí tě ještě?“ tázala se poněkud udiveně a jako by se vzbouzela.

„Caterino,“ řekl a sklopil oči. „Caterino, jak tíží mě vědomí, že toho blaha nezasluhuji! Caterino, ty netušíš, jakých propastí má život… Ty nevíš, co je vina, nízkost, hanba. Ty netušíš, jaké peklo jsou výčitky, jak palčivá je kajicnost… Caterino, já vím, že v horečném rozčilení těch dlouhých nocí jsem ti kusy svého života vypravoval, že jsem tvou duši vypravováním všech těch hrůz nečistých vášní mučil, urážel, – Caterino, jak smím, jak mohu se ti přiblížit…

já… já…“

Položila mu ruku na ústa. Ruměnec přelétl jí tvář. Ano, byl mluvil, divoce, byl se obžaloval, byl ji zaklínal, aby svou světlou tvář od něho odvrátila, aby jej opustila, smrti a zoufalosti a peklu přenechala. Byl se tak černě líčil, že Caterina žasla, nevěřila, nechápala, především ale jej litovala, neboť jedno bylo zřejmé: že nesmírně trpěl! Pro utrpení měla jen jeden cit: slitování.

„Jene Maria,“ zašeptala, „nemluv nikdy více o tom.“

„Nemohu přece mlčeti,“ zvolal. „Caterino, nemohu tě klamat!“

„Nemluv více o tom,“ prosila svým tichým, hlubokým hlasem a hleděla svýma čarodějnýma očima v jeho oči, a on se zamlčel, ukonejšen kouzlem těch pohledů.

Za chvilku pravila mu: „Hleď, přemýšlela jsem mnoho od té doby, co tě miluju, přemýšlela jsem sedíc vedle tvého lůžka a vidouc tě téměř umírajícího. Tvým obviňováním se krvácela mi duše, ale láska moje zároveň spíše rostla. Byl jsi nešťastný, příteli. Nevím, jaký tajeplný zákon nás k tomu nutí, ale pro dokonalé máme pouze obdiv, my ubohé, slabé tvory ženské, a lásku naši, tu pravou, uchvacující, která se neptá, která nezkoumá, tu poskytujeme toliko nešťastným a chybujícím.“

Hlava její chýlila se pomalu k jeho prsům a spočinula na jeho rameně.

Tak bylo tedy konečně úplně jasně mezi nimi a všechny stíny a pochybnosti byly zmizely.

Teď věřil Jan Maria, že i před Bohem bylo mu prominuto a že byl spasen.

Od toho dne byl život jejich neskonale šťastným. Teď, když už nic mezi nimi nestálo, žádné tajemství, žádná záhada, když jeden druhému na dno srdce hleděl, teď vypravoval jí klidně život svůj, všechny radosti i trudy své: krásný sen svého dětství v Havranících, své utrpení v akademii a v službě na lodi, své přátelství s Konstantinem, jejich blouznění a utopie. Předložil jí ono psaní, které mu byl z Jižní Ameriky poslal, a vzrušen takto znova Konstantinovým horováním a jeho žalobami, vzpomněl opět na dálné Čechy a utíkal se k ní pro útěchu ve chvilkách, kde jej bolest a beznadějnost poměrů v rodném kraji přemáhala. Nyní bylo mu také docela jasné, proč s ní vždy a hned od začátku tak vážně o svém domově mluvíval. Věděl, že by jej jinak úplně chápat ani nemohla, kdyby nevěděla, co mu v duši vře, a pak, nemusil po tom toužiti, aby tu ubohou zemi milovala? Mohl úplně šťastným býti, neřekne-li někdy Caterina jako Noemi v bibli; „Tvůj bůh jest bohem mým a tvoje vlast jest vlastí mou?“

Ó jak bylo mu teď volno, když viděl, jak mu rozumí, když v očích jejích četl, jaký zájem osudy jeho lidu v ní vzbuzují! Řekla mu jednou, jakou velkou, zvláštně zbarvenou legendou se ten jeho kraj a všechny ty staré křivdy, to umírání, to zmrtvýchvstání pro ni staly. Líčila mu, jak tragický, někdy příšerný dojem jako šlehy požáru jeho vypravování v ní působilo, a pak dlela se zálibou při tom, co se jí v tom dlouhém mučednictví zdálo hvězdným svitem. Pak mu sdělila s úsměvem, jak jej byla blouznivě ztotožňovala s jeho vlastí, jak jeho povaha a osudy s mlhavými pojmy, které si o Čechách dělala, vjedno splývaly.

Jan Maria se zamyslil a řekl zasmušile: „V jistém ohledu máš pravdu. Jsemť

pravým synem své země, svého národa. Jako on mám aspirace, ale nemám sílu je uskutečniti. Jako on vykrvácel jsem v malicherném boji, podlehl nepříteli, který nezasluhuje než opovržení. Pád bez velikosti! Neskonati ranou se zbraní v ruce, ale vysílením, jak smutný to osud! Býti přemožen Římem jako Kartágo, to bylo tragické, ale Vídní –“

Zachvěl se nevolí, zapomněl na Řím a Kartágo, na Vídeň a Prahu a viděl pouze sebe na Hradčanech v osudný den svého sporu s nadporučíkem Müllerem, viděl se v té krvavé srážce, o které byl nedávno Caterině vypravoval, a propukl v divoký výkřik náhle jej schvacující zoufalosti.

„Nebyl to boj tenkráte v té staré klášterní zahradě,“ zvolal, „Caterino, byla to rvačka! A proklínám tu hodinu, neb tenkráte byla síla moje zlomena, tenkráte byla mi mladost moje odňata, tenkráte byl jsem oloupen o nejvyšší své blaho – tenkráte bylas mi vyrvána ty, Caterino, kterou jsem ještě ani neznal, vždyť byl tenkráte kořen mého života podťat! Já neuzdravím se už nikdy více, já zemru, a ty, ty nebudeš nikdy mou! A byla to pouhá rvačka, zbytečná, nedůstojná rvačka!“

Celé jeho tělo třáslo se konvulzívně a jí zmíralo srdce úzkostí; neboť v té chvíli viděla stín smrti určitě na jeho čele, a mráz ji pronikal a bolest ji přemáhala. Slova jeho zdála se jí prorocká. Násilně však setřásla to hrozné dojmutí. Vzala jej za obě ruce.

„Nebyla to rvačka,“ řekla mu, sbírajíc všechny svoje síly. „Proč se snižuješ? Co si vytýkáš? Vzplanul v tobě spravedlivý hněv, nesnesl jsi urážku vmetenou v tvář tomu, co ti svaté! Nezabil Mojžíš onoho mrzkého Egypťana, který se odvážil lid jeho před jeho zrakem trýzniti?“

A když mlčel, sklonila se nad ním a světlé její vlasy padaly mu na tvář a čarodějné její oči svítily mu v zrak a rty její šeptaly: „Jak můžeš říci, že nebudu nikdy tvou? Jsi mým, mým navěky.“ A rty jejich se setkaly poprvé a nemyslili více ani na život, ani na smrt, věděli jen, že jsou nesmrtelní a že nebe není výmyslem.

Za několik dní nato vypravoval jí o své matce a o havranickém zámku a přinesl malou, kdysi v Orientu koupenou skřínku zhotovenou ze sloni, stříbra a vonných dřev, v níž své milé památky choval, a mezi nimi miniaturní podobiznu paní Plojharové a dosti nedokonalou fotografii havranického zámku. Caterina byla tím velice potěšena, měla sto roztomilých poznámek, které jej dojímaly, a tolik otázek, které celou její něhu a celou delikatesu její povahy najevo vynášely, takže Jan Maria se ještě šťastnějším cítil než předtím a že by ji byl nyní rád ještě výše kladl, – kdyby to bylo vůbec možné bývalo.

Caterina prosila jej s dětskou zvědavostí, která tak kouzelně s vážným klidem jejím kontrastovala, aby jí i ty ostatní předměty v té skřínce uložené ukázal, a Jan Maria převrátil kazetu na stolek, který takto celý zažloutlými papíry, suchými květinami a všelijakými různými drobnůstkami pokryt byl. Nebyla tam ani jedna památka na paní Dragopulos; neboť nikdy nebyl by Jan Maria ten relikviář svatých upomínek její stopou znesvětil a mohl tedy nyní bez uzardění, beze zmatku na všechny Caterininy otázky odpovídati. Chápal se

předmětů nazdařbůh a vysvětloval: Ten kousek mramoru byl z Parthenónu, zvadlá ona růže od domnělého hrobu Virgila, tato malá hračka z páleného náplavu nilského pocházela z Kahýry. Tato větvička s uschlými jabloňovými květy byla z havranické štěpnice, tento balík listů byl od matky, to zde byly její vlasy, toto klíč její rakve.

Po chvilce pohnutého mlčení řekl pak s úsměvem: „Hle, zde tento lístek je památka mého blouznění! Obsahuje přísahu věčného přátelství s Konstantinem. Podpis je psán jeho krví. Já odevzdal mu tentýž dokument též svou krví podepsaný.“

Zamyslil se a vzpomněl na dávno minulé ty dny a na přítele a jeho osud, a maně ozvala se v duši jeho otázka, zdali Konstantin as ještě mezi živými.

„A co jest toto?“ vyrušila jej Caterina z dumy a ukázala na podivnou malou krabičku, mající tvar plochého flakónu s hrdlem, jehož otvor hermeticky šroubkem uzavřen byl. Krabička ta zdála se stříbrná, na jedné straně byla umrlčí hlava a na druhé tři kříže hrubým černým smaltem provedené.

„Je to též památka našeho s Konstantinem blouznění,“ odpověděl. „Řekli jsme si jednou, že mohou nastat momenty, kde nutno volit mezi smrtí potupnou neb samovraždou. Tenkráte rozčiloval proces nihilistů celý svět. Smrt jedem zdála se nám tragická. Vidíte, jak divadelní nádobka tu naši možno poslední spásu skrývala. Ale jed, který Konstantin nevím odkud zaopatřil, není žádným žertem a je posud v té krabičce.“

Bral jí flakón z ruky. Caterina usmívala se.

„Jaké byli jste děti, ty a tvůj Konstantin,“ řekla, „ale zajímavé děti, děti poetové.“ Usmívala se, ale nepustila flakón.

„Ne,“ řekla, „uschovám krabičku, nebo ti ji vrátím, až jsem jed z ní odstranila.“

„Caterino,“ řekl s úsměvem, „ty mi nedůvěřuješ! Ty myslíš, že bych byl schopen – Ne, ty to myslit nemůžeš! Ty víš, jak visím teď na životě! Ach, žíti, žíti, žíti!“

A klekl u její nohou a objal ji kolem pasu, a ona klonila se k němu, položila mu tvář na temeno hlavy a mlčeli.

Když přišla Suntarella do pokoje, skládal své památky zase do kazety; na onen flakón, který Caterina byla za ňadra uschovala, nevzpomněli už ani on, ani ona.

Při všech svých vzpomínkách, při všech svých vyznáních a vypravováních nezmínil se Jan Maria už ani jednou o paní Dragopulos. Zmizela úplně z jeho paměti, byla nyní zaplašena jako zlý zjev temnosti, jejž anděl světla zažehnal. Vždyť věděla Caterina nyní vše a nebylo třeba ji znova nečistotou a hnusem toho přízraku mučiti. Věděla, že se byl k ní utekl jako v chrám nějakého božstva, a když volaje o pomoc, byl kolena její objal, tu bylo se to cudné božstvo milosti k němu sklonilo a polibkem těch rtů byla planoucí na jeho čele skvrna zhasla, a očištěn svou kajicností a jejím smilováním, směl tedy k ní vzhůru hleděti a zapomínal na minulá ta muka. To jej více trápit nemusilo; ale byla jedna ještě věc, o které se jí nebyl posud zmínil: o své chudobě! Vypravoval sice, jak se,

okolnostmi nucen, se statkem havranickým rozloučiti musil, věděla, že se byl následkem svých zásad služby vzdal, – ale o téměř úplné jeho mizině nevěděla. Věc podivná, on sám o tom téměř nevěděl, neboť aspoň na to nemyslil. Posledně žádané peníze byly bez dalšího vyjednávání za jeho nemoci z Prahy přišly, necítil tedy nejmenší nedostatek a byl tak zvyklým jej necítiti, že si nedostatek dobře představiti ani nedovedl, a doba změny zdála se mu tak daleka, že mu málokdy seriózně na mysl přišlo, že opravdu kdy nastane a že bude nutno jakýkoli krok pro budoucnost učiniti.

Pro budoucnost! Vždyť na ni nemyslil! Byl tak šťastným v přítomnosti, že myslil, že vše potrvá až do konce tak. Mohl býti tvor na světě blaženější? Ona jej milovala, zbožňovala!

Sála každé slovo od jeho rtů, každý pohled z jeho zraku! Čítal jí sem tam své básně ve spěšném prózovém překladě a vídával pak snivý výraz jejího oka, pohnutí krásné její duše, tak čisté, tak vážné. Bylo to pro něho více než ukojení ješitnosti: věděl, že duch její velkými myšlenkami básníků a myslitelů Itálie, Francie a Anglie nasycen jest, jaká byla to tedy útěcha, viděti její nadšení! Teď měl konečně jistotu, že byl poetou! To znamenalo míti úkol pro život. Ona nelhala a ona mýliti se nemohla. Věděl sice, že láska její tomu, co z duše jeho vykvetlo, větší cenu přisuzuje, než by snad od střízlivého, přísného soudce očekávati směl, to věděl dobře; ale bylo mu to její zachvění se, byl mu ten snivý paprsek v jejím zraku, který se tam vždy objevil, kdykoli jí něco předčítal, co mu bylo z nejtajnější hloubi nitra vytrysklo, byly mu tyto známky tichého nadšení přece jen jistou zárukou Bohem jemu dané vlohy.

A tak byla mu Caterina vším: spásou, Múzou, těšitelkou. Jaké jiné blaho mohlo ještě na světě býti? Byl poeta a byl milován.

Přišla-li mu pak přes všechno ono štěstí a blaho občas dumavá myšlenka o možné brzké smrti a o jeho mizině, zaplašil takový stín jediným na ni pohledem.

Avšak lidské štěstí jest tak změně podrobeno, jest tak nestálé, že nejmalichernější mnohdy příčiny je neočekávaně podvrátí, a bozi nepřestali posud lidem záviděti.

Jaro, které začínalo Campagni v moře květů měniti, květů skrytých sice posud v poupatech, však hotových, aby v daný okamžik se rozbřeskly ve plnou slávu nesčíslných vonných hvězd, to jaro vzalo jednoho rána náhle pošmurnou na sebe masku těžkých mraků. Visely asi den na nebi jako pohřební drapérie, a pak otevřely stavidla svých vod a nekonečný déšť lil se po dni a noci s malými přestávkami jako nová potopa na zem. Přitom neustal vítr ledově fičeti a těžké mlhy bloudily od hor a měnily se v nové deště, kdykoli se zdálo, že nebe už všechny svoje slzy bylo vyplakalo. Celá Campagna byla jedna bařina, z které dýchal mráz.

Caterina radila Janu Marii nyní, aby se do Říma stěhoval; nechtěl však o tom ani slyšeti.

„Tam je ještě smutněji,“ řekl, „a jak bez tebe mohl bych žíti?“

Caterina přemýšlela o tom, odstěhovat se k paní Giovannině na nějaký čas a

býti mu tak v Římě tou věrnou společnicí jako zde.

„Ne, ne," prosil ji. „Nemluv o tom, to jest nemožnost." Nemohl jí vysvětliti, proč tomu nechtěl. Myšlenka, jak by jiní na poměr jejich pohlížeti mohli, byla mu tak trapná, když mu nyní poprvé napadla, že klid jeho prchal a zimničné rozčilení se dostavilo. Tento nepokoj a k tomu vlhko, které do domu vnikalo a se žádným ohněm v krbu úplně zahnati nedalo, působily zhoubně na jeho posud tak útlé zdraví. Stal se bledším, nespal a horečka jím lomcovala.

Caterina polekána psala Luigimu, který nyní už do San Catalda nejezdil, nevida více toho potřebu a očekávaje ostatně návrat svého pacienta do Říma. Na vyzvání Caterinino dostavil se ihned. Potřásal hlavou, když vyšel z komnaty nemocného a když proti Cateríně usedl, která jej netrpělivě ve svém pokoji očekávala. Viděla vážnou jeho tvář a srdce přestávalo jí strachem tlouci; potlačila však strach a bolest hrdinsky. Chtěla vědět celou pravdu.

„Co soudíš o jeho zdraví?" řekla a skrývala chvějící se své rty za šátek.

„Caterino," odpověděl, hledě jí do očí, „neklamal jsem tě od začátku. Rci, ty jej mi –" Zamlčel se.

Uhodla a doplnila: „Ano, miluji! Miluji jej vášnivě. Celou duší svou. Nuž, nyní mluv dále."

Luigi chtěl tak učiniti, avšak selhalo mu. Byl lítostí přemožen. Vstal.

Caterina bledá, ale v okamžiku tom silná, povstala též.

Položila mu ruku na rameno. „Ty vzdáváš se znova naděje?" zašeptala a zavřela oči. Luigi hleděl stranou.

„Myslím, myslím –" Zamlčel se opět.

„Ó, ty mě trýzníš!" vzkřikla bolestně.

„Odpusť! Máš pravdu, nejlépe říci vše. Nemohu říci: zemře dozajista v krátkosti; ale musím říci: myslím, že dlouho žíti nebude. Ano, hyne. Kořen jeho života je jaksi podťat. Nyní o tom pochybnosti už není. Ukazují se symptomy… Caterino, buď silná. Jsi vpravdě nábožná, vím to. Podrob se vyšší vůli… Ach, nemám víry a nedovedu těšit!"

A zlobivě utřel si slzu, za kterou se pošetile styděl.

Caterina byla zavrávorala. Mlčela dlouho, pak tázala se hlasem kupodivu pevným:

„Co teď možno ještě učiniti? Kdy myslíš – Chci říci, jak dlouho –," pevný dosud hlas jí selhal.

„Obávám se, že to půjde dosti rychle."

Pak začal jí vědecky vykládati, co v nemocném porušeno, proč zbývá tak málo naděje. Ale dívka už neposlouchala. Věděla jen jedno: že není naděje. A ona byla věřila, že bude zachráněn, ona snila o štěstí, o blahu v budoucnosti.

„Myslíš," řekla za chvíli, „že by bylo lépe, kdyby Jan Maria jel do Říma?"

„Pro tebe by to bylo lépe, kdybys jej trpět neviděla. Pro něho – je to lhostejné."

Caterina se usmála. Což se jednalo o to, co by pro ni lépe bylo? A myslil Luigi, že by zůstala zde, v tom prázdném domě, kdyby on odešel?

„Nedávno," začala pak opět, „nedávno řekls mi ale, že by bylo lépe, kdyby v

městě byl než zde.“

„Tenkráte měl jsem více naděje. Stav jeho se zhoršil, Caterino, zhoršil značně. Příčina je mi tajná. Kdo dopátrá se přírody? Kdo prohlídne celý organism člověka tak dopodrobna, že by s matematickou určitostí soudit mohl? Je pro nás ještě tolik nevyzpytatelného –“

Caterina neposlouchala dále. „Co činit?“ tázala se ještě jednou.

„Ponechat jej osudu,“ řekl po krátkém mlčení. „Ty ale, Caterino… Matka moje tě prosí, abys se mnou jela do Říma, abys hledala útočiště v jejím domě… Já vím, že to neučiníš, ačkoli chce sem do San Catalda dvě jeptišky poslat, které by –“

„Ne, Luigi, ne,“ řekla Caterina. „Neposílej nikoho. Není nám, není mně a věrné mé Suntarelle nikoho zapotřebí. Zůstanu s ním zde sama. Kdyby jel do Říma, jela bych s ním.“

„Věděl jsem to, znám pevnou tvou vůli, a proto ti nedomlouvám. Pro povahy jako tvoje jest nejlépe vypít kalich utrpení do dna. Samy se pak domáhají klidu. Buď s Bohem. Přijedu opět co nevidět. Hleď, aby byl klidným, to je jediný jeho lék.“

U dveří se vzpamatoval. „Ach,“ řekl, „zapomněl jsem. Zde pro tebe psaní od dony Paoliny a zde druhé pro tvého nemocného. To jeho přinesla Nina k nám a to tvoje odevzdala mi dona Paolina včera, když jsem ji navštívil. Pomysli, jsem též jejím lékařem. To znamená, že budu brzy v Římě v módě.“

Odešel a Caterina klesla na židli a zakryla si tvář. Nebyla myšlenky schopna, byla jako těžkou ranou ohromena a nevěděla co činiti; jen toho byla si vědoma, že zaplakati nesmí. Uhodl by vše, kdyby zarudlé její oči uviděl. A zatím to ještě vědět nesměl… Lpěl na životě… Jaký úkol, připravovat jej na smrt!… Polekána odpuzovala tu myšlenku od sebe.

Otevřela dopis dony Paoliny, jen aby oči zaměstnala. Písmena tonula však jako v mlze a nedovedla je čísti, a pak, když se jí to přece podařilo, nevěděla, co jí dona Paolina chce, nechápala obyčejný význam slov. Konečně vyrozuměla, že jí činí dona Paolina tentýž návrh jako teta Galli. Chtěla, aby přijela do Říma, nabízela jí též, že vyšle ošetřovatelky, neb byla prý slyšela, že se Caterina stala jakousi milosrdnou sestrou, a vyznala se upřímně, že se jí to nezdá pravým pro Caterinu povoláním, a připojila cosi o nepravém světle, které by pokračování toho milosrdí časem na mladou osamotnělou dívku v neustálém styku s cizím mladým mužem v tom pustém domě vrhati mohlo.

Caterina tomu, v té své tupé roztržitosti ani dobře neporozuměla, a ani ji nenapadlo, odkud as dona Paolina tak podrobné zprávy o ní čerpala. Složila psaní, které bylo svou službu vykonalo; připoutaloť její pozornost aspoň povrchně k sobě a zdrželo oči její od pláče. Jinak na donu Paolinu a na to, co píše, za pět minut už ani nevzpomněla.

Mechanicky pořádala si před zrcadlem vlasy, které jí v nepořádku do čela visely. Ten jediný její posuněk zoufalství, když po odchodu Luigiho na židli klesla, byl tak divoký!

Vešla nyní tiše do jeho pokoje a měla tolik síly, že se ho tázala: „Jak je ti,

Jene Maria?“ a hladila mu vlasy jako matka. Zazářil na ni svýma sivýma očima, plnýma něhy, které se zdály, že ustavičně za ní „díky, díky!“ volaly, a řekl s úsměvem: „Myslím, že mi volněji.“

Vzal jí onen list z ruky, který byl Luigi pro něho přinesl; Caterina ani nevěděla, že jej v ruce měla.

„Pro mne?“ tázal se a pohledl na adresu. Poznal písmo a zasmušil se mimoděk. List byl od Leopolda z Prahy. Jan Maria vzdychl, když jej rozložil, list byl tak dlouhý, a bával se vždy těch dlouhých z Prahy listů, přinášívaly mu tolik zla! Jednalo se opět o ty nenáviděné peněžní záležitosti? Měl chuť odložiti nemilé to čtení, pak ale řekl si: „Buď jak buď!“ a zmužil se. Začal dosti klidně číst.

Caterina odvrátila se od něho, poodešla k oknu a hleděla do zahrady, šedé, mlhavé, a poslouchala, jak déšť na stromy padal a do oken bil. Myšlenky její však bloudily, bloudily a srdce její chvělo se opět jako tenkráte v té hrozné noci jediným výkřikem: „Bože!“ Zavřela oči a položila čelo na chladící tabuli okna.

Jan Maria četl. Byl uhodl, jednalo se opět o peníze. Leopold rozpisoval se široce. Především radil mu opět k brzkému návratu do Čech a pak podával dlouhý, dlouhý rozpočet, jehož rezultát dokazoval, co Jan Maria vlastně dávno věděl a co mu Leopold už dávno napověděl, – že mu totiž nezbylo než chatrné trosky bývalého jmění.

„Jsi-li opravdu tak nemocen,“ psal Leopold, „že se hned vrátit nemůžeš, nuže zapůjčím Ti peníze, které budeš ještě potřebovati až do času svého úplného vyléčení se, aneb lépe řečeno, až v čas lepšího u nás a teplejšího počasí. Prosil bych Tě však, abys trochu méně vydával než až posud. Sestra Tvoje nesměla by o tom věděti, že Ti peníze půjčuji, nepřipustila by tomu. Vidím, jak se divíš, snad rozčiluješ. Můj milý, nesuď sestru svou, tu ubohou, než uslyšíš vše. Řeknu Ti nyní něco nadmíru trapného, seber síly své, abys zůstal klidným. Skrýval jsem před Tebou posud, jako před celým světem, tajemství, které jím dnes však už není. S Tebou měl jsem o tom snad dříve mluvit, avšak znaje, jak Tě vše neobyčejně dojímá, a doufaje též, že se věci zlepší, mlčel jsem. Nyní vzdávám se vsak naděje naprosto, aspoň na dlouhý čas. Polituj mě a slyš! Odedávna pozoroval jsem u Rosy Marie jakousi na tak mladou osobu neobyčejnou lakotu, která ani Tobě, ani nebožce Tvé matce skryta zajisté nezůstala, jakési zimničné bažení po bohatství. Kdyby se byla u ní jako u mnohých jiných ta žízeň po zlatě poměrnými výdaji, touhou po okázalosti velkých toalet, skvělého domu a těch tisíc jiných frivolností naší patricijské, po aristokratickém lesku se honící společnosti vysvětlila, byl by to zjev obyčejný. Avšak sestra Tvoje bažila po penězích jen kvůli penězům. Stalo se to chorobou. Nikdo netušil, jaké boje jsem s ní vedl, aby se slušně šatila, i ženská ješitnost v ní zhasínala. Každý sebemenší výdaj, sebenutnější, stál mě vždy dlouhé zápasy. A přece nemusila žena moje spořit, neboť přiznávám se Ti, že jmění moje značně vzrostlo a stále roste. Co se s Rosou dělo, nebylo dlouho zjevné, avšak krátce po Tvém odjezdu dostoupil stav její duševní pravé krize. Hluboká a těžká melancholie se jí zmocnila. Kdykoli jsem domů přišel, našel jsem ji v slzách. Na

moje otázky, co ji hněte, odpovídala mi vždy, že to dobře vím, a lomívala rukama a volávala: „Co si počít, jak pomoci?“ A zuřila, když jsem uhodnouti nemohl, co svými narážkami myslí. Hádal jsem marně, vysvětlovat však nechtěla. Konečně začala se svým známým s tím svěřovati, co ji tak tlačilo. Říkala jim, že jsme úplně na mizině, že ví, že bude přinucena žebrati. Někteří myslili, že jsme vskutku utrpěli těžké snad peněžité ztráty, ku kterým se přiznat nechci, a tlumené ty pověsti kolovaly brzy Prahou a začaly i mému úvěru škoditi. Tu teprve dostaly se i mně k sluchu, a pátraje po původu těch bajek, přišel jsem konečně k pravému prameni svého neštěstí. Nepotřebuji Tě déle trápiti podrobnostmi: Rosa Maria trpí fixní ideou, domnívajíc se, že je žebráckou, a nemohouc se smířiti s tou neblahou myšlenkou bídy, chtěla si už i na život sáhnout. Trpěl jsem nevýslovně, snažil se pomoci. Konečně byl jsem nyní přinucen ji na nějaký čas aspoň lékaři za hranici svěřiti, který má po celé Evropě známý azyl – –“

Následovalo jméno lékaře, místo, kde ten azyl se nachází, a zbožná modlitba k Bohu, aby tu ubohou, trpící ženu buď vyléčil, neb k sobě povolal. List končil napomínáním, aby Jan Maria byl mužem a neštěstí tak s rezignací snášel, jako on, Leopold, nejnešťastnější z manželů, to činí.

List vypadl Janu Marii z ruky, a byl hrůzou tak zkamenělý, že ani bolest, ba jak se mu zdálo, ani žádné rozčilení necítil, ač se po celém těle třásl. Zakryl si oči. Viděl svou sestru, jak ji vídával v Havranících, krásnou, klidnou, šťastnou, zapomněl na vše, co mu ji bylo později odcizilo, a představoval si ji nyní ještě mladou a zajisté ještě krásnou, ale s těma neklidně bloudícíma očima na duchu chorých, s těmi horečnými výkřiky bolestně zkřivených úst, s těmi posuňky šílených, tak divnými, cizími, příšernými, s tím vším, co se popsati nedá, co člověku krev v žilách v led obrací, a při té představě cítil v mozku divnou závrať a v srdci měl ostrou, neurčitou, strašnou bolest, a chytl se za hlavu; ta milosrdná zkamenělost, která smysly a údy jeho držela, jej náhle pustila, a v nesmírně bolestném vzrušení zakvílel tak zoufale, stenem tak hluboko z pukajícího srdce vycházejícím, že Caterina slyšíc ho se k němu polekaně vrhla. Klesla na kolena vedle divanu, objala jej a položila hlavu jeho na svá prsa; neboť domnívala se, že umírá. Viděl její úzkost, cítil její srdce mocně bíti, uhodl její myšlenky a to vrátilo mu vládu nad sebou, nad tou ukrutnou bolestí.

„Odpusť, odpusť,“ prosil ji a pak, když vedle něho sedla a obě jeho ruce držela a v oči mu hleděla tím svým věrným, snášejícím, k Bohu o smilování volajícím zrakem, vypověděl jí tiše, co mu Leopold o sestře psal, a slzy útrpnosti, které dívka pak nad losem té neznámé prolévala, konejšily jej poněkud. Sám nenašel ani jedné slzy, kterou by své bolesti ulevil. Konečně vzpomněl si i na první část toho neblahého psaní: býti úplně na mizině mělo nyní, když jej Caterina milovala, když její osud s osudem jeho spojen byl, docela jiný význam než kdy předtím. Dříve byl si mimoděk myslil: „Co na tom, vždyť dlouho živ nebudu!“

Teď však chtěl, teď musil žíti, a poměry jeho peněžní měly svůj určitý úkol. Nikdy nebyl palčivost té otázky tak jako v tom okamžiku cítil.

„Velký Bože," napadlo mu teď zároveň, „a jak soudí, jak mohou cizí lidé o našem poměru souditi?" Bylo mu jasno, že pověsti její ubližuje! Žilť v té samotě zde s ní nejen už v jednom domě, ale téměř v témž bytě! Nebylo povinností jeho nyní říci: Caterino, ty mě miluješ, buď tedy mou ženou?

Nebyl ještě toho rána o tom snil, jak se teď určitě pamatoval; že by jej snad ponebí v Egyptě vyhojilo, a neměl vizi o tom, jak ona s ním pluje modrým mořem k břehům té tajeplné země, která mu mohla zdraví a jistotu života vrátit, a tedy štěstí jeho zabezpečiti? A jak jinak mohla Caterina s ním do Egypta než co jeho žena? Velký Bože, a nyní jak mohl jí to říci, to nebedajné slovo: Buď mou ženou!

Nebyla bohatá a nedbala, avšak jak ukrutné na ni zvolati: Buď ještě chudší se mnou! Ach, což by to neznamenalo prostě: Rozděl se o to málo, co máš ještě, s nešťastníkem, který se vkradl v tvůj dům, v tvé srdce, s člověkem, který posud nedovedl jediného sousta chleba si vydělati?... Viděl se nejpodlejším tvorem na světě, byl pravým vyvrhelem!

„Caterino!" zvolal zoufale a vyrval jí své ruce. „Caterino, nedotýkej se mne, jsem hnusný tělem i duší, kaž, aby mě vyhnali z tvého domu jako psa; neboť já bídný nemám už ani tolik síly, abych sám odešel!"

A vstal a vrávoral. Caterina tímto novým, vášnivým výbuchem, který chápat nedovedla, sama k zoufalství rozlítostněna, musila všechny síly duše a těla sebrati, aby sama neklesla.

Nutila jej zpět na divan, konejšila jej slovy a polibky jako dítě, a když tvář svou v polštář zaryl a ji neviděl, obrátila oči k nebi v němé, přebolestné modlitbě. Muka jejich byla přílišná, rozčilení příliš intenzívní, než aby trvaly.

Po dosti dlouhém obapolném mlčení utišili se poněkud. Jan Maria začal jí nyní vysvětlovati, co poslední jeho výbuch znamenal, mluvil trhaně, neboť myšlenky jeho pozbývaly na ten čas pomalu jasnosti. Dívka jej vyslechla a porozuměla.

„Ach," řekla pak s vyčítavým pohledem, „pro tak málo polekal jsi mě tak nesmírně! Bůh ti to odpusť. Já odpustila už." A políbila jej na čelo a usmívala se.

Díval se na ni udiveně. Ona však položila mu ruku na ústa, když chtěl znova mluviti, a pravila: „Především buď klidným, pak si promluvíme o budoucnosti."

To poslední slovo píchlo ji u srdce. Vzpomněla si na to, co jí byl Luigi řekl. Vždyť nebylo budoucnosti! Přece nezmizel její úsměv, byl jako onen mučedníků v arénách. Rovnala mu podušky na divaně a začala znova mluviti, tiše, sladce, konejšivě, jako s dítětem. Těšila jej. Jak mohl tak podlehnouti dojmům! Vždyť se vše napraví, až bude zdráv. Nač si dělat starosti? Uživiti se, toť přece tak snadné. I pro ženu, jak teprve pro muže! Dona Paolina jí nabízí místo. Ne, ne, nepřijme to, konejšila ho, když sebou netrpělivě trhl, bude s ním, se svým mužem živa. A začala o tom, jak bude zahálčivou, rozmarnou a on se bude musit o ni důkladně starat. Bude se mu chtíti zalíbit, bude krásné šaty potřebovat, množství, množství. Šperků má dost, staré památky rodinné a pak ten etruský poklad. Ten svatební její šperk! Jak bude oslňující ten klenot, jak bude lesk jeho bělostí svatebních šatů zvýšen! Kašmír bude lepší než hedvábí,

více v souhlasu s tím starodávným zlatým věncem-diadémem. Po sňatku půjdou spolu do Čech. Anebo snad do jedné z těch podkavkazských kolonií, s tím ideálním klimatem, o kterých jí vypravoval jednou s nadšením. San Cataldo beztoho nelze déle držeti. Ale co na tom? Dona Paolina je tak intimní s Aldobrandinimi, kteří mají sousedské velké statky, a oni potřebují San Cataldo kvůli zaokrouhlení svých pozemků. Dona Paolina postará se, aby ten skromný stateček výhodně jim prodala. Nuž, a tak budou docela bohatí, ona, Caterina, a její muž. A svou pílí zdvojnásobní Jan Maria to malé jmění vbrzku. Rosu Marii nenechají v tom azylu. Bude s nimi žít. Ta velká, krásná kavkazská příroda a jejich láska a péče že by nepůsobily blahodárně na horečně bloudícího jejího ducha? Ach, medicína pochybuje o jejím uzdravení? Dobře, ale Bůh dělá ještě divy, před kterými pak ta věda zahanbena stojí! A jak často! Ba každý den…

Tak mluvila a v okamžiku, když tak mluvila, věřila tomu všemu, všemu, držela se svých slov jako tonoucí břehu, a venku naříkal jednotvárně vítr a déšť šuměl smutně a hluboké šero padalo na Campagni k smrti truchlivou, na veliký ten hrob, a konejšen tím šerem, tím jednotvárným šelestem větru a deště a sladkými, tichými zvuky Caterinina hlasu a balšámem její útěchy, usínal znavený Jan Maria pomalu… A pak vidouc, že usnul, zamlčela se a pustila tiše jeho ruku a vstala, a cítila nyní teprve v tom hluchém tichu, když jí vlastní její slova už nešálila, že nebyla vpravdě ničemu z toho, co řekla, věřila, a poklekla tiše na koberci a rty její šeptaly: „Bože můj, umírni tu bolest, abych pod ní neklesla! Není-li to tedy vůle tvá, bych šťastnou byla, dej mi aspoň sílu, abych se tomu rozsudku podrobila a abych bez reptání snášela, co na mne uložíš.“

Hlava její klesla jí pomalu na prsa. Tak zůstala chvíli, pak vstala, jako by se byla upamatovala. Vyšla tiše z pokoje a dala rozkaz, aby tam nikdo nevešel a spánek jeho nerušil. Na domluvu Suntarellinu pojedla docela něco a vypila malou sklenici vína. Byla si vědoma, že jest jí tělesné síly nevyhnutelně zapotřebí, aby pod svým křížem nepadla. Chodila potom dlouho po pokoji a posléz vrátila se k němu. Spal posud. Rozžehla svíčku a postavila ji tak, aby hlava jeho v stínu zůstala. Přiložila pak do krbu a sedla do křesla nedaleko okna.

Déšť padal posud, vítr zavál někdy divoce, takže oheň v krbu poplašen vzplanul a rudě do šerého pokoje zašlehl. Jana Marii to vsak nerušilo, ležel bez pohnutí a dech jeho nebyl těžký.

Caterinu to uspokojovalo, že se zdál tak klidným. Sama znavena podepřela hlavu o vysoký lenoch křesla a duch její těkal v neurčitu jako zrak její venku po tmavé, šumící zahradě.

„Načiketas!“ napadlo jí pojednou a viděla v polospánku, do kterého padala, onu postavu z indické básně… „Šel ztepilý jak v lese mladý dub a mladost z tváří jeho svítila jak zlatá záře vesny nesmrtná, však smutek zároveň jak dumný šer…“ Tu počaly se oči její, které se pomalu zavíraly, slzami plnit… Ó, nekráčel Načiketas sám už v „Smrti dům“… Viděla po jeho boku postavu druhou, která se k němu tulila a v zraky jeho hleděla, v ty zraky, které se šeřily a jasnily zároveň jako dva úsvity. Ta postava byla ona, Caterina sama! Ano, byla to její duše láskou zářící, ta se stápěla v ten luzný, snivý šer jeho zraků… S pocitem něčeho

sladkého a truchlivého zároveň ztrácelo se nyní její vědomí do hlucha a prázdna jako vzdech do noci…

A několik kroků od ní ležel na divanu Jan Maria a snil též. Avšak kdyby byla nyní slyšela, jak dech jeho se stal nepravidelným, těžkým, úpějícím, jak se měnil v kvílení! Kdyby byla nyní utrápenou jeho tvář spatřila! Jan Maria měl děsivý sen. A začátek jeho byl přece tak plný míru! Zdálo se mu, že vidí tisíc a tisíc kvetoucích slunečnic, a bylo to v té staré, vlhké zahradě v Havranících, nějak nadpozemsky zidealizované a do nekonečna rozšířené. Bylo tam rajsky slunno, něco jako úsměv světic a andělů leželo ve vzduchu. Slunečnice se vlnily jako žluté moře, a pojednou začaly zvonit, zvonit, zvonit, hlahol jejich, nejdříve tichounký a sladký jako vůně, rostl a mohutněl a byl čím dále tím temnější a příšernější; tu zmizel úsměv zahrady a šerem, jako nesmírné stádo orlů, neslo se teď tisíc a tisíc velkých kovových zvonů pod mračným, černým obzorem a Jan Maria letěl za nimi. Náhle viděl se v Praze. Ale nebyla to ta Praha, kterou znal, byla gigantická: budovy její dotýkaly se nebes, kolem hučely pralesy, Vltava pěnila se a házela vlny jako rozbouřené moře a ulice zdály se, že od jejích břehů dlouhé, dlouhé prchají, ztrácely se do nekonečna, do mlh, do propastí, a byly pusty, prázdny, jen ohlasem těch orlů-zvonů naplněny! Nesmírná hrůza byla v hromu toho vyzvánění, bylo patrno, že to byly hrany pohřební pro celé soudu propadlé město. Fialový blesk projel teď nebesy a Praha podobala se v tom příšerném osvětlení nesmírné zsinalé tváři umírajícího v zoufalství. Pojednou hemžily se všechny ulice lidstvem bědujícím, šíleně volajícím a ukazujícím k nebi.

Jan Maria pohledl tam též a vlasy jeho se zježily; od západu a od východu, od jihu a od severu valila se vojska v těžkých oblacích na nesmírných koních, apokalyptická ta vojska rachotila jako tisíc bouří krup, střechy se bořily pod dusotem těch horám podobných a nyní dolů se nořících ořů, věže a kostely se suly neb vzplanuly pod údery kopí z blesků v rukou těch divokých jezdců. A zvony hučely dále a lidé padali hrůzou jako morem poraženi a požáry šlehaly a řvaly v zápasu s vichry… Tak rozpadávala se při rouhavém smíchu těch nadlidských jezdců jako druhá Sodoma Praha v prach a popel a ze sídla staré její slávy, z Vyšehradu, jakoby z nejvlastnější ho jejího srdce, vystříkl obrovský, horký proud krve a šlehl nebesa do tváře. „Je to spravedlivé!“ zvolal Jan Maria a slyšel hlas burácející jako moře: „Já připravil té zemi diadém královny, však jí se líbilo býti děvkou. Zapírala svého Boha a smilnila s ohavnými modlami – já soudil ji –“Jan Maria zaplakal. Tedy byla přišla poslední ta hodina a vyplní se to staré proroctví! Už roznášeli ji na kopytech koňů svých ti vrazi, českou tu zemi, od věků souzenou! A nemiloval Boha více pro jeho spravedlnost a záštiplné jeho zraky hledaly toho soudce na nebi a zvolal: „Kde jsi, ó Bože? A kým jsi? Otcem naším ne, toť patrné,“ a zíral vzhůru. Místo nebes viděl teď tam nahoře černou propast a z té čnělo cosi neurčitého, jako tvář ohromná, z které mlhy místo vlasů splývaly, slunce hořela jí pod čelem místo očí; a obličej ten měl výraz nejděsnějšího šílenství a z úst hučel mu smích takový, že krev v žilách se v led obracela, a dávnověká blasfemie ozvala se Janu Marii v nitru: „Což nevíš,“

ševelilo to v něm, „že bůh v záchvatu šílenství stvořil tento svět?“ A na to zazněl pustým, nyní úplně se bořícím světem nesmírný chechtot, a v těch nade vše hrozných zvucích poznal Jan Maria určitě hlas své sestry a cítil více než trpkost a úzkost smrti…

A hle, z těch krvavých sluncí, tvořících démonické zraky boha-šílence, zřely horečně rozčilené, divoké její oči… S výkřikem „Rosa Maria!“ setřásl násilně smrtící tu můru ze sebe, ne vsak hrůzu svou. Oči jeho byly vytřeštěné, slyšel posud nesmírný ten hluk zvonů a ohlas toho chechtotu a nevěděl, co se s ním děje. Na jeho výkřik probudila se Caterina a přiskočila k němu.

„Co je ti, proboha!“ zvolala, bledá leknutím a hrůzou, které jí bezsmyslné zraky jeho působily. Těkaly jako pohledy pomatence. Jan Maria uchvátil ji divoce za ruce. „Modli se se mnou!“ vzkřikl. „Hodina přišla! Sahá na mě smrt!“

„Upokoj se,“ zasténala. „Zavolám pomoc.“

„Ne, ne!“ řekl. „Nikdo nepomůže. On mohl by, však nechce. Volej na něj, Caterino, ať se smiluje! Tebe snad uslyší. Já nenávidím jej!“

„Koho?“ ptala se a chvěla se po celém těle. „Tvého Boha,“ šeptal a otvíral oči, jako by jej hledal ve stínech pokoje. „On to dopustil! A dobře tak, dobře! Ať ji roznesou, tu zemi, na kopytech, proč své zhanobení snáší s tupým klidem otroka!“

„Utiš se,“ prosila Caterina. „Probuď se –“

„Ach, já se neprobudím více!“ zvolal zoufale, „já zemru, zemru, a já chci žít, Caterino, žít, žít!“

A padl na zem a hlava jeho klesla těžce a čelo jeho ranilo se o ostrý roh stolu, takže proudem krev vytryskla, a zároveň lily se mu slzy z očí.

„Ty zůstaneš!“ zvolal divoce na Caterinu, „ty zůstaneš na bílém světle, a já budu v jámě, hluboko, hluboko, a ty mě zapomeneš!“

Klesla vedle něho, držela jej v objetí, horečka jeho přecházela v její mysl, vlnění jeho nervů zmocnilo se i jejího těla, poslední stopa klidu jejího zmizela, hrůza hleděla jí nyní tak divoce téměř jako jemu z očí, třásla se jak on, nebyla svých smyslů více schopna než on, byla šílená jako on. Začala jej vášnivě líbat. Tiskl ji k sobě.

„Caterino, zemři se mnou!“ zvolal pomaten. „Ach, ty nechceš, nechceš!“

Líbala jej beze slova, líbala jeho ránu, jeho krev a jeho slzy byly na její tváři, na jejích rtech a mísily se s jejími slzami.

„Zemru s tebou!“ blouznila horečně. „Piju slzy tvoje, piju krev tvou, jsem tvoje, tvoje, Jene Maria, s tebou předstoupím před Boha, a slituje se nad námi nad oběma, nebo zavrhne nás oba – ale nerozloučí!“

A byla jako zpita a tiskla hlavu jeho k prsům. Pak hleděla mu v oči a vtiskla mu dlouhý, dlouhý polibek na rty, a zdálo se, že umírá, neb oči její se zavíraly a hlava klesala jí zpět. Omdlela. Jemu však vrátily se náhle všechny síly těla i ducha, všecka touha mládí, nevýslovně sladká rozkoš proudila mu všemi žilami, krev jeho vřela, žádost nesmírná a plamenná vtrhla smysly jeho v šílený, slepý, hluchý vír, táhl to luzné, sladké její tělo k sobě a horoucí jeho rty hledaly její tvář, její šíj, její rty.

Caterina otevřela oči, probouzejíc se z krátké mdloby a z horečného záchvatu, jenž ji na okamžik byl tak mocně zachvátil; čistě, svatě, snivě, jako vycházející hvězdy zazářily ty zřítelnice v jeho vášní se kalící zrak. Zachvěla se; z jeho úsměvu, z jeho očí šel neznámý, cizí výraz, který jí více hrůzy působil než předešlé jeho delirium. Nevěděla, co to znamená, ale ucouvla instinktivně a sňala třesoucí se ty jeho ruce ze sebe.

„Nech mne," řekla klidně a s podivením. „Jene Maria, jsi to ty?"

Pustil ji, probudil se okamžitě z toho nového, nad předešlé horšího, kletého šílenství. Klekl před čistotou toho zjevu a zvolal bolestně:

„Odpusť mi, Caterino! Odvrať tvář svou ode mne! Nejsem hoden tvého pohledu!"

A zakryl si tvář, která mu planula ruměncem.

I přes její tvář přelétl nyní slabý ruměnec, o kterém nevěděla. Ohlížela se po pokoji, jako by se někoho na něco tázat chtěla.

„Co se to s námi dálo?" řekla konečně udiveně, přiblíživši se k němu a kloníc se nad ním. „Ach, ty krvácíš! Ty krvácíš!" zvolala, zpozorovavši znova jeho ránu.

„Není to nic," odpověděl. „Malé poranění –" Byl úplně vystřízlivěl.

Zazvonila, otevřela dveře; a když Suntarella přišla, kázala jí, by přinesli čerstvou vodu.

Jan Maria byl v jakýchsi rozpacích, když byli opět sami. Netrvalo však dlouho, Francesco přinesl vodu. Caterina byla opět celou duší milosrdnou sestrou. Mezitímco se myl, připravovala mu obvazek na čelo.

„Je mi docela dobře," řekl teď Jan Maria. „Cítím pouze umdlení. Myslím, že budu dobře spát."

Zdál se klidným, úplně klidným.

„Nuže dobrou noc," řekla Caterina se svým obyčejným krásným, dětinným úsměvem. „I já jsem velmi umdlena." A potřásli si ruce a rozešli se.

Bylo ujednáno, že Francesco bude dnes v ložnici u nemocného nocovat.

Jan Maria ležel se zavřenýma očima, ale nespal. Činil si nejtrpčí výčitky z toho zavíření smyslů svých, z té divoké žádosti a odprošoval andělský její zjev za tu urážku, o které nevěděla. Zapomínal na svůj sen, na dopis z Prahy a ležel konečně bez pohybu na znaku, bez myšlenky, tup a k smrti znaven tolikerými dojmy, tolikerými bouřemi. –

Caterina byla klidná, tak klidná, že se tomu divila. Byla též jaksi tupa a na dně duše měla neurčitý pocit nepříjemný, divný. Šíleli jsme oba? tázala se sebe sama. A viděla ten divný, cizí úsměv jeho. Zachvěla se, bylo to tak trapné. Lehla, doufala, že usne a že zapomene. Chtěla spát, vždyť musila býti silnou. Suntarella sedla vedle její postele. Bylo to Cateríně příjemné. Vzpomněla na doby dětství, kdy stařena jí tak dlouho vždy pohádky vypravovala, až usnula. A když nyní unavením přemožena usínala, napadaly jí celé kusy těch starých pohádek, a do těch fragmentů bájí vmísila se jí náhle báseň monsignora Astucciho. Viděla ztepilou jinošskou postavu s truchlým zrakem. „Načiketas …," zašeptala… A pak jí mihlo cosi duší, něco jako příšerná pověra: „Pila jsi

jeho slzy, jeho krev,“ šeptal jí tajeplný v nitru hlas, „jsi teď jeho, nerozlučně jeho, v životě a v smrti, jeho navěky…“ A usnula s podivným, záhadným úsměvem.

Suntarella zahleděla se do bledé její spící tváře a potřásala smutná hlavou.

„Jinak to přišlo, než jsem myslila,“ šeptaly zvadlé, chvějící se její rty a pak rozjímala o tom, co ta lidská láska, a když ji srdce zabolelo, chopily se suché její ruce růžence, nad kterým konečně i ona usnula.

Bylo ticho v domě i venku, v pusté Campagni mlčel teď vítr a nešuměl déšť, jen bez přístřeší pes vyl někde daleko, v táhlém, žalostivém pláči, „na smrt“, jak pověra tvrdí. Na smrt, která jest a není jako čas a která bez přestání kráčí, jako on letí.

VIII

U Jana Marie dostavila se na druhý den úplná duševní letargie. Nemyslil ani na život ani na smrt, ani na blaho ani na neštěstí. I tělo jeho bylo bez pružnosti, cítil celou svou tíži, neb pozvednouti ruce, pohnouti hlavou zdálo se mu přímo nesnadným úkolem. Výraz jeho obličeje nebyl však zasmušilý a dřímota, která se ho občas na chvilku zmocnila, přiváděla lehký ruměnec na jeho tvář, který Caterinu i proti jejímu přesvědčení klamal. Zdálo se jí, že je klidným a pouze unaveným. Den minul pokojně a následující byl zrovna takový, a tak minulo půl týdnu.

Zatím přestaly venku deště a jaro slavilo nyní plné triumfy na zelené, květy kryté Campagni: země i nebe byly jeden jas, jediný velký symbol života vítězícího nad smrtí. Zdálo se, že ty zlaté paprsky činily divy i uvnitř smutného domu v San Cataldě. Otupělost, lhostejnost minula Janu Marii z duše, oči jeho měly opět lesku a úsměv vrátil se do nich a na jeho rty, kdykoli se Caterina objevila v pokoji. Síly jeho, zdálo se, že se mu vracely. Francesco ustrojil ho každé ráno, a když se oteplilo po svěžesti noci a časného rána, vedl jej buď do zahrady, neb před dům, kde nemocný na lehkém pleteném křesle usedl. Pak dostavila se Caterina s knihou, s ruční prací a hovořila a švitořila, přečítala mu neb prozpěvovala mu nejmilejší jeho písně, jak to byla dříve činila. Poslouchal a kochal se hudbou jejího hlasu, zavíral oči napolo a oddával se myšlenkám. Připomínal si často tu horečnou, divokou noc, kde ji byl prosil, aby s ním zemřela, kde se na ni byl díval tím pohledem nesvaté vášně, a dělal si nejtrpčí výčitky a nechápal to náhlé překvapení smyslů, to jejich zbouření v okamžiku, kde by se toho nikdy nebyl nadál. Ó jaké mystérium ta temná, černá propast, na jejímž dně chtíče jako spoutaní ďáblové leží… Ach, byl oltář svého božstva zneuctil jediným sice jen pohledem, avšak přál si smrt co spravedlivý trest za ten mimovolný hřích! Smrt!… Lekl se: Zemříti znamenalo rozloučiti se s ní navěky! Ona zůstane zde pod smavým nebem a zapomene jej! Nezapomene jej rychle, ale konečně zapomene jej přece, až bude dole pod zemí, kam slunce nevnikne! A otvíral široce oči a hltal vzduch, jako by se ještě jednou vsí tou září, vším tím kouzlem zpíti chtěl, než klesne do tmy, do tmy… Zakryl si tvář.

„Tuší, co se ve mně děje?“ tázal se sama sebe. A ona tušila, ale mlčela. Neměla více naděje a myslívala s krvácejícím srdcem: „Ó Bože, zda to určitě ví, že musí odejíti? Zapomněl tu hroznou noc, kde jsme oba šíleli? Přeje si ještě, abych šla s ním? Ach, jak mám jej těšiti? Jakými slovy jej připraviti k tomu, čemu uniknouti nelze?“

A byla-li sama, myslila ustavičně jen na smrt, na smrt, které se byla dříve bála, kterou byla nenáviděla. Posléze však začala jí klidně do tváře hleděti. Každý večer vyhledávala si nyní ty básně monsignora Astucciho a přemítala o těch slovech: „Pak jesti někde místo bezpečné, kde z tebe, Smrti, více není strach, kam hrůza tvoje nikdy nevnikne, a slzy ne, ni strasti života…“ Zdálo se

jí, že v těch slovech velká útěcha. A jak podivná to náhoda, že tyto verše našla právě v onen den, kdy Jan Maria poprvé do jejího domu zavítal! A v tentýž den našla onen šperk a psaní monsignora Astucciho, v němž o nalezení etruského hrobu mluvil, toho hrobu, v kterém spočíval král bohatýr a dívka, o které se domníval monsignore, že byla dobrovolně zemřela s mužem, kterého milovala… Jaká to náhoda prapodivná!

„Náhoda?“ tázala se Caterina a zamyslila se hluboce. „Zemříti s tím, jejž milujeme! Ach jak sladká to smrt!“ Ta náhoda byla snad pokynem!

Vzala ty šperky nyní opět na sebe, dívala se opět do zrcadla a necítila už žádnou pověrečnou hrůzu. Vzpomněla si teď také na to, že si byla řekla, že Načiketas se měl vrátiti zpět, když Smrt mu to povolila a dary mu dávala. Co mohl šťastných učiniti, byla si tenkráte myslila. Tomu se však nyní jen usmála.

„Tenkráte nemilovala jsem,“ řekla si, „a nevěděla tedy, že celý svět mizí a neexistuje vedle milovaného předmětu. Je to snad hříšné, ale je tomu tak.“

Odkládala své šperky.

„Na co to myslím?“ zachvěla se, „na samovraždu? Uchovej mě Bůh!“ A kvapila z pokoje. Bála se svých myšlenek.

Avšak ten jeho výkřik „Caterino, zemři se mnou!“ byl se jí do duše vryl a nemohla jej více odtamtud vyhladiti. –

Luigi Galli přicházel nyní opět častěji a Caterina pozorovala s podivením, že Jan Maria, který jej byl dříve tak radostně vždy vítal, se nyní zasmušoval, kdykoli ho uviděl, a jednou, když mladý doktor živě o tom vypravoval, jak usilovně pracuje, jak je zaměstnán a s jakým nadšením se svému povolání věnuje, vyšlehl z očí nemocného divoký záblesk nenávisti. Luigi Galli to neviděl, díval se právě na Caterinu, k níž se s pravou bratrskou láskou choval a pro niž teď téměř ženskou něžnost najevo dával.

Dívka zachytla ten blesk záští, vylétnuvší ze zraků milencových, a ucítila palčivou nad tím bolest a velké překvapení.

Když Giggi odešel, tázala se Jana Marie, čím jej Giggi urazil a co se mohlo příčinou tak náhlého nepřátelství proti doktorovi státi.

Nemocný se zasmušil ještě více, zbledl a řekl krátce: „Nemluv mi o něm.“ A odvrátil se.

Caterina potřásala smutně hlavou, nedovedla si to mysliti, co v něm vřelo: byla to závist umírajícího proti muži kypícímu zdravím, závist člověka, který si vyčítal, že život svůj promarnil, neužitečně prosnil, proti člověku, který měl krásné povolání a je všemi silami těla a duše plnil. Bylo v tom ještě něco více: Jan Maria začal žárliti.

To vše nedovedla dívka ovšem tušiti, avšak přišel den, kde to vyšlo zřejmě najevo, kde se Jan Maria k tomu přiznal.

Bylo tak slunno, teplo jednoho rána v té širé Campagni, že Jan Maria, cítící se právě silnějším a zdravějším než dávno předtím, se nechtěl se zahradou, ba ani s nejbližším okolím domu spokojiti. Navrhl malou procházku a Caterina ráda svolila. Vzala slunečník a svou práci a Francesco nesl jim plédy. Šli velmi pomalu asi půl hodiny a našli rozkošné místo na malém pahrbku, korunovaném

starým planým fíkem. Tam rozprostřel Francesco plédy do trávy a oba usedli. Dívali se mlčky kolem, oba neobyčejně klidni, oba mocným, snivým kouzlem přírody v tichém štěstí a mimovolnou, neurčitou nadějí jati.

Vysoká tráva vlnila se jako příboj moře nesmírnou, mlčící Campagní až k těm trčícím horám, azurně modrým a vzbuzujícím poetickou touhu zaletěti k nim a prozkoumati, jakou neodolatelnou magii to ve svém lůně skrývají, která jim pohádkového vzezření dává a tak tajeplně vábí.

Zelené, vlnící se moře travin jevilo všude velké ostrovy, temné a vonné, nesmírné to kolonie nesčíslných fialek, které pravými oblaky své k nebi se vznášející vůně celou krajinu v obrovskou, nejsladší poezii dýmající kaditelnici měnily. I ty skály nablízku, vypadající jako zbořený chrám, šedé a zvětralé, byly fialkami celé zhvězděné. Campagna zdála se ódou věčně vítězícího nad smrtí života.

Nedaleko pod nimi kráčelo pomalu stádo bílých volů a honák na koni, s dlouhým kopím v ruce, pozdravil je vesele a dal se pak do zpěvu. Jediné slovo, které z jeho písní rozuměli, jediné, které jim vítr v plném zvuku přivál, bylo slovo láska.

Usmívali se na sebe a mlčeli. Bylo jim tak sladce a nepotřebovali si ničeho říci.

Ale za nimi ozval se nyní zase jiný zpěv; starý pastýř seděl na sousedním kopci mezi šedými balvany, ovce jeho pásly se klidně střežené psem a stařec pletl dřevěnými jehlami velkou modrou punčochu a přitom prozpěvoval si nosovým, ječícím, směšným hlasem kusy nějakého časem vyrudlého madrigalu. A jediné slovo, jehož jasný zvuk jim vánek přinášel, bylo opět láska. Zajisté mladý jejich zjev přivedl tomu pastýři zapadlé, dávné upomínky na mysl, uhodli to a nebyl jim více směšným. Působilo to snivě elegicky.

Jan Maria utrhl květ, zadíval se do něho a pravil: „Je to podivné, že ještě nikdo tomu na dno nepřišel, co to vlastně jest láska, ačkoli každý o tom sní, mluví a mnohý i přemýšlí. Tato květina ji cítí na svůj způsob jako my, ono stádo tam pod kopcem se pasoucí ji neurčitě zná a myslím, že i ten kámen hluše ji tuší, neb co jiného by mohlo krystalizování býti, ten život a ruch a květ takzvané mrtvé hmoty, ne-li jakás obdoba lásky? A myslíš, Caterino, že slunce a hvězdy nemilují? Řídí je prý tíž a přitažlivost. Jak nejasná to definice, jak z nouze nalezená slova, která vlastně pranic nevysvětlují! Čím jsou ony síly jiným než touhou a čím je láska jiným než touhou? Touha! Zase věčná pro nás to hádanka!“

Caterina zamyslila se též a pak odpověděla: „Proč myslíš, že to věčná hádanka? Myslím, že ani nám lidem, ani jiným tvorům nic nezůstane věčně hádankou. A poněvadž pro lásku, tu největší ze všech záhad, zde není luštění, zdá se mi, že to jeden z nejzávažnějších důkazů o naší nesmrtelnosti. Ono luštění najdeme tam, kam všichni spějeme.“

Lekla se konce svých slov, mimoděk byla je pronesla, a hleděla plaše na Jana Marii, nedotekla-li se nešetrně jeho skryté před smrtí hrůzy.

Nezdálo se. Hleděl zamyšlen vzhůru do nebe a cítil pouze trochu onu závrať,

kterou mu byl vždy už co hochovi pojem o věčnosti a nekonečnosti prostoru způsobil, když přemýšlení o něm jej k oné hranici představ přivedlo, kterou žádné myšlení překročiti nedovede. Byl slova její dobře slyšel, byl se slabě zachvěl, avšak sladkost a blaho okamžiku byly v té chvíli příliš silné, okřidlovaly příliš mimoděčnou jeho v žití naději. Cítil se sluncem tak proniknut, že nemohl si představiti tmu.

„Věčnost," řekl za chvilku. „Nesmrtelnost." A potřásal hlavou, jako by ty pojmy od sebe odháněl. A úsměv jeho pravil: „Pijme slunce a světlo!"

„Ty v ni nevěříš?" tázala se tiše s něžnou útrpností a klonila se k němu.

„Věřím a nevěřím," odpověděl pomalu a snivě, jako by mu slova odněkud z daleka na jazyk přicházela. „Myslím, že budu dále nějakým způsobem, až nebudu zde co ono já, které nyní s tebou mluví, tebe miluje… Však jaké jest to bytí, když s něčím mi neznámým splynu, když jsa, takto přece jen nebudu! Ne já! Ach, je to hrozná myšlenka! Nebo aspoň neutěšená. Já ne já, a ty ne ty! Splynu-li já, splyneš ty s něčím jiným, co není ani ty, ani já, – můžeš si to mysliti co spojení?"

Položila mu svou vzdušnou ruku na čelo a klonila se ještě níže k němu.

„Což je to v lásce jinak?" tázala se ho s úsměvem ještě snivějším, než byl jeho, a tak neskonale sladce zářícím.

„Hleď, můj Jene Marie, od té doby, co tě miluji, přestala jsem vlastně býti já, jsem jen tebou, v tobě! Býti s tebou jedno, splynouti úplně s tvou bytostí jest největší moje touha. A to je snad právě podstata lásky. Zdá se ti to v odporu s tím, co jsi právě řekl? Není tomu tak. To splynutí s tebou je touha po tom, co v tobě věčného, co je mimo to, co považuješ za své vlastní já. Proto je láska věčná, proto je silnější než smrt, jak v Písmě psáno."

Světlé její vlasy splývaly jí v paprscích přes tvář a dotýkaly se jeho čela, hvězdné její zraky nořily se v zraky jeho, hluboko, hluboko, a na rtech jejích, zdálo se, že duše její jako motýl seděla, úsměv její byl jako chvění se křídel Psýchy a svěží, sladký její dech byl jako vanutí větérku prošedšího kvetoucí korunou věštícího nějakého stromu.

„Ó moje Beatrice!" řekl tiše, tiše. „Jíti zbožně za tebou znamená vcházeti do empyrea!"

Avšak v tom okamžení jako blesk z pekel mihla mu myšlenka hlavou, že nepůjde za ní do žádného světlého příbytku blaha a nevýslovné slávy boží jako Dante. To bylo blouznění! Jak hrozná byla proti tomu skutečnost! Ach, ona, Beatrice, zůstane zde, v té slunné Campagni mezi květy a ptáky – a on půjde sám dolů do té vlhké země, na které ráj ten kvete… Ona jej zapomene!…

Zasmušil se a zavřel oči, jako by světlem unaven, avšak učinil to jen proto, aby mlčet mohl a aby Caterina neviděla slzu, která se mu násilně do očí tlačila. Tvář jeho jevila takto hluboký smutek, aniž by o tom věděl. Dívka lekla se, vidouc ten temný stín na jeho čele. Ležel bez pohnutí se zakrytými zraky. Bodlo ji to jako dýkou. Nebyl jakoby mrtev? Odklonila se náhlým posuňkem od něho. Bála se, aby její pohnutí nespatřil, kdyby oči otevřel. Vstala, jako by si chtěla kytici fialek natrhat, a sešla pomalu několik kroků z vršku. Když cítil, že se

vzdaluje, pootevřel oči a viděl ji nyní dole mezi květy klečet.

„Jak je klidná," myslil si. „Až mne zde nebude, ach, tak klidná jako teď bude dále fialky si trhat, položí je zajisté na můj hrob… první, druhý rok… Později… Och, je to přirozené, že mě zapomene! Vpravuje se už nyní v mou ztrátu! ‚Najdeme luštění tam, kam všickni spějeme.' Těmi slovy chtěla mě těšit, připravuje mě na smrt. Krásná její duše je plna víry, kterou by ráda i v mou co balšám kanula!… Celá dnešní její rozmluva byla jakýmsi konejšením. Ano, ano, chtěla mi říci: Příteli, buď silným, vzdej se do svého osudu! Hle, já jsem silná."

A začal v nespravedlnosti své cosi jako zlobu cítiti. Ten její klid, ta její síla ho ranily.

Caterina, netušící jeho muka, chorobnou jeho rozdrážděnost, tak náhle a netušené povstalou jako nějaká křeč, vracela se pomalu s velkou kyticí fialek.

Jan Maria zavřel opět oči, tvářil se, jako by byl usnul. Bál se promluviti, měl temné o tom tušení, že by mluvil trpce a že je nespravedlivým. Tušil to, ale neměl sílu se zmužiti.

Caterina sedla nedaleko od něho a hleděla zamyšleně na něho. Ležel dlouho tak bez všeho hnutí.

„Dřímá?" myslila si dívka. Zdálo se tak a nechtěla jej tedy rušit. Tvář jeho byla nyní klidná, neboť Jan Maria začal se uvnitř přece mírniti a cosi jako polospánek se ho za chvilku vskutku zmocňovalo, neboť tělo jeho bylo slabé.

Caterina hleděla dlouho v dál, na nebe, zdálo se jí, že by upřený její pohled spánek jeho znepokojoval. Konečně vrátily se její oči však přece k němu zpět.

„Je jako mrtvý," zašeptala si opět a zachvěla se.

V tom okamžení zahrál spícímu nevědomý úsměv na tváři.

„Jaký mír na jeho obličeji," rozjímala Caterina. „Všechen ten jeho smutek zmizel jako stín. Jak je nyní krásný! Díky tobě, sladký spánku! Ty zaplašuješ věčné naše mučitele: pochybnosti a přání. Což teprve sestra tvoje – smrt? Což není spánek pouhým symbolem smrti? Ano, sen, toť smrt na několik hodin. Proč se tedy toho dlouhého spánku lekat, když ten krátký tak nám vítaný?… Kde jest teď jeho duše?… ‚Ty spočíváš, a ona na pouti, ty spíš, a ona těká světem, bdíc –' Tak to stojí v těch verších, které mě čím dále tím více poutají, útěchu podávají a mě přesvědčují … Je-li spánek spásou ode všech trampot pouze na čas a smrt spásou konečnou a věčnou, jak jsme pak nevděční, volajíce ‚svatý, sladký spánku', a ne též ‚sladká, svatá smrti'!"

Přiblížila se k spícímu na krok.

„Ano, ano," šeptala, „miluji tě, sladká, svatá smrti! Tvá veleba, tvůj velký klid, tvá bohaplná velikost svítí mi zde z toho čela vstříc, na které jsi pečeť svou už vtlačila. Řekla jsem životu, ejhle, to muž, kterého miluji, pro něj chci žíti! A život odvrátil se ode mne a řekl mi: Ten muž není v domě mém. Ó svatá smrti, říkám nyní tobě: Ejhle, to muž, kterého miluji, s ním chci zemříti… a ty se neodvrátíš, jak to život učinil…"

Zachvěla se. Bodlo ji to vyčítavě v hloubi svědomí. Jakým právem směla klepati na vrata domu smrti? Ne, ona nesměla s ním odejíti. Ani smrt ji nechtěla! Ó, byla krutá, jako život krutým byl. Oba chtěli ji od něho odloučiti…

To bylo tvrdé…

Caterina zaštkala a Jan Maria probudil se ze svého lehkého polosna. Posadil se prudce, ruměnec přelétl jeho tvář a horečné rozčilení, chorobná malomyslnost jím zaklátily jako třtinou.

„Ach,“ zvolal, „ty mne už oplakáváš jako při pohřbu!“

„Ne, ne,“ bránila se polekaně, zmateně a slabě.

„Och, myslíš, že to nevím?“ mluvil nesmyslně v polovičném deliriu dále, „myslíš, že to nečtu v očích tvých, že tě unavuji, že toužíš po úlevě, a v očích toho Luigiho, kterého nenávidím, myslíš, že to tam není zřejmě psáno, že čeká už každý den na ten můj skon, který tak pomalu se blíží?“

Cítil, že byl krutý, nespravedlivý, monstruózně nevděčný, ale šílená zoufalost jím lomcovala.

Caterina se chvěla po celém těle, klesla vedle něho a položila mu rámě kolem šíje.

„Buď klidným,“ prosila jej, „nedbám tvých výčitek, ty víš, že mi křivdíš. A jemu též.“

„Zacházíš se mnou jako s děckem! Nebude to dlouho trvat, myslíš si, a snášíš. Jsi dobrá, vím, a já jsem zlý. Ale tvoje dobrota, tvůj klid pochází z toho, že tvoje milování je chladné. Já tě miluji, Caterino, jak jedině vpravdě milovati možno: u věčném vytržení, šíleně, zoufale, s nebem i s peklem v duši! A tvoje láska –“ Zamlčel se.

Caterina mu hleděla do očí.

„Nevděčný,“ pravila a slzy ji polily, „moje láska je silnější, neb umí snášet.“ A hlava jí klesla na prsa pod nesmírnou tíží bolesti.

Jan Maria propukl v divoký, zoufalý pláč. Kajicnost jeho byla nyní tak velká jako předtím jeho vina.

„Ó Caterino,“ prosil. „Můžeš mi odpustit? Ó kdybys věděla, jaká snáším muka! Caterino, ty víš, že žíti nemohu! A ty, ty mne zapomeneš. To není výčitka, bude to časem, vím, dlouhým časem… ale bude to… A pak vím, že budeš někdy jeho, Luigiho… A to opět není výčitka! On zasluhuje tě lépe než já, a dobře činíš, a já vám žehnám! Ale, Caterino, přece jsou to muka bez konce, já budu pro tebe legendou, budeš někdy své dceři o mně vypravovat s dojmutím, s úsměvem elegickým, jako tvoje matka tobě o tom hudebníkovi v Čechách vypravovala! Bude to opět cosi jako ta legenda o té růži!“

A plakal, až mu srdce usedalo. Caterina byla beze slov. Nesmírná bolest povalila ji téměř k zemi. Ano, ano, takový byl život. To nebyly fantazie, žádné horečné blouznění, co pronášel, to byla pravda! Každý bol se časem mírní, každý, každý. A bude-li živa, bude i jí ta nesmírná vášeň, kterou nyní žila, vysnilým snem, a ta velká bolest nad jeho ztrátou bude jí časem odňata jako každému, ta velká bolest, která jediná nesmírnosti její lásky hodna byla! A lidé chválí za to přírodu, že nám dala konečné zapomenutí! Ona ji za to nenáviděla v tom okamžiku. Odejmouti jí bolest její, toť bylo dopouštěti se svatokrádeže v jejím srdci. Vzpřímila se vzdorovitě.

„Jene Marie,“ řekla velkým hlasem, kupodivu pevným a slavnostním. „Já

věřím v Boha, a při živém Bohu ti přísahám, že se mýlíš.“

Hleděl překvapeně a tázavě na ni.

„Nebudu nikdy Luigimu ani komukoli jinému náležet,“ řekla Caterina a pozvedla ruku k přísaze. Vzal ji za obě ruce.

„Nepřísahej!“ zvolal, „nechci, abys život svůj mé památce obětovala. Nechci, abys truchlila do smrti. Chci, abys šťastnou byla! Propouštím tě ze všech přísah. Jsem sketa. Ne, byl bych sketou, ale teď, v tom okamžiku nejsem jím více! Ty, tys mne spasila. Vrátilas mě mně samému. Caterino, co choroba moje zavinila, nekladˇ to na duši mou! Vyznám se ti ze všech hříchů svých: Záviděl jsem v poslední době Luigimu. Tížila mě převaha jeho duše, síla jeho tížila mou slabost. Caterino, byl jsem šílencem! Byla to horečka moje, která mě tak nízkým, podlým činila. Ach, neumím ani milovat, nemiloval jsem nikoho než sebe…

Ne, ne! Já křivdím sobě, já lhu! Nyní, v tom okamžiku to opět cítím, že pres všechnu podlost svou a slabost dítěte jsem tě miloval a miluji, a chci tebe hodným býti aspoň v těchto posledních už okamžicích svého života.“

Caterina položila mu hlavu na rameno, ale promluviti nemohla. Byla k smrti znavena tolikerými silnými dojmy a srdce její bylo jako v kleštích. „Ne smrt, život je hrůza,“ myslila si. „Nebýti pochopena i jím, jejž miluju!“ A hned nato vyčítala si zase tuto myšlenku. „Ne, ne,“ řekla si v hloubi duše, „on miluje mě, o tom není pochyby, i všechen jeho omyl, i ta křivda, kterou mi činil, pochází jen z jeho nesmírné lásky… A jej měla bych ztratit a žíti?…“ Tulila se těsněji k němu a drželi se v němém objetí…

„Půjdeme domů,“ řekla konečně tiše, „slunce začíná příliš páliti.“

Těmi slovy byl čar přerušen. Vraceli se ze snů v střízlivější svět… Přála si býti samotná, beze svědků. Nesměl ji nikdo vidět, a docela on, on ne, jak pod tíží svého kříže konečně klesati začala.

Jan Maria vstal a dali se na cestu zpět k domu. I on dychtil po tom, býti beze svědků, chtěl síly své sebrati, chtěl jasně v sobě viděti a čísti, chtěl vše ze svého srdce vyrvati, co tam planého a chorého. Cítil, že byla krize jeho osudu blízka, cítil s úžasem, že něco nového, divného, posud jím nevídaného, neslýchaného se vkrátce s ním stane. Co?… Zachvěl se, přes všechnu tu nově nabytou energii… Kráčeli mlčky vedle sebe až k samému domu.

„Nechceš do zahrady?“ tázala se nyní, když stáli v průjezdu.

„Ne, Caterino,“ řekl tiše. „Půjdu do svého pokoje, odpočinu si a nabudu úplného klidu. Pak přijdu k tobě na terasu, budeš-li tam.“

„Zajisté, budu tam na tebe čekat,“ odpověděla a rozešli se. Ona spěchala vzhůru po schodech a nezadržovala déle svých slz, padajících jako rosa.

Jan Maria šel pomalu do svého pokoje. Odhodil klobouk, klesl do křesla a zakryl si rukama tvář.

„Co se se mnou děje?“ řekl si. „Ach, nic zvláštního. Umírám. Je to tak prosté.“

Ale zachvěl se několikráte a bylo mu nesmírně těžko, nesmírně líto všeho, všeho… Té jeho mladosti, toho slunce, všech věcí, všech citů – i těch jeho

bolestí… Jí, jí, jí však především! Štkal uvnitř, prsa se mu dmula, tělo jeho sebou křečovitě trhalo, ale ani jediná slza nepřišla mu více do očí. Vzpřímil se.

„Konečně,“ řekl si nahlas, „konečně chci býti mužem! Nuže ano, zemru. Bože, dej mi k tomu sílu, abych smrti přímo do tváře hledět mohl a se netřásl! Ach, sbohem, živote!“

Jakési jasno šířilo se slabě v jeho nitru. Jal se rozjímati o životu, avšak ne o tom, který krátký, prchající ještě před ním ležel, nýbrž o tom, který ležel už za ním… Daleko… Co věc, která byla a už není…

„Co byla moje chyba? Proč nemohl jsem býti šťastným?“ pátral chladně v minulosti. „Ó, je to prosté: neměl jsem nikdy dosti odvahy žíti, nedovedl jsem se vpraviti v svět, který byl kolem mne. Ten svět považuje pak takové lidi mého druhu za nepřátele, a buď je pronásleduje, nebo jimi opovrhuje. Život má jen jednu cestu, rovnou, jistou, určitou. Krok od ní stranou – a běda tobě, kterýs ho učinil: zhyneš. Co chce život? Abys tou drahou šel, kterou ti ukazuje, a neohlížel se napravo ani nalevo. A já? Já to nechápal a nedovedl. Mně nechtělo se po vykázané dráze kráčeti, slepě, poslušně, já o tom příliš přemýšlel, kam vede. Ohlížel jsem se bez ustání napravo a nalevo, a odbočil jsem poznenáhlu, mimoděk daleko. Já neviděl nikdy to, co bylo blízko, dálka, nedozírno bylo to, co mě lákalo, vábilo. Do toho nedozírna jsem padal, padal, jak se nocí bloudící poutník do propasti řítí. Zírat do nedozírna, zapomínat, na co všichni pamatují, bloudit za cílem, který stále prchá, to nazývá se býti vizionářem a někdy poetou… Umírám mlád… Bože, velmi mlád. Ale duše moje konečně nežila nikdy zde. Snad rozbřeskne se tedy v jiném bytí, jehož obdobu a způsob ani tušit nedovedu, snad rozbřeskne se tam plně to světlo, které zde jen slabě ve mně kmitalo. Poezie je snad tušení, které tam se pravdou a skutkem stává. Nereptám více. Byl jsem básníkem a děkuji Bohu za ten zdroj sladkých, velkých a bolestných pocitů. Že to, co ve mně kvetlo, neuzrálo v ovoce, bolí mě, však nepoddám se bolu, vždyť doufám, že to znova a krásněji ve mně vykvete… tam. Ach Bože můj, jsem hotov odsud odejíti. Konečně, smrti, se tebe nebojím! Život je sladký, ano, ale ty jsi snad sladší ještě než on.“

Hlava jeho klesla pomalu zpět na lenoch židle a zraky jeho bloudily oknem po stromech ozářených sluncem, po kterých ptáci lítali, skákali, štěbetali… Zavřel na chvilku oči. Bylo to tak sladké, co viděl, půvabné, krásné, bál se, že mu bude líto toho svitu, těch stromů, těch ptáků, že bude opět slabým. Za chvilku vstal. Vyňal všechny své rukopisy a srovnal je v krbu. Pak škrtl sirkou. Ten zvuk zdál se mu kupodivu ostrý, zasyčel jako had, takže se Jan Maria zachvěl, ale přiblížil hořící zápalku přece k papírům, z kterých malý plamen vyšlehl, rychle rostl a brzy vysoce zaplanul.

Jan Maria sedl a hleděl, jak se pomalu vše v kouř a popel obracelo, vše, co byl snil a trpěl, vše, co mu bylo drahé, sladké a trpké, všechno jásání, všechno zoufání, všechny tužby a touhy. Zdálo se mu, že to celý jeho život. Nesmírný smutek zachvátil jej znova na chvíli, ale mírnil se pomalu v odříkání, jehož melancholie nepostrádala čaru. Jan Maria byl silen. Konečně! Dívat se na ten popel, to bylo jako dívat se na sebe v rakvi, v hrobu, v nicotě…

„Jméno moje zanikne, než se ozvalo,“ šeptal si, „zapadne beze stopy jako ten popel, který vítr roznese… Co na tom?“ dodal pak s úsměvem nevýslovně snivým a hleděl k slunné obloze.

Pak přisedl k stolu. Psal své sestře. Psal jí krví svého srdce, byl to poslední bolestný jeho výkřik. Vylil poslední slzy svoje, když se s ní takto písemně loučil navěky. Byla-li přístupna lásce, musilo jí to pohnouti, co jí psal, i mlhou, která mysl její obestírala. Nemohl více pro ni učiniti než milovati ji láskou dávnou, láskou z těch prvních let svého dětství. Na nedostatek její lásky sesterské si ani nevzpomněl, byla nešťastná a věděl, že ji na tomto světě už neuvidí, – to stačilo, aby se moře jeho něhy rozvlnilo až do samého dna… Vylil celé bohatství své lásky, všechen poklad svého hluboké citu v šero její duše. Konečně napsal i Leopoldovi list, krátký, ale srdečný, a dával mu sbohem.

Bylo mu pak lehčeji kolem srdce. Neměl už více starostí světských. Rozdělil peníze, které ještě měl, na různé části, dílem na zaplacení všelijakých výloh (i svého pohřbu), dílem na dary pro Suntarellu, starého Franceska a dobrou tu Angiolinu. Pak psal svému bankéři v Římě, aby vyplatil jistou sumu Luigimu, a poukázal ho na svého švagra v Praze. Nyní nezbývalo ničeho více. Mohl jíti, kam Bůh jej volal. Ó jak byl šťastným! Směl zemříti zde, pod její střechou, blízko ní. Ona zatlačí mu oči!… Sebral všechny síly svoje. Musil býti nyní klidným, chtěl jí říci, jak je odevzdán do svého osudu, a doufal, že jí tím podá útěchy. Jak jí to říci a zůstati klidným? To nevěděl. Ale říci musil jí, že cítí, že umírá, a že je připraven klidně odejíti, musil ji prositi, by mu odpustila vše, co krutými slovy byl jí zlého učinil…

Mimoděk uspořádal si vlasy a kravatu před zrcadlem, než vyšel z pokoje. Usmál se. „Zůstáváme dětmi až do posledního okamžiku,“ řekl si a kráčel pomalu, ne bez namáhání vzhůru po schodech.

Caterina byla ve svém pokoji a dveře na terasu byly otevřené, krásné boží slunce proudilo jimi sem z té modré Campagni, plné svitu a stínu, plné velikosti, smutku a jasu, a zároveň s tím slunným proudem nesl se šum stromů ze zahrady do pokoje a štěbotání ptáků a vůně sladká, silná, svěží.

Caterina stála před zrcadlem, i ona spořádala si vlasy, když kroky jeho slyšela, a hleděla úzkostlivě na sebe, nemá-li příliš zarudlé oči.

Když vešel, usmála se na něho a byla překvapena tím snivým, hlubokým mírem zářícím z jeho zraků. Bylo cosi téměř svatého v tom výrazu, cosi sladce blouznivého, cosi blaženého. Oči jeho svítily a šeřily se opět jako dva úsvity, avšak úsvity jakési naděje, vzcházející na obloze lepšího nějakého žití.

Caterina podávala mu ruku, jako by jej vítala z daleké nějaké cesty. Posuněk ten byl mimovolný a myšlenka, která jej působila, nejasná.

„Jste zcela změněn v tváři,“ řekla mu, „jako byste byl dostal šťastnou nějakou zprávu.“

„Změněn?“ opakoval snivě po ní. „Ne, Caterino. Naopak. Jsemť to opět já. Našel jsem konečně sebe sama. Dříve, před chvílí, tam na tom pahrbku byl jsem změněn, k nepoznání změněn.“

Hlas jeho byl tak tichý, Šel jí přímo k srdci, i v tom hlasu bylo jako v očích

něco podobného paprskům. Neodpověděla mu, vzala jej za ruku a vyšli spolu na terasu. Caterina sedla a přitáhla zároveň sesli vedle sebe pro něho, on ale klekl jí k nohám, vzal ji kolem pasu a hleděl jí do očí.

„Ó Caterino," řekl tiše a vroucně, „proč zjevil jsem se na tvé cestě? Proč vkročil jsem mezi tebe a slunce, mezi tebe a klid, mezi tebe a blaho? Já vrhl na tvůj život stín, já chorý na těle a duši."

Položila mu ruku na ústa, slova její zmírala jí v hrdle a dusila ji, oči její však jej prosily, aby dále nemluvil, takto nemluvil.

On vsak odtáhl tu drahou její ruku od svých úst a pokračoval:

„Ne, Caterino. To není to, co jsem ti říci chtěl… Vím, že mne miluješ a že proto i ten stín, který jsem vrhl na slunnou dráhu tvou, ti bude drahým navždy jako moje památka. Nemohu si z toho výčitku činiti, že jsem tě miloval! To nebylo dílem ani mým, ani tvým. Láska jako dech boží duje, kam chce. Cos jiného chtěl jsem ti říci. Caterino, já byl dnes nespravedlivý, krutý, surový. Pomni, že ze mne mluvila choroba, horečka, šílenství. Caterino, zaklínám tě při naší lásce, odpusť mi!"

Dívka dýchala těžce, nemohla ani promluviti, ani sebou pohnouti, srdce její bylo jako mezi mlýnskými kameny. Zavřela oči a zaťala zuby a bledá její tvář byla jako mrtvá. Bolest její byla příliš krutá. On se s ní loučil!

„Caterino," šeptal mladý muž, „vím, že mi odpouštíš. Vím. Ale řekni mi to, třeba posuňkem, když bojíš se propuknouti v pláč. Hleď, uzavřel jsem své účty. Všechnu závist svou, trpkost, zoufalství odhodil jsem od sebe, a všechnu lásku svou, takto zjasněnou a zvýšenou, beru s sebou tam… tam… Ty víš, Caterino, co říci chci. Buďme oba klidni. Ty mi tedy odpouštíš?"

Sklonila se k němu, políbila jej horoucně na ústa, ale neotevřela oči. Byl by v nich četl, že i ona umírá.

Jan Maria držel hlavu, která mu klesla na rameno, dlouho v objetí. Pak vstal a sedl vedle ní.

„Bylo to hříšné a pošetilé," pokračoval, „brániti se proti smrti, když už nebylo uniknutí. Bylo cosi sketského v tom. Zardívám se, nebylo to mužné. Hleď, Caterino, je to podivné. Když jsem teď sebe opět poznal a viděl, jak málo důstojnou hraji úlohu v tom zápasu, tu řekl jsem si: Nuž, nemůžeš-li žíti, pak odvaž se a doveď zemříti. A hleď, Caterino, bylo mi, jako bych byl pustil břeh, za který jsem se tvrdošíjně držel, a nyní unáší mě proud. Rychle, rychle, však to mě neleká. Caterino, odpusť mi i tuto pro tebe tak krutou rozmluvu. Ale musil jsem ti to říci. Památka moje bude ve světle čistším před tebou, když všechno zvíš. Znáš všecku moji slabost, přej mi, abych ti i pevnost svoji dokázal. Což to není pro tě útěcha, když vidíš, že se klidně vzdávám v neodvratný osud svůj?"

Tiskla mu mlčky ruku a v očích, které nyní otevřela, plála všechna její láska, všechna její bolest.

„Dosti, dosti těch muk!" prosila Boha na dně své duše. „Nebudu ti více o tom všem mluviti," řekl jí za chvíli. „Přestáli jsme to nejkrutší. Dávám ti takto sbohem, ne v agónii, ne v divokém zápasu nervů posledních okamžiků, kdy už člověk není svůj. Ne, klidně, v rezignaci, odevzdán ve vůli toho, v kterého

věříme oba, každý na způsob svůj. Caterino, žehnám ti. Buď šťastna. Bolest tvoje bude těžká, ale ne navždy. Hleď, je mi to útěchou, že bol tvůj časem se umírní, je mi útěchou to, co mému sobectví bylo mukou. Budu ti legendou, jak jsem dříve žaloval, ale suď nyní dle mého úsměvu, jak myšlenka ta mi lahodí. Býti legendou, to znamená míti kolem sebe paprsky aureoly! Budeš mě viděti světlem tak krásným a sladkým! A v té podobě budu navždy v duši tvé živ. Ty nezapomeneš mě, ale nebudeš proto nešťastnou. Toť útěcha, s kterou odcházím. A nyní ani slova více o smrti.“

Caterina vstala, hleděla před sebe v širou tu krajinu s tím ohromným, nedozírným horizontem, modrým a plamenným. Ten velký, majestátní klid hmoty a prostoru hlásal sílu osudných, nepřemožitelných zákonů. Bylo v té velikosti něco krutého, krušícího jako v pojmutí starého fáta. Dívka to hluše cítila a vzdor její vzplanul.

„Ne,“ zněl výkřik její duše, „nic není lásky mojí mocnější. Loučiti se s ním, poddávati se osudu? Připustiti, aby byla nekonečnost prostoru a času mezi ním a mnou? Ó jak krutá to myšlenka, ale hroznější ještě než ona jest představa, že mezi ním a mnou by mohl život stát. Život se všemi zvyky existence, každý den se svým prázdným zaměstnáním, s banální starostí, se svou střízlivostí! Každý takový den, který i povrchně pozornost k sobě poutá, jest hroudou země, padající na rakev drahých zemřelých. Pod tou tíží hrouží se rakev vždy hloub a hloub! Moje láska a můj bol měly by se podobati některé z těchto sutin v Campagni? Byly někdy chrámy, a když božství odešla, tu drolily se, drolily, a každý den vyrostlo nějaké bejlí, nějaký lišejník, který pomalu, pomalu, ale jistě stěny a základy jejich sžíral… každá krůpěj deště, rosy přispívá k jejich zmizení…“ Obrátila se prudce k Janu Marii.

„Půjdu s tebou!“zvolala hlubokým, sonórním svým hlasem, čistým, plným, mocným a sladkým jako zvuk zvonu.

Hleděl s udivením na ni. Nerozuměl tomu slavnostnímu, velkému zvuku, neboť Suntarella byla se mezi rozjímáním dívky u dveří do pokoje vedoucích vyskytla a zvala Caterinu a Jana Marii k stolu.

„Jdu,“ byl jí klidně odpověděl, ač věděl, že sotva sousto pojí, a myslil nyní, že Caterina odpovídá též na vyzvání stařeny.

Dívka pochopila okamžitě jeho omyl a cosi jako úsměv zahrálo jí kolem rtů. Ale nechala jej v tom omylu. Vždyť nesměl prozatím ani věděti, co míní, na co naráží. Byla té náhodě, malicherné a směšné, povděčna. Zachránila ji od vysvětlování, které podat nesměla. Sebrala se a pravila pak:

„Vidíš, že začínám býti klidnou. Ta mimovolná moje hlasitost byla poslední stopou mého rozechvění. Víš, proč jsem klidnější? Myslím, že – že se nerozejdeme…“

Vzdychl pouze. „Ona ještě doufá,“ myslil si a sklopil oči.

Naštěstí dala se Suntarella do vypravování všelijakých příběhů a na konci řekla:

„Což abych vynesla stolek sem a abyste zde na terase jedli? Slunce sem ještě dlouho nepřijde a rozvinu pro jistotu markýzu.“

Jídali nyní velmi často spolu, nebyl-li ve svém pokoji poután, bylo pro ně pro oba zvláštní kouzlo v tom. Bylo jim tak vždy, jako by měli společnou domácnost.

„Učiň tak, Suntarello," řekla dívka. „Byla by škoda neužíti toho tepla a té vůně."

Pomáhala stařeně malý stolek vynésti a usedla mladému muži po boku. Suntarella postavila tam prostá jejich jídla, víno a vodu a odešla. Ani on, ani ona nejedli, mluvili tiše a sladce o věcech lhostejných, všechno, co cítili, co jeden druhému v duši vdechnouti si žádal, všecka jejich něha zněla pouze ve zachvění jejich hlasů, zářila pouze z hloubi jejich očí; slova, která pronášeli, byla bez významu a hrubě o nich ani nevěděli. Smíchali trochu vína s vodou a pili z jedné sklenice a rozdělili se o několik soust chleba. Byla to pravá agape.

Suntarella plísnila je zle, když viděla, že nejedli, a když odnášela vše, jak to byla přinesla. Za dveřmi však si utírala oči.

Jan Maria a Caterina zůstali ještě na terase v sladkém, tichém, mírném snění, bylo jim tam, jako by seděli na dně toho hlubokého slunečného svitu, na dně oceánu světla. Za hodnou chvíli vyrušila je Suntarella svým prudkým příchodem.

„Contessino," volala již z pokoje, než ještě vyšla na terasu. „Dostáváte návštěvu! Dona Paolina jede."

Oba mladí lidé vstali nemile dotknuti a stáli minutu v rozpacích.

„Odejdu," řekl Jan Maria, „setkati se s někým cizím, zde –"

Bylo mu nevolno.

„Odejíti bude už pozdě, nechcete-li ji potkat," řekla Suntarella, „je asi už na schodech, nezahlídla jsem kočár, až když byl před domem."

„Zůstaňte na terase," řekla Caterina, „usednu s ní v salónu a povedu ji pak do zahrady. Kdyby vyšla na terasu, pak vás seznámím, ale napadne ji sotva, aby vyšla. Po cestě bude raději v chládku pokoje."

„Nejlépe tak," řekl Jan Maria.

„Můžete nás poslouchat, je zajímavá," řekla Caterina, „nechám dveře otevřené," a vešla do salónu.

„Ne, zavřete je raději," řekl mladík.

Caterina jej však už neslyšela, ani Suntarella, byly už v pokoji, a když vstal, aby sám zavřel, bylo pozdě, slyšel už hlas dony Paoliny, příjemný a plný, slyšel, jak se s Caterinou vítala a pak ptala se blahosklonně Suntarelly, jak se jí vede.

„Díky, paní markýzo," odpověděla stařena suše a slyšel ji ze salónu vycházeti a dveře za sebou zavírat.

Dámy usedly. Jan Maria viděl donu Paolinu v zrcadle visícím nad krbem proti otevřeným dveřím, vedoucím na terasu. Byla krásná, ač už ne mladá, velkou dámou každým pohybem a pravou Římankou pyšným držením těla. Prostá, temná její toaleta mluvila zřejmě o svém pařížském původu.

„Je to tak laskavé, že jste přišla," řekla Caterina. „Čím bych vás občerstvila –"

„Zde vše, co potřebuji," řekla dona Paolina a nalila si vody do sklenice na stole stojící. „Víš, Caterina mia dolcissima, že jsi bledá a že máš vpadlé tváře? Ó

má milá, vím vše a nemůže to tak déle trvat."

„Co víte?" tázala se dívka, klopíc poněkud oči a zapálivši se lehce.

„O tom cizinci, který v tvém domě tak těžce stonal. Paní Galli ví vše od svého syna a já vše od ní. Jenže paní Galli, nechci zrovna říci, že více povídá, než ví, ale mohu říci, že více naznačuje, o mnoho více než to, co jí syn její povídá. Luigi je tak diskrétní, mračí se hned, když vidí, že bych se něčeho dověděti chtěla; matka jeho je méně delikátní. Víš, čeho se paní Galli domnívá, ačkoli, jak ti pravím, mi to neřekla zjevně? Nuž, že to není pouze křesťanská láska, která tě poutá k tomu nemocnému, – ale i… nuž, hádej co? Hádej! Ach, ty se červenáš, tedy jsi to uhodla. Pravda, ta hádanka nebyla těžká."

Dona Paolina se smála. Caterina mlčela. Janu Marii bylo jí líto. Co měl nyní činiti! Nic. Musil tiše seděti.

„Nuž, nechme toho," řekla dona Paolina. „Nač bych ti vyčítala trochu romantického blouznění? Bez toho se nikdo neobejde. Je to jako ty dětské nemoci, které každý prodělá. Nechrne toho. Přišla jsem kvůli věci vážné, jedná se o něco jiného než o pouhé tlachy. Psala jsem ti, zvala tě, a ty nepřišla jsi, neodpovídala."

Hrozila jí s úsměvem prstem.

„Odpusťte, teto," prosila dívka.

Dona Paolina nebyla sice její tetou, ale poněvadž stupeň jejich příbuzenství se tak těžce ustanoviti dal, určila jej dona Paolina takto samovládně a svémocně.

„Dávám ti plnou absoluci," žertovala dona Paolina. „A nyní k naší záležitosti. Nemohu se zde dlouho zdržovati, jsou dvě hodiny a jedu na five-o'clock ku kněžně Torlonii. Pojedeš se mnou hned do Říma, nebo ti mám dáti ještě nějaký den na rozmyšlenou?"

„Což mají vaše záležitosti takového spěchu?" tázala, se dívka překvapeně.

„Záležitosti moje nemají konečně takový spěch, promluvíme později o nich. Jedná se jen o to, zatím, abys se vůbec do Říma odhodlala. Buď pojeď tedy hned, nebo přijeď trochu později, ale v určitý den. Žádné slibování. Nejlépe bylo by přece, kdybys jela hned."

„Jste velmi laskavá," řekla dívka po malé přestávce tiše a dodala také tiše sice, ale velmi určitě: „Nepojedu, odpusťte."

Dona Paolina sebou trochu netrpělivě trhla.

„Jaká tvrdošíjnost!" zvolala, „a proč nepojedeš?"

Caterina neodpověděla na to a řekla pouze:

„Ta vaše záležitost týče se asi, teto Paolino, toho učitelského místa, které jste mi jednou nabídla? Nejspíše se ta věc už uskutečnila a přišel tedy čas, abych se rozhodla? Nuž, myslím, že nejsem schopna asi. Krátce, myslím, že prozatím vám mohu jen děkovat za vaši péči, ale nemohu se rozhodnouti."

„Caterino," řekla dona Paolina, „ty víš, jak to s tím neblahým tvým, maličkým jako dlaň statkem zle vypadá? Neudržíš San Cataldo."

„Vím," řekla Caterina klidně a pak dodala mimoděk zamyšleně: „Je mi to teď lhostejné."

„Totě divné,“ řekla dona Paolina. „Nechci pátrati po tvých důvodech. Ale věz, nejedná se o to místo. Byla to pošetilá ode mne myšlenka, ano bylo to tvrdé. Udělat učitelku ze slečny di Soranesi! Byl to nával liberalismu, emancipační mánie… Leží to jaksi ve vzduchu… Ach, měla jsi příčinu se na mě hněvati. Ale nehněvala jsi se?“

„Neměla jsem příčin k hněvu, měla jsem jich pouze k vděčnosti,“ řekla Caterina.

„Je mi to milé, že uznáváš, že tě mám ráda,“ odpověděla dona Paolina, „a chtělas-li mi býti za tak málo vděčnou, budeš to zajisté větší měrou, až se dovíš, oč se jedná. Ustanovili jsme se s mužem, že založíme tvoje štěstí, že ti připravíme skvělou budoucnost.“

Dona Paolina mlčela a hleděla na dívku, aby užila plné odměny své velkodušnosti; ale na tváři Cateriny jevil se pouze truchlivý, ba bolestný úsměv. Štěstí! Budoucnost! Což něco takového pro ni bylo na světě? Její štěstí klonilo se k hrobu a do něho padala celá její budoucnost. Vytrhla se ze svého rozjímání, viděla, že dona Paolina čeká na odpověď.

„Nerozumím vám,“ řekla tiše a nechápala vskutku, co dona Paolina asi zamýšlí.

„Neuhodlas by, ale pochopíš hnedle, jakmile ti dám pokyn,“ řekla dona Paolina. „Caterino, přijímati dobrodiní není prý příjemné, říkají hrdí. Ty jsi snad také trochu hrdá, a proto ti bude milé, dovíš-li se, že ti nechceme prokázat žádné dobrodiní, já a můj muž. Naopak, očekáváme, že nám prokážeš službu. Službu pouze, ne oběť, má milá.“

„Co mohla bych pro vás učiniti?“ divila se Caterina. „Tak ráda vám vyhovím.“

„Nuž tedy slyš. Řeknu ti to krátce. Vyhledali jsme ti ženicha.“

Caterina zbledla lehce. „Och…!“ řekla slabě a pozvedla ruce, jako by se bránit chtěla. Dona Paolina se usmála.

Jan Maria sotva dýchal. Co cítil, nevěděl sám, ale srdce mu bilo až slyšitelně.

„Neboj se, milá Caterino, že žádáme, abys slepě poslechla,“ jala se dona Paolina zase mluviti. „Uvidíš jej, seznámíš se s ním, a pak jsem jista, že se vše samo sebou upraví. Je roztomilý, mladý, krásný, a bude bohatý. Schází mu pouze jedno – nemá jména, toho však ty mu podáš, a tak nebudeš mu ani v nejmenším zavázána za bohatství, kterého svým sňatkem nabudeš.“

Caterina mlčela. Dona Paolina čekala dlouho na její odpověď, když nepřicházela, začala opět mluviti.

„To vysvědčení,“ smála se, „ti musím dáti, že nejsi zvědavá. Ani se mě neptáš, kdo to je, proč ti jej navrhuji a jaký to úmysl nás, mě a mého muže, k tomu všemu vede. Jsi jako socha. Spíš? Vzbuď se přece!“

A žertovně jí potřásala. Caterina zdála se vskutku, jako by se probouzela.

„Mám-li vám říci prostou pravdu,“ řekla konečně, „pak se vám vyznávám, že vám ani zdaleka nerozumím. Mohla jste se mnou arabsky mluvit a věděla bych zrovna tolik jako teď.“

„Vidím,“ odpověděla dona Paolina, „že bude nejlépe, řeknu-li ti všechno

důkladně a docela jasně. Nuž tedy poslouchej, ale prosím tě, pozorně, abych dvakráte mluvit nemusila. Víš, že nemám děti, a víš, že můj muž je posledním markýzem Valmarina, že statky jeho a jméno připadnou někdy baronovi Valmarinovi, hlavě poboční větve té někdy tak velké a slavné rodiny toho jména. To všechno víš, ale nevíš snad, ač se tím konečně netajíme, že na světě ani já, ani markýz nikoho tak nenávidíme jako právě toho barona, který se přímo s ďábelským úsměvem vždy tak starostlivě po našem zdraví vyptává. Velký díl našich statků padne mu neodvratně do rukou, ale některé z nich a všechno ostatní značné bohatství markýzovo možno zachrániti od toho hrabivého, nedočkavého dědice. Dej nyní pozor, abys dobře chápala, ty sladká moje dušinko. Věz, markýz má syna nemanželského, miloval nějakou herečku, která dávno zemřela, ještě než jsem markýze znala. Nejsem tedy na ni žárlivá a existence tohoto syna nebyla mi před mým sňatkem tajemstvím. Markýz dal mu skvělé vychování a mladík ten je nyní jeden z nejhezčích, nejelegantnějších důstojníků v armádě, se skvělou kariérou v budoucnosti.“

Dona Paolina mlčela chvilku, čekala, že Caterina promluví. Dívka ale mlčela.

„Adoptovat ho,“ pokračovala dona Paolina za chvilku, „a ustanoviti jej za legálního dědice jména a statků, jak jsem to navrhovala, to prý nejde a vedlo by to prý k nekonečným procesům, a baron mohl by konečně vyhráti. Bude tedy lépe zajistiti roztomilému našemu chráněnci aspoň možnou část dědictví, velmi značnou, a odejmout ji takto baronovi. Zbývá jen ještě jedno: zaopatřiti mu krásné jméno. Nyní chápeš snad konečně?“

„Ne,“ řekla Caterina krátce a upřímně.

„Ach,“ jevila dona Paolina svou netrpělivost, „to je pravdě nepodobné! Nuže, vysvětlím to: Ty jsi poslední Soranesi; pojmeš-li jej za chotě (pomni, že obdařeného polovicí veškerého jmění markýzů z Valmariny), bude to snadné, abychom mu vymohli, aby tvé jméno na něho přešlo. Budeš hraběnkou Soranesi-Cremona (mladík ten se nyní tak jmenuje) a zaujmeš místo ve společnosti, které ti patří dle jména, které jsi zdědila, ovšem že, bohužel, téměř bez jediného bajoccu po svých otcích. Teď chápeš?“

Caterina se zapálila a vzpřímila se poněkud.

„Dono Paolino,“ řekla a bojovala se svou nevolí, „zdědila jsem své jméno po otcích bez bajoccu, říkáte. Pravda, ale zdědila jsem zároveň přece pravý pojem o cti, takže vím, že s tím jménem kupčiti mi nedovoleno.“

Dona Paolina byla uražena, ale chladná.

„Vytýkáš mi tedy, že ti navrhuji, abys učinila něco nečestného? To jsem nečekala.“

„Odpusťte,“ řekla Caterina živě, „nechtěla jsem vás uraziti a pravím pouze, co cítím.“

„Tím opakuješ svou urážku!“ zvolala markýza a zahořela nyní hněvem. „Vytýkej mi raději přímo, co proti mně na srdci máš.“

„Teto Paolino,“ řekla dívka sice mírně, avšak marně se snažíc, aby všechnu svou uraženou pýchu potlačila, „budu vám tedy přímo vytýkati. Nejednala jste dnes, odpusťte, delikátně. Byla jste posud ke mně vždy velmi laskavá a měla jste

právě na to ohled brati, že vám k vděčnosti zavázána jsem. Vy přišla jste nyní a tváříte se, jako byste žádala, bych zaplatila svůj dluh. A přece nemohu věřiti, že to opravdu tak pojímáte.“

Markýza se poněkud zarazila, prostá důstojnost té dívky nezůstala bez dojmu na ni.

„Snad jsem chybila tím bezobalným způsobem, jakým jsem ti tu věc sdělila,“ řekla za chvilku. „Markýz měl pravdu. On to chtěl jinak nastrojiti. Řekl: Seznámíme je, a bude-li mu Caterina příznivá, bude se jí to, co na ní žádáme, docela přirozené a prosté zdáti.“

„Děkuji markýzovi,“ odpověděla Caterina, „děkuji mu, neboť dává tím najevo, že mě zná a že si mne váží. Měl pravdu, dono Paolino.“

Dona Paolina se usmála.

„Nuž, vidíš, není vše ztraceno!“ zvolala. „Vrátíme se k návrhu mého muže. Pojedeš se mnou do Říma. Seznámíme vás, holoubátka –“

„Ne, nyní už to není možné, když jste už tak přímo mluvila,“ řekla Caterina.

„Jdižiž,“ smála se markýza, „což jsi tak jistá, že pan Cremona na tebe neučiní dojem? Neviděla jsem nikdy poručíka, kterému by husarská uniforma lépe slušela. Jaká distinkce v každém jeho pohybu, a hlas, když zpívá romanci, a oči – ach, slovem je okouzlující!“ Caterina mlčela.

„Kdy pojedeš tedy do Říma? Hned dnes?“ tázala se markýza.

„Dnes ne,“ řekla Caterina a sklopila oči. „Tedy kdy? Chci určitou odpověď,“ naléhala markýza. „Určitou odpověď?“ opakovala dívka s podivným úsměvem a nepozvedla sklopené oči. Dona Paolina ztrácela trpělivost.

„Ano,“ řekla, „určitou odpověď a žádnou ozvěnu svých otázek.“

„Nemohu ji dáti, tu určitou odpověď,“ odpověděla dívka tiše a nepozvedla oči.

„Ach, ty se dle všeho s panem Cremonou vůbec ani seznámiti nechceš?“ zvolala markýza a červenala se hněvem.

„Ne, nechci, vězte to, když mě nutíte,“ řekla tiše a určitě Caterina.

„Jsi-li opravdu tak upřímnou,“ zvolala markýza, „pak buď upřímnou až do konce a řekni mi bez obalu proč.

Ale neskrývej se za žádné skrupule své delikátnosti, za žádnou pietu k památce všech hrabat Soranesiů od začátku světa.“

„Nuž,“ řekla dívka a vstala, „budiž.“ Hleděla doně Paolině přímo do očí, bez ostychu, bez zardění. „Příčina je prostá, miluji jiného, a nikomu jinému než jemu nemohu a nechci nikdy náležeti.“

„Ach, jaké překvapení!“ zvolala dona Paolina, „to je pravé melodrama, na mou čest! A kdo je ten ‚jiný‘?“

Jan Maria vstal, nutilo jej to, aby vyšel a zvolal „já!“, zdálo se mu, že by měl nyní po jejím boku stát, avšak ta narážka na melodrama jej zdržela. Zdálo se mu to náhlé se objevení směšné. Klesl na svou židli zpět. Dona Paolina slyšela ten pohyb, šramot židle a uhodla okamžitě, kdo na terase rozhovor jejich poslouchal. Byla bez sebe nevolí. Dona Paolina nebyla konečně zlá, aspoň ne horší než většina lidí, avšak běda tomu, kdo ji urazil! A Caterina urazila ji tím,

že skrývala svědka jejich rozmluvy, a ještě více tím, co markýza nazývala nevděkem. Býti nevděčným zdálo se jí vždy největším hříchem, protože nevděk od činění dobra odstrašuje, a dona Paolina nechtěla nic jiného než dobro činiti vždy a všude. Myslila, že není sobeckou, a to byl největší její klam a omyl. Její náboženství mělo prostě toto dno: činiti dobré proto, aby to vynášelo nebeské úroky. Prapodivně si mátla výrok: „Cokoli některému z chudých učiníte, učiníte mně.“ Každý ten chudý, kterému štědře pomáhala, nebyl pro ni nic jiného než maska, kterou Spasitel na sebe bral, aby ji zkoušel. Kdyby někdo byl prostředek vynalezl, jak chudinu a bídu z toho světa odstraniti, byla by ho nenáviděla a za hodna považovala, by se na hranici upálil. Ta chudina zde musila býti! Pro ni byla božskou institucí jako církev, království, aristokracie a vse, co jí pojišťovalo vynikající místo ve společnosti lidské. To vše bylo vlastně jen proto zde, aby dona Paolina blaze žila na zemi a pak bez příliš velkého namáhání do bran nebeského království vešla. Za přebytek svůj kupovala si lacině vstupenku do ráje. Avšak z těch příštích úroků chtěla a žádala dona Paolina malou splátku už zde, na hříšném tomto světě. Chtěla slzu pohnutí v očích těch viděti, kterým dobrodiní prokazovala, chtěla výkřiky obdivu nad andělskou svou dobrotou slyšeti… Takové reminiscence byly jí někdy sladké, když seděla za soumraku ve svém pokoji, v den, když nejela ani ku královně, ani do společnosti a když návštěv nepřijímala. Měla ta dojímavá díkuvzdání pro ni tutéž cenu jako vzpomínky na některou úžasnou kadenci Adeliny Patti, na zvláště povedenou deklamaci kterékoli ze slavných hereček. Ty slzy, ty výkřiky vděčnosti způsobily příjemný vzruch citů jako ty kadence a deklamace. Co byla dnes od Cateriny očekávala! Jak živě představovala si výstup v tom poloprázdném domě v San Cataldě! Neobejme Caterina její kolena, až uslyší, že bude bezmála dědičkou markýze Valmariny? Ach, to bylo hanebné, jak ji ta dívka zklamala! Olupovala, okrádala ji o požitek tak čistý, andělský, na který s plnou jistotou počítala! Zloba její neznala meze. Vzala nyní Caterinu tak prudce za ruku a trhla jí tak silně, že dívka málem klesla. „Kdo jest ten jiný?“ opakovala svou otázku. Caterina mlčela, uražena a překvapena tak přímo surovým hněvem.

„Co vám na tom může záležeti,“ řekla konečně. „Vždyť vím, kdo to je!“ zvolala dona Paolina se vší brutálností velké dámy, která jí náhle býti přestává. „Vždyť vím, kdo to je! Onen neznámý, nemožný, kterého jste někde na silnici sebrala a teď si v domě skrýváte a hejčkáte, slečno Caterino di Soranesi!“

„Ach, mlčte!“ zvolala Caterina prudce a hrdě. „Nedotýkejte se toho, kterého považuji za svého manžela.“

Dona Paolina zasmála se smíchem hlučným a sprostým jako kterákoli z prodavaček na trhu.

„Ach ty jsi vzácná!“ řekla hrubě. „Byla bych hnedle řekla čistá – avšak o tom pochybuji.“

Jan Maria vstoupil do pokoje. Nebylo déle možno tiše naslouchat. Pravda, co mohl dělati? S mužem by se střílel nebo by se na něj vrhl, co však s donou Paolinou? Nevěděl, jen to cítil, že se zjevit musí, že jeho to povinností, brániti Caterinu proti dalším urážkám.

„Paní markýzo," řekl, „jakým právem smíte sahati na čest muže, kterého neznáte? Avšak o to se nejedná. Jakým právem však smíte se Cateriny dotýkati, Cateriny, mé nevěsty?"

Dona Paolina hleděla s opovržením na mladého muže, ale dojem, který na ni činil, nebyl ten, který najevo dávala. Trpící jeho tvář byla tak krásná, celý zjev jeho tak distingovaný, a cosi tklivého v očích a ve hlasu ji neočekávaně odzbrojovalo. Hněv její se náhle mírnil, všechna vulgárnost, která ji byla před chvílí tak hyzdila, zmizela. Byla chladná. Za chvilku řekla:

„Mám právo mluviti, co se mi zdá pravdou, a mám právo býti přísnou a bdíti nad dívkou, která je mou příbuznou, a nad jejím chováním. Markýz Valmarina jest jejím – poručníkem. Chtěl-li jste se ucházeti o slečnu di Soranesi, s ním měl jste nejdříve promluviti. Ale vy, pane, co učinil jste místo toho? Jednal jste co počestný muž? Beze vší delikátnosti vedral jste se do domu a kompromitujete dívku, o které tvrdíte, že ji milujete. Žijete zde, jako byste byl jejím manželem, přijímáte oběť její pověsti. Pane, já si vás nevážím."

Jan Maria mlčel chvilku, pak řekl:

„Vy se mýlíte. Avšak vyhovím i vašemu nespravedlivému přání. Odjedu zítra do Říma. Uzdravím-li se, ospravedlním se v očích pana markýze, poručníka mé nevěsty."

„Ne," zvolala Caterina. „Není třeba se ospravedlniti. Nedbej paní markýzy, co nám do ní, co do toho, co si myslí? Markýzo, vy soudila jste o mně nízce – a přece byla jsem vám dobrá dosti pro vašeho chráněnce. O kom smýšlela jste urážlivěji, o něm, nebo o mně?... Já si vás nevážím."

„Ó,drzá!"zvolala markýza bez sebe a pozvedla mimoděk ruku.

„Jděte!" řekla Caterina hrdě, s opovržením. Nenáviděla markýzu smrtelně, ne pro to, co o ní soudila, ale proto, že urážela Jana Marii.

Markýza zbledla hněvem.

„Jdu," řekla, „ale postarám se o to, abych tu tvou idylu ti překazila. Vy můžete zůstati, pane, umírejte klidně v San Cataldě, máte-li ten vrtoch! Konečně, vy najal jste si byt a máte tedy právo v něm bydleti. Ale jsou naštěstí také ještě zákony, které zabrání dívce, aby nedávala svou nestoudností celému světu pohoršení. Poručník její uchopí se všech prostředků, které mu ty zákony přisoudí, aby ji odsud na čas vašeho zde přebývání odstranil. Bude to sice poněkud skandalózní, ale u slečny di Soranesi to už na váhu nepadá."

Šla ke dveřím a zasáhla Caterinu svým záští a opovržení plným pohledem. Ale u dveří vyskytla se pojednou překážka. Suntarella byla celý ten výstup z vedlejšího pokoje slyšela. Teď stála proti markýze zsinalá vášní a z očí šlehaly jí plameny. Vlasy její zdály se ježící se hřívou nějaké lvice. Dlouhé její prsty křivily se jako zavírající se spáry, jednou rukou ryla se do tváře a druhou zdvíhala k nebi.

„Stůjte, paní markýzo," řekla a hlas její chvěl se sice vášní, ale nehřměl, byl spíše tichý a syčící. „Stůjte," řekla, „povím vám slovo."

Markýza zastavila se mimoděk.

„Vy jste zlá, zlá jako ďábel," řekla Suntarella a opírala se o dvéře. „Ať vás Bůh

zatratí!“

Markýza dělala posuněk, jako by jí velela, aby stranou stoupla.

Suntarella sebou nehnula.

„Slyšte,“ řekla šeptavě. „Pamatuji se na ženštinu, když jsem byla ještě mladá. Říkalo se, že byla někdy bohatá a slavná jako královna. Bývala prý zpěvačka a tykala si s knížaty a s králi. Ale když já ji znala, byla něco jako zosobnělý mor! Stará, vrávorající, hnusná, od hlavy k patě jedna rána, pokrytá cáry, samý hmyz. Nikde ji netrpěli pod střechou. Zdaleka jí házeli almužnu, kusy chleba jako prašivému psu.“

„Co mi do tvých povídaček, bloude,“ řekla markýza. „Odstup.“

„Konečně umírala,“ pokračovala stařena, nedajíc se rušiti. „Umírala… Víte jak? Za vsí byla jáma, kam se házelo vše, co zcepenělo, vše, co bylo nejhnusnější! Tam umírala na shnilé slámě. Volali k ní kněze, nechtěl jít, ale kmotry ho přinutily. Podával jí tělo Páně zdaleka na dřívku, a spadlo, takže beze svátosti zhynula… Takový buď váš konec též! Ať Bůh mě vyslyší. Jedna buďte rána morová, hrůza lidem a hnus, a bez těla Spasitele vypusťte duši!“

Odstoupila ode dveří a otevřela je.

Dona Paolina zachvěla se pověrečnou hrůzou, sklopila hlavu a vyšla beze slova.

Všickni stáli v pokoji mlčky a bolestně strnulí, až když hrčení odjíždějícího kočáru uslyšeli.

Suntarella vrhla se nyní na Caterinu a líbala ji a plakala hlasitě a dávala jí nejsladší jména a přerušovala svoje výlevy lásky nejdivočejšími kletbami proti doně Paolině.

Caterina byla dlouho nehybnou, konečně vyprostila se z jejího objetí.

„Nemysleme už déle na ni,“ řekla, „ani na to, co se stalo.“

„Ach Caterino,“ zvolal Jan Maria, „co kvůli mně snášíš, co kvůli mně zkoušíš! Ó Caterino, jak jsem neskonale bídný a nešťastný! Jsemť příčina tvého utrpení!“

Caterina podala mu ruku, chtěla jej těšiti, on ale nedal jí mluvit.

„Nyní,“ řekl, „nezbývá, než abych se rozhodl a spěšně odjel. Dona Paolina, ač zlá a nespravedlivá, má celkem pravdu. Bylo to sobecké, chtíti zemříti zde, a nejednal jsem vůbec správně. Jen okolnosti mohou mě částečně omluvit.“

„Miluješ-li mne,“ řekla dívka, „pak nemluv už slovo více o tom, co se stalo. Vše zůstane při starém, ty neodjedeš a všemu ostatnímu se směji.“

„Mýlíš se, Caterino,“– řekl. „Ta žena hrozila a bude jednati. Není mi jasno, co podnikne, ale podaří se jí snadně činiti ti nějaké nepříjemnosti. Buď musím já odsud, nebo ty. Což abys jela na několik dní k své tetě Galli?“

„Na několik dní?“ řekla Caterina s nesmírnou bolestí, „několik dní tě nevidět? A co bychom tím získali?“ Jan Maria mlčel, odpověděl na tu otázku pouze v duši: „Mezitím zemru zde.“

Myšlenka, že zemře sám, daleko od ní, svírala mu srdce. Ale vzmužil se a zůstal klidným.

„Ne,“ řekl. „Zůstaň zde. Bude lépe, vyhledám-li si nějaký azyl v Římě, někde blízko Luigiho, který se mne zajisté ujme. Až mi bude lépe –“

Nedovedl to vyřknouti, věděl, že mu lépe už nebude, a věděl, že ona to ví též.

„Ó šťastná myšlenka!“ zvolala Caterina. „Šťastná myšlenka, obrátit se na Giggiho! Je to pravý přítel, je ryzí jako zlato. Budu mu psát, vše a hned. Pošlu jej k markýzovi. Markýz je celkem vážný a poctivý muž. Promluví-li Luigi s ním, nedá se svou ženou k ničemu strhnouti, co by klid náš zde rušiti mohlo. Slib mi aspoň, že nebudeš dříve odsud chtíti, než jsem Luigimu psala a od něho bud odpověď dostala, nebo než on sám sem přijede.“

„Buďsi,“ řekl Jan Maria velice unaven a rád, že získal malou lhůtu. Kdo ví, snad se osud jeho zatím vyplní?

„Budu hned psát,“ řekla Caterina a šla k svému stolku pro papír.

Jan Maria odebral se pomalu, nejistými kroky do svého pokoje. Bylo mu, jako by nesl novou tíž. Vrhl sebou na postel. Jaký nový zmatek působily bolestné, poslední ty dojmy! Jak kalil se jeho sotva a pracně dobytý klid! Ach, dona Paolina mluvila úžasné věci, tím úžasnější, poněvadž za jejím záštím se konečně přece jen kus pravdy skrýval, tak dalece aspoň, co se urážek jeho osobě platících týkalo. Ubohá Caterina! Jak měl se nyní chovati, co si počíti, aby jí co možno nejméně zla působil? Jedno bylo jasné: že jeho smrt jí bude vysvobozením! Přál si, aby už byl konec. Divil se, jak posud mohl tak houževnatě na životě lpěti, na těch krátkých chvílích, které mu ještě zbývaly. Co jej zde zdržovalo? Odpověď byla jasná: Caterina! Caterina, ano, ale každý okamžik jeho žití byl jí vlastně trápením, i památka jeho bude jí kletbou, olupující ubohou, osamotnělou tu dívku o její přátely na tom smutném světě. Jakou útěchou byla mu nyní myšlenka, že Luigi Galli jí bude podporou, že jí bude bratrem, a doufal, že časem i chotěm. Radost nad tou nadějí naplňovala jej též útěchou, viděl, že sobectví jeho, jež v něm dříve tu trpkou žárlivost vzbuzovalo, bylo nadobro překonáno. Poněkud ukonejšen, ležel tiše, bez pohnutí, mezi spánkem a bděním a horečka skrytá a tichá hlodala nepozorovaně, ale stále a jistě na slabém už kořenu toho mladého, osudu propadlého, zničeného žití.

Mezitím psala Caterina rychle Giggimu. Když list svůj odeslala, chodila nepokojně po komnatě a přemýšlela. Což nepořídí-li Giggi ničeho u markýze? Což kdyby to doopravdy možné bylo, aby ji pod nějakou záminkou násilně od Jana Marie odervali, třeba nakrátko? Nakrátko – to znamenalo by pak snad navždy! Zalomila rukama. Ten svět byl tak zlý, ty zákony jeho tak kruté a nespravedlivé, že bylo všechno možné. Ovšem kdyby byl jejím chotěm, jak dona Paolina řekla… Kdyby byl? Proč jím už nebyl, když se oba tak milovali? Dívka se zarazila.

Suntarella vešla do pokoje a vyrušila ji z toho rozjímání.

„Co dělá náš nemocný?“ ptala se dívka.

„Ach contessino,“ řekla stařena. „Utrhne mi to srdce a zemru žalem. To vše dohromady, co se zde děje, je pro mne už trochu mnoho. Byla jsem teď v jeho pokoji. Vkradla jsem se tam, leží na posteli a spí. Spí tiše, ale vypadá jako mrtvý –“

Caterina sebou divoce trhla a vrhla se ke dveřím. Suntarella ji držela.

„Ne," řekla, „spí tiše a není mrtev, nebuďte ho! Ale, Caterino, vy víte, že nemůže býti dlouho živ, ačkoli ještě po domě chodí. Chodil dnes! Ale bude zítra ještě chodit?"

„Proč mě mučíš?" tázala se dívka zasmušile.

„Protože vám říci chci – nuž, že bychom přece měli poslati pro kněze. Což není křesťanem? Není katolíkem? Chcete, aby tak odešel bez útěchy církve, bez svátosti?

Pošlete pro dona Clementa, je to povinnost. Víte ostatně, že se někdy zázraky stávají příchodem Pánaboha do domu."

Dívka hleděla na ni chvilku zamyšleně. V očích jejích stalo se jaksi jasně a něco jako úsměv jevilo se v nich.

„Budu donu Clementovi psáti," řekla pomalu, „jdi, Suntarello, buď mu zatím nablízku. Zazvoním na Angiolinu nebo na Franceska, až napíšu."

Sunterella byla potěšena.

„Aspoň zemře jako křesťan," šeptala si. „Ta sladká jeho duše bude mezi anděly tou dobou, co my zde plakat budem – a rváti se s takovými ďábly jako dona Paolina." A oči její zasvítily divokou nenávistí.

Caterina držela péro v ruce a hleděla oknem na Campagni, koupanou světlem klonícího se už slunce. Myšlenky její vznášely se k té záři jako venku ti skřivánci a vracely se zpět do její duše, právě jako oni ptáci s pozlacenými sluncem křídly zpět do šera svých v travách hnízd se vraceli. Všechno pobouření, všechna bázeň utichla v ní pomalu. Zdálo se jí, že vidí ty míruplné oči dona Clementa, tak plné dobroty a snivosti a evangelické lásky. Byl mezi nemocí Jana Marie dvakráte vždy na krátkou jen návštěvu do San Catalda zavítal, a soustrast a něžnost, které svým tichým, trochu blouznivým způsobem najevo dával, získaly sympatii nemocného a zvýšenou ještě lásku Catерininu. Netázal se jí ničeho, nesvěřovala se mu s ničím, prostě proto, že ani jednoho, ani druhého třeba nebylo. On viděl jí na dno srdce, jako ona celou velkou a jasnou jeho povahu chápala. Myslila nyní na dona Clementa s plnou a svatou důvěrou, kterou k němu chovala, a neurčitá útěcha, jež se jí byla zmocnila, když Suntarella jeho jméno před chvílí pronesla, nabývala pevné tvářnosti.

„Ano, on mě vyslyší," řekla si tiše a usmála se. Ještě přemýšlela chvilku a pak psala:

„Kdyby hladem umírající padl na Váš práh, done Clemente, váhal byste jediný okamžik mu pomoci? Vím, že ne. Nerozmýšlel byste se zajisté a nemyslil byste na to, jaké budou následky Vašeho dobrého skutku. A ten člověk, kdo ví, mohl by se později snad Vaším vrahem státi! Ale – i kdybyste to napřed věděl, nedbal byste a pomohl mu. Vždyť Vás znám; kde vzala bych jinak odvahy se nyní k Vám obracovati, k Vám o pomoc volati? Slyšte mne. V moci Vaší, done Clemente, leží na okamžik osud, smutný osud dvou nešťastných. Osud muže, kterého miluji, a osud můj. Jsme nešťastní, ale nedala bych své slzy, svou bolest za všechno štěstí světa, v kterém by lásky nebylo! Láska! Jak odvažuji se o ní s Vámi mluviti? Prostě proto, že znám Vás a Vy mne. Done Clemente, vím, jak

velký o ní máte pojem, a dle toho, že o ní s Vámi mluvím, suďte, jak velký pojem o ní mám já. V okamžicích smrtelné úzkosti mizejí všechny ohledy, všechna šetrnost a delikatesa, a proto nedivte se mé smělosti, když k Vám takto volám: Vím, že jste v mládí svém miloval, a miloval jste tenkráte jako já dnes, celou duší svou, každou myšlenkou! Vy překonal jste vše, vím to též, Vy milujete Boha a bližního. Vím, že jste dokonalý; dokonalý, neboť znáte slabost lidskou, a jsa silným, máte pro ni přece slitování. Slabost! Ach, vždyť je to síla, to, co se nazývá slabostí! Aspoň pro nás ubohé ženy. Řekla jsem, že milujete Boha. Já to nedovedu, jak bych si přála a jak Vy to umíte. Tu lásku Bůh žádal na Vás, protože Vám dal mohutnou duši, na mně žádá lásku k tomu svému tvoru, který se mi stal vším. Bůh svěřuje nám lásku co vlohu a ptá se nás na konci, co jsme s tím svěřeným pokladem vykonali. Je to i jeho nejdražší a ‚to jediné, co má s námi společného‘.

Done Clemente, pamatuji se, že jste mi toto jednou citoval a pak ještě něco z jistého středověkého bohoslovce, mluvě mi o lásce k Bohu. Nemohu ta slova nikdy zapomenout. ‚Jak mocná jsi, ó lásko,‘ volá onen muž, na jehož jméno se nepamatuji. ‚Jak mocná jsi, ó lásko, neboť ty jediná byla jsi s to stáhnouti Boha z nebe na zem a pozvednouti člověka z prachu k nebi!‘ –

Ach done Clemente, takové tedy jsou moje pojmy o lásce. Odpusťte, píšu-li zmateně, nedbejte příliš mých slov, nesuďte je přísně, nerozbírejte, horečka mnou lomcuje, cítím to, ač se mi zdá, že jsem klidná. Obávám se, že se rouhám Bohu. On však je nejvyšším slitováním, a Vy slitujte se jako on!

Done Clemente, muž, kterého miluji, tak miluji, že Vám to vším tím, co jsem napsala, jen slabě naznačiti dovedu, muž ten umírá. Vy jej znáte. Ne, Vy jej neznáte, Vy jste jej pouze viděl. Vy neznáte jeho duši a Vy neznáte, jak je nešťastným. Nuže, ten muž umírá a nemá nikoho na širém světě než mne, mne a jenom mne. A nyní chce odsud, a já nemám při něm státi! Poslední jeho vzdech, poslední jeho pohled viděli, slyšeli by lhostejní lidé někde v Římě, v nějaké nemocnici, snad surovci – ach, nedovedu domysliti… A proč se to má státi? Protože dona Paolina uražena ve své ješitnosti nás oba snižovala neb aspoň snižovat se snažila způsobem nehodným a nedůstojným. Strašlivá ta ženština hrozí mi nějakými zákony, kterými mě chce co poručenku svého muže odsud násilně odvádět. Pobyt toho muže pod mou střechou je prý veřejným pohoršením. Možno, že se jí nepodaří, co chce, že to prázdná hrozba, ale zajisté se jí podařila už jedna věc: vzbuditi nepokoj v jeho duši. Dělá si výčitky, nazývá se sobcem, bojí se těch piklů dony Paoliny kvůli mně a umíraje pospíchá odsud, ‚aby mě déle nekompromitoval‘.

Nuž, done Clemente, nyní slyšte, co na Vás žádám, a žádám to proto na Vás, poněvadž Vás považuji za nejlepšího člověka na zemi: přijeďte sem a oddejte mě s Janem Marií církevně. Žádám takto na Vás, abyste se hříchu proti svým povinnostem co kněz dopustil, ale ne před Bohem se ho dopustíte. Mám o zákonech slabý jen pojem, ale vím přece, že nesmíte oddat okamžitě dva lidi bez nevímjakého dovolení a bez nevímčího svolení. Nevím také, jaký na Vás čeká trest, proviníte-li se tak dalece proti předpisům; avšak při památce na tu

velkou, ideálně svatou a neskonalou lásku, která byla snem Vašeho mládí a podstatou Vašeho života, a při velebě Vaší nekonečné, neobsáhlé lásky k Bohu zaklínám Vás, přijeďte okamžitě a vyplňte mou prosbu! Pro tu velkou, vznešenou povinnost slitování proviňte se proti té menší, ne božskými, ale světskými zákony Vám uložené povinnosti! Vím také, že v Itálii platí pouze sňatek občanský před zákonem a veřejností. Avšak o tu veřejnost, o ty zákony mi nejde. Budu-li s tím, kterého miluji, před Bohem svázána, pak budu ještě na Vás žádati, abyste to oznámil hned doně Paolině. Znám ji a její úctu před církví, nebo lépe řečeno před vysokou hierarchií: od toho okamžiku, co zví, že uzavřen církevní sňatek náš, nebude mír náš rušiti, bude nás pouze nenáviděti. Postaviti se proti církvi, toho neučiní. Vymůže pak docela na svém muži i povolení k sňatku občanskému, zajisté. Ale na tom už nezáleží. Záleží jen na tom, aby ten, jejž miluji, jak snad jen Boha milovati máme, v klidu zemřít mohl a nevyrván z mého objetí. Nuž, více říci není třeba. Rozvažte následky pro Vás z toho kroku, a je-li trest, který by Vám uložili, příliš přísný, je-li větší než Vaše se mnou smilování, pak neodepište a nepřijeďte sám. Pošlete nám pouze kněze, který by umírajícímu poslední podal útěchu. Vaše mlčení bude mi znamením, že nelze vyplniti mou prosbu. Neklamu-li se však, jste-li tím, za kterého Vás mám, pak budu na Vás čekati a uvidím Vás s vycházejícím sluncem!“

Caterina psala jedním proudem, rychle, v tiché horečce, která jí mezi psaním byla přišla, a složila svůj list, aniž jej přečetla. Zazvonila a odevzdala jej Franceskovi. Pak klesla na pohovku a nyní teprve cítila, že byla k smrti unavena. Myšlenky její trápily ji dlouho. Všechna muka nejistoty se teď dostavovala pomalu. Přijde don Clemente? Vyhoví jejímu přání? A učiní-li tak, jaké budou z toho pro něho následky? Začala si dělat výčitky. Byla jako tonoucí jednala, který se chytá břehu. To bylo jí omluvou… Vyšla na terasu, stíny byly už hluboké a na temnícím se nebi proklubávaly se slabě drobné hvězdy. Soumrak a svěží větřík ji poněkud konejšily, srdce její tlouklo méně horečně, tváře jí už nepálily, a pomalu sešla dolů do příbytku Jana Marie. Byla potěšena, když slyšela a viděla, že tiše spí. Byl se už na lůžko odebral. Myslila, že jej ten spánek sílí, netušila, že byl horečkou, tichou, ale sžírající, omámen a že plamen jeho života pomalu, ale postupně dohoříval.

Když se Francesco v noci od dona Clementa vrátil, bděla ještě se Suntarellou v pokoji vedle ložnice nemocného.

„Neseš odpověď?“ šeptala Caterina na chodbě, kde na ni Francesco čekal; rozčilení bránilo jí hlasitěji promluviti.

„Nenesu,“ řekl Francesco, „don Clemente nebyl doma, odjel někam a nemohl jsem se ho dočkati. Myslil jsem, že by mě zde mohlo býti třeba, a zanechal jsem tam tedy váš list.“

„Dobře,“ odpověděla s jakýmsi ulehčením. Takto nebylo aspoň ještě jisto, že prosba její byla oslyšána. Za chvíli řekla mu: „Jdi spat. Dnes bdí Suntarella. Vzbudí nás, bude-li třeba. Můj ubohý Francesco, jak jsi unaven!“ Objala starce.

Francesco ale nešel spat, seděl se Suntarellou dlouho v pokoji nemocného.

Jan Maria vzbudil se asi za dvě hodiny po odchodu mladé dívky a žádal vodu,

napil se a za chvilku padl opět do té hluboké letargie, která se podobala úplnému spánku.

K ránu měl však určitý sen. Zdálo se mu, že byl v Havranících, vše bylo tam jako za dávna, ležel tam ve svém pokoji a jitřní hvězda dívala se oknem na něho. Vedle jeho postele seděla matka. „Ach, konečnější přišla!“ řekl jí tak beze všeho udivení, jak se ve snu dávno zemřelí vítají. „Kde byla jsi tak dlouho?“ Oči její byly plny tajemství a bylo něco tak hrozného, neznámého v těch pohledech, že se zachvěl. „Tys přišla pro mne!“ vzkřikl a měl nyní vědomí, že je v hrobě a ona že jej tam držela… Chtěl se jí vyrvati, chtěl prchati, ale držela jej pevně, pevně. Zasténal tak hlasitě, že se probudil. Sen se rozplynul okamžitě, ale hrůza mu zůstala a trvalo to hodnou chvilku, než se úplně vzpamatoval.

„Cítíte nějakou bolest?“ tázala se Suntarella, která k němu přiběhla.

„Ne, ne,“ odpověděl, „byl to pouze zlý sen,“ a odvrátil se na druhou stranu. Bylo mu nesmírně líto, že měl hrůzu před matkou, dělal si výčitky tak dlouho, až znova usnul. A měl vidinu druhou, zase o ní. Tenkráte seděla na svém úmrtním loži a držela jej za hlavu oběma rukama, dívala se blaženě na něho, šeptala jako tenkráte: „Dítě, budeš šťastným…“ Probudil se mocně dojat, chtěl své city potlačiti, ale nezdržel se slz. Kontrast posledních slov matčiných s osudem celého jeho života byl tak ostrý! Vypukl v usedavý pláč. Tlumil jej, aby nebyl slyšen, a schoval tvář do podušky.

„Jsou to poslední moje slzy,“ pravil si tiše na omluvenou, „poslední.“

A když mu téci přestaly, jal se rozjímati.

„Pozoroval jsem několikráte,“ řekl si, „dle vypravování svědků u lože umírajících, že se těmto, jsou-li posledním chvilkám života už blízcí, o jich dětství, o rodičích neb vůbec o dávno zemřelých osobách zdává. Nuž, není pochybnosti, blíží se mi konec všeho, všeho, všeho. Ty tam mé touhy, naděje… Láska, mládí, štěstí ty tam. Avšak bolest, trpkost pominuly též… Co ještě činiti zbývá? Ach, ještě ta povinnost… Odejíti odsud… Ta bolest rozloučiti se s ní…“

A myšlenky jeho pozbývaly opět určitosti. Ale pocit, že bude jednati, jak si byl ustanovil, že odjede do Říma, bděl určitě na dně všech snů a tížících ho můr. Nevěděl, že venku už svítá.

Ale Caterina to věděla, neboť nebyla po celou noc téměř oka zamhouřila. Stála nyní na terase a hleděla v širou krajinu na všechny strany. Nejvíce však v stranu, kde ležela Isola Farnese a dům dona Clementa.

Vše bylo ještě šedé a jitřní hvězda tonula osamělá, krásná, bílá mezi mlhou na zemi a šerem nebes jako mezi dvěma propastmi. Bylo chladno, a dívka halila se do svého šálu, větřík hrál jí vlasy a mírnil horečný tlukot tepen ve spáncích. Poznenáhla ukazovaly se hory co dlouhý, temný, modrofialový pruh. Pak ukázal se na nebi křiklavě červený, krvavý šleh, jako by se otvírala hluboká na něm rána, avšak z úst té rány lil se brzy ichor bohů, zlatá jejich krev, nejdříve bledožlutě, pak topasově, pak jako jantar, a zanedlouho byl celý obzor krokusový, jasem prokvětlý, čistý a dole začaly předměty určitých svých kontur nabývati, zarůžověla celá země a z té delikátně průhledné záplavy modraly se hory, brunátněly stromy, skály a voda v tůních a v potoku zachytila jas a třpytila

se metalicky, perleťově a oblaka, která odněkud z neznáma připlula jako lodi, svítila růžově dolů na usmívající se zemi.

A něco z toho úsměvu padlo do duše mladé dívky, jejíž vlasy slunce zlatilo, jejíž tváře zora líbala, Caterina usmála se zářivě, neb hle, po pláni modravé, zelenavé, po silnici, jejíž bílý prach byl jako růžovým pelem pokryt, zjevily se a přibližovaly se dvě postavy jezdců: don Clemente a za ním sakristán z La Storta. Don Clemente! Nebyla se v něm zklamala! Temná, vysoká, suchá, trochu donkichotská jeho postava rýsovala se ostře na světlém pozadí, a tak, jak teď na svém oslu seděl, s hlavou pokorně skloněnou jako v modlitbě, zdálo se, že má kolem temene apoštolskou nějakou zář. Caterina mávala mu šátkem, zdálo se však, že ji neviděl, neboť neodpovídal na její pozdrav; vešla tedy do pokoje, upravila rychle nepořádky své toalety a šla mu pak na schody vstříc. Slyšela jej na vrata klepat a spěchala, aby mu sama otevřela. Suntarella ji však předešla a líbala zdráhajícímu se donu Clementovi právě ruku, když se dívka v průjezdu objevila.

„Díky, díky,“ šeptala ševelícími rty Caterina, nemohouc jiného slova pronésti.

Don Clemente byl též velmi pohnut a kýval mlčky hlavou a usmíval se s nevýslovně něžnou vážností na ni.

Ani Suntarella, vždy tak hovorná, nenašla svou obvyklou výmluvnost. Neřekla slova a spěchala připravit kávu, aby se don Clemente po té cestě, konané tak svěžím ránem, nějak zahřál.

Caterina jej vedla nahoru do salónu, kde oba mlčky usedli.

Dívka nabyla dříve než on jakéhosi klidu. Bylo to přirozené. I naděje, i zoufalství byly od ní už odstoupily a nešlehaly, nevzrušovaly její duši, která se v hloubku odříkání a v podrobení se osudu nořila. Osud byl zvítězil, nebránila se mu více a byla s ním téměř smířena. Vždyť konečně i ona nad ním zvítězila svým pevným předsevzetím, že půjde dráhou svou. Podrobovala se osudu Jana Marie, ale určila si svůj.

„Vy učiníte tedy, done Clemente,“ řekla, „o co vás žádám?“

„Učiním,“ řekl krátce a tiše.

Vzala jej za ruku a hleděla mu vděčně do očí.

„A nebudou následky pro vás z toho příliš kruté?“ tázala se. „Řekněte, co hrozí vám, když –“

Přerušil ji posuňkem ruky a pravil: „Ó, to není nic, nemluvte o tom.“ Pak pokračoval: „Věru, myslím, že nemůžete jinak jednat, než jak jste se rozhodla. Pojedu odsud do Říma. Posuzujete donu Paolinu myslím docela správně, způsobila by vám zajisté velké nepříjemnosti. Znám ji: není zlá, ne docela zlá, ale lidé průměrně dobří dovedou býti velmi tvrdými. Také v tom se nemýlíte, že vás nechá úplně na pokoji, uslyší-li, že církevní obřad vykonán. Bude vám pak nepřítelkyní, jak sama jste podotkla, anebo lépe řečeno nebude vás více znáti. Dona Paolina je církvi fanaticky oddána, ale nemá mnoho křesťanského citu.“ Řekl to hlasem velmi smutným.

„Vzdávám se její přízně,“ řekla Caterina vážně; „vždyť se vzdávám všeho na

světě.“ A jako unavena spustila ruce a hlavu a seděla na své židli jako obraz mdloby.

„Caterino,“ řekl kněz a vzal ji soustrastně za ruku. „Nechci se o to pokusiti, vám podávati liché nějaké útěchy. Vím, že bolest vaše tak veliká, že myslíte, že jí zahynete, a kdo by vám ulehčiti chtěl, ten by vás jen dráždil a urážel. Útěchu dává jen Bůh. Najdete ji později někdy sama, až on to uzná za dobré. Nyní nezbývá než pláč a ještě jedno: volání k němu, který vždy vyslyší.“

Caterina sebou nehnula: i don Clemente těšil ji tedy tím, že se časem utiší! I on, který tolik byl trpěl, byl jako ti ostatní! Žádný nedovedl chápat, že to pro ni hrůza největší, to vyhojení se časem! Ach, měla tedy zapomínat! To byl celým člověčenstvem přijatý zákon přírody, a lidé byli za to vděčni! Vstala prudce.

„Spojte nás před Bohem, done Clemente,“ řekla, chápala se toho posvátného svazku, který jí práva dával neloučiti se s ním. „Co Bůh spojí,“ šeptala si, ale neskončila svou větu. „Nejen lidé, ale žádná moc osudu to nerozloučí,“ znělo to dutě v jejím vědomí.

„Nuž, veďte mne k svému ženichu,“ pravil kněz a vstal též. Caterinina bledá tvář zaplála ruměncem. Kněz stál už zde, hotov spojiti ji s mužem, kterého si byla duše její vyvolila, a on, ten muž, kterého milovala, nevěděl posud o ničem a nemyslil ani na sňatek! Myslil na smrt a loučení se s ní! Stála váhavě, co nyní říci? Vtom otevřely se dveře a Jan Maria se v nich objevil. Byl se rozhodl, chtěl odejet, proti svému slibu nechtěl na odpověď Luigiho čekati. Ta mohla býti nepříznivá a cítil, že chce-li vůbec odjeti, že to musí učiniti hned, za den snad nebude už míti dosti ani tělesných sil. Vstal a dal se Franceskem pečlivě ustrojiti.

Slyšel od Suntarelly, že contessina už vstala a že možno s ní mluviti. O donu Clementovi se stařena nezmínila, ostýchala se mu to říci: myslila, že byl kněz jen proto přišel, aby mu poslední pomazání poskytl, a lítost bránila jí se nemocnému o tom zmíniti. Vedla jej nahoru přes schody – bylo mu už těžko po nich stoupati – a teprve u samých dveří zašeptala mu: „Don Clemente jel kolem, viděl contessinu na terase a ona ho pozvala…“ A po těchto slovech otevřela dveře a spěchala chodbou zpět, aby skryla svůj pláč.

Jan Maria opíral se trochu unaveně o veřeje, když vstoupil, klesl pak, pozdraviv, na nejbližší křeslo. Mlčel. Uhodl, co Suntarella zjevně říci se ostýchala. Věděl, že don Clemente nepřišel náhodou, a věděl tedy, proč jest zde. „Považují mne za umírajícího,“ myslil si smutně a hned nato se usmál. Jak byl bláhový! Což to bylo hříchem? A za co jiného jej mohli považovat?

„Ó, proč stoupáte do schodů!“ vyčítala mu Caterina, vidouc, že těžce dýchá. Don Clemente podával mu ruku a mlčel.

„Jste laskav, že jste přišel,“ řekl Jan Maria. „Vy prosila jste dona Clementa, aby přišel, Caterino?“

„Ano,“ řekla a sklopila oči.

Jan Maria mlčel chvilku, pak řekl: „Nemohu teď na konci svého života býti lhářem a pokrytcem, když jsem jím nikdy předtím nebyl. Done Clemente, ctím vaše povolání, ctím církev, ale nejsem, co se nazývá dobrým katolíkem, ba

nejsem ani úplně věřícím křesťanem. Nedovedu Boha tak si představovati, jak tomu učíte, ač v něj neurčitě věřím, a proto jsem jej také nikdy živě milovati nedovedl, ač jsem často po tom prahl. Zůstal mi abstrakcí. Krista miluji, protože mu rozumím. Miluji jej nadšeně. Dle toho, co jsem nyní řekl, suďte, možno-li, já abych přijal a vy abyste udělil onu útěchu, kterou jste mi poskytnouti přijel. Pojímám svátost těla Kristova co symbol, a co takový byla by mi krásnou, významnou a velkou útěchou."

„Pojímejte ji tedy tak," řekl don Clemente snivě, „když to jinak neumíte. Vše, co velké a svaté na zemi, je podobenstvím, na jehož dně je Bůh. Pravdu absolutní zná jen on, jsa pravdou sám. Vy nechápete ho, on ale vás, a proto bude vám milostiv. Avšak, pane, nepřišel jsem proto, abych činil nátlak na vás stran svátosti, které jste si nežádal, ačkoli rád vám ji udělím, cítíte-li se jí hoden i co symbolu."

„Vy nepřišel jste proto?" divil se Jan Maria a hleděl na Caterinu. Učinil krok blíže k němu.

„Ne," řekla, „don Clemente přišel proto, aby nás oddal. Prosila jsem jej a on mě vyslyšel."

„Vy jednala jste na svůj vrub, bez úmluvy se svým ženichem, bez jeho vědomí?" tázal se udiveně don Clemente.

Caterina mu neodpovídala. Vzala udivením němého Jana Marii za ruku. Na sladké její tváři byl odlesk úsměvu a ruměnec slabý jako první svítání.

„Vyznala jsem ti dříve než ty mně, že tě miluji," řekla mu tiše, „a nyní žádám tě zase o to, na co jsem čekati měla, až ty mne požádáš. Ale co mi zbylo jiného? Slyšel jsi donu Paolinu. Myslíš, že ji nechám klid tvůj rušiti? Myslíš, že tě odsud pustím? Anebo že tě vydám boji s tvými ohledy? Chceš-li do Říma, půjdu s tebou. To mohu však pouze co tvoje žena, abych tvou delikatesu nepobouřila a abys o žádné oběti pošetile mluvit nemohl. Já nedbala bych ničeho, ani toho, co se nazývá slušností. Když jsem tedy dona Clementa prosila, aby přišel, když ti nabízím svou ruku, nedopouštím se hříchu proti dívčí skromnosti, neboť jednám pod nátlakem okolností a šetrnost k tvým citům mne jedině vedla." Tiskl ruku její k srdci.

„Caterino," řekl za chvíli pohnutě, „nevím, smím-li takovou oběť přijati… Ó, nemám dosti síly, abych odolal! Ó, skonati tedy přece zde, tobě nablízku… Bože můj, což zasloužil jsem si takového štěstí? Mluvte, done Clemente, je to vše možné…? A zákony –"

„Nestarejte se o nic," řekl don Clemente, „smíte a můžete přijati, co vám contessina nabízí."

„Psala jsem už Luigimu též," řekla Caterina, „a don Clemente pojede odsud do Říma, dám mu tvoje papíry, vím, kde leží, on a Luigi půjdou na tvoje vyslanectví, telegrafní cestou se takové kroky rychle uspořádají. Pamatuji se na podobný případ s jednou z mých spolužaček, která byla oddána s cizozemcem na –"

Zamlčela se, polkla závěrek věty „na smrtelné jeho posteli".

Jan Maria to nepozoroval, byl zabrán do myšlenek. Suntarella otevřela dveře

vedoucí do jídelny, z které vešla do salónu.

„Směla bych vám posloužiti, done Clemente,“ pravila pokorně, „vedle přichystala jsem vám kávu. Zahřejete se, než začnete…“ Mlčela chvilku a pak dodala: „Není vám ničeho třeba zde?“

„Ano,“ řekl don Clemente. „Přineste krucifix a dvě svíčky. Pak zavolejte sakristána a starého Franceska. Budou svědky.“

„Svědky?“ divila se Suntarella.

„Ano,“ řekl don Clemente, „a zatím vypiju koflík horké kávy, za kterou vám děkuji, dobrá Suntarello.“

Šli do jídelny, kde don Clemente vskutku půl koflíku kávy vypil. I Caterina, i Jan Maria vypili každý as tři kapky z toho, co jim Suntarella byla nalila; co pili, ovšem nevěděli.

Stařena nemohla se ze svého udivení probrati, ale rozsvítila svíčky, přinesla krucifix a zavolala ty svědky, kteří se divili jako ona, k čemu je vlastně volali.

„To je jako svatba,“ potřásala Suntarella hlavou.

Don Clemente vysvětlil jim všem několika slovy, o co se jedná, a vzal sám, když udivením jako v sloup obráceni stah, dva polštáře z divanu a položil je na zem před improvizovaný oltář, kde svíčky hořely z každé strany krásného starého krucifixu ze sloni.

Caterina byla zatím ebenový kabinet otevřela a vyňala zlaté skvosty, někdy v etruském hrobě nalezené a po monsignorovi Astucciovi zděděné. Ukázala je donu Clementovi.

„Ráda vyhověla bych přání nebožtíkovu,“ řekla; „přál si, jak víte, abych se v den své svatby těmi šperky zdobila. Avšak není mi to možné. Zdá se mi to tak nepříhodné. Dnes musilo by se to mně, vám, všem příliš teatrální zdáti.“

Položila je na stůl, kde don Clemente je za tři sekundy okem znaleckým prohlížel. Nikdo se jich netknul, zapomnělo se na ně za minutu.

Caterina a Jan Maria poklekli a don Clemente konal tiše a zaníceně a pohnutě svatý obřad. Pokoj plnil se tlumeným štkáním Suntarelly a starého Franceska, avšak nevěsta i ženich odpovídali tiše, vážně a klidně.

Nuž, byli svoji! Don Clemente pomohl Janu Marii z polštáře vstáti a vedl jej k divanu, kde nemocný usedl. Caterina se k němu sklonila a vtlačil jí polibek na čelo. Pak vzal ten zlatý etruský věnec a položil jej na její hlavu. Byla divukrásná s tou září zlata nad bledým čelem, s těma polozavřenýma očima, nyjícíma, snivýma, hlubokýma, a s tím nezemským na rtech úsměvem.

„Zasvěcuji se hrobu,“ myslila v hloubi duše. „A ty, můj Jene Marie, zdobíš nevědomky smrti oběť!“

Jak málo tušili přítomní, kde myšlenky její těkaly!

„Nyní,“ řekl don Clemente, „pojedu do Říma. Buďte s Bohem!“

Hluboce dojat podával mladému muži ruku. Jan Maria ji držel ve své.

„Ó done Clemente,“ šeptala Suntarella, „jak, vy chcete tak odsud –“ Jan Maria uhodl.

„Zůstaňte,“ prosil kněze. „Zůstaňte chvíli se mnou o samotě.“

Don Clemente porozuměl, dal rukou znamení a všickni se tiše vzdálili.

Když byli sami, pravil Jan Maria:

„Řekl jsem vám, done Clemente, že nepatřím mezi věřící. Však nemluví ze mne zatvrzelost ani pošetilá pýcha. Lituji, že jsem věřit nedovedl, a lituji, že jsem víru nehledal s větší horlivostí, snad byl bych ztracený ten poklad nalezl. Řekl jste mi, že byste rád mi poskytl svátost, kdybych ji žádal… Done Clemente, toužím po tom symbolu. Jsem-li hoden? Suďte mě. Vyznám vám všechny hříchy své.“

„Mluvte,“ řekl don Clemente, „mluvte ve jménu Boha slitovníka.“

Jan Maria schýlil hlavu a mlčel chvíli, pak řekl: „Done Clemente, byly okamžiky zoufalství, v kterých jsem v Boha věřil a jej zároveň nenáviděl, nenáviděl proto, že dopouštěl křivdy proti těm, kteří mi nevýslovně drahými byli. Nenáviděl jsem jej kvůli tomu, že zapomínal na onu zemi, v které jsem se zrodil, dávaje ji v podnož cizincům. Odpustí mi Bůh?“ Don Clemente odpověděl:

„Bůh není člověkem. Ten splácí nenávist nenávistí. Bůh ví, že jste jej nenáviděl omylem, a že jej tedy milovati dovedete, až jej poznáte. Ta nenávist je lepší než lhostejnost. On zná vás lépe, než vy se znáte. On se smiluje. Chápu vás. I já viděl rodnou svou zemi v službě cizinců. Mluvte dále.“

„Těžkým hříchem mým,“ řekl Jan Maria, „byla nenávist. Tasil jsem v slepém záští zbraň proti člověku, abych jej zabil. Vy se chvějete? Slyšte ale mou omluvu. Příčina našeho sporu nebyla osobní, byla taková, že bych snad i v tomto okamžiku po zbrani sáhl… On i já byli jsme stejně vinni, Bůh odpusť nám oběma. Done Clemente, muž ten zničil těžkou ranou moje mládí, mou sílu, můj život. Muž ten oloupil mě tenkráte o nejsladší moje blaho na zemi, neboť dnes umírám jeho poraněním a takto odňal mi Caterinu. Done Clemente, před Bohem a na svou čest, v této chvíli mu odpouštím plně a volně beze stínu záští, beze stínu trpkosti a s takovým úsměvem smíru v duši, jak bych si jej přál ve zracích Kristových viděti, až poslední moje hodina se dostaví… Rcete, smyl jsem onen hřích?“

Don Clemente vzal jej za ruku a řekl tiše: „Smyl jste jej!“

Jan Maria sklonil hlavu, mlčel okamžik a pak pokračoval:

„Život můj nebyl čistý a nebyl beze sobectví. Smysly moje mne zavedly na scestí. Já poznal následkem toho, co jest zoufalství a trpká výčitka svědomí. Klesl jsem hluboko, opovrhoval sám sebou, done Clemente, mnohou vylil jsem slzu kajícnou. Láska moje ke Caterině mě povznesla. Byla čistá, velká a pravá. Jeden jediný byl okamžik, kde kleté pokušení ke mně přistoupilo, kde smysly moje do starých osidel mě lapit chtěly, avšak jediný pohled netušící Cateriny mě spasil. Done Clemente, i v nejhlubší své skleslosti byla čistota ideálem, po kterém duše moje volala. Smím dle toho souditi, že nikdy úplné nepropadl jsem zkáze?… Done Clemente, toť vše, co říci mohu o sobě… Poklesky menší unikají mojí vzpomínce.“

Mlčel unaveně.

Don Clemente pravil tichým, snivým a slavným hlasem: „Ačkoli jste bloudil, vrátil jste se v dům svého otce. Bůh zkouší naše duše, aby se staly hodny té

volnosti, kterou jim poskytl. My lidé klesáme, avšak prahneme-li po Bohu, tedy po dobru, a milujeme-li bližního, pak jsme na cestě vedoucí nás zpět k nevině. Velký hřích je velkou spásou, následuje-li velká, pravá, volná kajicnost. Vy stojíte na prahu nového bytí. Vejděte klidně do neznáma. Vy měl jste snahu vznášeli se, a Bůh vás povznese. Kdo může vědět, jaké zkoušky, jaké boje tam na nás čekají, než dostoupíme té dokonalosti, že Bůh nám řekne: teď jsi zcela můj? Avšak kdo zde už do vzletu se pouští v touze po výši, ten zajisté tam stoupá a stoupá výš a výše, až tam zazáří slávou původní, která mu duchem božím od začátku dána byla a kterou hříchy svými zatemnil. Vejděte v míru, provázen láskou, posilněn božím smilováním do nové budoucnosti, plné tajemství a plné naděje!“

Jan Maria, hleděl mu v oči, z kterých velké, svaté plálo nadšení, a mír a klid vešel mu jako zázrakem v duši. Sklonil hlavu a tichá modlitba dětská, jak se jí byl v Havranících učil, plynula mu s novým významem polonevědomě ze rtů.

Don Clemente modlil se nad ním a dal mu rozhřešení. Pak otevřel dveře. Všickni vešli a poklekli a don Clemente podal nemocnému tělo Páně.

Jan Maria přijímaje cítil se šťastným, nevýslovně šťastným, neboť před jeho zrakem tanula velká, sladká vidina Kristova, tak jak ji znal a miloval z obrazů primitivů italských, viděl Spasitele tak, jak jej byl Fra Angelico v klášteře svatého Marka ve Florencii maloval, tam v té celi, kde Kristus při poslední večeři apoštolům chléb a víno podává, a srdce jeho tlouklo opět tím nadšeným tlukotem jako vždy před výtvory svatého onoho mnicha. Ale teď bylo to nadšení živější a blaženější, neboť zdálo se mu, že ten milovaný zjev se k němu klonil a s úsměvem slitování jej z hluboké jeho pokory k sobě pozvedal…

Po modlitbě ulehl Jan Maria na divan a don Clemente udělil mu poslední pomazání, načež opět všickni z pokoje odešli. Po krátkém oddechu řekl Jan Maria:

„Děkuji vám, done Clemente. Buďte s Bohem. Buďte Caterině útěchou, až zde nebudu. Bůh dá jí štěstí. Čistou jako lilii vám ji odevzdávám. Pomněte těchto mých slov a opakujte je tomu, který šťastnější než já, a zajisté i jí hodnější, po dráze života s ní půjde. Přál bych jí i sobě, aby to byl Luigi Galli. Opakujte mu všechna moje slova, neboť víte, že pomluva a nízké podezřívání i její čistotě se přiblížiti osmělily. Vyřiďte Luigimu též můj bratrský pozdrav a dík. Byl čas, kde jsem mu záviděl a na něj žárlil. Nechť mi odpustí. Ach, je to dodatek k mé zpovědi.“ Usmál se slabě.

Don Clemente vstal, tiskli si mlčky ruce, objali se a mlčky, avšak hluboce dojati se takto loučili.

Po odchodu dona Clementa panovalo hluboké ticho v domě v San Cataldě. Nikdo nemluvil nahlas, dveře se zavíraly a otvíraly s největší opatrností a ženštiny, mimo Caterinu, plakaly každou chvíli někde v skrytě jako v záchvatu. I starý Francesco zaštkal několikráte během dne. Caterina však zdála se klidná. Seděla celý den vedle Jana Marie ležícího na divaně a klesajícího každou chvilku do jakéhosi polospánku. Nikdo nevěděl, jak ten den vlastně uplynul. Vše dálo se jako ve snu. K večeru odvedl Francesco nemocného do jeho pokoje a uložil ho.

Pozdě v noci přišel ještě lístek od Luigiho.

„Činíme vše, co nám možné,“ psal, „don Clemente a já. Daří se nám dle přání. Buď klidná, Caterino, mluvil jsem s markýzem a don Clemente s donou Paolinou. Nebude nikdo klid Váš rušiti. Pozejtří přijedu do San Catalda, dříve nebude možné ani mně, ani donu Clementovi, který mi praví, že tvůj muž je pouze slabý a pomoci mé jinak na tu chvíli nepotřebuje.“

Caterina četla ten lístek Janu Marii a oba usmáli se tomu, že psal Luigi „tvůj muž“. Bylo jim to tak divné a pravdě nepodobné.

Když Jan Maria doopravdy usnul, šla Caterina do svého pokoje. Klesla unavením, a prosíc, aby ji vzbudili, kdyby toho třeba bylo, ulehla a usnula tvrdě. Noc minula klidně. Ráno však, sotvaže se Caterina byla ustrojila, vešla Suntarella uplakána.

„Ach, myslím, že to poslední už den,“ vzlykala, „buďte silná, silná.“

Caterině třásly se nohy, pospíchala k němu. Byl celý změněný a něco jí pravilo: „Je to poslední jeho den.“ Srdce se jí svíralo křečovitě, avšak všechna slabost minula okamžitě. „Poslední jeho den?“ opakovala si. „Ano, avšak i můj.“

Jan Maria prosil, aby jej Francesco strojil, a dal se pak nahoru do salónu donésti. Neměl stání ve svém pokoji. Den byl slunný, teplý, čarovně krásný, země, nebe jeden úsměv míru a radosti. Caterina dala divan na terasu vynésti, uložila tam nemocného a nehnula se od jeho boku. Vypil docela ještě něco vína na její naléhání, silně vodou ztenčeného. Odpůldne usnul a Caterina vešla do pokoje, nechavši dvéře otevřené.

„Neměli bychom poslati pro Luigiho?“ tázala se Suntarella.

Caterina zamyslila se na chvilku, pak řekla: „Není toho už třeba.“

Suntarella divila se, jak byla klidná. Hladila ji po tváři.

„Jdi,“ prosila ji Caterina, „jdi na terasu k němu. Napíšu zde krátký list pro dona Clementa.“

Suntarella šla a Caterina otevřela ebenový kabinet. Zlatý věnec nalezený v etruském hrobě zazářil jí jasně vstříc. Posadila si ho na hlavu a podívala se do zrcadla.

„Už se nechvěju jako tenkráte, když jsem si vzpomněla poprvé na smrt,“ šeptala si. „Tenkráte, když poprvé vesel do toho pokoje!“

Zamyslila se, sňala věnec, uložila ho do škatule a napsala na její víko: „Památka donu Clementovi. Caterina di Soranesi.“

Nato vzala papír a napsala tento list:

„Done Clemente, poslední slova, která pronáším zde na zemi, platí Vám, Vám a Luigimu. Vám i jemu děkuji z hloubi své duše. Řekněte Luigimu, by mi odpustil bolest, kterou mu působím. Je silný a překoná ji. Žehnám mu. Vás neprosím, abyste mi odpouštěl. Vy mě chápete. Zemru s tím, kterého miluji. Není to žádný čin zoufalosti. Jsem klidná, úplně klidná. Nemůže to býti hříchem, neboť láska, pouze láska mě vede k tomu, co činím. Ve starověku by zajisté nikomu nebylo napadlo mé jednání kárati. Sestoupiti dobrovolně s někým do hrobu zdálo se přirozené a prosté těm, kteří tenkráte silně milovali. Bylo to jako provázeti někoho na cestu.

Hleďte, done Clemente, máme přece jen ještě tu starou římskou, tu starší etruskou krev v žilách, my děti dávného Latia! Není to předmět pro rozjímání archeologa? Vidíte, že jsem klidná, done Clemente, vždyť dovedu i v této chvíli ještě žertovat! A neměla bych snad! Ó, smrt jest krásná, ale neskonale, nevýslovně vážná. Je mi, jako bych ji už cítila vedle sebe, fantom její hledí na mne. Tlukot srdce se zastavuje – ale srdce se nechvěje. Nebojím se smrti, bojím se jen toho, co se nazývá útěchou. Neboť ta útěcha znamená zapomenutí, a to zapomenutí je to pravé rozloučení. Život, věčnost mezi ním a mnou? Ne, done Clemente, to nechci, to nesnesu. A proto jdu s ním, a chybuji-li přece, Bůh mi to odpusť! Buďte zdráv, done Clemente, a šťasten! Vše, co jest mým, dávám do rukou Vašich, dělte to mezi své chudé a mezi ty, kteří mně a jemu sloužili. Vy rozdělíte spravedlivě! Ujměte se zvláště mé staré, dobré Suntarelly! Těšte ji a řekněte jí, jak vřele jsem ji milovala a jak mě to bolí, že se s ní loučit nemohu. Ale nelze to!

Ještě jednou sbohem! Pozdravujte Luigiho, milovala jsem jej co nejdražšího bratra. I matku jeho pozdravuji a doně Paolině odpouštím. Nechť i ona mi tu předvčerejší mou nevoli odpustí. Dobré Nině řekněte, že i na ni jsem si vzpomněla v těchto posledních okamžicích.

Bůh Vám žehnej, done Clemente! Na shledanou tam v tom neurčitu, v hloubi boží lásky a božího smilování!

Caterina di Soranesi-Plojhar.“

Dívka podepsavši se takto, zarazila se, usmála a políbila dětinsky něžně to jméno, kterým se poprvé a naposledy podepsala.

Složila pak list, připevnila jej ke skřínce, ve které etruské šperky ležely, a postavila do kabinetu, který nezavřela. Pak vyňala stříbrnou krabičku s jedem, jejž byl Jan Maria někdy od svého přítele Konstantina dostal, a kterou mu byla odňala. Položila si ji do kapsy a bledá, klidná a tichá vyšla na terasu.

Jan Maria nespal už. Oči jeho bloudily po širé Campagni a Suntarella mu něco tiše vypravovala, čemu on as nenaslouchal, neboť když se zjevila Caterina, usmál se a úsměv jeho znamenal: Konečně přicházíš! Bylo viděti, že jeho myšlenky jí úplně a výhradně zaujaty byly.

Caterina pohlédla na něj a zachvěla se lehce. Byla svou matku umírati viděla a později jednu družku z kláštera, kterou velice milovala. Věděla to, co jest smrt, a znala její příznaky. Nemohla se mýliti. Ta smrt, o které před chvilkou donu Clementu psala, že vidí její fantóm po svém boku, ta smrt stála už vedle něho, stín její byl na jeho čele zjevný. Nezhrozila se jí, věděla, že ji s ním nerozloučí, a tedy neměla pro ni hrotu.

„Jdi, dobrá Suntarello,“ řekla stařeně. „Odpočiň si. Bude-li třeba, zavolám na tebe nebo zazvoním. Podřímni si chvilku.“

Suntarella váhala, avšak poslechla. Caterina se za ní pohnutě dívala, loučila se s ní v duchu. U dveří se stařena zastavila, vrátila se k ní a řekla:

„Poslechnu, ale slibte, že i vy poslechnete, že i vy si podřímnete, až se vrátím. Vidím, že unavením sama klesáte.“

Caterina se podivně usmála.

„Podřímnu si,“ řekla krátce, pak vzala Suntarellu za hlavu a políbila ji několikráte prudce. „Ty dobrá, věrná duše,“ šeptala jí, „ty drahá, dobrá duše!“ A přitiskla ji k sobě. Pak sebrala opět síly své a řekla: „Nuže jdi.“

Suntarella potřásala hlavou, ty oči Catermininy byly tak divně svítivé, rty její tak ledové.

„Má horečku,“ myslila si stařena. „Kéž jest už brzy konec toho trápení! Ať Bůh jej k sobě povolá, když pomoci už není, jinak rozstůně se i ona!“ A utírala si slzy.

Caterina sedla vedle Jana Marie. Drželi se za ruce a mlčeli. Slunce se klonilo. Jan Maria díval se na tichou, snivou, truchlící Campagni, nevýslovně dojímavou výrazem své ničemu nepřirovnanlivé individuality, na Campagni tak luznou harmonií všech linií a čarem svých barev. Záplava jasné záře padala na ni z nebe a stoupala z ní co reflex opět k nebi zpět. Janu Marii zdálo se pojednou zase jako tenkráte, když ležel v krvi uprostřed rozkrušených rákosů, že věci docela jinou, výmluvnější, určitější, od obyčejného pojímání tak se různící tvářnost na sebe berou. Začal je chápati v podstatě, ač si to, co cítí, to, jak je vidí, jasně definovati nedovedl. Bylo mu opět, jako by se nový jakýsi, neznámý smysl v něm probouzel, který byl druhem jakéhosi vidu, spojeného však s jímavostí a s porozuměním tělesnému vidu docela cizími. Pojednou chápal i sebe lépe, i život, i smrt a věděl, že to vše bylo cos jiného, docela jiného, než jak to byl posud pojímal. Jak to bylo vše prosté!

„Ach,“ řekl, „jaké to překvapení, jak jednoduché to luštění záhad!“

„Na co myslíš?“ tázala se Caterina překvapena udiveným výrazem jeho tváře.

Při zvuku jejího hlasu klesl Jan Maria náhle zpět ve své staré já. Ten nový smysl, to nové chápání zhaslo, bylo mu, jako by duše jeho, to vyšší, jasnější vědomí, opět oči zavřela. Náležel zase zemi a hleděl na ni okem zemským. S tím dávným vědomím vrátil se i trud.

„Caterino,“ řekl tiše a snivě, „zdá se mi, že přišla chvíle loučení.“

Caterina se usmála.

„Nemyslím,“ řekla krátce.

Oba mlčeli zase chvilku.

Nevěděl, jakým způsobem se to stalo, ale pojednou vzpomněl na Čechy a bylo mu nevýslovně smutně.

„Sbohem, ty země slz,“ řekl, „sbohem! Živý nenašel jsem místa na tvém srdci. Kosti moje nenajdou místa v lůně tvém. A já tě miloval!“

Pronesl to česky.

Caterina klonila se k němu.

„Blouzní?“ myslila a stala se nepokojnou.

Na čele jeho stály velké krůpěje potu a všechny jeho nervy začaly pracovat. Viděl výraz jejího oka a řekl s namáháním: „Byl to pozdrav mé vlasti.“ Za chvilku dodal:

„Sbohem, Caterino. Buď šťastna. Přišla hodina.“

Chtěl usednout, dusil se. Caterina mu pomáhala. Zavřel oči. Popošla rychle k

stolku, kde stála voda, nalila čtvrt sklenice, chvějící se její prsty otevřely s namáháním stříbrnou krabičku s jedem, který vysypala do vody. Vzala sklenici a vrátila se k Janu Marii. Když ji cítil vedle sebe, otevřel opět oči. Hleděl trochu jako vyděšeně kolem sebe, pak se vzpamatoval.

„Buď s Bohem," řekl ještě jednou.

„Ne," řekla dívka s nadpřirozeným klidem, pevně a určitě. „Ne, Jene Marie, my se nerozejdeme, my se neloučíme. Jdu s tebou, spolu předstoupíme před Boha slitování a lásky! Spolu půjdeme dolů pod zem."

Hleděl na ni, oči jeho zazářily. Nerozuměl docela, ale slova „půjdeme spolu", „nerozloučíme se" zdála se mu hudbou.

Dívka vypila jed. Odporný, mdlobu působící zápach vstoupl jí do nozder a pak do mozku. Dopivši odhodila sklenici proti balustrádě. Křaplavý zvuk rozbíjející se nádoby zněl podivně v tom velebném večerním tichu, posvěceném přítomností smrti. Caterina klesla na kolena. Podivný pocit ji zachvátil, nesmírná bolest jí proběhla jako elektřina celým tělem a zanechala tupost a chlad ve všech údech. Chtěla mu říci: „Umírám s tebou," ale jazyk její neměl už k tomu schopnosti. Hlava její klesla na jeho klín a poslední záchvěv rozumu a chápavosti byl jí hrůzou nesmírnou: měla vědomí, náhlé vědomí, že páchala křivdu, nevěděla už jasně jakou, avšak s leknutím nesmírným, ochromujícím tělo a duši, propadla se v tmu nebytí…

Jan Maria chápal jen napolo. I jemu bylo temno v mysli, mlhavo. Vzal ji oběma rukama a obrátil nehybnou už tvář k sobě. Tak byla tenkráte jeho matka jemu činila, když umírala v Havranících… Její úsměv zdál se mu, že se teď vrací k němu, ač ji neviděl, ani stopy její vidiny… Pohledl ještě jednou kolem sebe… Campagna dýmala pod padajícím šerem jako ohromná kaditelnice k nesmírnému nebi… Nepochopitelný pocit se ho chopil, cítil cosi jako ulehčení.

„Smrt je něco jiného, než jsem vždy myslil," znělo to opět v něm, ač to už ani šeptat nedovedl. „Caterino…," chtěly rty jeho zaševelit, a nahnul se k té zsinalé, mramorové tváři, na které byl výraz hrůzy zřejmý.

Zachvěl se, klonil se níž a jako zlomen vpůli klesl tváří na její tvář, kterou byl poslední silou od svého klínu až k svým prsům pozvedl…

Campagna dýmala se strašidelnými parami. Hluboký šer padal z nebe, které se začínalo hvězdami jako tepnami oživovati… Bylo ticho, hluboké ticho, vítr ševelil jen občas stromy…

Suntarella vešla tiše na terasu. Hrůzou strnulá stála chvilku, pak dotýkala se horečně vzňata obou mrtvol. Nechtěla tomu věřit; když ale už nebylo pochybnosti, sedla na zem. Nevolala nikoho, nemodlila se, hleděla k nebi, hleděla na širý, temný, zasmušilý, strašidelný kraj a zvuky hluboké a hlasité, které z dokořán rozevřených jejích úst teď vycházely, neměly nic lidského, nic slovům ani pláči podobného. Takové zvuky jako ony, které se nyní temným vzduchem nesly a do větru a ticha zapadaly, znalas, ty zasmušilá, temná Campagno, znalas je dobře v oněch dobách, když slula jsi ještě Latiem a když pyšný a věčný Řím ještě slávou svou nenaplňoval svět, ale když vlčice ještě kolem tebe v horách vyly pod těmitéž rojícími se jako dnes hvězdami…